

Poona Oriental Series No. 69

श्रीमदमरसिंहविरचितम्
नामलिङ्गानुशासनम्
अमरकोशः (मूलमात्रम्)

AMARA'S NĀMALINGĀNUSĀSANAM (Text)

**A Sanskrit Dictionary in three Chapters
Critically Edited with Introduction**

AND

**English equivalents for each word
and English Word-Index**

BY

Dr N. G. SARDESAI, L. M. & S.

AND

D. G. PADHYE,
Sanskrit Teacher

MODERN HIGH SCHOOL, POONA

**POONA
ORIENTAL BOOK AGENCY
1940**

P R E F A C E

१२९

The study of any Language consists in mastering its vocabulary and Grammar and then its Literature. To master the vocabulary simply becomes a hard task, if some means for remembering the words of that Language are not devised, either by studying the best Literature of that Language or versification of words with their meaning. In no Language except Sanskrit, this feat of versification has been successfully accomplished. Consequently an old Pandit having mastered the versified vocabulary of Sanskrit easily understands or scans any difficult verse given to him without the aid of Dictionary.

In the Sanskrit Language, so far as over 100 such versified vocabularies and old commentaries, have upto now been discovered. While commenting on any Sanskrit work commentators quote such Lexicons as Amarkośa, Vaijayanti, Śāśvat Kosa etc., as authorities for the exact meaning of such words. The chief lexicon, most highly valued by all is Amara's (5th century) Nāmalingānuśāsana. It has been commented upon by many excellent scholars, such as क्षीरस्वामिन् (9th century), रायमुकुट (A.D. 1431), लिङ्गामह (12th century), भानुजी दीक्षित (9th century) etc. Among them Kṣhiraswamin's commentary stands first, on account of its richness of quotations from various authors. While editing it with the text of Amara's Nāmalingānuśāsana, we have made new arrangements of separately printing the text, so that, it could be useful to both students studying Sanskrit through the medium of English and to the Sanskrit knowing persons, by way of enriching their English vocabulary. On account of this want, our Pandit class are at a discount to raise their heads equal to the English-knowing Professors. From the

perusal of the text in the following pages, it may be seen that the following changes have been made :

- (1) The printing of original Sanskrit words has been made in bold type.
- (2) While their meaning and their grammatical notes, as given by Amarasinha, have been printed in ordinary types.
- (3) English equivalents have been given in the margin with their number for each word.
- (4) The verses considered as श्लोक by क्षीरस्वामिन् have been separately shown and numbered.

These arrangements would help both the teachers and the *taught* to study the Sanskrit vocabulary very conveniently. If this book of Amarakośa be studied in the High Schools from Standards IV to VII by convenient divisions for each standard, it would be a boon to the students, so much so that they would be able to read any Sanskrit book easily like an English novel. We conclude, therefore, with a sincere request to the Educational authorities to get this book prescribed in High Schools with convenient divisions of it from St. IV to VII and thus revive the study of the dying Sanskrit Language.

Printed by [illegible], B.A., LL.B., Navin Samarth Vidyalaya's
[illegible], Bharat Press, 41 Budhwar Peth, Poona 2.
Published by Dr. [illegible], L. M. & S., Manager, for the
[illegible], 15 Shukrawar Peth, Poona 2.

नामलिङ्गानुशासनस्य विषयाणामनुक्रमणिका

पृष्ठानि

१. प्रथमं स्वरादिकाण्डम्

१- २८

Introduction (उपोद्घातः)

१ स्वर्गवर्गः	१- ८
२ व्योमवर्गः, दिग्वर्गः	८- १२
३ कालवर्गः	१२- १५
४ धीवर्गः	१५- १६
५ शब्दादिवर्गः	१६- १९
६ नाट्यवर्गः	१९- २२
७ पातालभोगिवर्गः	२२- २३
८ नरकवर्गः	२४
९ वारिवर्गः	२४- २८

२. द्वितीयं भूम्यादिकाण्डम्

२९- ९४

१ भूमिवर्गः	२९- ३०
२ पुरवर्गः	३१- ३२
३ शैलवर्गः	३३
४ वनौषधिवर्गः	३३- ४८
५ सिंहादिवर्गः	४८- ५२
६ नृवर्गः	५२- ६४
७ ब्रह्मवर्गः	६४- ६९
८ क्षत्रियवर्गः	७०- ८०
९ वैश्यवर्गः	८०- ८९
१० शूद्रवर्गः	९०- ९४

३. तृतीयं सामान्यकाण्डम्

९५-१५६

१ विशेष्यनिम्नवर्गः	९५-१०५
२ संकीर्णवर्गः	१०५-१०९
३ नानार्थवर्गः	१०९-११७
४ अभ्ययवर्गः	११७-१५०
५ लिङ्गादिसंग्रहवर्गः	१५०-१५६

४. Appendix (English Word Index)

१५७-१९५

Corrigenda (सुद्धिपत्रकम्)

१९६

अथ

श्रीमदमरसिंहविरचितं

नामलिङ्गानुशासनम्

प्रथमं-स्वरादि-काण्डम् ।

मङ्गलाचरणम् ।

- १ यस्य ज्ञान-दया-सिन्धोर-गाधस्याऽनघा गुणाः, ।
सेव्यताम-क्षयो धीराः ! स श्रिये चाऽमृताय च ॥

चिकीर्षित-प्रतिज्ञा

- २ समाहृत्याऽन्य-तन्त्राणि संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः ।
संपूर्णमुच्यते वर्गे 'नाम-लिङ्गानुशासनम्'. ॥

ग्रन्थ-परिभाषा

- ३ प्रायशो रूप-भेदेन, साहचर्याच्च कुत्रचित् ।
स्त्री-पुन्नपुंसकं ज्ञेयं, तद्विशेष-विधेः क्वचित्. ॥
- ४ भेदाऽऽख्यानाय न द्वन्द्वो, नैक-शेषो, न संकरः ।
कृतोऽत्र भिन्न-लिङ्गानामनुक्तानां क्रमाहते. ॥
- ५ त्रि-लिङ्ग्यां त्रिविविति पदं, मिथुने तु द्वयोरिति, ।
निषिद्ध-लिङ्गं शेषाऽर्थं, त्वन्ताऽथाऽऽदि न पूर्व-भाक्.

अथ स्वर्गवर्गः ।

- 9 Heaven ६ स्वरन्ययं स्वर्ग-नाक-त्रिदिव-त्रिदशलयाः ।
सुरलोको द्यो-दिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टपम् ॥
- 26 Gods or deities. ७ अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधाः सुराः ।
सुपर्वाणः सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौकसः ॥
८ आदितेया दिविषदो लेखा अदितिनन्दनाः ।
आदित्या ऋभवोऽस्वप्ना अमर्त्या अमृतान्धसः ॥
९ बर्हिर्मुखाः क्रतुभुजो गीर्वाणा दानवारयः ।
वृन्दारका दैवतानि पुंसि वा देवताः स्त्रियाम् ॥
- 1 Sets of divinities. १० आदित्य-विश्व-वसवस्तुषिताऽऽभास्वराऽनिलाः ।
महाराजिक-साध्याश्च रुद्राश्च गणदेवताः ॥
- 1 Demi-gods, and Nymphs. ११ विद्याधराऽप्सरो-यक्ष-रक्षो-गन्धर्व-किन्नराः ।
पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽमी देवयोनयः ॥
- 10 Giants or Titans. १२ असुरा दैत्य-दैतेय-दनुजेन्द्रारि-दानवाः ।
शुक्रशिष्या दितिसुताः पूर्वदेवाः सुरद्विषः ॥
- 18 A Jina or Buddha. १३ सर्वज्ञः सुगतो बुद्धो धर्मराजस्तथागतः ।
समन्तभद्रो भगवान् मारजिल्लोकजिज्जिनः ॥
१४ षडभिज्ञो दशबलोऽद्वयवादी विनायकः ।
मुनीन्द्रः श्रीघनः शास्ता मुनिः, शाक्यमुनिस्तु यः ।
- 7 Buddha. १५ स शाक्यसिंहः सर्वार्थसिद्धः शौद्धोदनश्च सः ।
गौतमश्चाऽर्कबन्धुश्च मायादेवीसुतश्च सः ॥
- 29 Brahmā. १६ ब्रह्माऽऽत्मभूः सुरज्येष्ठः परमेष्ठी पितामहः ।
हिरण्यगर्भो लोकेशः स्वयम्भूश्चतुराननः ॥

- १७ धाताऽब्जयोनिर्द्रुहिणो विरिञ्चिः कमलासनः ।
 स्रष्टा प्रजापतिर्वेधा विधाता विश्वसृष्ट्विधिः ॥
- १ 'नाभिजन्मा ऽण्डजः पूर्वो निधनः कमलोद्भवः ।
 सदानन्दो रजोमूर्तिः सत्यको हंसवाहनः' ॥
- १८ विष्णुर्नारायणः कृष्णो वैकुण्ठो विष्टरश्रवाः ।
 दामोदरो हृषीकेशः केशवो माधवः स्वभूः ॥
- १९ दैत्यारिः पुण्डरीकाक्षो गोविन्दो गरुडध्वजः ।
 पीताम्बरोऽच्युतः शार्ङ्गी विष्वक्सेनो जनार्दनः ॥
- २० उपेन्द्र इन्द्रावरजश्चक्रपाणिश्चचतुर्भुजः ।
 पद्मनाभो मधुरिपुर्वासुदेवस्त्रिविक्रमः ॥
- २१ देवकीनन्दनः शौरिः श्रीपतिः पुरुषोत्तमः ।
 वनमाली बलिध्वंसी कंसारातिरधोक्षजः ॥
- २२ विश्वम्भरः कैटभजिद् विधुः श्रीवत्सलाञ्छनः ।
 २ 'पुराणपुरुषो यज्ञपुरुषो नरकान्तकः ।
 जलशायी विश्वरूपो मुकुन्दो मुरमर्दनः' ॥
- वसुदेवोऽस्य जनकः स एवाऽऽनकदुन्दुभिः ॥
- २३ बलभद्रः प्रलम्बघ्नो बलदेवोऽच्युताग्रजः ।
 रेवतीरमणो रामः कामपालो हलायुधः ॥
- २४ नीलाम्बरो रौहिणेयस्तालाङ्को मुसली हली ।
 संकर्षणः सीरपाणिः कालिन्दीभेदनो बलः ॥
- २५ मदनो मन्मथो मारः प्रद्युम्नो मीनकेतनः ।
 कन्दर्पो दर्पकोऽनङ्गः कामः पञ्चशरः स्मरः ॥
- २६ शम्बरारिर्मनसिजः कुसुमेधुरनन्यजः ।
 पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज आत्मभूः ॥

46 Viṣṇu.

2 Vasudeva.

17 Bala-
rāma.19 Kāma-
deva.

4 Aniruddha.
14 Lakṣmī.

२७ ब्रह्मसूक्त्यकेतुः स्यादनिरुद्ध उषापतिः ।
लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया ॥
३ 'इन्दिरा लोकमाता मा क्षीरोदतनया रमा ।
भार्गवी लोकजननी क्षीरसागरकन्यका' ॥

1 Kṛṣṇa's
conch.
1 mace.

२८ शङ्खो लक्ष्मी-पतेः पाञ्चजन्यश्चक्रं सुदर्शनम् । 1 Discus
कौमोदकी गदा, खड्गो नन्दकः, कौस्तुभो मणिः ॥ 1 sword.
1 jewel.

1 Bow.
4 Horses.
1 Charioteer.

४ 'चापः शार्ङ्गः, मुरारेस्तु श्रीवत्सो लाञ्छनं स्मृतम् । 1 Symbol.
अश्वश्च शैव्य-सुग्रीव-मेघपुष्प-बलाहकाः, ॥

9 Vehicle-
Garuda.
52 Śiva.

५ सारथिर्दारुको, मन्त्री तूद्वयश्चाऽनुजो गदः' ॥ 1 Minister
1 Younger brother.

२९ गरुत्मान् गरुडस्ताक्षर्यो वैनतेयः खगेश्वरः ।
नागान्तको विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनः ॥
३० शम्भुरीशः पशुपतिः शिवः शूली महेश्वरः ।
ईश्वरः शर्व ईशानः शङ्करश्चन्द्रशेखरः ॥
३१ भूतेशः खण्डपरशुर्गिरिशो गिरिशो मृडः ।
मृत्युञ्जयः कृत्तिवासाः पिनाकी प्रमथाधिपः ॥
३२ उग्रः कपर्दी श्रीकण्ठः शितिकण्ठः कपालभृत् ।
वामदेवो महादेवो विरूपाक्षस्त्रिलोचनः ॥
३३ कृशानुरेताः सर्वज्ञो धूर्जटिर्नीललोहितः ।
हरः स्मरहरो भर्गस्त्यम्बकस्त्रिपुरान्तकः ॥
३४ गङ्गाधरोऽन्धकरिपुः क्रतुध्वंसी वृषध्वजः ।
व्योमकेशो भवो भीमः स्थाणू रुद्र उमापतिः ॥
'अहिर्बुध्न्योऽष्टमूर्तिश्च गजारिश्च महानटः' ॥

1 braided hair
1 Attendants.

३५ कपर्दोऽस्य जटाजूटः, पिनाकोऽजगत् धनुः । 2 bow.
प्रमथाः स्युः पारिषदा, ब्राह्मीन्याद्यास्तु मातरः ॥ 1 divine mothers.

3 Superhuman powers.
21 Bhavānī.

३६ विभूतिर्भूतिरैश्वर्यमणिमादिकमष्टधा ।

उमा कात्यायनी गौरी काली हैमवतीऽऽश्वरी ॥

३७ शिवा भवानी रुद्राणी शर्वाणी सर्वमङ्गला ।

अपर्णा पार्वती दुर्गा मृडानी चण्डिकाऽम्बिका ॥

३८ आर्या दाक्षायणी चैव गिरिजा मेनकात्मजा ॥

8 Gaṇeśa.

विनायको विघ्नराज-द्वैमातुर-गणाधिपाः ।

३९ अप्येकदन्त-हेरम्ब-लम्बोदर-गजाननाः ॥

17 Kārtikeya.

कार्तिकेयो महासेनः शरजन्मा पडाननः ।

४० पार्वतीनन्दनः स्कन्दः सेनानीरभिभूर्गुहः ॥

बाहुलेयस्तारकजिद्विशाखः शिखिवाहनः ।

४१ षाण्मातुरः शक्तिधरः कुमारः क्रौञ्चदारणः ॥

6 Nandī
2 Divine mothers.
26 Indra.

६ 'भृङ्गी भृङ्गी रिटिस्तुण्डी नन्दिको नन्दिकेश्वरः ।

कर्ममोटी तु चामुण्डा, चर्ममुण्डा तु चर्चिका' ॥

इन्द्रो मरुत्वान् मघवा विडौजाः पाकशासनः ।

४२ वृद्धश्रवाः सुनासीरः पुरुहूतः पुरन्दरः ॥

जिष्णुर्लेखर्षभः शक्रः शतमन्युर्दिवस्पतिः ।

४३ सुत्रामा गोत्रभिद्वञ्जी वासवो वृत्रहा वृषा ॥

वास्तोष्पतिः सुरपतिर्बलारातिः शचीपतिः ।

४४ जम्भभेदी हरिहयः स्वाराण् नमुचिसूदनः ॥

संक्रन्दनो दुःश्रयवन्स्तुराषाण् मेघवाहनः ।

४५ आखण्डलः सहस्राक्षः, ऋभुक्षास्तस्य तु प्रिया ॥

3 Saci.

पुलोमजा शचीऽन्द्राणी, नगरी त्वमरावती । ¹ Indra's City.

1 horse.
1 charioteer.
1 palace.

४६ हय उच्चैःश्रवाः, सूतो मातर्लिर्नन्दनं वनम् ॥ 1 garden.

स्यात् प्रासादो वैजयन्तो, जयन्तः पाकशासनिः । ² Jayanta.

4 *Indra's*
elephant.

10 Thunder-
bolt.

2 The car
of *Indra*.

2 The council
of gods.

4 The river
of heaven.

5 The mountain
Sumeru.

1 Five celestial
trees.

2 *Sanat-*
kumāra.

6 The *Aśvins*.

2 Nymphs

2 Celestial
musicians.

34 Fire.

3 Subma-
rine fire.

5 Flame.

४७ ऐरावतोऽभ्रमातङ्गैरावणाऽभ्रमुवल्लभाः ॥

हादिनी वज्रम-स्त्री स्यात् वुलिशं भिदुरं पविः ।

४८ शतकोटिः स्वरुः शम्बो दम्भोलिरशनिर्द्वयोः ॥

व्योमयानं विमानोऽस्त्री नारदाद्याः सुरर्षयः ॥ 1 A divine sage.

४९ स्यात् सुधर्मा देवसभा, पीयूषममृतं सुधा । 3 The food of the gods.

मन्दाकिनी वियद्गङ्गा स्वर्णदी सुरदीर्घिका ॥

५० मेरुः सुमेरुर्हेमाद्री रत्नसानुः सुरालयः ।

पञ्चैते देवतरवो मन्दारः पारिजातकः ॥

५१ संतानः कल्पवृक्षश्च पुंसि वा हरिचन्दनम् ।

सनत्कुमारो वैधात्रः, स्वर्वेद्यावश्विनीसुतौ ॥

५२ नासत्यावश्विनौ दस्त्रावाश्विनेयौ च तावुभौ ।

स्त्रियां बहुष्वप्सरसः स्वर्वेद्या उर्वशी-मुखाः ॥

५३ हाहा हूहूश्चैवमाद्या गन्धर्वाब्जिदिवौकसाम् ।

अग्निर्वैश्वानरो वह्निर्वीतिहोत्रो धनञ्जयः ॥

५४ कृपीटयोनिर्ज्वलनो जातवेदास्तनूनपात् ।

बर्हिः शुष्मा कृष्णवर्त्मा शोचिष्केश उषर्बुधः ॥

५५ आश्रयाशो बृहद्भानुः कृशानुः पावकोऽनलः ।

रोहिताश्वो वायुसखः शिखावानाशुशुक्षणिः ॥

५६ हिरण्यरेता हुतभुग् दहनो हव्यवाहनः ।

सप्तार्चिर्दमुनाः शुक्रश्चित्रभानुर्विभावसुः ॥

५७ शुचिरपिप्त, मौर्वस्तु वाडवो वडवानलः ।

वहेर्द्वयोरर्ज्वाल-कीलावर्चिर्हेतिः शिखा त्रियाम् ॥

- 2 A spark. ५८ त्रिषु स्फुलिङ्गोऽग्निकणः, संतापः संज्वरः समौ ।
 2 A burn. ७ 'उल्का स्यान् निर्गतज्वाला, भूतिर्भसित-भस्मनी ॥
 1 Meteor. ५९ धर्मराजः पितृपतिः समवर्ती परेतराद् ॥
 5 Ash. क्षारो रक्षा च, दावस्तु दवो वनहुताशनः ।
 3 Forest fire. ५९ कृतान्तो यमुनाभ्राता शमनो यमराड् यमः ।
 14 Yama. ६० कालो दण्डधरः श्राद्धदेवो वैवस्वतोऽन्तकः ॥
 15 A giant or ghost. राक्षसः कोणपः क्रव्यान् क्रव्यादोऽस्यप आशरः ।
 ६१ रात्रिश्चरो रात्रिचरः कर्बुरो निकषात्मजः ॥
 यातुधानः पुण्यजनो नैर्ऋतो यातु-रक्षसी ।
 5 Varuna ६२ प्रचेता वरुणः पाशी यादसांपतिरप्पतिः ॥
 20 Air or wind. श्रसनः स्पर्शनो वायुर्मातरिश्वा सदागतिः ।
 ६३ पृषदश्वो गन्धवहो गन्धवाहाऽनिलाऽऽशुगाः ॥
 समीर-मारुत-मरुत्-जगत्प्राण-समीरणाः ।
 ६४ नभस्वद्-वात-पवन-पवमान-प्रभञ्जनाः ॥
 2 Whirlwind. ८ 'प्रकम्पनो महावातो, झञ्झावातः सवृष्टिकः ।' 1 Storm.
 5 Air inhaled. &c. प्राणोऽपानः समानश्चोदान-व्यानौ च वायवः ॥
 5 Speed or velocity. ६५ शरीरस्था इमे, रंहस्तरसी तु रयः स्यदः ।
 11 Quick, or swiftly. जवो, ऽथ शीघ्रं त्वरितं लघु क्षिप्रमरं द्रुतम् ॥
 9 Eternal or continually. ६६ सत्वरं चपलं तूर्णमविलम्बितमाशु च ।
 14 Much or excessive. सततेऽनारताऽश्रान्त-संतताऽविरताऽनिशम् ॥
 ६७ नित्याऽनवरताऽजस्रमप्यथाऽतिशयो भरः ।
 अतिवेल-भृशाऽत्यर्थाऽतिमात्रोद्गाढ-निर्भरम् ॥
 ६८ तीव्रैकान्त-नितान्तानि गाढ-बाढ-ट्टानि च ।
 क्लीबे शीघ्राऽऽद्य-सत्त्वे स्यात्, त्रिष्वेषां सत्त्व-गामि यत् ॥

17 Kubéra.

६९ कुबेरस्त्यम्बकसखो यक्षराट् गुह्यकेश्वरः ।

मनुष्यधर्मा धनदो राजराजो धनाधिपः ॥

७० किन्नरेशो वैश्रवणः पौलस्त्यो नरवाहनः ।

यक्षैकपिङ्गलविल-श्रीद-पुण्यजनेश्वराः ॥

1 The garden of Kube'ra.

७१ अस्योद्यानं चैत्ररथं, पुत्रस्तु नलकूबरः ।

कैलासः स्थानमलका पूर्विमानं तु पुष्पकम् ॥

1 Nalakūvara (his son).

1 Kailasa.

1 Kube'ra's city. 1 Vehicle.

2 His treasure. Auriferous gems.

७२ स्यात् किन्नरः किंपुरुषस्तुरङ्गवदनो मयुः ।

निधिनाशेवधिर्मेदाः पद्म-शङ्खाऽऽदयो निधेः ॥

4 His attendants

इति स्वर्ग-वर्गः १, अत्र मूलश्लोकाः ७२, “क्षेपकश्लोकाः ७^१” ॥

अथ व्योमदिग्बर्गः २ (अ)

22 The sky or atmosphere.

१ द्योदिवौ द्वे स्त्रियामभ्रे व्योम पुष्करमम्बरम् ।

नभोऽन्तरिक्षं गगनमनन्तं सुरवर्त्म खम् ॥

२ वियद् विष्णुपदं वा तु पुंस्याकाश-विहायसी ।

विहायसोऽपि नाकोऽपि द्युरपि स्यात् तदव्ययम् ॥

5 Space, region or quarters.

१ ‘तारापथोऽन्तरिक्षं च मेघाध्वा च महाबिलम्’ ।

इति व्योम-वर्गः २, अत्र मूलश्लोकौ २, “क्षेपकश्लो० १^१”

अथ दिग्बर्गः (ब)

1 Several quarters.

३ दिशस्तु ककुभःकाष्ठा आशाश्च हरितश्च ताः ॥

प्राच्यवाची-प्रतीच्यस्ताः पूर्व-दक्षिण-पश्चिमाः ।

1 Relating to quarters Relating to

४ उत्तरा दिगुदीची स्याद्, दिश्यं तु त्रिषु दिग्भवे ॥ 1 Situated.

‘अवाग्भवमवाचीनमुदीचीनमुदग्भवम् ।

Relating to each quarter.

each quarter.

1 The
lords of
quarters
and points.

1 Elepha-
nts, at the
points.

1 Their
females.

2 Inter-
mediate
point.

2 Includ-
ed space.
15 A cloud.

2 A sucession
of clouds.

4 The
rattling of
thunder.

10 Lightning.

2 A clap
of thunder.

2 A rainbow.

2 Rain.

2 Drought.

2 A hard

shower.

2 Thin rain.

2 Hail.

२ प्रत्यग्भवं प्रतीचीनं प्राचीनं प्राग्भवं त्रिषु ॥

इन्द्रो वह्निः पितृपतिर्नैऋततो वरुणो मरुत् ।

५ कुबेर ईशः पतयः पूर्वाऽऽदीनां दिशां क्रमात् ॥

‘रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः ।

३ बुधो बृहस्पतिश्चेति दिशां चैव तथा ग्रहाः’ ॥

६ गेरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदो ऽञ्जनः ।

पुष्पदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्-गजाः ॥

४ ‘करिण्यां ऽभ्रमु-कपिला-पिङ्गलाऽनुपमाः क्रमात् ।

ताम्रकर्णी शुभ्रदन्ती चाऽङ्गना चाऽञ्जनावती ॥’

७ क्लीबाऽव्ययं त्वपदिशं दिशोर्मध्ये विदिक् क्षियाम् ।

अभ्यन्तरं त्वन्तरालं, चक्रवालं तु मण्डलम् ॥ 2 The
sensible
horizon.

८ अभ्रं मेघो वारिवाहः स्तनयितुर्बलाहकः ।

धाराधरो जलधरस्तडित्वान् वारिदोऽम्बुभृत् ॥

९ घन-जीमूत-मुदिर-जलमुग्धूमयोनयः ।

कादम्बिनी मेघमाला, त्रिषु मेघ-भवे ऽभ्रियम् ॥ 1 Belong
ing to
clouds.

१० स्तनितं गर्जितं मेघनिर्घोषे रसिताऽऽदि च ।

शम्पा शतहृदा-ह्लादिन्यैरावत्यः क्षणप्रभा ॥

११ तडित् सौदामिनी विद्युश्चञ्चला-चपला अपि । 2 A flash
of lightn-
ing.

स्फूर्जथुर्वर्धननिर्घोषो, मेघज्योतिरिरम्मदः ॥

१२ इन्द्रायुधं शक्रधनुस्तदेव ऋजु रोहितम् । 1 Indra's
bow un-
bent.

वृष्टिर्वर्षं, तद्-विघाते ऽवप्राहाऽवग्रहौ समौ ॥

१३ धारासंपात आसारः, शीकरो ऽम्बु-कणाः स्मृताः ।

वर्षोपलस्तु करका, मेघच्छन्ने ऽहि दुर्दिनम् ॥ 1 A cloudy
day

8 Covering
or disappear-
ance.

१४ अन्तर्धा व्यवधा पुंसि त्वन्तर्द्धिरपवारणम् ।
अपिधान-तिरोधान-पिधानाऽऽच्छादनानि च ॥

20 The
moon.

१५ हिमांशुश्चन्द्रमाश्चन्द्र इन्दुः कुमुदबान्धवः ।
विधुः सुधांशुः शुभ्रांशुरोषधीशो निशापतिः ॥

१६ अब्जो जैवातृकः सोमो ग्लौर्मृगाङ्कः कलानिधिः ।
द्विजराजः शशधरो नक्षत्रेशः क्षपाकरः ॥

1 A digit.

१७ कला तु षोडशो भागो, बिम्बो ऽब्जी मण्डलं त्रिषु । 2 The disk
of the sun
or moon.

4 A part.
1 Half.

भित्तं शकल-खण्डे वा पुंस्यर्द्धो, ऽर्द्धं समं ऽशके ॥

3 Moon-light.

१८ चन्द्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना, प्रसादस्तु प्रसन्नता । 2 Purity or
brightness-

6 A spot or mark.

कलङ्काऽङ्कौ लाञ्छनं च चिह्नं लक्ष्म च लक्षणम् ॥

1 Exqui-
site beauty.

१९ सुषमा परमा शोभा, शोभा कान्तिर्द्युतिश्छविः । 4 Beautv
or splen-
dour.

7 Frost.

२० अवश्यायस्तु नीहारस्तुषारस्तुहिनं हिमम् ॥

2 Ice and
snow.

प्रालेयं मिहिका चा, ऽथ हिमानी हिमसंहतिः ।

1 Cold or
chillness.

२१ शीतं गुणे, तद्वर्थाः सुषीमः शिशिरो जडः ॥

7 Cold or frigid.

तुषारः शीतलः शीतो हिमः सप्ताऽन्य-लिङ्गकाः ।

2 The polar star.
3 Agastya.

२२ ध्रुव औत्तानपादिः स्यान्, अगस्त्यः कुम्भसंभवः ।

1 His consort.

मैत्रावरुणि, रक्ष्येव लोपामुद्रा सधर्मिणी ।

6 A star.
Asterisms.

२३ नक्षत्रमृक्षं भं तारा तारकाऽप्युडु वा क्षियाम् ॥ 2 The
head of

2 Stars in the
Southern scale.

दाक्षायिण्यो ऽश्विनीत्यादि-तारा, अभ्युगश्विनी । Aries.

3 Stars in
Cancer.

२४ राधा विशाखा, पुष्ये तु सिध्य-तिष्यौ, श्रविष्ठया ॥

2 The
Dolphin.

समा धनिष्ठाः स्युः, प्रोष्ठपदा भाद्रपदाः क्षियः ।

- 2 The wing of Pegasus. २५ मृगशीर्षं मृगशिरस्तस्मिन्नेवाऽऽग्रहायणी ॥ 3 Orion.
 1i Stars in h9s head. इल्वलास्तच्छिरो-देशे तारका निवसन्ति याः ।
 1 The Janet pupiter. २६ बृहस्पतिः सुराचार्यो गीष्पतिर्धिषणो गुरुः ॥
 6 Venus. २७ शुक्रो दैत्यगुरुः कान्य उशना भार्गवः कविः ॥
 5 Mars. अङ्गारकः कुजो भौमो लोहिताङ्गो महीसुतः ।
 3 Mercury. २८ रौहिणेयो बुधः सौम्यः, समौ सौरि-शनैश्चरौ ॥ 2 Saturn.
 5 The ascending node. तमस्तु राहुः स्वर्भानुः सैहिकेयां विधुन्तुदः ।
 1 Signs of the Zodiac. २९ सप्तर्षयां मरीच्यत्रि-मुखाश्चित्रशिखण्डिनः ॥ 1 Ursa major. Ascension.
 54 The Sun. राशीनामुदयो लग्नं, ते तु मेष-वृषा ऽऽदयः ।
 ३० सूर-सूर्याऽर्यमाऽऽदित्य-द्वादशात्म-दिवाकराः ॥
 भास्करा ऽहस्कर-ब्रह्म-प्रभाकर-विभाकराः ।
 ३१ भास्वद्-विवस्वत्-सप्ताश्व-हरिदश्वोष्णरश्मयः ॥
 विकर्तना ऽर्क-मार्तण्ड-मिहिरा ऽरुण-पूषणः ।
 ३२ शुमणिस्तरणिर्मित्राश्चित्रभानुर्विरोचनः ॥
 विभावसुर्ग्रहपतिस्त्रिषाम्पतिरहर्पतिः ।
 ३३ भानुर्हंसः सहस्रांशुस्तपनः सविता रविः ॥
 'पद्माक्षस्तेजसांराशिश्छायाणाथस्तमिस्रहा ।
 कर्मसाक्षी जगत्क्षुल्लोकबन्धुस्त्रयीतनुः ॥
 प्रद्योतनो दिवमणिः खद्योतो लोकबान्धवः ।
 इनो भगो धामनिधिश्चांऽशुमाल्यब्जिनीपतिः' ॥
 1 Three of the sun's attendants ३४ माठरः पिङ्गलो दण्डश्चण्डांशोः पारिपार्श्वकाः ।
 5 The dawn. ३४ सूरसूतो ऽरुणो ऽनूरुः काश्यपिर्गृहाम्रजः ॥
 4 Halo. परिवेषस्तु परिधिरुपसूर्यक-मण्डले ।

- 11 A ray. ३५ किरणोस्त्र-मयूखांऽशु-गभरित-घृणि-रश्मयः ॥
 भानुः करो मरीचिः स्त्री-पुंसयोर्दीधितिः स्त्रियाम् ।
 11 Light. ३६ स्युःप्रभा-रुग-रुचिस्त्वद्-भा-भाश्छवि-द्युति-दीप्तयः ॥
 3 Sun-shine. रोचिः शोचिरुभे क्लीबं, प्रकाशो द्योत आतपः ।
 4 Warmth. ३७ कोष्णं कवोष्णं मन्दोष्णं कदुष्णं त्रिषु तद्वति ॥
 3 Heat. तिग्मं तीक्ष्णं खरं तद्वत्, मृगतृष्णा मरीचिका ।
 2 Sultry
 vapour. इति दिग-वर्गः २ व. अत्र मूलश्लोकाः ३७, श्लो० ५३.

अथ काल-वर्गः ३

- 4 Time. १ कालो दिष्टो ऽप्यनेहा ऽपि समयो ऽप्यथ पक्षतिः ॥
 2 First
 lunar day. प्रतिपद् द्वे इमे स्त्रीत्वे, तदाऽऽद्यास्तितथो द्वयोः ।
 1 A lunar day. २ घन्तो दिना ऽहनी वा तु क्लीबे दिवस-वासरौ ॥
 5 A day. प्रत्यूषो ऽहर्मुखं कल्पमुषः-प्रत्युषसी अपि ।
 9 Morn-
 ing. १ 'व्युष्टं विभातं द्वे क्लीबे पुंसि गोसर्ग इष्यते' ॥
 4 Eve. ३ प्रभातं च, दिनान्ते तु सायं संध्या पितृप्रसूः ।
 1 Periods
 of the day. प्राह्णाऽपराह्ण-मध्याह्नस्त्रिसंध्य, मथ शर्वरी ॥ 1 Twi-
 12 Night. ४ निशा निशीथिनी रात्रिस्त्रियामा क्षणदा क्षपा ।
 विभावरी-तमस्विन्यौ रजनी यामिनी तमी ॥
 1 A dark
 night. ५ तमिस्रा तामसी रात्रिर्ज्यौत्स्नी चन्द्रिकयाऽन्विता । 1 A moon-
 1 A night
 and two days. आगामि-वर्तमानाहर्युक्तायां निशि पक्षिणी ॥ light night.
 1 A multitude
 of nights ६ गणरात्रं निशा बह्वयः, प्रदोषो रजनीमुखम् । 2 Evening.
 2 Mid-night. अर्धरात्र-निशीथौ द्वौ, द्वौ याम-प्रहरौ समौ ॥ 2 A watch.
 1 The full and
 change of the moon. ७ स पर्वसंधिः प्रतिपत्-पञ्चदश्योर्यदन्तरम् ।
 2 Last day of
 the half month. पक्षान्तौ पञ्चदश्यौ द्वे, पौर्णमासी तु पूर्णिमा ॥ 2 Day of full
 moon.

1 Moon a little gibbous.

4 Day of new moon.

1 no-Moon.

2 An eclipse.

1 Eclipsed sun and moon.

1 Sun & moon.

1 Sixteen-thirds.

4 minutes.

1 A day.

1 Light & dark fort-nights.

A season.

1 A year.

2 Equinox.

1 Pouṣe.

1 Pouṣā.

4 A'gra-ha'yana.

3 Pauṣha.

3 Pha'lguna.

3 Chaitra.

3 Vais'ak'ha.

2 Jyaisht'ha.

2 Āshād'ha.

3 Śrāvaṇa.

4 Bhādrapad.

3 Āśvina.

4 Kārtika.

1 Cold season.

1 Winter.

4 Spring.

८ कला-हीने सा ऽनुमतिः, पूर्णे राका निशाकरे । 1 Moon quite full.

अमावास्या त्वमावस्या दर्शः सूर्येन्दुसंगमः ॥

९ सा दृष्टेन्दुः सिनीवाली, सा नष्टेन्दु-कला कुहूः । 1 Moon light-horned.

उपरागो ग्रहो, राहु-ग्रस्तं त्विन्दौ च पूष्णि च ॥

१० सोपल्लवोपरक्तौ द्वौ, अग्न्युत्पात उपाहितः । 2 meteor.

एकयोक्त्या पुष्पवन्तौ दिवाकर-निशाकरौ ॥

११ अष्टादश निमेषास्तु काष्ठा, त्रिंशत् तु ताः कला, । 1 Eight seconds.

तास्तु त्रिंशत् क्षणस्ते, तु मुहूर्तो द्वादशाऽस्त्रियाम्, ॥ 48 minutes.

१२ ते तु त्रिंशद्दहो-रात्रः, पक्षस् ते दश पञ्च च, । 1 A fortnight.

पक्षौ पूर्वाऽपरौ शुक्ल-कृष्णौ, मासस्तु तावभौ, ॥ 1 A month.

१३ द्वौ द्वौ मार्गादि-मासौ स्याद्वर्तुस्तैरयनं त्रिभिः, । 1 A half year.

अयने द्वे गतिरुदग् दक्षिणा ऽर्कस्य वत्सरः, ॥

१४ सम-रात्रि-दिवे काले विषुवद् विषुवं च तत् ।

‘पुष्य-युक्ता पौर्णमासी पौषी, मासे तु यत्र सा ॥

२ नान्ना स पौषो, माघाऽऽद्याश् चैवमेकादशाऽपरे,’ ।

मार्गशीर्षे सहा मार्ग आम्रहायणिकश्च सः ॥

१५ पौषे तैष सहस्र्यौ द्वौ, तपा माघे, ऽथ फाल्गुने । 2 Māgha.

स्यात् तपस्यः फाल्गुनिकः, स्याच्चैत्रे चैत्रिको मधुः ॥

१६ वैशाखे माधवो राघो, ज्येष्ठे शुक्रः, शुचिस्त्वयम् ।

आषाढे, श्रावणे तु स्यान् नभाः श्रावणिकश्च सः ॥

१७ स्युर्नभस्य-प्रौष्ठपद-भाद्र-भाद्रपदाः समाः ।

स्यादाश्विन इषोऽप्याश्वयुजोऽपि, स्यात् तु कार्तिके ॥

१८ बाहुलोजौ कार्तिकिको, हेमन्तः, शिशिरोऽस्त्रियाम् ।

वसन्ते पुष्पसमयः सुरभिर, ग्रीष्म ऊष्मकः ॥

- 7 Hot season. १९ निदाघ उष्णोपगम उष्ण ऊष्मागमस्तपः ।
 2 Rains. स्त्रियां प्रावृद् स्त्रियां भूत्रि वर्षा, अथ शरत् स्त्रियाम् ॥
 1 Sultry season.
 1 Season. २० पडमी ऋतवः पुंसि मार्गाऽदीनां युगैः क्रमात् ।
 6 A year. संवत्सरो वत्सरोऽब्दो हायनोऽब्दी शरत् समाः ॥
 11 A patriarchal day. २१ मासेन स्यादहो-रात्रः पैत्रो, वर्षेण दैवतः, । 1 Day of the gods.
 Day of *Brahmā*. दैवे युग-सहस्रे द्वे ब्राह्मः, कल्पौ तु तौ नृणाम्, ॥ 2 *kalpa*.
 1 *Manvantara*. २२ मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेक-सप्ततिः, ।
 5 destruction of the world. संवर्तः प्रलयः कल्पः क्षयः कल्पान्त इत्यपि ॥
 12 Sin. २३ अ-स्त्री पङ्क्तं पुमान् पाप्मा पापं किल्बिष कल्मषम् ।
 कलुषं वृजिनैनोऽघमंहो दुरित-दुष्कृतम् ॥
 5 Virtue or moral merit. २४ स्याद् धर्ममस्त्रियां पुण्य-श्रेयसी सुकृतं वृषः ।
 12 Joy, or pleasure. मुन् प्रीतिः प्रमदो हर्षः प्रमोदाऽऽमोद-संमदाः ॥
 २५ स्यादानन्दश्चुरानन्दः शर्म-शात-सुखानि च ।
 12 Happy, well, or right. श्वःश्रेयसं शिवं भद्रं कल्याणं मङ्गलं शुभम् ॥
 २६ भावुकं भविकं भव्यं कुशलं क्षेममस्त्रियाम् ।
 शस्तं चाऽथ त्रिषु द्रव्ये पापं पुण्यं सुखाऽऽदि च ॥
 5 Excellence, or happiness. २७ मतल्लिका मचर्चिका प्रकाण्डमुद्ध-तल्लजौ ।
 1 Good luck. प्रशस्त-वाचकान्यमून्ययः शुभाऽऽवहो विधिः ॥
 6 Destiny, or luck. २८ दैवं दिष्टं भागधेयं भाग्यं स्त्री नियतिर् विधिः ।
 3 A cause. हेतुर् ना कारणं बीजं निदानं त्वाऽऽदिकारणम् ॥ 1 Primary cause.
 3 The soul. २९ क्षेत्रज्ञ आत्मा पुरुषः, प्रधानं प्रकृतिः स्त्रियाम् । 2: Nature.
 1 State.
 3 Qualities of nature. विशेषः कालिकोऽवस्था, गुणाः सत्त्वं रजस् तमः ॥
 6 Birth. ३० जनु-जनन-जन्मानि जनिरुत्पत्तिरुद्भवः ।
 6 An animal. प्राणी तु चेतनो जन्मी जन्तु-जन्तु-शरीरिणः ॥

- 3 Kind.
3 Individuality. ३१ जातिर् जातं च सामान्यं, व्यक्तिस् तु पृथगात्मता ।
7 The mind or faculty of reason. चित्तं तु चेतो हृदयं स्वान्तं हृन् मानसं मनः ॥
इति काण्डवर्गः ३, अत्र मूलश्लोकाः ३१, श्लो० १३.

अथ धी-वर्गः ४

- 14 Understand- ing or intellect. १ बुद्धिर् मनीषा धिषणा धीः प्रज्ञा शेमुषी मतिः ।
प्रेक्षोपलब्धिश् चित् संवित् प्रतिपज्-ज्ञप्ति-चेतनाः ॥
1 Retentive intellect. २ धीर् धारणावती मेधा, संकल्पः कर्म मानसम् । 1 Determination.
3 Satisfaction. १ ' अवधानं समाधानं प्रणिधानं तथैव च ' ॥
2 Consciousness of pleasure or pain. चित्ताभोगो मनस्कारश्, चर्चा संख्या विचारणा । 3 Reflection.
3 Reasoning. ' विमर्शो भावना चैव वासना च निगद्यते ' ॥
३ अध्याहारस् तर्क ऊहो, विचिकित्सा तु संशयः । 4 Doubt.
2 Decision. संदेह-द्वापरौ चा, ५ समौ निर्णय-निश्चयौ ॥
2 Heterodox or kersary. ४ मिथ्यादृष्टिरनास्तिकता, व्यापादो द्रोहचिन्तनम् । 2 Malice.
2 Conclusion. ३ समौ सिद्धान्त-राद्धान्तौ, भ्रान्तिर् मिथ्यामतिर् भ्रमः ॥
3 Mistake.
10 Agreement. ५ संविदाऽऽगूः प्रतिज्ञानं नियमाऽऽश्रव-संश्रवाः ।
अङ्गीकाराऽभ्युपगम-प्रतिश्रव-समाधयः ॥
1 True knowledge. ६ मोक्षे धीर् ज्ञानमन्यत्र विज्ञानं शिल्प-शास्त्रयोः ।
1 Knowledge of arts.
8 Beatitude. मुक्तिः कैवल्य-निर्वाण-श्रेयो-निःश्रेयसाऽमृतम् ॥
4 Spiritual ingor- ance. ७ मोक्षोऽपवर्गो, ८ याऽज्ञानमविद्याऽहममतिः स्त्रियाम् ।
3 Five objects of sense. रूपं शब्दो गन्ध-रस-स्पर्शाश् च विषया अमी ॥
1 An object of sense.
3 An organ of sense. ८ गोचरा इन्द्रियार्थाश् च, हृषीकं विषयीऽन्द्रियम् ।
1 organ of action.
1 An intellectual organ. कर्मेन्द्रियं तु पाय्वाऽऽदि, मनो-नेत्राऽऽदि धीन्द्रियम् ।
2 An astringent taste. ९ तुवरम् तु कषायोऽस्त्री, मधुरो, लवणः, कटुः, ।
1 Sweet. 1 Salt.
1 Bitter. 1 Pungent. तिक्तो, ऽम्लश् च, रसाः पुंसि, तद्वत्सु षडमी त्रिषु ॥
1 Sour.

- 1 A pleasing scent. १० विमर्दोत्थे परिमलो गन्धे जन-मनो-हरे ।
 1 perfume. आमोदः सोऽति-निर्हारी, वाच्य-लिङ्गत्वमागुणात् ॥
- 2 A scent spreading far. ११ समाकर्षी तु निर्हारी, सुरभिर् घ्राणतर्पणः ।
 4 fragrant substance. इष्टगन्धः सुगन्धिः स्यादामोदी मुखवासनः ॥
- 2 A perfume for the mouth. १२ पूतिगन्धिस् तु दुर्गन्धो, विस्त्रं स्यादाम-गन्धि यत् ।
 4 An ill smelling substance. शुक्ल-शुभ्र-शुचि-श्वेत-विशद-श्येत-पाण्डुराः ॥¹⁶ White.
- 1 A smell like that of raw meat १३ अवदातः सितो गौरो ऽवलक्षो धवलो ऽर्जुनः ।
 3 Yellowish white. हरिणः पाण्डुरः पाण्डुरीषत्पाण्डुस् तु धूसरः ॥
 1 Grey.
- 7 Black or dark blue. १४ कृष्णे नीलाऽसित-श्याम-काल-श्यामल-मेचकाः ।
 3 Yellow. पीतो गौरो हरिद्राभः, पलाशो हरितो हरित् ॥
 3 Green.
- 2 Red. १५ लोहितो रोहितो रक्तः, शोणः कोकनदच्छविः ।
 3 Crimson. अव्यक्तरागस् त्वरणः, श्वेत-रक्तस् तु पाटलः ॥
 2 Dark-red.
- 2 Pale red or pink. १६ श्यावः स्यात् कपिशो, धूम्र-धूमलौ कृष्णलोहिते ।
 2 Brown. कडारः कपिलः पिङ्ग-पिशङ्गौ कद्रु-पिङ्गलौ ॥
 3 Purple.
- 6 Tawny. १७ चित्रं किर्मा-कल्माष-शबलैताश् च कर्बुरे ।
 6 Variegated. गुणे शुक्लाऽदयः पुंसि, गुणि-लिङ्गास् तु तद्वति ॥
 इति धी-वर्गः ४, अत्र मूलश्लोकाः १७, क्षेपकश्लोकः १.

अथ शब्दादि-वर्गः ५

- 7 The goddess of speech. १ ब्राह्मी तु भारती भाषा गीर् वाग् वाणी सरस्वती ।
 6 Speech. व्याहार उक्तिर् लपितं भाषितं वचनं वचः ॥
- 2 Ungrammatical language. २ अपभ्रंशो ऽपशब्दः स्याच्छाले शब्दस् तु वाचकः ।
 1 A word. तिङ्-सुबन्त-चयो वाक्यं, क्रिया वा कारकाऽन्विता ॥
 1 A sentence.

4 The *Védas*, or any one of them.

1 The duty enjoined by them.

1 Three *Védas*.

1 A *Védānga*.

2 History.

1 An accent.

1 Logic

1 Ethics.

2 A tale.

1 A *Purāṇa*.

1 A feigned story.

2 A riddle.

2 A code of laws.

2 A compilation and abridgment.

2 A part of a stanza.

4 A rumour.

2 Tidings or intelligence.

3 A call or summons.

1 Clamour.

2 A contest or law suit.

2 The exordium.

2 An example or opposite argument.

3 A question.

2 An answer.

2 A groundless demand.

2 A false accusation.

1 An affectionate speech.

3 Fame. 4 Praise.

1 Repetition.

2 Making a loud noise.

1 Voice in grief.

10 Censure, blame, or contempt.

३ श्रुतिः स्त्री वेद आम्नायस् त्रयी, धर्मस् तु तद-विधिः ।

त्रियामृक् साम-यजुषी, इति वेदास् त्रयस् त्रयी ॥

४ शिक्षेत्यादि श्रुतेरङ्गमो,ङ्कार-प्रणवौ समौ । 2 The sacred name of God.

इतिहासः पुरावृत्तम्, दात्ताद्यास् त्रयः स्वराः ॥

५ आन्वीक्षिकी, दण्डनीतिस्, तर्कविद्याऽर्थशास्त्रयोः ।

आख्यायिकोपलब्धार्था, पुराणं पञ्च-लक्षणम् ॥

६ प्रबन्धकल्पना कथा, प्रवहिका प्रहेलिका ।

स्मृतिस् तु धर्मसंहिता, समाहृतिस् तु संग्रहः ॥

७ समस्या तु समासार्था, किंवदन्ती जनश्रुतिः ।

वार्ता प्रवृत्तिर् वृत्तान्त उदन्तः स्यादथाऽह्वयः ॥

८ आख्याऽह्ने अभिधानं च नामधेयं च नाम च ।

हूतिराकारणा ऽऽह्वानं, संहृतिर् बहुभिः कृता ॥

९ विवादो व्यवहारः स्यादुपन्यासस् तु वाङ्मुखम् ।

उपोद्धात उदाहारः, शपनं शपथः पुमान् ॥ 2 An oath.

१० प्रश्नो ऽनुयोगः पृच्छा च, प्रतिवाक्योत्तरे समे ।

मिथ्याभियोगोऽभ्याख्यानमथ मिथ्याभिज्ञसनम् ॥

११ अभिशापः, प्रणादस् तु शब्दः स्यादनुराग-जः ।

यशः कीर्तिः समज्ञा च, स्तवः स्तोत्रं स्तुतिर् नुतिः ॥

१२ आप्रेडितं द्विस् त्रिस्तुमुच्चैर्घुष्टं तु घोषणा ।

काकुः क्रियां विकारो यः शोक-भीत्यादिभिर् ध्वनेः ॥

१३ अवर्णाऽक्षेप-निर्वाद-परीवादाऽपवाद-वत् ।

उपक्रोशो जुगुप्सा च कुत्सा निन्दा च गर्हणे ॥

- 2 Unfriendly speech. १४ पारुष्यमतिवादः स्याद्, भर्त्सनं त्वपकारगीः ।
 2 Reproach यः स-निन्द उपालम्भस् तत्र स्यात् परिभाषणम् ॥
 1 Disparagement. १५ तत्र त्वाक्षारणा यः स्यादाक्रोशो मैथुनं प्रति ।
 1 An imputation of adultery. १६ तत्र त्वाक्षारणा यः स्यादाक्रोशो मैथुनं प्रति ।
 2 Address, १५ तत्र त्वाक्षारणा यः स्यादाक्रोशो मैथुनं प्रति ।
 1 Incoherent speech. स्यादाभाषणमालापः, प्रलापो ऽनर्थकं वचः ॥
 2 Tautology १६ अनुलापो मुहुर्भाषा, विलापः परिदेवनम् ।
 2 Lamentation. १६ अनुलापो मुहुर्भाषा, विलापः परिदेवनम् ।
 2 Quarrel. विप्रलापो विरोधोक्तिः, संलापो भाषणं मिथः ॥
 1 Conversation. १७ सुप्रलापः सुवचनमपलापस् तु निहवः । 2 Denial.
 2 Speaking well. १७ सुप्रलापः सुवचनमपलापस् तु निहवः । 2 Denial.
 3 Strange query. चोद्यमाक्षेपाऽभियोगौ, शापाऽक्रोशौ दुरेषणा ॥
 3 Cursing. १८ 'अ-स्त्री चाटु चटु श्लाघा प्रेम्णा मिथ्या-विकथनम्' ॥२
 3 False love talk. १८ 'अ-स्त्री चाटु चटु श्लाघा प्रेम्णा मिथ्या-विकथनम्' ॥२
 2 Message. संदेशवाग् वाचिकं स्याद्, वाग्-भेदास् तु त्रिषून्तरे ॥
 1 Inauspicious speech. १९ रुशती वाग-कल्याणी स्यात्, कल्या तु शुभाऽऽत्मिका
 1 Good. अत्यर्थ-मधुरं सान्त्वं, संगतं हृदयङ्गमम् ॥ 2 Proper.
 1 Very sweet. २० निष्ठुरं परुषं, ग्राम्यमस्त्रीलं, सूनुतं प्रिये ।
 2 Harsh. सत्ये, ऽथ संकुल-छिष्टे परस्पर-पराहते ॥
 2 Rustic. २१ लुप्त-वर्ण-पदं प्रस्तं, निरस्तं त्वरितोदितम् ।
 1 Pleasing but true. अम्बूकृतं स-निष्ठीवमबद्धं स्यादनर्थकम् ।
 2 Inconsistent. २२ अनक्षरमवाच्यं स्यादाहतं तु मृषाऽर्थकम् । 1 An impossibility.
 1 slurred. 'सोऽल्लुठनं तु सोऽत्रासं, मणितं रतिकूजितम् ॥
 2 Spoken fast. २३ श्राव्यं हृद्यं मनोहारि विस्पष्टं प्रकटोदितम् । ' । ३ ।
 1 Sputtered. अथ म्लिष्टमविस्पष्टं, वितथं त्वनृतं वचः ॥
 1 Unmeaning. २४ सत्यं तथ्यमृतं सम्यगमूनि त्रिषु तद्वति ।
 2 Unfit to be uttered. शब्दे निनाद-निन्द-ध्वनि-ध्वान-रव-स्वनाः ।
 2 Talkin jest. २५ स्वान-निर्घोष-निर्हाद-नाद-निस्वान-निस्वनाः ।
 2 Murmuring at cohabitation. आरवाऽऽराव-संराव-विरावा, अथ मर्मरः ॥
 5 Plain speech. १ Rustling.
 1 An indistinct speech. 1 False.

6 The tinkling of ornaments. २६ स्वनिते वस्त्र-पर्णानां, भूषणानां तु शिञ्जितम् ।

निकाणो निकणः काणः कणः कणनमित्यपि ॥

2 the sound of a lute.

२७ वीणाया कणिते प्रादेः प्रकाण-प्रकणाऽऽदयः ।

2 A confused sound.

1 The cry of birds, & c. कोलाहलः कलकलस्, तिरश्चां वाशितं रुतम् ॥

2 An echo.

२८ स्त्री प्रतिश्रुत् प्रतिध्वाने, गीतं गानमिमे समे ।

2 A song or singing.

इति शब्दादि-वर्गः ५, अत्र मूलश्लोकाः २५ ॥, श्लो० २॥.

अथ नाट्य-वर्गः ६

1 The seven musical notes.

निषाद-र्षभ-गान्धार-षड्ज-मध्यम-धैवताः ॥

1 Minute tone.

१ पञ्चमश् चेत्यमी सप्त तन्त्री-कण्ठोत्थिताः स्वराः ।

1 An inarticulate, but pleasing tone.

काकली तु कले सूक्ष्मे, ध्वनौ तु मधुराऽस्फुटे ॥

2 low tone.

२ कलो, मन्द्रस् तु गम्भीरे, तारोऽप्युच्चैस्, त्रयस् त्रिषु ।

1 A high tone.

‘ नृणामुरसि मध्यस्थो द्वाविंशति-विधो ध्वनिः, ॥

1 Harmony.

३ स मन्द्रः कण्ठ-मध्य-स्थस्, तारः शिरसि गीयते ’ । १ ।

3 A lute.

समन्वित-लयस् त्वेकतालो, वीणा तु वल्लकी ॥

1 A lute with seven strings.

४ त्रिपञ्ची, सा तु तन्त्रीभिः सप्तभिः परिवादिनी ।

1 Any stringed instrument.

ततं वीणाऽऽदिकं वाद्यमानद्वं मुरजाऽऽदिकम् ॥

1 A Drum or tympan.

1 A wind instrument.

५ वंशाऽऽदिकं तु सुषिरं, कांस्य-तालाऽऽदिकं घनम् ।

1 A cymbal bell.

2 A musical instrument.

चतुर्विधमिदं वाद्यं वादित्राऽऽतोद्य-नामकम् ॥

2 Drums and tabours.

६ मृदङ्गा मुरजा, मेदास् त्वङ्ग्याऽऽलिङ्गयोर्ध्वकास् त्रयः ।

1 Three sorts of drums.

स्याद् यशःपटहो ढङ्गा, भेरी स्त्री दुन्दुभिः पुमान् ॥

2 A double drum.

2 A large kettle drum.

७ आनकः पटहो ऽस्त्री स्यात्, कोणो वीणाऽऽदि-वादनम् ।

1 The quill, or bow.

वीणादण्डः प्रवालः स्यात् ककुभस् तु प्रसेवकः ॥

2 The neck of a lute.

2 The belly below the neck.

- 1 The body of the lute. 1 the tie. ८ कोलम्बकम् तु कायो ऽस्या, उपनाहो निबन्धनम् ।
1 Other instrument. वाद्य-प्रभेदाः—डमरु-मङ्ग-डिण्डिम-झंझराः ॥
- 2 A female dancer. ९ मर्दलः पणवो ऽन्ये च, नर्तकी-लासिके समे
1 Slow, quick, and mean time. विलम्बितं द्रुतं मध्यं तत्त्वमोघो घनं क्रमात् ॥
1 Beating time. १० तालः काल-क्रिया-मानं, लयः साम्यमथाऽस्त्रियाम् ।
1 Equal time in music and dance. ताण्डवं नटनं नाट्यं लास्यं नृत्यं च नर्तने ॥
6 Dancing. ११ तौर्यत्रिकं नृत्य-गीत-वाद्यं नाट्यमिदं त्रयम् ।
2 Symphony. भ्रकुंसश् च भ्रकुंसश् च भ्रकुंसश् चेति नर्तकः ॥
- 3 A male dancer in woman's apparel. १२ स्त्री-वेष-धारी पुरुषो, नाट्योक्तौ—गणिका ऽञ्जुका ।
1 A courtesan. भगिनी-पतिरावुक्तौ, भावो विद्वानथाऽऽवुकः ॥
1 A sister's husband. १३ जनको, युव-सजस् तु कुमारो भर्तृदारकः ।
1 A learned man. राजा भट्टारको देवस्, तत्-सुता भर्तृदारिका ॥
1 A father. १४ देवी कृताऽभिषेकायामितरासु तु भट्टिनी ।
1 A prince. अ-ब्रह्मण्यम-वध्योक्तौ, राजश्यालस् तु राष्ट्रियः ॥
2 A king. १५ अम्बा माता, ऽथ बाला स्याद् वासूरार्यस् तु मारिषः ।
1 A princess. अत्तिका भगिनी ज्येष्ठा, निष्ठा-निर्वहणे समे ॥ 2 The catastrophe.
1 A queen. १६ हण्डे हञ्जे हलाऽऽहाने नीचां चेटीं सर्लीं प्रति ।
1 Any wife of a king. अङ्गहारो ऽङ्गविक्षेपो, व्यञ्जकाऽभिनयौ समौ ॥
1 Sacred. 2 Indication of passion.
1 king's brother in-law. १७ निर्वृते त्वङ्ग-सत्त्वाभ्यां द्वे त्रिष्वाङ्गिक-सात्त्विके ।
1 A mother. शृङ्गार-वीर-करुणाऽद्भुत-हास्य-भयानकाः ॥
2 A young girl. १८ बीभत्स-रौद्रौ च रसाः, शृङ्गारः शुचिरुज्ज्वलः ।
1 venerable person. उत्साहवर्धनो वीरः, कारुण्यं करुणा घृणा ॥ 3 Pity.
1 An eldest sister. १९ कृपा दया ऽनुकम्पा स्यादनुक्रोशोऽप्यथो हसः ।
1 Appropriate vocatives, for female servants. हासो हास्यं च, बीभत्सं विकृतं त्रिभिर्द्वंद्वम् ॥
2 Gesture.
2 two sorts of tokens.
- 1 Taste, or sentiment. 3 Love. 2 Heroism. 7 Tender-ness. 3 Laughter. 2 Disgust.

4 Surprise or
wonderful.

9 Horror or
terrific.

2 Wrath, or
angry.

6 Fear, or terror.

1 Sentiment or
passion.

1 Indication of it.

5 Pride.

6 Arrogance.

9 Disrespect.

5 Modesty or shame.

1 Bashfulness.

2 Patience, for-
bearance.

1 Coveting
another's property.

3 Enmity

3 Grief or sorrow.

3 Repentance.

7 Wrath, or rage.

1 Good conduct.

2 Madness.

5 Affection or
kindness.

1 Desire or longing.

11 Wish or desire.

1 Virtuous
reflexion.

1 Ardent desire.

1 Anxiety.

3 Recollection.

2 Missing.

2 Perseverance.

1 Fortitude.

9 Deceit, or
fraud.

2 Inadvertency
or mistake.

२० विस्मयो ऽद्भुतमाश्चर्यं चित्रमप्यथ भैरवम् ।

दारुणं भीषणं भीष्मं घोरं भीमं भयानकम् ॥

२१ भयङ्करं प्रतिभयं, रौद्रं तृप्समी त्रिषु ।

चतुर्दश, दरस् त्रासो भीतिर् भीः साध्वसं भयम् ॥

२२ विकारो मानसो भावो, ऽनुभावो भाव-बोधकः ।

गर्वो ऽभिमानो ऽहङ्कारो मानश् चित्तसमुन्नतिः ॥

२३ 'दर्पो ऽवलोको ऽवष्टम्भश् चित्तोद्रेकः स्मयो मदः' । २।

अनादरः परिभवः परीभावस् तिरस्क्रिया ॥

२४ रीढा ऽवमानना ऽवज्ञा ऽवहेलनमसूक्ष्णम् ।

मन्दाक्षं ह्रीस् त्रपा व्रीडा लज्जा, सा ऽपत्रपा ऽन्यतः ॥

२५ क्षान्तिस् तितिक्षा, ऽभिध्या तु परस्य विषये स्पृहा ।

अक्षान्तिरीर्ष्या, ऽसूया तु दोषाऽऽरोपो गुणेष्वपि ॥

1 Detraction. 2 Envy.

२६ बैरं विरोधो विद्वेषो, मन्यु-शोकौ तु शुक् क्रियाम् ।

पश्चात्तापो ऽनुतापश् च विप्रतीसार इत्यपि ॥

२७ कोप-क्रोधाऽमर्ष-रोष-प्रतिघा रुद्-क्रुधौ क्रियौ ।

शुचौ तु चरिते शीलमुन्मादश् चित्तविभ्रमः ।

२८ प्रेमा ना प्रियता हार्दं प्रेम स्नेहो, ऽथ दोहदम् ।

इच्छा काङ्क्षा स्पृहेहा रुद् वाङ्क्षा लिप्सा मनोरथः ॥

२९ कामोऽमिलाषस् तर्षश् च, सोऽत्यर्थं लालसा द्वयोः ।

उपाधिर् ना धर्मेचिन्ता, पुंस्याधिर् मानसी व्यथा ॥

३० स्यान् चिन्ता स्मृतिराध्यानमुत्कण्ठोत्कलिके समे ।

उत्साहोऽध्यवसायः स्यात्, स वीर्यमति-शक्ति-भाक् ॥

३१ कपटो ऽली व्याज-दम्भोपधयश् छद्म-कैतवे ।

कुसृतिर् निवृत्तिः शाठ्यं, प्रमादो ऽनवधानता ॥

- 4 Eagerness. ३२ कौतूहलं कौतुकं च कुतुकं च कुतूहलम् ।
 1 Dalliance or blandishment. स्त्रीणां विलास-विज्वोक-विभ्रमा ललितं तथा ॥
 6 Sport or amusement. ३३ हेला लीलेत्यभी हावाः क्रियाः शृङ्गार-भाव-जाः ।
 द्रव-केलि-परीहासाः क्रीडा लीला च नर्म च ॥
 3 Disguise. ३४ व्याजोऽपदेशो लक्ष्यं च, क्रीडा खेला च कूर्दनम् ।
 3 A play or game. घर्मो निदाघः स्वेदः स्यात्, प्रलयो नष्टचेष्टता ॥
 2 Sweat. ३५ अवहित्थाऽऽकारगुप्तिः, समौ संवेगसंभ्रमौ ।
 2 Fainting. स्यादाच्छुरितकं हासः सोऽप्रासः, स मनाक् स्मितम् ॥
 2 Dissimulation. ३६ मध्यमः स्याद् विहसितं, रोमाञ्चो रोमहर्षणम् ।
 2 Hurry. क्रन्दितं रुदितं कुष्टं, जृम्भस् त्रिषु जृम्भणम् ॥
 1 A horse-laugh. ३७ विप्रलम्भो विसंवादो, रिङ्गणं स्वलनं समे ।
 1 A smile. स्यान् निद्रा शयनं स्वापः स्वप्नः संवेश इत्यपि ॥
 1 A laugh. ३८ तन्द्री प्रमीला, भ्रुकुटिर् भ्रुकुटिर् भ्रुकुटिः स्त्रियाम् ।
 1 Horripilation. अट्टष्टिः स्याद-सौम्ये ऽक्षि, संसिद्धि-प्रकृती त्विमे ॥
 3 Weeping. ३९ स्वरूपं च स्वभावश् च निसर्गश् चाऽथ वेपथुः ।
 1 Gaping. कम्पो, ऽथ क्षण उद्धर्षो मह उद्धव उत्सवः ॥
 2 Disappointing. हति नाट्य-वर्गः ६, अत्र मूलश्लोकाः ३७॥० क्षे० १३
 2 Creeding or tumbling. ४० अधोभुवन-पातालं बलिसघा रसातलम् ।
 5 Sleep. नागलोको, ऽथ कुह्वरं सुषिरं विवरं विलम् ॥
 2 Lassitude. ४१ छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वभ्रं वपा सुषिः ।
 3 A frown. गर्ताऽवटौ भुवि श्वभ्रे, स-रन्ध्रे सुषिरं त्रिषु ॥
 1 A look of displeasure. ४२ छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वभ्रं वपा सुषिः ।
 5 The natural state. गर्ताऽवटौ भुवि श्वभ्रे, स-रन्ध्रे सुषिरं त्रिषु ॥
 2 A tremour. ४३ छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वभ्रं वपा सुषिः ।
 5 A festival. गर्ताऽवटौ भुवि श्वभ्रे, स-रन्ध्रे सुषिरं त्रिषु ॥

अथ पातालभोगि-वर्गः ७

- 5 the infernal region. १ अधोभुवन-पातालं बलिसघा रसातलम् ।
 11 A hole or vacuity. नागलोको, ऽथ कुह्वरं सुषिरं विवरं विलम् ॥
 2 A hole in the ground. २ छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वभ्रं वपा सुषिः ।
 1 Perforated, or full of holes. गर्ताऽवटौ भुवि श्वभ्रे, स-रन्ध्रे सुषिरं त्रिषु ॥

5 Darkness.
1 Universal darkness.
1 Imperfect darkness.

2 The NAGAS.
2 Their chief.
2 Vasuki.
2 Sort of snake.

3 A Boa, or large serpent.

2 A water snake.
2 Amphisbæna.

2 A variegated serpent.
2 A snake, that has cast his slough.
33 A snake or serpent.

1 His body.
2 Jawas.

1 Belonging to a snake.
2 His expanded head.

2 His skin.
3 His venom.
1 Nine sorts of fixed poison.

1 A dealer in antidotes.
2 A snake-catcher.

३ अन्धकारो ऽब्धियां ध्वान्तं तमिस्रं तिमिरं तमः ।

ध्वान्ते गाढे ऽन्धतमसं, क्षीणे स्वतमसं, तमः ॥

४ विष्वक् संतमसं, नागाः काद्रवेयास्, तदीश्वरे ।
शेषो ऽनन्तो, वासुकिस् तु सर्पराजो, ऽथ गोनसे ॥

५ तिलित्सः स्यादजगरे शयुर् वाहस इत्युभौ ।
अलगदौ जलव्यालः समौ राजिल-डुण्डुभौ ॥

६ मालुधानो मातुलाहिर्, निर्मुक्तो मुक्तकञ्चुकः ।
सर्पः पृदाकुर् भुजगो भुजङ्गो ऽहिर् भुजङ्गमः ॥

७ आशीविषो विषधरश् चक्री व्यालः सरीसृपः ।
कुण्डली गूढपाच् चक्षुःश्रवाः काकोदरः फणी ॥

८ दर्बीकरो दीर्घपृष्ठो दन्दशूको बिलेशयः ।
उरगः पद्मगो भोगी जिह्मगः पवनाशनः ॥

९ 'लेलिहानो द्विरसनो गोकर्णः कञ्चुकी तथा । १ ।
कुम्भीनसः फणधरो हरिर् भोगधरस् तथा ॥

१० अहेः शरीरं भोगः स्यादाशीरप्यहिर्दंष्ट्रिका । १ । २ ।

त्रिष्वाहेयं विषाऽस्थ्यादि, स्फटायां तु फणा द्वयोः ॥

११ समौ कञ्चुक-निर्मोकौ, क्ष्वेडस् तु गरलं विषम् ।
पुंसि क्लीबे च काकोल-कालकूट-इलाहलाः ॥

१२ सौराष्ट्रिकः शौष्ठिकेयो ब्रह्मपुत्रः प्रदीपनः ।
वारदो वत्सनाभश् च विष-भेदा अमी नव ॥

१३ विषवैद्यो जाङ्गलिको, व्यालप्राह्वितुण्डिकः ।

इति पातालभोगि-वर्गः ७, अत्र मूलश्लोकाः ११, श्लो० १॥

अथ नरक-वर्गः ८

4 Hell.
Various hells.

स्यान् नारकस् तु नरको निरयो दुर्गतिः स्त्रियाम् ॥

१ तद्-भेदास्- तपनाऽवीचि-महारौरव-रौरवाः ।

संघातः कालसूत्रं चेत्याऽऽद्याः, सत्वास् तु नारकाः ॥

2 Departed souls.
1 The river of hell.
1 Misfortune or misery.
1 Throwing in hell.

२ प्रेता, वैतरणी सिन्धुः स्याद्, लक्ष्मीस् तु निर्ऋतिः ।

विष्टिराजूः, कारणा तु यातना तीव्रवेदना ॥ 3 Agony.

4 Mental pain.
2 Pain of labor.
3 Corporeal pain.

३ पीडा बाधा व्यथा दुःखमा, मनस्यं प्रसूतिजम् ।

स्यात् कष्टं कृच्छ्रमाभीलं, त्रिष्वेषां भेद्य-गामि यत् ॥

इति नरकवर्गः ८, अत्र मूलश्लोकाः ३॥, क्षे०.

अथ वारि-वर्गः ९

15 The sea or
ocean.

१ समुद्रोऽब्धिः कूपारः पारावारः सरित्पतिः ।

उदन्वानुदाधिः सिन्धुः सरस्वान् सागरोऽर्णवः ॥

2 Particular seas.

२ रत्नाकरो जलनिधिर् यादः पतिरपाम्पतिः ।

तस्य प्रभेदाः-क्षीरोदो लवणोदस् तथा उपरे ॥

27 Water.

३ आपः स्त्री भूम्नि, वार् वारि सलिलं कमलं जलम् ।

पयः कीलालममृतं जीवनं भुवनं वनम् ।

४ कबन्धमुदकं पाथः पुष्करं सर्वतोमुखम् ।

अम्भोर्णस् तोय-पानीय-नीर-क्षीराऽम्बु-शम्बरम् ॥

2 Watery.

५ मेघपुष्पं घनरसस्, त्रिषु द्वे आप्यमम्मयम् ।

4 A wave.

भङ्गस् तरङ्ग ऊर्मिर् वा स्त्रियां वीचिर्योर्मिषु ॥

2 A surge or
billow.

६ महत्सूक्ष्मल-कल्लोलौ, स्यादावर्तोऽम्भसां भ्रमः ।

1 A whirlpool.

पृषन्ति बिन्दु-पृषताः पुमांसो विप्रुषः स्त्रियाम् ॥

4 A drop of water.

- 2 A winding descent of water. ७ चक्राणि पुटभेदाः स्युर, भ्रमाश् च जलनिर्गमाः ।
 2 A drain. कूलं रोधश् च तीरं च प्रतीरं च तटं त्रिषु ॥
 5 A shore or bank. ८ पाराऽऽवारे पराऽर्वाची तीरे, पात्रं तदन्तरम् ।
 1 The bed. द्वीपो ऽस्त्रियामन्तरीपं यदन्तरं वारिणस् तटम् ॥
 2 An island. ९ तोयोत्थितं तत् पुलिनं, सैकतं सिकतामयम् ।
 1 One formed by alluvion. निषद्वरस् तु जम्बालः पङ्को ऽस्त्री शाद-कर्दमौ ॥
 2 A sand bank. १० जलोच्छ्वासाः परीवाहाः, कूपकास् तु विदारकाः ।
 5 Mud or clay. नाव्यं त्रि-लिङ्गं नौ-तार्ये, स्त्रियां नौस् तरणिस् तरिः ॥
 2 Inundation. ११ उडुपं तु प्लवः कोलः, स्रोतो ऽम्बु-सरणं स्वतः ।
 2 A temporary well, fountain. आतरस् तरपण्यं स्याद्, द्रोणी काष्ठाऽम्बुवाहिनी ॥
 1 Navigable. 3 A boat. १२ सांयात्रिकः पोतवणिक्, कर्णधारस् तु नाविकः ।
 3 A raft or float. नियामकाः पोतवाहाः, कूपको गुणवृक्षकः ॥ २ The crew.
 1 A natural stream. १३ नौकादण्डः क्षेपणी स्यादरित्रं केनिपातकः । २ The mast.
 2 Fare or freight. अग्निः स्त्री काष्ठकुहालः, सेकपात्रं तु सेचनम् ॥
 2 An oval basin. १४ क्लीबे ऽर्धनावं नावो ऽर्धे, ऽतीतनौके ऽतिनु त्रिषु ।
 2 A voyaging merchant. त्रिष्वागाधात्, प्रसन्नोऽच्छः, कलुषोऽनच्छ आविलः ॥
 2 The pilot or helmsman. ३ Turbid water.
 2 The oar. १५ निम्नं गभीरं गम्भीरमुत्तानं तद्-विपर्यये ।
 2 The rudder. अगाधमतलस्पर्शे, कैवर्ते दाश-धीवरौ ॥
 2 A scraper or shovel. १६ आनायः पुंस्त्रि, जालं स्याच्छणसूत्रं पवित्रकम् ।
 2 A bucket. मत्स्याधानी कुवेणी स्याद्, बडिशं मत्स्यवेधनम् ॥
 1 The boat's half. १७ पृथुरोमा श्लषो मत्स्यो मीनो वैसारिणोऽण्डजः ।
 1 Landed from a boat. विसारः शकुली चाथ गडकः शकुलर्भकः ॥
 2 Clear, transparent. १८ सहस्रदंष्ट्रः पाठीन, उलूपी शिशुकः समौ ।
 3 Deep. नलमीनश् चिलिचिमः, प्रोष्ठी तु शफरी द्वयोः ॥
 1 shallow. २ A sort of sprat.
 3 A fisherman. २ A sort of carp.

- 1 Small fry. १९ क्षुद्राऽण्ड-मत्स्य-संघातः पोताधान, मयो जघाः— ।
 1 Various sorts of fish. रोहितो मदगुरः शालो राजीवः शकुलस् तिमिः ॥
- 2 Aquatic animals. २० तिमिङ्गिलाऽऽदयश् चाथ यादांसि जलजन्तवः ।
 Various sorts. तद्-भेदाः—शिशुमारोद्र-शङ्खो मकराऽऽदयः ॥
- 2 A crab. २१ स्यात् कुलीरः कर्कटकः, कूर्मे कमठ-कच्छपौ । ३ A turtle or tortoise.
 2 A shark. प्राहोऽवहारो, नक्रस् तु कुम्भीरो, ऽथ महीलता ॥
 2 A crocodile. २२ गण्डूपदः किञ्चुलको, निहाका गोधिका समे ।
 3 A worm. रक्तपा तु जलौकायां बियां भून्नि जलौकसः ॥
 2 A gangetic alligator. २३ मुक्तास्फोटः बियां शुक्तिः, शङ्खः स्यात् कम्बुर-बियाँ ।
 3 A leech. क्षुद्रशङ्खाः शङ्खनखाः, शम्बूका जलशुक्तयः ॥
- 2 A pearl oyster. २४ भेके मण्डूक-वर्षाभू-शालूर-प्लव-दर्दुराः ।
 2 A conch. शिली गण्डूपदी, भेकी वर्षाभ्वी, कमठी डुलिः ॥
 2 small shell. २५ मदुरस्य प्रिया शृङ्गी, दुर्नामा दीर्घकोशिका ।
 2 A bivalve shell. जलाशया जलाधारास्, तत्राऽगाध-जलो ह्रदः ॥
- 6 A frog. २६ आहावस् तु निपानं स्यादुपकूप-जलाशये । २ A trough near a well.
 2 A small worm. पुंस्येवाऽन्धुः प्रहिः कूप उदपानं तु पुंसि वा ॥
 2 A female frog. २७ नेमिस् त्रिकाऽस्य, बीनाहो मुख-बन्धनमस्य यत् ।
 2 A female turtle. पुष्करिण्यां तु खातं स्यादखातं देवखातकम् ॥ २ A natural pond.
- 1 Sort of sheat-fish. २८ पद्माकरस् तडागो ऽब्धी कासारः सरसी सरः ।
 2 A cockle. बेशन्तः पत्खलं चाऽस्पसरो, वापी तु दीर्घिका ॥
 2 A lake or pond. २९ खेयं तु परिखा, ऽऽधारस् त्वम्भसां यत्र धारणम् ।
 1 A deep lake. स्यादालवालमावालमावापो, ऽथ नदी सरित् ॥
- 4 A well. ३० तरङ्गिणी क्षैबलिनी तटिनी ह्लादिनी धुनी ।
 1 The wooden frame for the rope. स्रोतस्विनी द्वीपवती स्रवन्ती निम्नगाऽऽपगा ॥
 1 The cover or facing of a well. ३१
 2 A square or a large pond. ३२
 5 One deep enough for the lotus. ३३
 2 A basin. ३४
 2 Well. ३५
 2 A moat or ditch. ३६
 1 A dike. ३७
 3 A basin round the foot of a tree. ३८
 16 A river. ३९

- ३१ ' कूलङ्कषा निर्झरिणी रोधोवक्त्रा सरस्वती ' । १ ।
 8 The Ganges. गङ्गा विष्णुपदी जन्हुतनया सुरनिम्नगा ॥
- ३२ भागीरथी त्रिपथगा त्रिस्रोता भीष्मसूरिपि ।
 4 The Yamunā. कालिन्दी सूर्यतनया यमुना शमनस्वसा ॥
- ३३ रेवा तु नर्मदा सोमोद्भवा मेकलकन्यका ।
 4 The Narmadā. करतोया सदानीरा, बाहुदा सैतबाहिनी ॥
- ३४ शतदुम् तु शुतुद्रिः स्याद्, विपाशा तु विपाद् भ्रियाम् ।
 2 The Karathyā.
 2 The Bāhudā.
 2 The Satadru
 2 The Vipāsā.
 2 The Sōna.
 1 A canal.
 Various rivers. शोणो हिरण्यवाहः स्यात् कुल्याऽल्पा कृत्रिमा सरित् ॥
- ३५ शरावती वेत्रवती चन्द्रभागा सरस्वती ।
 1 The mouth of a river. कावेरी सरितो ऽन्याश् च, संभेदः सिन्धुसंगमः ॥
- ३६ द्वयोः प्रणाली पयसः पदव्यां, त्रिषु तृतरौ ।
 1 An issue from a pond. देविकायां सरय्यां च भवे दाविक-सारवौ ॥
- ३७ सौगन्धिकं तु कल्हारं, हल्लकं रक्तसंध्यकम् ।
 2 White water lily. स्यादुत्पलं कुवलयमथ नीलाम्बुजन्म च ॥
- ३८ इन्दीवरं च नीलेऽस्मिन्, सिते कुमुद-कैरवे ।
 1 A red one. 2 The esculent white sort.
 2 A water lily. शालूकमेषां कन्दः स्याद्, वारिपर्णी तु कुम्भिका ॥
- ३९ जलनीली तु शैवालं शैबलो, ऽथ कुमुद्वती ।
 2 A blue one. 2 A place abound-
 1 The root of a water lily. कुमुदिन्यां, नलिन्यां तु बिसिनी-पद्मिनी-मुखाः ॥
- ४० वा पुंसि पद्मं नलिनमरविन्दं महोत्पलम् ।
 2 Pistia stratiotes. सहस्रपत्रं कमलं शतपत्रं कुशेशयम् ॥
- ४१ पद्मेरुदं तामरसं सारसं सरसीरुहम् ।
 3 Vallisneria. बिसप्रसूत-राजीव-पुष्कराऽम्भोरुहाणि च ॥
- ४२ पुण्डरीकं सिताम्भोजमथ रक्तसरोरुहं ।
 2 A white lotus. रक्तोत्पलं कोकनदं, नालो नालमथाऽभ्रियाम् ॥
- ३ A red lotus.
 2 The stalk of a water-lily.

2 The film or fibres
attendant on it.

2 The root of a
water-lily.

2 A filament.

2 A new leaf of
a water-lily.

४३ मृणालं विसमञ्जादि-कदम्बे खण्डमालियाम् ।¹ Assemblage
of water lilies

करहाटः शिफाकन्दः, किञ्जल्कः केसरोऽलियाम् ॥

४४ संवर्तिका नवदलं, बीजकोशो वराटकः ॥² The seed
of the lotus.

इति वारि-वर्गः ९, अत्र मूलश्लोकाः ४३, श्लो० ॥.

४५ उक्तं स्वर-व्योम-दिक्-काल-धी-शब्दादि स-नाट्यकम् ।

पातालभोगि-नरकं वारि चैषां च संगतम् ॥

४६ इत्यमरसिंह-कृतौ नाम-लिङ्गाऽनुशासने ।

स्वरादि-काण्डः प्रथमः साऽङ्ग एव समर्थितः ॥

इति प्रथमः स्वरादि-काण्डः समाप्तः ।

अत्र मूलश्लोकाः २८१ ॥, श्लो० १८, सर्वे च मिलित्वा । २९९ ॥.

अथ द्वितीयं भूम्यादि काण्डम् ।

- १ वर्गाः—पृथ्वी-पुर-क्षमाभृद्-वनौषधि-मृगादि-भिः ।
 नृ-ब्रह्म-क्षत्र-विट-शूद्रैः साङ्गोपाङ्गैरिहोदिताः ॥
- २ भूर् भूमिरचला ऽनन्ता रसा विश्वम्भरा स्थिता ।
 धरा धरित्री धरणिः क्षोणिर् ज्या काश्यपी क्षितिः ॥
- ३ सर्वसहा वसुमती वसुधोर्वी वसुन्धरा ।
 गोत्रा कुः पृथिवी पृथ्वी क्षमा ऽवनिर् मेदिनी मही ॥
- ४ ' विपुला गह्वरी धात्री गौरिला कुम्भिनी क्षमा । १ ।
 भूतधात्री रत्नगर्भा जगती सागराम्बरा ' ॥

38 Earth.

2 Soil.
 2 An excellent soil.
 1 Fertile with every crop.

1 A spot with salt soil.

2 A region devoid of water.

2 Untilled or waste.
 5 A world.

1 INDIA.

1 The eastern region.

1 The northern region.

2 A country of barbarians.

2 The region of sanctity.

2 An inhabited country.

3 One abounding
 in reeds;

2 -in water lilies.

2 -in ratans;

५ मृन् मृत्तिका, प्रशस्ता तु मृत्सा मृत्ला च मृत्तिका ।
 उर्वरा सर्व-सस्याऽऽख्या, स्यादूषः क्षारमृत्तिका ॥ 2 Salt ground.

६ ऊषवानूषरो द्वावप्यन्य-लिङ्गौ, स्थलं स्थली । 1 A place, or firm spot.
 समानौ मरु-धन्वानौ, द्वे खिलाऽप्रहते समे ॥

७ त्रिष्वथो जगती लोको विष्टपं भुवनं जगत् ।
 लोको ऽयं भारतं वर्षं, शरावत्यास् तु यो ऽवधेः ॥

८ देशः प्राग्-दक्षिणः प्राच्य, उदीच्यः पश्चिमोत्तरः ।
 प्रत्यन्तो म्लेच्छदेशः स्यान्, मध्यदेशस् तु मध्यमः ॥
 2 The middle region.

९ आर्यावर्तः पुण्यभूमिर् मध्यं विन्ध्य-हिमालयोः ।
 नीवृज् जनपदो, देश-विषयौ तूऽपवर्तनम् ॥ 3 Any country.

१० त्रिष्वगोष्ठान्, नडप्राये नडवान् नडल इत्यपि ।

कुमुदान् कुमुदप्राये, वेतस्वान् बहुवेतसे ॥

- 2 -in green grass. ११ शाद्वलः शाद्वहरिते, सजम्बाले तु पङ्क्तिः ।² Clayey and muddy.
 3 Watery, or wet. जलप्रायमनूपं स्यात् पुंसि कच्छस् तयाविधः ॥
 1 Contiguous to water.
 2 Full of stony or १२ स्त्री शर्करा शर्करिलः, शार्करः शर्करावति । 2 Sandy.
 similar nodules. देश एवाऽऽदिमावेवमुन्नेयाः सिकतावति ॥
 1 Watered (viz. its १३ देशो नद्यम्बु-वृष्ट्यम्बु-संपन्न-व्रीहि-पालितः ।
 rice) from a river. स्यान् नदीमातृको देवमातृकश् च यथा-क्रमम् ॥
 1 Or by rain.
 1 Ruled by a just १४ सु-राज्ञि देशे राजन्वान्, स्यात् ततोऽन्यत्र राजवान् ।
 king. गोष्ठं गोस्थानकं, तत् तु गौष्ठीनं भूत-पूर्वकम् ॥
 1 Governed by a monarch. 1 The site of a former one.
 2 A fold for kine.
 2 Contiguous १५ पर्यन्तभूः परिसरः, सेतुरालौ स्त्रियां पुमान् । 2 Bridge.
 ground. वामलूरश् च नाकुश् च बल्मीकं पुन-नपुंसकम् ॥
 3 An anthill.
 12 A road, path or १६ अयनं कर्म मार्गाऽध्व-पन्थानः पदवी सृतिः ।
 way. सरणिः पद्धतिः पद्या वर्तन्त्येकपदीऽति च ॥
 3 A good road. १७ अतिपन्थाः सुपन्थाश् च सत्पथश् चाऽर्चितेऽध्वनि ।
 5 A bad road. द्यध्वो दुरध्वो विपथः कदध्वा कापथः समाः ॥
 2 The want of a १८ अपन्थास् त्वपथं तुल्ये, शृङ्गाटक-चतुष्पथे । 2 Meeting of
 road. four roads.
 1 A long and 1 A long and १९ गन्धूतिः स्त्री क्रोशयुगं, नत्वः किष्कुचतुःशतम् ।
 lonesome way. 2 A furlong. घण्टापथः संसरणं, तत् पुरत्योपनिष्करम् ॥
 2 A highway.
 1 A street.
 5 Heaven and earth २० 'द्यावापृथिव्यौ रोदस्यौ द्यावाभूमौ च रोदसी । २ ।
 3 Salt-sea. दिवस्पृथिव्यौ, गङ्गा तु रुमा स्याल् लवणाकरः' ॥

इति भूमि-वर्गः १, अत्र मूलश्लोकाः १८, श्लो २.

अथ पुर-वर्गः २

- 7 A town or city. १ पूः स्त्री पुरी-नगरी वा पत्तनं पुटभेदनम् ।
 1 A suburb. स्थानीयं निगमो, ऽन्यत् तु यन् मूल-नगरात् पुरम् ॥
- 2 The abode of harlots. २ तच्छाखानगरं, वेशो वेश्याजनसमाश्रयः ।
 2 A market. आपणस् तु निषद्यायां, विपणिः पण्यवीथिका ॥
 2 A shop. ३ रथ्या प्रतोली विशिखा, स्याच् चयो वप्रमस्त्रियाम् ।
 3 A high street. ३ प्राकारो वरणः सालः, प्राचीनं प्रातन्तो वृतिः ॥
 2 Heap of earth. ४ भित्तिः स्त्री कुड्यमेड्डकं यदन्तर-न्यस्त-कीकसम् ।
 3 A rampart. गृहं गेहोदवसितं वेश्म सद्य निकेतनम् ॥
 1 A bound hedge. ५ निशान्तं-पत्त्य-सदनं भवनाऽगार-मन्दिरम् ।
 2 A wall. गृहाः पुंसि च भूम्येव निकाय्य-निलयाऽऽलयाः ॥
 1 One built with rubbish. ६ वासः कुटी द्वयोः शाला सभा, संजवनं त्विदम् ।
 16 A house. चतुःशालं, मुनीनां तु पर्णशालोटजो ऽस्त्रियाम् ॥
- 4 Audiance hall. ७ चैत्यमायतनं तुल्ये, वाजिशाला तु मन्दुरा । 2 A stable.
 2 A cluster of four houses. आवेशनं शिल्पिशाला, प्रपा पानीयशालिका ॥
 2 A hut made of leaves. ८ मठश् छात्राऽऽदि-निलयो, गञ्जा तु मदिरागृहम् ।
 2 Buddhisti. गर्भागारं वासगृहमरिष्टं सूतिकागृहम् ॥ 2 Labor room.
 2 A working house. ९ 'कुट्टिमो ऽस्त्री निबद्धा भूश्, चन्द्रशाला शिरोगृहम्' । १ ।
 2 A place of refreshment. वातायनं गवाक्षो, ऽथ मण्डपो ऽस्त्री जनाश्रयः ॥
 1 A college. १० हर्म्याऽऽदि धनिनां वासः, प्रासादो देव-भूमुजाम् ।
 2 A tavern. सौधो ऽस्त्री राजसदनमुपकार्योपकारिका ॥ 4 A king's house.
 2 Middle of a house. ११ स्वस्तिकः सर्वतोभद्रो नन्यावर्ताऽऽदयो ऽपि च ।
 1 Pavement. विच्छन्दकः प्रभेदा हि भवन्तीऽऽश्वर-सञ्चानाम् ॥
 2 Terrace.
 2 A window or airhole.
 2 A temporary hall.
 1 The abode of the wealthy.
 1 A royal residence.
 4 Its varieties.

4 The queen's apartment.

2 An airy room, a top of the house.

3 A terrace before the house-door.

2 The threshold.

3 A court or yard.

1 The lower threshold of door.

2 A private door.

2 A back door.

2 The edge of the thatch.

2 The wood of a thatch.

2 A dovecot.

3 A door, or gate.

2 A covered terrace in the yard.

2 Decoration of the gatepost.

1 A raised place over the gate.

2 A door.

1 Its bolt or bar.

2 Stairs.

2 A ladder.

2 A broom.

2 Dust, or sweepings.

2 The entrance of a house.

2 A village.

2 The site of a habitation.

2 Space near a village, etc.

2 A station of herdsmen.

2 An abode of the lowest men.

१२ स्यऽगारं भूभुजामन्तःपुरं स्यादवरोधनम् ।

शुद्धान्तश्चाऽवरोधश्च, स्याददृष्टः क्षौममस्त्रियाम् ॥

१३ प्रघाण-प्रघणाऽलिन्दा बहिर-द्वार-प्रकोष्ठके ।

गृहावग्रहणी देहल्यङ्गणं चत्वरऽजिरे ॥

१४ अक्षताद्दारुणि शिला, नासा दारुऽपरि स्थितम् ।

प्रच्छन्नमन्तर्द्वारं स्यात्, पक्षद्वारं तु पक्षकम् ॥

१५ वलीक-नीध्रे पटल-प्रान्ते, ऽथ पटलं छदिः ।

गोपानसी तु वलभी छादने वक्र-दारुणि ॥

१६ कपोतपालिकायां तु विटङ्कं पुन-नपुंसकम् ।

स्त्री द्वारं द्वारं प्रतीहारः, स्याद् वितर्दिस् तु वेदिकः ॥

१७ तोरणो ऽस्त्री बहिर्द्वारं, पुरद्वारं तु गोपुरम् ।

कूटं पूर-द्वारि यद्वस्तिनखस् तस्मिन्नथ त्रिषु ॥

१८ कपाटमररं तुल्ये, तद्-विष्कम्भो ऽर्गलं न ना ।

आरोहणं स्यात् सोपानं, निश्रेणिम् त्वधिरोहिणी ॥

१९ संमार्जनी शोधनी स्यात्, संकरो ऽवकरस् तथा ।

क्षिते, मुखं निःसरणं, संनिवेशो निकर्षणम् ॥

2 An open space in a town.

२० समौ संवसथ-ग्रामौ, वेष्टमभूर वास्तुर-स्त्रियाम् ।

ग्रामान्त उपशल्यं स्यात्, सीम-सीमे स्त्रियामुभे ॥

2 A boundary or limit.

२१ घोष आभीरपल्ली स्यात्, पक्कणः शबरालयः ।

इति पुर-वर्गः २, अत्र मूलश्लोकाः २०, क्षेपकश्लो० ॥

अथ शैल-वर्गः ३

- 13 A mountain. १ महीध्रे शिखरि-क्षमाभृदहार्य-धर-पर्वताः ॥
अद्रि-गोत्र-गिरि-प्रावाऽचल-शैल-शिलोच्चयाः ।
- 2 A range, surrounding the earth. २ लोकालोकश्च चक्रवालम्, त्रिकूटस् त्रिकुण्ठ समौ ॥
2 A hill with three peaks.
- 2 The western mountain. अस्तम् तु चरमक्षमाभृदुदयः पूर्वपर्वतः । 2 The eastern mountain.
- 1 Divers mountains. ३ हिमवान् निषधो विन्ध्यो माल्यवान् पारियात्रिकः ॥
गन्धमादनमन्ये च हेमकूटाऽऽदयो नगाः ।
- 7 A stone or rock. ४ पाषाण-प्रस्तर-प्रावोपलाऽश्मानः शिला दृषन् ॥
- 3 A peak or summit. कूटो ऽस्त्री शिखरं शृङ्गं, प्रपातम् त्वतटो भृगुः ।
3 A precipice.
- 1 The side of a mountain. ५ कटको ऽस्त्री नितम्बो ऽद्रेः, स्तुः प्रस्थः सानुर-स्त्रियाम् ॥
- 2 A fountain. उत्सः प्रस्रवणं, वारिप्रवाहो निर्झरो झरः ।
3 A cascade.
- 2 An artificial cave. ६ दरी तु कन्दरो वा स्त्री, देव-खात-बिले गुहा ॥
2 A natural cave.
- 2 Rocks fallen from a mountain. गव्हरं, गण्डशैलाम् तु च्युताः स्थूलोपला गिरिः ।
1 Rocks fallen slanting. 'दन्तकास् तु बहिस् तिर्यक्-प्रदेशान् निर्गता गिरिः' ॥ १
- 2 A mine. ७ खनिः स्त्रियामाकरः स्यात्, पादाः प्रत्यन्तपर्वताः ।
2 Hills near a mountain. उपत्यका ऽद्रेरासना भूमिरूर्ध्वमाधित्यका ॥ 1 Land on it.
- 1 Land near a mountain. ८ धातुर मनःशिलाद्यद्रेर् गैरिकं तु विशेषतः । 1 Red chalk.
- 1 A fossil, or mineral. निकुञ्ज-कुञ्जौ वा क्लीबे लताऽऽदि-पिहितोदरे ॥
2 A place overgrown with creepers, &c. इति शैल-वर्गः ३, अत्र मूलश्लोकाः ८, श्लो० ॥

अथ वनौषधि-वर्गः ४

- 6 A forest or grove. १ अटव्यरण्यं विपिनं गहनं काननं वनम् ।
2 A large forest. महारण्यमरण्यानी, गृहारामास् तु निष्कुटाः ॥

2 Garden.

1 One planted by a state minister, &c.

2 A royal public one.

1 Queen's pleasure ground.

5 A row or range.

2 A continuous line.

2 A multitude of groves.

2 A germin.

13 A tree.

1 One fructifying from blossoms.

1 One without apparent blossoms

1 An annual plant.

3 Barren.

3 Bearing fruit.

8 Blown, as a flower.

3 The trunk of a lopped tree.

1 A small tree.

3 A shrub.

3 Creeper.

3 A spreading one.

3 Height of a tree, hill, &c.

2 The trunk.

2 A branch.

2 A large branch.

2 A fibrous root.

1 From a radican branch.

2 The top of a tree

3 Its root.

2 The pith.

3 The bark.

२ आरामः स्यादुपवनं कृत्रिमं वनमेव यत् ।

अमात्य-गणिका-गेहोपवने वृक्षवाटिका ॥

३ पुमानाक्रीड उद्यानं राज्ञः साधारणं वनम् ।

स्यादेतदेव प्रमदवनमन्तःपुरोचितम् ॥

४ वीथ्यालिरावलिः पङ्क्तिःश्रेणी, लेखास् तु राजयः ।

वन्या वनसमूहे स्यादङ्कुरोऽभिनवोद्भिदि ॥

५ वृक्षो महीरुहः शाखी विटपी पादपस् तरुः ।

अनोकहः कुटः शालः पलाशी द्वु-द्रुमाऽऽगमाः ।

६ वानस्पत्यः फलैः पुष्पात्, तैर-पुष्पाद् वनस्पतिः ।

ओषधयः फल-पाकाऽन्ताः स्थुर-बन्ध्यः फलेग्रहिः ॥

2 Fruitful.

७ बन्ध्योऽफलोऽवकेशी च, फलवान् फलिनः फली ।

प्रफुल्लोत्फुल्ल-संफुल्ल-व्याकोश-विकच-स्फुटाः ॥

८ फुल्लश् चैते विकसिते, स्थुरबन्ध्याऽऽदयस् त्रिषु ।

स्थाणुर् वा ना ध्रुवः शङ्कुर, ह्रस्व-शाखा-शिफः क्षुपः ॥

९ अप्रकाण्डे स्तम्ब-गुल्मौ, वल्ली तु व्रततिर् लता ।

लता प्रतानिनी वीरुद् गुल्मिन्युलप इत्यपि ॥

१० नगाऽऽद्याऽऽरोह उच्छ्राय उत्सेधश् चोच्छ्रयश् च सः ।

अ-स्त्री प्रकाण्डः स्कन्धः स्यान् मूलाच्छाखाऽवधिस्र तरोः ॥

११ समे शाखा-लते, स्कन्धशाखा-शाले, शिफा-जटे ।

शाखा-शिफाऽवरोहः स्यान्, मूलाच् चाऽग्रं गता लता ॥

1 Scandent fibres.

१२ शिरोग्रं शिखरं वा ना, मूलं बुध्नोऽङ्घ्रि-नामकः ।

सारो मज्जा नरि, त्वक् स्त्री वल्कं वल्कलम्-स्त्रियाम् ॥

- 2 Wood. १३ काष्ठं दार्विन्धनं त्वेध इध्ममेधः समिन्त्रियाम् । 2 Samidhs.
 3 Fuel.
 2 The hollow of a tree. निष्कुहः कोटरं वा ना, वल्लरिर् मञ्जरिः त्रियौ ॥
 2 A compound pedicel.
 6 A leaf. १४ पत्रं पलाशं छदनं दलं पर्णं छदः पुमान् ।
 2 A sprout or shoot. पल्लवो ऽस्त्री किसलयं, विस्तारो विटपो ऽस्त्रियाम् ॥
 1 The branch and its shoot.
 1 Fruit. १५ वृक्षाऽऽदीनां फलं सस्यं, वृन्तं प्रसवबन्धनम् ।
 2 The foot stalk. आमे फले शलादुः स्याच्, लुष्के वानमुमे त्रिषु ॥
 1 Raw fruit.
 1 Dry.
 2 A bud or a germ. १६ क्षारको जालकं क्लीबे, कलिकः कोरकः पुमान् ।
 2 An unblown flower. स्याद् गुच्छकम् तु स्तवकः, कुडालो मुकुलो ऽस्त्रियाम् ॥
 2 A cluster of blossoms.
 2 An opening bud.
 5 A flower. १७ त्रियः सुमनसः पुष्पं प्रसूनं कुसुमं सुमम् ।
 2 Its nectar or honey. मकरन्दः पुष्परसः, परागः सुमनोरजः ॥ 2 Its dust or farina.
 1 Fruits of certain plants. १८ द्वि-हीनं प्रसवे सर्वे, हरीतक्याऽऽदयः त्रियाम्, ।
 आश्वत्थ-वैणव-प्लाक्ष-नैयमो धैङ्गदं फले ॥
 3 Fruit of the Eugenia. १९ बार्हतं च, फले जम्बा जम्बूः स्त्री जम्बु जाम्बवम्, ।
 पुष्पे जाती-प्रभृतयः स्व-लिङ्गा, व्रीहयः फले, ॥
 1 Hedysarum Gangeticum. २० विदार्याऽऽद्यास् तु मूले ऽपि, पुष्पे क्लीबे ऽपि पाटला, ।
 1 Blossom of the Bignonia. बोधिद्रुमश्च चलदलः पिप्पलः कुञ्जराशनः ॥
 5 Holy figtree. २१ अश्वत्थे, ऽथ कपित्थे स्युर दधित्थ-प्राहि-मन्मथाः ।
 7 Elephant, or wood apple. तस्मिन् दधिफलः पुष्पफल-दन्तशठावपि ॥
 4 Glomerous fig-tree. २२ उदुम्बरो जन्तुफलो यक्षाङ्गो हेमदुग्धकः ।
 4 Mountain ebony. कोविदारो चमरिकः कुडालो युगपत्रकः ॥
 4 Echites. २३ सप्तपर्णो विशालत्वक् शारदो विषमच्छदः ।
 8 Cassia fistula. आरग्वधे राजवृक्ष-शम्याक-चतुरङ्गलाः ॥
 २४ आरेवत-व्याधिघात-कृतमाल-सुवर्णकाः ।
 5 A lemon or citron. स्युर जम्बीरे दन्तशठ-जम्भ-जम्बीर-जम्भलाः ॥

- 5 *Tapia.* २५ वरुणो वरणः सेतुस् तिक्तशकः कुमारकः ।
 5 *Punnag.* पुन्नागो पुरुषस् तुङ्गः केसरो देववल्लभः ॥
 4 *Coral tree.* २६ पारिभद्रे निम्बतरुर् मन्दारः पारिजातकः ।
 7 *Tinis.* तिनिशे स्यन्दनो नेमी रथद्वरतिमुक्तकः ॥
 3 *Spondias.* २७ वञ्जुलश् चित्रकृच् चाऽ, य द्वौ पीतनक-पीतनौ ।
 5 *Bassia.* आम्रातके, मधूके तु गुडपुष्प-मधुद्रुमौ ॥
 1 *Water Bassia.* २८ वानप्रस्थ मधुष्टीलौ, जलजेऽत्र मधूलकः ।
 3 *Pilu.* पीलौ गुडफलः स्रंसी, तस्मिंस्तु गिरि-संभवे ॥
 2 *Walnut.* २९ अक्षोट-कन्दरालौ द्वा, वङ्कोटे तु निकोचकः ।
 2 *Alangium.* पलाशे किंशुकः पर्णो वातपोथो, ऽथ वेतसे ॥
 4 *Butea frondosa.* ३० रथाऽभ्रपुष्प-विदुर-शीत-वानीर-वञ्जुलाः ।
 7 *Bayas, or Bènt.* द्वौ परित्र्याध-विदुलौ नादेयी चाऽम्बुवेतसे ॥
 4 *The same growing in water.* ३१ सौभाञ्जने शिमु तीक्ष्णगन्ध-काक्षीव-मोचकाः ।
 5 *Morunga.* रक्तोऽसौ मधुशिमुः स्या, दरिष्टः फेनिलः समौ ॥ 2 Soap berry.
 1 *A red variety of the same.* ३२ बिल्वे शाण्डिल्यशैलूषौ मालूर-श्रीफलावपि ।
 5 *Marmelos.* ३३ पृक्षो जटी पर्कटी स्यान्, न्यग्रोधो बहुपाद् वटः ॥
 3 *Waved leaved figtree.* ३३ गालवः शाबरो लोभ्रस् तिरीटस् तिल्व-मार्जनौ ।
 3 *Indian figtree.* आम्रश् चूतो रसालो, ऽसौ सहकारो ऽति-सौरभः ॥
 6 *Loḍhra. The pale sort.* ३४ कामाङ्गो मधुदूतश्च मार्कदः पिकवल्लभः ।
 3 *Mango.* कुम्भोलूखलकं ह्रीवे कौशिको गुग्गुलुः पुरः ॥
 5 *A very fragrant mango.* ३५ शेलुः श्लेष्मातकः शीत उद्दालो बहुवारकः ।
 5 *Bdellium.* राजादनं प्रियालः स्यात् सन्नकद्रुर् धनुःपटः ॥
 5 *Sebesten.* ३६ गम्भारी सर्वतोभद्रा काश्मरी मधुपर्णिका ।
 4 *Piya.* श्रीपर्णी भद्रपर्णी च काश्मर्यश् चा, प्यथ द्वयोः ॥
 7 *Gambhāri.*
 3 *Jujube.*

- 6 The fruit. ३७ कर्कन्धूर् बदरी कोलिः, कोलं कुवल-फेनिले ।
 3 Plumb tree. सौवीरं बदरं घोण्टाऽप्यथ स्यात् स्वादुकण्टकः ॥
- 5 *Buinchi*. ३८ विकङ्कतः सुबावृक्षो ग्रन्थिलो व्याघ्रपादपि ।
 ऐरावतो नागरङ्गो नादेयी भूमिजम्बुका ॥
- 4 Orange. ३९ तिन्दुकः स्फूर्जकः कालस्कन्धश् च शितिसारके ।
 काकन्दुः कुलकः काकतिन्दुकः काकपीलुके ॥
- 4 Sort of ebony. ४० गोलीढो झाटलो घण्टापाटलिर् मोक्ष-मुष्ककौ ।
 तिलकः क्षुरकः श्रीमान्, समौ पिचुल-झातुकौ ॥
- 4 Another sort. ४१ श्रीपर्णिका कुमुदिका कुम्भी कैटर्य-कटफलौ ।
 क्रमुकः पट्टिकाख्यः स्यात् पट्टी लाक्षाप्रसादनः ॥
- 5 *Ghantāpātali*. ४२ तूदस् तु यूपः क्रमुको ब्रह्मण्यो ब्रह्मदारु च ।
 तूलं च, नीप-प्रियक-कदम्बास् तु हरिप्रियः ॥
- 3 *Tilā*. ४३ वीरवृक्षोऽरुष्करोऽग्निमुखी भल्लातकी त्रिषु ।
 गर्दभाण्डे कन्दराल कपीतन सुपार्धकाः ॥
- 2 *Tamarix*. ४४ प्लक्षश् च, तिन्तिडी चिञ्चाऽग्लिका, ऽथो पीतसारके ।
 सर्जकाऽसन-बन्धूकपुष्प-प्रियक-जीवकाः ॥
- 5 *Kayap'hal*. ४५ साले तु सर्ज-काश्याऽश्वकर्णकाः सस्यसम्बरः ।
 नदीसर्जो वीरतरुहिन्द्रदुः ककुभोऽर्जुनः ॥
- 4 Red *Lôdhra*. ४६ राजादनः फलाध्यक्षः क्षीरिकायामथ द्वयोः ।
 इङ्गदी तापसतरु, भूर्जे चर्मि-मृदुत्वचौ ॥
- 6 Mulberry. ४७ पिच्छिलः पूरणी मोचा स्थिरायुः शास्मलिर् द्वयोः ।
 पिच्छा तु शास्मलीवेष्टे, रोचनः कूटशास्मलिः ॥
- 4 *Nauclea orientalis*. ४८ चिरबिम्बो नक्तमालः करजश् च करञ्जके । 4 *Caranj*.
 प्रकीर्यः पूतिकरजः पूतिकः कलिमारकः ॥
- 4 Marking nut. 5 *Pārśpīpal*. 6 *A san*. 5 *Sak'hwa or Sal*. 5 *Kahuā*. 3 *Khirañi*. 1 *Ingud*. 3 *Bhōjpatr*. 5 *Silk-cotton*. 2 *Its gum*. 2 *Another black silk-cotton*. 4 *Gray bonduc*.

- 2 Other sorts. ४९ करञ्ज—भेदाः षड्ग्रन्थो मर्कट्यङ्गारवल्लरी ।
 4 Rôhin. रोही रोहितकः ग्रीहशत्रुर् दाडिमपुष्पकः ॥
 4 Khayar. ५० गायत्री बालतनयः खदिरो दन्तधावनः ।
 2 A fetid Mimosa. अरिमेदो विट्खदिरे, कदरः खदिरे सिते ॥
 2 A white sort. ५१ सोमवल्कोऽप्यथ व्याघ्रपुच्छ गन्धर्वहस्तकौ ।
 11 Palma christi. एरण्ड उरुवूकश् च रुचकश् चित्रकश् च सः ॥
 ५२ चञ्चुः पञ्चाङ्गुलो मण्ड-वर्धमान-व्यडम्बकाः ।
 1 A variety of the 3 Sami
 Sami. अल्पा शमी शमीरः स्याच्छमी सक्तुफला शिवा ॥ or saen.
 6 Mayan. ५३ पिण्डीतको मरुबकः श्रसनः करहाटकः ।
 शल्यश् च मदने, शक्रपादपः पारिभद्रकः ॥ 7 Déodār.
 ५४ भद्रदारु द्रुकिलिमं पीतदारु च दारु च ।
 पूतिकाष्ठं च सप्त स्युर देवदारुण्यथ द्वयोः ॥
 7 'Trumpet flower. ५५ पाटलिः पाटलाऽमोघा काचस्थाली फलेरुहा ।
 12 Priyangu. कृष्णवृन्ता कुबेराक्षी, श्यामा तु महिलाऽऽह्वया ॥
 ५६ लता गोवन्दिनी गुन्द्रा प्रियङ्गुः फलिनी फली ।
 विष्वक्सेना गन्धफली कारम्भा प्रियकश् च सा ॥
 12 Sônapat. ५७ मण्डूकपर्ण-पत्रोर्ण-नट-कटुङ्ग-टुण्डुकाः ।
 स्योनाक-शुकनास-क्ष-दीर्घवृन्त-कुटन्नटाः ॥
 ५८ शोणकश् चाऽरलौ, तिष्यफला त्वाऽऽमलकी त्रिषु ।
 4 Emblic myro-
 balan. अमृता च वयःस्था च, त्रि-लिङ्गस् तु त्रिभीतकः ॥
 6 Beleric myro-
 balan. ५९ नाक्षस् तुषः कर्षफलो भूतावासः कलिद्रुमः ।
 11 Yellow myro-
 balan. अभया त्वयथा पथ्या कायस्था पूतनाऽमृता ॥
 ६० हरीतकी हैमवती चेतकी श्रेयसी शिवा ।
 3 Sural.
 3 Caniyār. पीतवुः सरलः पूतिकाष्ठं चाथ द्रुमोत्पलः ॥

3 Barahal.

2 Bread fruit or
Jack tree. 3 Hijjal.3 Opposite leaved
figtree.

6 Nimb.

3 Sisō.

1 Another sort.

3 Siris.

3 Champā.

1 Its flower.

2 Mul-sari.

2 Asōc.

2 Pomegranate.

4 Nāgkesar.

5 Jainti.

5 Ganiykarī.

4 Coratya.

3 Its seed.

4 Carūnda.

3 Tamāl.

5 Sédūārī.

5 Déōtār.

2 Sīrīārī.

4 Arabian Jasmin.

1 A wild variety.

4 Nébārī.

2 The white Sort.

4 Jasmin.

1 Yellow Jasmin.

5 Mālātī latā.

६१ कर्णिकारः परिव्याधो, लकुचो लिकुचो डहुः ।

पनसः कण्टकिफलो, निचुलो हिज्जलो ऽम्बुजः ॥

६२ काकोदुम्बरिका फल्गूर्-मलयूर् जघनेफला ।

अरिष्टः सर्वतोभद्र-हिङ्गुनिर्यास-मालकाः ॥

६३ पिचुमन्दश् च निम्बे, ऽथ पिच्छिला ऽगुरु-शिशपा ।

कपिला भस्मगर्भा सा, शिरीषस् तु कपीतनः ॥

६४ भण्डिलो ऽप्यथ चाम्पेयश् चम्पको हेमपुष्पकः ।

एतस्य कलिका गन्धफली स्यादथ केसरे ॥

६५ बकुलो, वज्जुलो ऽशोके, समौ करक-दाडिमौ ।

चाम्पेयः केसरो नागकेसरः काञ्चना ऽऽह्वयः ॥

६६ जया जयन्ती तर्कारी नादेयी वैजयन्तिका ।

श्रीपर्णमग्निमन्थः स्यात् कणिका गणिकारिका ॥

६७ जयो, ऽथ कुटजः शक्रो वःसको गिरिमल्लिका ।

एतस्यैव कलिङ्गेन्द्रयवभद्रयवं फले ॥

६८ कृष्णपाकफलाऽऽविम-सुषेणाः करमर्दके ।

कालस्कन्धस् तमालः स्यात् तापिच्छोऽप्यथ सिन्दुके ॥

६९ सिन्दुवारेन्द्रसुरसौ निर्गुण्डीन्द्राणिकेत्यपि ।

वेणी गरा गरी देवताढो जीमूत इत्यपि ॥

७० श्रीहस्तिनी तु भूरुण्डी, तृणशून्यं तु मल्लिका ।

भूपदी शीतभीरुश् च, सैवाऽऽस्फोटा वनोद्भवा ॥

७१ शेकालिका तु सुवहा निर्गुण्डी नीलिका च सा ।

सिताऽसौ श्वेतसुरसा भूतवेश्यथ मागधी ॥

७२ गणिका यूथिकाऽम्बुष्ठा, सा पीता हेमपुष्पिका ।

अतिमुक्तः पुण्ड्रकः स्याद् वासन्ती माधवी लता ॥

- 3 Great flowered Jasmin. ७३ सुमना मालती जातिः, सप्तला नवमालिका । 2 Double Jasmin.
2 Many flowered Jasmin. माध्यं कुन्दं, रक्तकस्तु बन्धूको बन्धुजीवकः ॥ 3 *Dopha-riya*.
3 Aloe. ७४ सहा कुमारी तरणिर-म्लानस्तु महासहा ।
2 Globe amaranth. 1 The crimson sort. तत्र शोणे कुरबकस्तु, तत्र पीते कुरण्टकः ॥ 1 The yellow variety.
3 Blue barleria. ७५ नीली शिण्ठी द्वयोर् बाणा दासी चाऽर्तगलश्च सा ।
2 *J'hinti*. सैरेयकस्तु शिण्ठी स्यात्, तस्मिन् कुरबकोऽरुणे ॥ 1A Red sort.
2 A purple sort.
1 A yellow sort. ७६ पीता कुरण्टको शिण्ठी तस्मिन् सहचरी द्वयोः ।
2 China rose. ओण्ड्रपुष्पं जपा, पुष्पं वज्रपुष्पं तिलस्य यत् ॥ 1 The blossom of sesamum.
5 Oleander. ७७ प्रतिहास-शतप्रास-चण्डात-हयमारकाः ।
3 *Caril*. करवीरे, करीरे तु क्रकर-ग्रन्थिलाशुभौ ॥
7 Thorn apple. ७८ उन्मत्तः कितवो धूर्तो धत्तूरः कनकाऽऽह्वयः ॥
मातुलो मदनश्च चा,ऽस्य फले मातुलपुत्रकः ॥ 1 Kuit
4 Citron. ७९ फलपूरो बीजपूरो रुचको मातुलज्जके ।
5 *Maruā*. समीरणो मरुबकः प्रस्थपुष्पः फणिज्जकः ॥
3 *Parnās*.
1 The white sort. ८० जम्बीरो, ऽप्यथ पर्णासे कठिञ्जर-कुठेरकौ ।
3 Lead wort. सिते ऽर्जको ऽत्र, पाठी तु चित्रको वह्नि-संशकः ॥
7 Swallow wort. ८१ अर्काऽऽह्व-वसुकाऽऽस्फोट-गणरूप-विकीरणाः ।
1 The white sort. मन्दारश्च चाऽर्णपर्णो, ऽत्र शुक्ल ऽलर्क-प्रतापसौ ॥
5 *Bakapushpa*. ८२ शिवमल्ली पाशुपत एकाष्टीलो बुको वसुः ।
4 A parasite plant. वन्दा वृक्षादनी वृक्षारुहा जीवन्तिकेत्यपि ॥
9 *Guricha*. ८३ वत्सादनी छिन्नरुहा गुडूची तन्त्रिका ऽमृता ।
जीवन्तिका सोमवल्ली विशल्या मधुपर्ण्यपि ॥
10 Aletris. ८४ मूर्वा देवी मधुरसा मोरटा तेजनी स्रवा ।
मधूलिका मधुश्रेणी गोकर्णी पीलुपर्ण्यपि ॥

- 10 *Akanādi.* ८५ पाठा ऽम्बष्टा विद्धकर्णी स्थापनी श्रेयसी रसा ।
एकाष्टीला पापचेली प्रार्चीना वनतित्तिका ॥
- 8 *Katuki.* ८६ कटुः कटम्भरा ऽशोकरोहिणी कटुरोहिणी ।
मत्स्यपित्ता कृष्णभेदी चक्राङ्गी शकुलादनी ॥
- 9 *Kawach or Cowitch.* ८७ आत्मगुप्ता ऽजहा ऽव्यण्डा कण्डूरा प्रावृषायणी ।
ऋष्यप्रोक्ता शूकशिम्बिः कपिकच्छुश् च मर्कटी ॥
- 10 *Musalt.* ८८ चित्रोपचित्रा न्यग्रोधी द्रवन्ती शम्बरी वृषा ।
प्रत्यक्श्रेणी सुतश्रेणी रण्डा मूषिकपर्ययि ॥
- 8 *Apāmarga.* ८९ अपामार्गः शैखरिको धामार्गव-मयूरकौ ।
प्रत्यक्पर्णी केशपर्णी किणिही खरमञ्जरी ॥
- 9 *Bamanaiñhi.* ९० हस्त्रिका ब्राह्मणी पद्मा भार्गी ब्राह्मणयष्टिका ।
अङ्गारवल्ली बालेयशाक-बर्बर-वर्धकाः ॥
- 9 *Madder.* ९१ मस्त्रिष्ठा विकसा जिङ्गी समङ्गा कालमेषिका ।
मण्डूकपर्णी मण्डीरी भण्डी योजनवल्लयपि ॥
- 10 *Yawāsā.* ९२ यासो यवासो दुःस्पर्शो धन्वयासः कुनाशकः ।
रोदनी कच्छुरा ऽनन्ता समुद्रान्ता दुरालभा ॥
- 9 *Chākuliya.* ९३ पृथ्विपर्णी पृथक्पर्णी चित्रपर्यङ्गध्रुवल्लिका ।
क्रोष्टुविन्ना सिंहपुच्छी कलशी धावनी गुहा ॥
- 10 prickly nightshade. ९४ निदिग्धिका स्पृशी व्याघ्री बृहती कण्टकारिका ।
प्रचोदनी कुली क्षुद्रा दुःस्पर्शा राष्ट्रिकेत्यपि ॥
- 11 *Indigo.* ९५ नीली काला स्त्रीतक्तिका ग्रामीणा मधुपर्णिका ।
रञ्जनी श्रीफली तुत्था द्रोणी दोला च नीलिनी ॥
- 8 *Sōmrāj.* ९६ अवल्गुजः सोमराजी सुवल्लिः सोमवल्लिका ।
कालमेषी कृष्णफली बाकुची पूतिफल्यपि ॥

- 10 Long pepper. ९७ कृष्णोपकुल्या वैदेही मागधी चपला कणा ।
 5 Another Sort. उषणा पिप्पली शौण्डी कोला, ५थ करिपिप्पली ॥
- 2 The same. ९८ कपिवल्ली कोलवल्ली श्रेयसी वशिरः पुमान् ।
 3 Retti. चव्यं तु चविका, काकचिञ्च्री-गुञ्जे तु कृष्णला ॥
 7 Gōc'haru. ९९ पलङ्कषा त्विभ्रुगन्धा श्रदंष्ट्रा स्वादुकण्टकः ।
 गोकण्टको गोकुरको वनशृङ्गाट इत्यपि ॥
- 8 Atis. १०० विश्रा विषा प्रतिविषा ऽतिविषोपविषाऽरुणा ।
 2 Dugdhi. शृङ्गी महौषधं, चाथ क्षीरावी दुग्धिका समे ॥
- 10 Satāvāri. १०१ शतमूली बहुसुता ऽभीरुहिन्दीवरी वरी ।
 ऋष्यप्रोक्ता-ऽभीरुपत्री-नारायण्यः शतावरी ॥
- 7 Dāru haldi. १०२ अहेरुथ पीतद्रु-कालीयक-हरिद्रवः ।
 दार्वी पचम्पचा दारुहरिद्रा पर्जनीत्यपि ॥
- 5 Orris root. १०३ वचोग्रगन्धा षड्ग्रन्था गोलोमी शतपर्विका ।
 1 A white sort. शुक्ला हैमवती, वैद्यमातृ-सिंहौ तु वाशिका ॥
 8 Justicia. १०४ वृषो ऽटरुषः सिंहास्यो वासको वाजिदन्तकः ।
 आस्फोटा गिरिकर्णी स्याद् विष्णुक्रान्ताऽपराजिता ॥
- 4 Clitoria. १०५ इक्षुगन्धा तु काण्डेक्षु-कोकिलाक्षेक्षुर-क्षुराः ।
 5 Barleria. शालेयः स्याच्छीतशिवश् छत्रा मधुरिका मिसिः ॥
 6 Anethum. १०६ मिश्रेया, ऽप्यथ सीहुण्डो वज्रः स्नुक् बी स्नुही गुडा ।
 6 Euphorbia. समन्तदुग्धा, ५थो वेहममोघा चित्रतण्डुला ॥
 6 Bābreng. १०७ तण्डुलश् च कृमिघ्नश् च विटङ्गं पुन-नपुंसकम् ।
 बला वाट्यालका, घण्टारवा तु शणपुष्पिका ॥
- 2 Sida. १०८ मृद्वीका गोस्तनी द्राक्षा स्वाद्वी मधुरसेति च ।
 2 Crotalearia. सर्वानुभूतिः सरला त्रिपुटा त्रिवृता त्रिवृत् ॥
 5 A grape. १०९
 7 Tēōri : the white sort.

7 The black sort. १०९ त्रिभण्डी रोचनी, श्यामा-पालिन्द्यौ तु सुषेणिका ।

काला मसूरविदला ऽर्धचन्द्रा कालमेषिका ॥

4 Liquorice. ११० मधुकं क्लीतकं यष्टिमधुकं मधुयष्टिका ।

3 *Bhuinkaonrā* the white sort. विदारी क्षीरशुद्धेशुगन्धा, क्रोष्ठी तु या ऽसिता ॥

4 Another sort dark. १११ अन्या क्षीरविदारी स्यान् महाश्वेतर्क्षगन्धिका ।

4 *Kancharā*. लाङ्गली शारदी तोयपिप्पली शकुलादनी ॥

5 *Celosia*. ११२ खराश्रा कारवी दीप्यो मयूरो लोचमस्तकः ।

5 *Syām-latā*. गोपी श्यामा शारिवा स्यादन्तोत्पलशारिवा ॥

4 *Riddhi*. ११३ योग्यमृद्धिः सिद्धि-लक्ष्म्यौ, वृद्धेरप्याह्वया इमे ।

4 *Vrid̐dhi*. कदली वारणबुसा रम्भा मोचांऽशुमत्फला ॥

6 A banana. ११४ काष्ठीला, मुद्रपर्णी तु काकमुद्रा सहेत्यपि ।

3 *Mugāni*. वार्ताकी हिङ्गुली सिंही भण्टाकी दुष्प्रधर्षिणी ।

5 Egg plant. ११५ नाकुली सुरसा राक्ता सुगन्धा गन्धनाकुली ।

9 *Rasna*. नकुलेष्टा भुजङ्गाक्षी छत्राकी सुवहा च सा ॥

5 *Sālparni*. ११६ विदारिगन्धांऽशुमती सालपर्णी स्थिरा ध्रुवा ।

4 Cotton. तुण्डिकेरी समुद्रान्ता कार्पासी बदरेति च ॥

1 Wild cotton. ११७ भारद्वाजी तु सा वन्या, शृङ्गी तु ऋषभो वृषः ।

3 *Rishabha*. गाङ्गेरुकी नागबला श्यावा ह्रस्वगवेषुका ॥

4 *Gorakha*.

2 *Ghoshā* with

white flowers.

1 With yellow flowers. ११८ धामार्गवो घोषकः स्यान्, महाजाली स पीतकः ।

3 A small cucumber.

2 *Bhumijāmb*. ज्योत्स्नी पटोलिका जाली, नादेयी भूमिजम्बुका ॥

2 *Lāngalika*.

2 *Cāc-janghi*.

2 *Cissus*.

2 *Musal*.

2 *Mérāsringi*.

2 *Gōgi*.

3 *Betel*.

6 *Rénucā*.

११९ स्याल्-लाङ्गलिक्यग्निशिखा, काकाङ्गी काकनासिका ।

गोधापदी तु सुवहा, मुसली तालमूलिका ॥

१२० अजशृङ्गी विषाणी स्याद्, गोजिह्वा दार्विके समे ।

ताम्बूलवल्ली ताम्बूली नागवल्लयप्यथ द्विजा ॥

- १२१ हरेणू रेणुका कौन्ती कपिला भस्मगन्धिनी ।
 5 *Elābāluca.* एलावालुकमैलेयं सुगन्धि हरिवालुकम् ॥
- १२२ वालुकं, चाथ पालङ्क्यां मुकुन्दः कुन्द-कुन्दुरु ।
 4 *Cunduru.* बालं ह्रीबेर-बर्हिष्ठोदीच्यं केशाऽम्बु नाम च ॥
- १२३ कालानुसार्य-वृद्धाऽश्मपुष्प-शीतशिवानि तु ।
 5 *Benzoin or Shilajit.* शैलेयं, तालपर्णी तु दैत्या गन्धकुटी मुरा ॥
- १२४ गन्धिनी, गजभक्ष्या तु सुवहा सुरभी रसा ।
 5 *Murā.* महेरुणा कुन्दुरुकी सल्लकी ह्यादिनीऽति च ॥
- १२५ अग्निज्वाला-सुभिक्षे तु धातकी धातुपुष्पिका ।
 4 *Lythrum.* पृथ्वीका चन्द्रवालैला निष्कुटिर बहुला, ऽथ सा ॥
- १२६ सूक्ष्मोपकुम्भिका तुत्या कोरङ्गी त्रिपुटा त्रुटिः ।
 5 *Large Cardamoms.* व्याधिः कुष्ठं पारिभाष्यं वाप्यं पाकलमुत्पलम् ॥
- १२७ शङ्खिनी चोरपुष्पी स्यात् केशिन्यथ वितुन्नकः ।
 5 *Small Cardamoms.* झटामला ऽञ्जटा ताली शिवा तामलकीऽति च ॥
- १२८ प्रपौण्डरीकं पौण्डर्यमथ तुन्नः कुबेरकः ।
 6 *Cūr, or Cūt'h.* तुणिः कच्छः कान्तलको नन्दिवृक्षो, ऽथ राक्षसी ॥
- १२९ चण्डा धनहरी क्षेम-दुष्पत्र-गणहासकाः ।
 3 *Chór : sort of perfume.* व्याढायुधं व्याघ्रनखं करजं चक्रकारकम् ॥
- १३० सुषिरा विदुमलता कपोताङ्घ्रि नदी नली ।
 6 *Tunna.* धमन्यञ्जनकेशी च, हनुर हृद्विलासिनी ॥
- १३१ शुक्तिः शङ्खः सुरः कोलदलं नखमथाऽऽढकी ।
 7 *Nalī.* काक्षी मृत्सना तुवरिका मृत्तालक सुराष्ट्रजे ॥
- १३२ कुटमटं दाशपुरं वानेयं परिपेलवम् ।
 7 *Another perfume.* प्लव-गोपुर-गोनर्द-कैवर्तीमुस्तकानि च

- 5 *Gānt'hiala*. १३३ ग्रन्थिपर्णं शुक्रं बर्हपुष्पं स्थौण्य-कुक्कुटे ।
 10 *Piring* or *Asparac*. मरुन्माला तु पिशुना स्पृक्ता देवी लता लघुः ॥
- १३४ समुद्रान्ता वधूः कोटिवर्षा लङ्कोपिकेत्यपि ।
 5 *Spikenard*. तपस्विनी जटामांसी जटिला लोमशामिषी ॥
- 6 *Woody Cassia*. १३५ त्वक्पत्रमुत्कटं शृङ्गं त्वचं चोचं वराङ्गकम् ।
 4 *Zerumbet* or *zedoary*. कर्चूरको द्राविडकः काल्पको वेधमुख्यकः ॥
- 1 *A herb, or deciduous plant.* १३६ ओषधयो जाति-मात्रे स्युर-जातौ सर्वमौषधम् । ^{1 A drug, or simple}
 Any esculent plant. शाकाऽऽख्यं पत्र-पुष्पा ऽऽदि, तण्डुलीयो ऽल्पमारिषः ॥
 2 *Amaranth*.
- 5 *A sort of potherb.* १३७ विशल्याऽग्निशिखाऽनन्ता फलिनी शक्रपुष्पिका ।
 5 *Another sort.* स्यादक्षगन्धा छगलात्रयावेगी वृद्धदारकः ॥
- 4 *The moonplant.* १३८ जुङ्गो, ब्राह्मी तु मत्स्याक्षी वयःस्था सोमवह्वरी ।
 4 *A medicinal sort.* पटुपर्णी हैमवती स्वर्णक्षीरी हिमावती ॥
- 4 *Māshānī*. १३९ हयपुच्छी तु काम्बोजी माषपर्णी महासहा ।
 5 *Télācuchā*. तुण्डिकेरी रक्तफला बिम्बिका पीलुपण्येपि ॥
- 9 *Barbarā*. १४० बर्बरा कबरी तुङ्गी खरपुष्पा ऽजगन्धिका ।
 4 *Elānī*. एलापर्णी तु सुवहा रात्रा युक्तरसा च सा ॥
- 5 *Wood Sorrel.* १४१ चाङ्गेरी चुक्रिका दन्तशठाऽम्बष्टाऽम्ललोणिका ।
 4 *Sorrel.* सहस्रवेधी चुक्रो ऽम्लवेतसः शतवेध्यपि ॥
- 4 *A sensitive plant.* १४२ नमस्करी गण्डकारी समङ्गा खदिरेत्यपि ।
 5 *Jiyatī*. जीवन्ती जीवनी जीवा जीवनीया मधुस्रवा ॥
- 5 *Jivasa*. १४३ कूर्चशीर्षो मधुरकः शृङ्ग-ह्रस्वाङ्ग-जीवकाः ।
 3 *Sort of Gentian*. किराततिक्तो भूनिम्बो ऽनार्यतिक्तो, ऽथ सप्तला ॥
- 5 *Charmaghas*. १४४ विमला शातला भूरिफेना चर्मकषेत्यपि ।
 3 *Cācōlī*. वायसोली स्वादुरसा वयःस्था, ऽथ मकूलकः ॥

- 5 *Danti*. १४५ निकुम्भो दन्तिका प्रत्यक्षेण्युदुम्बरपण्यपि ।
 4 *Carui*. अजमोदा तृणगन्धा ब्रह्मदर्भा यवानिका ॥
 3 *Ajwaen*.
 3 *Costus*. १४६ मूले पुष्कर-काश्मीर-पद्मपत्राणि पौष्करे ।
 5 *St'halpadma* अव्यथाऽतिचरा पद्मा चारटी पद्मचारिणी ॥
 5 *Sundā-rōchani*. १४७ काम्पित्यः कर्कशश्च चन्द्रो रक्ताङ्गो रोचनीऽत्यपि ।
 6 *Cassia*. प्रपुन्नाडस् त्वेडगजो दद्गुन्नाश्च चक्रमर्दकः ॥
 1 *Onion*. १४८ पद्माट उरणाख्यश्च, पलाण्डुस् तु सुकन्दकः ।
 2 *A green onion*. लतार्क-दुद्रुमौ तत्र हरिते, ऽथ महौषधम् ॥
 6 *Garlick*. १४९ लशुनं गृञ्जनाऽरिष्ट-महाकन्द-रसोनकाः ।
 2 *Hogweed*. पुनर्नवा तु शोथघ्नी, वितुन्नं सुनिषण्णकम् ॥
 2 *A sort of potherb*.
 4 *Asan-parni*. १५० स्याद् वातकः शीतलो ऽपराजिता शणपण्यपि ।
 5 *Heart-pea*. पारावताङ्घ्रिः कटभी पण्या ज्योतिष्मती लता ॥
 4 *Trāyamāṇa*. १५१ वार्षिकं त्रायमाणा स्यात् त्रायन्ती बलभद्रिका ।
 5 *Vārāhi or chāmārālu*. विश्वक्सेनप्रिया-गृष्टिर् वाराही बदरेत्यपि ॥
 4 *Bhrin-gariva*. १५२ मार्कवो भृङ्गराजः स्यात्, काकमाची तु वायसी ।
 2 *A potherb*. शतपुष्पा सितच्छत्राऽतिच्छत्रा मधुरा मिसिः ॥
 7 *Sónph*.
 5 *Gand'habhādā-liyā*. १५३ अवाक्पुष्पी कारवी च, सरणा तु प्रसारिणी ।
 6 *Chacawat*. तस्यां कटम्भरा राजबला मद्बलेत्यपि ॥
 5 *Ambahaldā*. १५४ जनी जतूका रजनी जतुकृच्च चक्रवर्तिनी ।
 3 *Momardica charantia*. संस्पर्शा, ऽथ शटी गन्धमूली षड्मन्थिकेत्यपि ॥
 4 *Trichosanthes*. १५५ कर्चूरोऽपि पलाशो, ऽथ कारवेल्हः कठिलकः ।
 2 *A pumpkin gourd*. सुषवी चा, ऽथ कुलकं पटोलस् तिक्तकः पटुः ॥
 2 *A bitter gourd*. १५६ कूष्माण्डकस् तु कर्कारुर्बहारः कर्कटी त्रियौ । 2 *A sort of cucumber*.
 2 *A long gourd sweet*. इक्ष्वाकुः कटुतुम्बी स्यात्, तुम्ब्यलाबूरुमे समे ॥

- 3 Another sort of cucumber. १५७ चित्रा गवाक्षी गोडुम्बा, विशाला खिन्द्वारुणी ।
 1 Coloquintida. अशोन्नः सूरणः कन्दो, गण्डीरस् त्व समाष्टिला ॥
 2 An esculent root. १५८ कलम्युपोदिका स्त्री तु मूलकं हिलमोचिका ।
 2 A potherb. वास्तुकं शाक-भेदाः स्युर, दूर्वा तु शतपर्विका ॥
 5 Various sorts of pot-herbs. १५९ सहस्रवीर्या-भार्गव्यौ रुहाऽनन्ताऽथ सा सिता ।
 6 Bent grass. गोलोमी शतवीर्या च गण्डाली शकुलाक्षका ॥
 4 A similar grass with white blossoms. १६० कुरुविन्दो मेघ-नामा मुस्ता मुस्तकम-स्त्रियाम् ।
 4 A fragrant grass. १६० स्याद् भद्रमुस्तको गुन्द्रा, चूडाला शकलोच्चता ॥
 2 Another sort. १६१ वंशे त्वक्सार-कर्मार-त्वचिसार-तृणध्वजाः ।
 3 A different kind. शतपर्वा यवफलो वेणु-मस्कर-तेजनाः ॥
 10 A bamboo. १६२ वेणवः कीचकास् ते स्युर ये स्वनन्त्यनिलोद्धताः ।
 1 The same rattling or whistling. ग्रन्थिर ना पर्व-परुषी, गुन्द्रस् तेजनकः शरः ॥
 3 A knot or joint. १६३ नडस् तु धमनः पोटगलो, ऽथो काशम-स्त्रियाम् ।
 3 *Sarahaṛi*. इक्षुगन्धा पोटगलः, पुंसि भूम्नि तु बल्वजाः ॥
 3 A reed. १६४ रसाल इक्षुस्, तद्-भेदाः पुण्ड्र-कान्तारकाऽऽदयः ।
 3 *Cās*. स्याद् वीरणं वीरतरं, मूले ऽस्योशीरम-स्त्रियाम् ॥
 1 *Bugai*. १६५ अभयं नलदं सेव्यममृणालं जलाशयम् ।
 2 Sugarcane. १६६ नलाऽऽदयस् तृणं गर्मुच्छामाक-प्रमुखा अपि ।
 Varieties of the same. अन्त्री कुशं कुथो दर्भः पवित्रमथ कतृणम् ॥
 2 A fragrant grass. १६७ पौर-सौगन्धिक-ध्याम-देवजग्धक-रौहिषम् ।
 10 Its root. १६८ छत्रा ऽतिच्छत्र-पालघ्नौ मालातृणक-भूस्तृणे ॥
 A gramineous plant. शर्पं बालतृणं, घासो यवसं, तृणमर्जुनम् ।
 4 Sacrificial grass. १६८ तृणानां संहतिस् तृण्या, नडया तु नडसंहतिः ॥
 6 A fragrant grass. १६९
 3 A mushroom.
 2 Andropogon.
 2 Young grass.
 2 Meadow grass.
 1 Abundance of grass.
 2 Grass in general.

1 Plamyra.

2 Coconut.

5 Faufel.

1 Its nut, called

Betel-nut.

1 Pandanus.

1 Carypha.

1 Wild date tree.

१६९ तृणराजाह्वयस् तालो, नालिकेरस् तु लाङ्गली ।

घोण्टा तु पूगः क्रमुको गुवाकः खपुरो, ऽस्य तु ॥

१७० फलमुद्वेगमेते च हिन्ताल-सहितास् त्रयः । 3 Marshy

खर्जूरः, केसरी, ताली, खर्जूरी, च तृणद्रुमाः ॥ 1 A Palm.

इति वनौषधि-वर्गः ४, अत्र मूलश्लोकाः १७० ॥, श्लो०.

अथ सिंहादि-वर्गः ५

14 A lion.

१ सिंहो मृगेन्द्रः पञ्चास्यो हर्यक्षः केसरी हरिः ।

‘ कण्ठीरवो मृगरिपुर् मृगदृष्टिर् मृगाशनः ।

पुण्डरीकः पञ्चनख-चित्रकाय-मृगद्विषः ॥ १ ॥ ’

3 A tiger.

2 A hyena.

शार्दूल-द्वीपिनौ व्याघ्रे, तरक्षुस् तु मृगादनः ॥

12 A hog.

२ वराहः सूकरो घृष्टिः कोलः पोत्री किरिः किटिः ।

दंष्ट्री घोणी स्तब्धरोमा क्रोडो भृदार इत्यपि ॥

9 A monkey or ape.

३ कपि-प्लवङ्ग-प्लवग-शाखामृग-वलीमुखाः ।

मर्कटो वानरः कीशो वनौका, अथ भल्लुके ॥

4 A bear.

3 A rhinoceros.

5 A buffalo.

४ ऋक्षाऽच्छभल्ल-भल्लूका, गण्डके खङ्ग-खङ्गिनौ ।

लुलायो महिषो बाहद्विषत्-कासर-सैरिभाः ॥

10 A shakal.

५ त्रियां शिवा भूरिमाय-गोमायु-मृगधूर्तकाः ।

शृगाल-वञ्चुक-क्रोष्टु-फेरु-फेरव-जम्बुकाः ॥

5 A cat.

६ ओतुर् बिडालो मार्जारो वृषदंशक आसुमुक् ।

त्रयो गौधेर-गौधार-गौधेया गोधिकाऽऽत्मजे ॥

3 An iguana.

2 A porcupine.

3 His quills.

2 A swift antelope.

3 A wolf.

5 A deer or

antelope.

1 Belonging to a

doe.

७ श्वावित् तु शल्यस्, तल्लोत्रि शलली शललं शलम् ।

वातप्रमीर् वातमृगः, कोकम् त्वीहामृगो वृकः ॥

८ मृगे कुरङ्ग-वातायु-हरिणाऽजिनयोनयः ।

ऐण्यमेण्याश् चर्माऽऽद्यमेणस्यैणमुभे त्रिषु ॥ 1 Belonging to a buck.

- 1 Sorts of deer, of which the hides are used. ९ कदली कन्दली चीनश् चमूरु-प्रियकावपि ।
समूरुश् चेति हरिणा अमी अजिनयोनयः ॥
- 1 Various sorts of deer. १० कृष्णसार-रुह-न्यङ्कु-रङ्कु-शम्बर-रौहिपाः ।
गोकर्ण-पृषतैर्ग-श्य-रोहिताश् चमरो मृगाः ॥
- 1 Various animals. A beast in general. ११ गन्धर्वः शरभो गमः सृमरो गवयः शशः ।
इत्याऽऽदयो मृगेन्द्राऽऽद्या गवाऽऽद्याः पशुजातयः ॥
'अधोगन्ता तु खनको वृकः पुन्वज उन्दुरः ॥'
- 8 A rat. १२ उन्दुरुर् मूषकोऽप्यासुर, गिरिका बालमूषिका ।
छुछुन्दरी गन्धमुखी दीर्घतुण्डी दिवान्धिका ॥
- 2 A mouse, or small rat. १३ सरटः कृकलासः स्यान्, मुसली गृहगोधिका । 2 A small house-lizard.
- 4 A spider. लूता स्त्री तन्तुयागोर्णनाभ-मर्कटकाः समाः ॥
- 2 An insect. १४ नीलङ्गुस् तु कृमिः, कर्णजलौकाः शतपशुमे ।
1 A centipede. वृश्चिकः शुक्रकीटः स्यादलि-द्रुणौ तु वृश्चिके ॥
2 A caterpillar.
3 A scorpion.
- 3 A dove or pigeon. १५ पारावतः कलरवः कपोतो, ५थ शशादनः ।
3 A hawk or falcon. पत्री श्येन, उलूकस् तु वायसाराति-पेचकौ ॥
8 An owl. 'दिवान्धः कौशिको घूको दिवाभीतो निशादनः ॥ २॥'
- 2 A sky-lark. १६ व्याघ्राटः स्याद् भरद्वाजः, खञ्जरीटस् तु खञ्जनः ।
2 A wagtail. लोहपृष्ठस् तु कङ्कः स्याद्, ५थ चाषः किकीदिविः ॥
2 A heron.
2 A blue jay.
- 3 The forktailed shrike. १७ कलिङ्ग-भृङ्ग-धूम्याटा, अथ स्याच्छतपत्रकः । 2 A wood-pecker.
- 3 Pipihā. दार्वाघाटो, ५थ सारङ्गः स्तोककश् चातकः समाः ॥
- 4 A gallinaceous fowl. १८ कृकवाकुस् ताम्रचूडः कुक्कुटश् चरणायुधः ।
- 2 A sparrow. १९ चटकः कलविङ्कः स्यात्, तस्य स्त्री चटका, तयोः ।
1 Its female. पुमपत्ये चाटकैः, स्यपत्ये चटकैव सा ॥ 1 male and 1 female.
- अ. ४

- 2 Numidian crane. २० कर्करेटुः करेटुः स्यात्, कृकण-कृकरौ समौ । 2 Cdr.
4 The black cuckoo. वनप्रियः परभृतः कोकिलः पिक इत्यपि ॥
- 13 A crow. २१ काके तु करटाऽरिष्ट-बलिपुष्ट-सकृत्प्रजाः ।
ध्वाङ्क्षाऽऽत्मघोष-परभृद्-बलिभुग्-वायसा अपि ॥
' स एव च चिरञ्जीवी चैकदृष्टिश्च मौकुलिः ॥ '
- 2 A raven. २२ द्रोणकाकम् तु काकोलो, दात्यूहः कालकण्ठकः ।
2 A gallinule. आतापि- चिल्लौ, दाक्षाय्य-गृध्रौ, कीर-शुकौ समौ ॥
2 A kite. 2 A vulture.
2 A parrot. २३ कुङ्क्रौञ्चो, २थ बकःकहः, पुष्कराऽऽ हस् तु सारसः ।
2 A curlew. कोकश्च चक्रश्च चक्रवाको रथाङ्गाऽऽहय-नामकः ॥
2 A crane. 2 The Indian crane. २४ कादम्बः कलहंसः स्यादुत्क्रोश-कुररौ समौ ।
4 The ruddy goose. हंसास् तु श्वेतगरुतश्च चक्राङ्गा मानसौकसः ॥
- 2 A drake. २५ राजहंसास् तु ते चञ्चु-चरणैर् लोहितैः सिताः ।
2 An osprey. मलिनैर् मल्लिकाक्षाम् ते, धार्तराष्ट्राः सितेतरैः ॥
- 4 Geese. २६ शरारिराटिराडिश्च, बलाका विसकण्ठिका ।
1 Varieties of geese. हंसस्य योषिद् वरटा, सारसस्य तु लक्ष्मणा ॥^{1 A female Indian crane.}
- 3 Sarali. २७ जतुका ऽजिनपत्रा स्यात्, परोष्णी तैलपायिका ।
2 A small crane. २८ पतङ्गिका पुत्तिका स्याद्, दंशस् तु वनमक्षिका ।
Female duck or goose. दंशी तज्-जातिरल्पा स्याद्, गन्धोली वरटा द्वयोः ॥
- 2 A bat. २९ शृङ्गारी शीरुका चीरी शिल्लिका च समा इमाः ।
2 A cock-roach. समौ पतङ्गशलभौ, खद्योतो ज्योतिरिङ्गणः ॥
2 A blue fly.
2 Bee. ३० मधुव्रतो मधुकरो मधुलिण्-मधुपाऽलिनः ।
2 A small bee. द्विरेफ-पुष्पलिङ्-शृङ्ग-षट्पद-भ्रमराऽल्यः ॥
2 A gadfly.
2 A smaller sort of gadfly. 2 A wasp. ३१ मयूरो बर्हिणो बर्ही नीलकण्ठो भुजङ्गमुक् ।
4 A cricket. शिखावलः शिखी केकी मेघनादानुलास्यपि ॥
- 2 A grass-hopper.
2 A firefly.
11 A large black bee.
9 A peacock.

- 1 His cry. ३२ केका वाणी मयूरस्य, समौ चन्द्रक-मेचकौ । ^{1 The eye of his tail.}
- 2 His crest. शिखा चूडा, शिखण्डस् तु पिच्छ-वर्हे न-पुंसके ॥
- 3 His tail. ३३ खगे विहङ्ग-विहग-विहङ्गम-विहायसः ।
- 27 A bird in general. शकुन्ति-पक्षि-शकुनि-शकुन्त-शकुन्-द्विजाः ॥
- ३४ पतत्रि-पत्रि-पतग-पतत्-पत्ररथाऽण्डजाः ।
- नगौको-वाजि-विकिर-वि-विष्किर-पतत्रयः ॥
- ३५ नीडोद्भवा गरुत्मन्तः पित्सन्तो नभसंगमाः ।
- 13 Various birds. तेषां विशेषा—हारीतो मद्रुः कारण्डवः प्लवः ॥
- ३६ तित्तिरिः कुक्कुभो लावो जीवञ्जीवश् च कोरकः ।
- कोयष्टिकष् टिट्ठिभको वर्तको वर्तिकाऽऽदयः ॥
- 6 A wing. ३७ गरुत्-पक्षच्छदाः पत्रं पतत्रं च तनूरुहम् ।
- 2 Its root. स्त्री पक्षतिः पक्षमूलं, चञ्चुस् त्रोतिरुभे स्त्रियौ ॥
- 2 The beak. ३८ प्रडीनोद्गीन-संडीनान्येताः खग-गति-क्रियाः ।
- 3 Acts of flying. पेशी कोशो द्वि-हीनेऽण्डं, कुलायो नीडम-स्त्रियाम् ॥
- 3 An egg. ३९ पोतःपाकोऽर्भको हिम्भः पृथुकः शावकः शिशुः ।
- 2 A nest. स्त्रीपुंसौ मिथुनं द्वन्द्वं, युग्मं तु युगुलं युगम् ॥ ^{2 A pair or brace.}
- 7 Young of any animal. ४० समूहे निवह-व्यूह-संदोह-विसर-व्रजाः ।
- 3 A couple, male and female. स्तोमौघ-निकर-व्रात-वार-संघात-संचयाः ॥
- 22 A flock or multitude. ४१ समुदायः समुदयः समवायश् चथो गणः ।
- ख्यां तु संहतिर वृन्दं निङ्गुरम्बं कदम्बकम् ॥
- 1 A multitude of similar things. ४२ वृन्द-भेदाः-समैर् वर्गाः, संघ-साथौ तु जन्तुभिः । ^{1 Of animals.}
- 1 Of homogeneous animals. सजातीयैःकुलं, यूथं तिरश्चां पुन-नपुंसकम् ॥ ^{1 Of birds and beasts.}
- 1 Of other beings (men, etc.) ४३ पशूनां समजो, ऽन्येषां समाजो, ऽथ सधर्मिणाम् ।
- 1 Of persons practising like duties. स्यान् निकायः, पुञ्ज-राशी तूत्करः कूटमस्त्रियाम् ॥
- 4 A heap of grain, etc.

- Flocks of various animals. ४४ कापोत-शौक-मायूर-तैत्तिराऽऽदीनि तद्-गणे ।
 2 Domesticated (a bird or beast). गृहाऽऽसक्ताः पाक्षि-मृगाश् छेकाम् ते गृह्यकाश् च ते ॥
 इति सिंहादि-वर्गः ५, अत्र मूलश्लोकाः ४४, श्ले० २॥

अथ नृवर्गः ६

- 6 Man : mankind. १ मनुष्या मानुषा मर्त्या मनुजा मानवा नराः ।
 5 Man ; or male. स्युः पुमांसः पञ्चजनाः पुरुषाः पूरुषा नरः ॥
 11 A woman ; or female. २ स्त्री योषिद्वला योषा नारी सीमन्तिनी बधूः ।
 प्रतीपदर्शिनी वामा वनिता महिला तथा ॥
 12 Various descriptions of women. ३ विशेषास् त्वङ्गना भीरुः कामिनी वामलोचना ।
 2 A passionate woman. प्रमदा मानिनी कान्ता ललना च नितम्बिनी ॥
 4 An excellent woman. ४ सुन्दरी रमणी रामा, कोपना सैव भामिनी ।
 वरारोहा मत्तकाशिन्युत्तमा वरवार्णिनी ॥
 1 A queen. ५ कृताऽभिषेका महिषी, भोगिन्यो ऽन्या नृप-स्त्रियः ।
 1 Other wives of a king. पत्नी पाणिगृहीती च द्वितीया सहधर्मिणी ॥
 6 A wife or wedded woman. ६ भार्या जायाऽथ पुम्-भूम्नि दाराः, स्यात् तु कुटुम्बिनी ।
 2 A matron. पुरन्ध्री, सुचरित्रा तु सती साध्वी पतिव्रता ॥
 4 A virtuous faithful wife. ७ कृतसापत्निका ऽध्यूढा ऽधिविन्ना, ऽथ स्वयंवरा
 3 A superseded wife. पतिंवरा च वर्या, ऽथ कुलस्त्री कुलपालिका ॥ 2 A chaste woman.
 3 A bride choosing her husband. ८ कन्या कुमारी, गौरी तु नमिका ऽनागतार्तवा ।
 2 A maiden. स्यान् मध्यमा दृष्टरजास्, तरुणी युवतिः समे ॥ 2 A young woman.
 3 A girl. ९ समाः स्नुषा-जनी-वध्वश्, चिरिण्डी तु सुवासिनी ।
 2 One arrived at puberty. इच्छावती कामुका स्याद्, वृषस्यन्ती तु कामुकी ॥
 3 A daughter-in-law. २ One amorous or lustful

- 1 One who goes to an assignation. १० कान्ताऽर्थिनी तु या याति संकेतं सा ऽभिसारिका ।
 8 A disloyal or unchaste woman. पुंश्चली धर्षिणी बन्धक्यसती कुलटेवरी ॥
 1 A childless woman. ११ स्वैरिणी पांशुला च, स्यादशिश्वी शिशुना विना ।
 1 One who has neither husband nor son. अवीरा निष्पतिसुता, विश्वस्ता-विधवे समे ॥ 2 A widow.
 3 A woman's female friend. १२ आलिः सखी वयस्या, ऽथ पतिवर्त्नी सभर्तृका ।
 2 A woman whose husband is living.
 2 Old or greyhaired. वृद्धा पलिकी, प्राज्ञी तु प्रज्ञा, प्राज्ञा तु धीमती ॥
 2 Intelligent. 2 Wise.
 1 The wife of the Sudra. १३ शूद्री शूद्रस्य भार्या स्याच्छूद्रा तज्-जातिरेव च । 1 A woman of the Sudra tribe.
 2 A milk-woman. आभीरी तु महाशूद्री जाति-पुं-योगयोः समा ॥
 2 A woman of the Vaisya tribe. १४ अर्याणी स्वयमर्या स्यात्, क्षत्रिया क्षत्रियाण्यपि ।
 2 One of the Kshatriya tribe.
 1 A female teacher. उपाध्यायाऽप्युपाध्यायी, स्यादाचार्याऽपि च स्वतः ॥
 2 A spiritual instructress.
 1 The wife of a spiritual preceptor. १५ आचार्यानी तु पुं-योगे, स्यादर्या, क्षत्रिया तथा ।
 1 Wife of a Vaisya. 1 Wife of a Kshatriya.
 2 Wife of a tutor. उपाध्यायान्युपाध्यायी, पोटा स्त्री-पुंस-लक्षणा ॥
 1 A masculine woman.
 2 Hero's wife. १६ वीरपत्नी वीरभार्या, वीरमाता तु वीरसूः ।
 2 A hero's mother.
 4 A woman who has borne a child. जातापत्या प्रजाता च प्रसूता च प्रसूतिका ॥
 1 A naked woman. १७ स्त्री नम्रिका कोटवी स्याद्, दूती-संचारिके समे ।
 2 A female messenger or go-between.
 1 A middle-aged widow. कात्यायन्यर्ध-वृद्धा या काषाय-वसना ऽधवा ॥
 1 A female artisan in another's house. १८ सैरन्ध्री पर-वेश्म-स्था स्व-वशा शिल्प-कारिका ।
 1 A female servant. असिकनी स्यादवृद्धा या प्रेष्या ऽन्तःपुर-चारिणी ॥
 4 A courtesan or harlot. १९ वारस्त्री गणिका वेश्या रूपाजीवा, ऽथ सा जनैः ।
 1 The head of a set of harlots. सङ्कता वारमुख्या स्यात्, कुट्टनी शम्भला समे ॥
 2 A bawd or procuress.
 3 A fortune-teller. २० विप्रभ्रिका त्वीक्षणिका दैवज्ञा, ऽथ रजस्वला ।
 8 A woman in her courses. स्त्रीधर्मिण्यविरात्रेयी मलिनी पुष्पवत्यपि ॥

- 3 The courses. २१ ऋतुमत्यप्युदक्याऽपि, स्याद् रजः पुष्पमार्तवम् ।
 2 Longing, as in pregnancy. श्रद्धालुर्दोहदवती, निष्कला विगतार्तवा ॥ ^{2 Part child-bearing.}
- 4 Pregnant. २२ आपन्नसत्त्वा स्याद् गुर्विण्यन्तर्बन्ती च गर्भिणी ।
 1 An assemblage of harlots. गणिकाऽऽदेस् तु गाणिक्यं, गार्भिणं, यौवतं गणे ॥
 1—of pregnant women. 1—of young women.
- 2 A twice married woman. २३ पुनर्भूर दिधिषूरूढा द्विस् तस्या दिधिषुः पतिः ।
 1 Her second husband.
- 1 One in whose family she presides. स तु द्विजो ऽग्नेदिधिषूः सैव यस्य कुटुम्बिनी ॥
- 2 Son of an unmarried woman. २४ कानीनः कन्यकाजातः सुतो, ऽथ सुभगासुतः ।
 2 Son of an auspicious mother. सौभागिनेयः स्यात्, पारस्त्रिण्यस् तु पर-स्त्रियाः ॥
 1 Son by another's wife.
- 1 Paternal aunt's son. २५ पैतृष्वसेयः स्यात् पैतृष्वस्त्रीयश् च पितृ-ष्वसुः ।
 1 Maternal aunt's son. सुतो, मातृ-ष्वसुश् चैव, वैमात्रेयो विमातृजः ॥
- 1 Step-mother's son. २६ अथ बान्धकिनेयः स्याद् बन्धुलश् चाऽऽसतीसुतः ।
 5 A bastard. कौलटेरः कौलटेयो, भिक्षुकी तु सती यदि ॥
- 1 A son of a female beggar. २७ तदा कौलटिनेयो ऽस्याः कौलटेयोऽपि चाऽऽत्मजः ।
 5 A son. आत्मजस् तनयः मूनुः सुतः पुत्रः, स्त्रियां त्वमी ॥
- 5 A daughter. २८ आहुर दुहितरं सर्वे, ऽपत्यं तोकं तयोः समे ।
 2 Offspring, male or female.
- 2 A legitimate son. स्व-जाते त्वौरसोरस्यौ, तातस् तु जनकः पिता ॥
- 3 Father. २९ जनयित्री प्रसूर माता जननी, भगिनी स्वसा ।
 4 Mother. ननान्दा तु स्वसा पत्युर, नप्त्री पौत्री सुतात्मजा ॥
- 2 Sister. ३० भार्यास् तु भ्रातृ-वर्गस्य यातरः स्युः परस्परम् ।
 1 Husband's sister. प्रजावती भ्रातृजाया, मातुलानी तु मातुली ॥
- 3 Grand-daughter. ३१ पति-पत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः, श्वशुरस् तु पिता तयोः ।
 1 Husband's brother's wife. पितुर् भ्राता पितृव्यः स्यान्, मातुर् भ्राता तु मातुलः ॥
- 1 Brother's wife. ३२ पति-पत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः, श्वशुरस् तु पिता तयोः ।
 2 Maternal uncle's wife. पितुर् भ्राता पितृव्यः स्यान्, मातुर् भ्राता तु मातुलः ॥
- 1 Mother-in-law. ३३ पति-पत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः, श्वशुरस् तु पिता तयोः ।
 1 Father-in-law. पितुर् भ्राता पितृव्यः स्यान्, मातुर् भ्राता तु मातुलः ॥
- 1 Paternal uncle. ३४ पति-पत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः, श्वशुरस् तु पिता तयोः ।
 1 Maternal uncle. पितुर् भ्राता पितृव्यः स्यान्, मातुर् भ्राता तु मातुलः ॥

- 1 Wife's brothers. ३२ इयालाः स्युर् भ्रातरः पत्न्याः, स्वामिनो देवृ-देवरौ ।
 2 Husband's brother. स्वस्त्रीयो भागिनेयः स्याज्, जामाता दुहितुः पतिः ॥
 2 Sister's son.
 1 Daughter's husband.
 2 Father's father. ३३ पितामहः पितृपिता, तत्-पिता प्रपितामहः ।
 1 His father.
 1 Maternal grand-father. मातुर् मातामहाऽऽद्येव, सपिण्डास् तु सनाभयः ॥^{2 Kinsmen.}
 4 A brother of the whole blood. ३४ समानोदर्य-सोदर्य-सगर्भ्य-सहजाः समाः ।
 6 A distant kinsman. सगोत्र-बान्धव-ज्ञाति-बन्धु-स्व-स्वजनाः समाः ।
 1 Relationship. ३५ ज्ञातेयं, बन्धुता, तेषां क्रमाद् भाव-समूहयोः ।^{1 An aggregate of kinsmen.}
 4 A husband. धवः प्रियः पतिर् भर्ता, जारस् तूपतिः समौ ॥
 1 A paramour.
 1 An adulterine. ३६ अ-मृते जारजः कुण्डो, मृते भर्तरि गोलकः ।
 1 A widow's bastard.
 2 A brother's son. भ्रात्रीयो भ्रातृजो, भ्रातृभगिन्यौ भ्रातरावुभौ ॥
 2 Brother and sister.
 4 Father and mother. ३७ मातापितरौ पितरौ मातरपितरौ प्रसूजनयितारौ ।
 2 Husband's or wife's father and mother. श्वश्रूश्चशुरौ श्वशुरौ, पुत्रौ पुत्रश्च च दुहिता च ॥
^{1 Son and daughter.}
 4 Husband and wife. ३८ दम्पती जम्पती जायापती भार्यापती च तौ ।
 2 The womb. गर्भाशयो जरायुः स्यादुल्बं च कललो ऽस्त्रियाम् ॥
 2 Amnion.
 2 The last month of gestation. ३९ सूतिमासो वैजननो, गर्भो भ्रूण इमौ समौ ।
 2 A fetus. तृतीयाप्रकृतिः षण्ढः क्लीबः पण्डो नपुंसके ॥
 5 A eunuch.
 3 Childhood. ४० शिशुत्वं शैशवं बाल्यं, तारुण्यं यौवनं समे ।^{2 Youth or man-hood.}
 3 Old age. स्यात् स्थाविरं तु वृद्धत्वं, वृद्धसंघे ऽपि वार्धकम् ॥
 2 An assemblage of old men.
 1 Greyness of hair. ४१ पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादौ, विस्रसा जरा ।
 2 Decrepitude.
 4 An infant. स्यादुत्तानशया डिम्भास्तनपा च स्तनन्धयी ॥
 2 A child. ४२ बालम् तु स्यान् माणवको, वयःस्थम् तरुणो युवा ।
 3 A young man. प्रवयाः स्थविरो वृद्धो जीनो जीर्णो जरन्नापि ॥
 6 An old man.

- 3 One very aged. ४३ वर्षीयान् दशमी ज्यायान्, पूर्वजस् त्वभियोऽग्रजः ।
 3 Elder brother ; first born. जघन्यजे स्युः कनिष्ठ-यवीयोऽवरजानुजाः ॥
 5 Younger brother. ४४ अमांसो दुर्बलश् छातो, बलवान् मांसलोऽसलः ।
 3 Feeble ; thin. तुन्दिलम् तुन्दिभम् तुन्दी बृहत्कुक्षिः पिचिण्डिलः ॥
 3 Strong ; lusty. ४५ अवटीटोऽवनाटश् चाऽवभ्रटो नतनासिके । 2 Flaccid.
 5 Corpulent ; potbellied. केशवः केशिकः केशी, बलिनो बलिभः समौ ॥
 4 Flat-nosed. ४६ विकलाङ्गस् त्वपोगण्डः, खर्वो ह्रस्वश् च वामनः ।
 3 Having much, or fine, hair. खरणाः स्यात् खरणसो, विग्रम् तु गतनासिकः ॥
 2 Deformed. ४७ खुरणाः स्यात् खुरणसः, प्रङ्गुः प्रगतजानुकः । 2 Bandy-legged.
 3 A dwarf. उर्ध्वङ्गुरुर्ध्वजानुः स्यात्, संङ्गुः संहतजानुकः
 2 Sharp-nosed. ४८ स्यादेडे बधिरः, बुब्जे गडुलः, कुकरे कुणिः । 2 Having a crooked arm.
 2 Noseless. प्रभिरल्पतनौ, श्रोणः पङ्गौ, मुण्डम् तु मुण्डिते ॥
 2 Having a nose like a hoof. 2 Bald ; close-shaved. 2 A cripple.
 2 Long shanked. ४९ बलिरः केकरे, खोडे खञ्जम्, त्रिषु जराऽवराः ।
 2 Knock-kneed. जडुलः कालकः पिप्लुस्, तिलकम् तिलकालकः ॥
 2 Deaf. ५० अनामयं स्यादारोग्यं, चिकित्सा, रुक्प्रतिक्रिया ।
 2 Hump-backed. भेषजौषध-भैषज्यान्यगदो जायुरित्यपि ॥
 2 Small, short, or thin. ५१ स्त्री रुग् रुजा चोपताप-रोग-व्याधि-गदाऽऽमयाः ।
 2 Squint-eyed. ५२ स्त्री क्षुत् क्षुतं क्षवः पुंसि, कासस् तु क्ष्वथुः पुमान् ।
 2 Lamé. शोफस् तु श्रयथुः शोथः, पादस्फोटो विपादिका ॥
 3 A freckle or mark. ५३ किलास-सिध्मे, कच्छ्वां तु पाम-पामे विचर्चिका ।
 2 A mole or spot. कण्डूः खर्जूश् च कण्डूया, विस्फोटः पिटकः क्षियाम् ॥
 2 Health. ५४ व्रणो ऽ क्षियामीर्ममरुः क्लीबे, नाडीव्रणः पुमान् ।
 2 Physicking. कोठो मण्डलकं, कुष्ठ-श्चित्रे, दुर्नामकाऽर्शसी ॥ 2 Hemorrhoids.
 5 Medicament. 1 Ulcer.
 7 A disease. 2 Ringworm.
 3 Pulmonary consumption. 2 Catarrh.
 3 Sneezing.
 2 Cough.
 3 Intumescence.
 2 Kibe.
 2 Blotch.
 4 Scab.
 3 Itch.
 2 Boil.
 3 Sore or wound.
 1 Ulcer.
 2 Ringworm.
 2 White Leprosy.

- 2 Constipation. ५५ आनाहस् तु निबन्धः स्याद्, ग्रहणीरुक् प्रवाहिका ।
 2 Diarrhoea. प्रच्छादिका वमिश् च क्ली पुमास्तु वमथुः समाः ॥
 3 Vomiting. ५६ व्याधि-भेदा-विद्रधिः स्त्री ज्वर-मेह-भगन्दराः ।
 Various diseases. 1 Abscess. 1 Fever. Diabetes. Fistula.
 2 Elephantiasis. ' श्रीपदं पादवल्मीकं, केशघ्नम् त्विन्द्रलुप्तकः ॥ '
 2 Baldness. अश्मरी मूत्रकुच्छं स्यात्, पूर्वं शुक्राऽवधेस् त्रिषु ॥
 2 Stone. ५७ रोगहार्यगदङ्कारो भिषग् वैद्यौ चिकित्सके ।
 1 Stricture. ५८ ग्लान-ग्लास्तू, आमयावी विकृतो व्याधितोऽपदुः ।
 5 A Physician. ५९ दद्रुणो दद्रुरोगी स्यादशोरोऽग्युतोऽर्शसः । 2—with he-
 4 Recovered from sickness. ५९ वातकी वातरोगी स्यात्, सातिसारोऽतिसारकी ॥
 2 Emaciated or weak. 7 Diseased. ५९ आतुरोऽभ्यमितोऽभ्यान्तः, समौ पामन-कच्छुरौ ॥
 2 Scabby. ५९ दद्रुणो दद्रुरोगी स्यादशोरोऽग्युतोऽर्शसः । 2—with he-
 2 Afflicted with herpes. ५९ वातकी वातरोगी स्यात्, सातिसारोऽतिसारकी ॥
 2 Afflicted with gout or rheumatism. ५९ वातकी वातरोगी स्यात्, सातिसारोऽतिसारकी ॥
 4 Blear-eyed. ६० स्युः क्लिन्नाक्षे चुल्ल-चिल्ल-पिल्लाः, क्लिन्नं ऽक्षिण चाप्यमी ।
 2 Insane. ६० उन्मत्त उन्मादवति, श्लेष्मलः श्लेष्मणः कफी ॥
 3 Phlegmatic. ६१ न्युज्जो भुमे रुजा, वृद्धनाभौ तुन्दिल-तुन्दिभौ ।
 1 Gibbous from disease. ६१ न्युज्जो भुमे रुजा, वृद्धनाभौ तुन्दिल-तुन्दिभौ ।
 2 Having blotches. ६१ किलासी सिध्मलो, ऽन्धो ऽट्ठक्, मूर्च्छाले मूर्तमूर्च्छितौ ॥
 2 Blind. 3 Fainting. ६२ शुक्रं तेजो-रेतसी च बीज-वीर्येन्द्रियाणि च ।
 6 Seed. ६२ मायुः पित्तं, कफः श्लेष्मा, स्त्रियां तु त्वगसृग्धरा ॥
 2 Bile. 2 Phlegm. ६३ पिशितं तरसं मांसं पललं क्रयमामिषम् ।
 2 The skin. ६३ उत्तमं शुष्कमांसं स्यात् तत् बल्लूरं त्रि-लिङ्गकम् ॥
 6 Flesh. ६४ रुधिरं ऽसृग्-लोहितास्त्र-रक्त-क्षतज-शोणितम् ।
 3 Dry flesh. ६४ बुक्काऽप्रमांसं, हृदयं हृन्, मेदस् तु वपा वसा ॥
 7 Blood. ६५ पश्चाद्-ग्रीवा-शिरा मन्या, नाडी तु धमनिः शिरा ।
 2 The heart ६५ तिलकं क्लोम, मस्तिष्कं गोदं, किट्टं मलोऽस्त्रियाम् ॥
 3 Fat. ६५ तिलकं क्लोम, मस्तिष्कं गोदं, किट्टं मलोऽस्त्रियाम् ॥
 1 Muscles at the nape of the neck. ६५ तिलकं क्लोम, मस्तिष्कं गोदं, किट्टं मलोऽस्त्रियाम् ॥
 2 Lungs. 2 The brain. ६५ तिलकं क्लोम, मस्तिष्कं गोदं, किट्टं मलोऽस्त्रियाम् ॥
 2 An excretion. ६५ तिलकं क्लोम, मस्तिष्कं गोदं, किट्टं मलोऽस्त्रियाम् ॥

- 2 Entrails.
2 The spleen.
2 A tendon or muscle.
3 Saliva.
1 Rheum of the eyes.
2 Dirt of nose.
2 Cerumen.
2 Urine.
9 Faeces.
- ६६ अन्त्रं पुरीतत्, गुल्मस् तु प्लीहा पुंस्यथ वल्लसा ।
ह्नायुः स्त्रियां, कालखण्ड-यकृती तु समे इमे ॥ 2 The liver.
- ६७ सृणिका स्यन्दिनी लाला, दूषिका नेत्रयोर् मलम् ।
'नासामलं तु सिङ्घाणं, पिञ्जुषं कर्णयोर्मलम् ।' (१)
- मूत्रं प्रस्राव, उच्चारोऽवस्करो शमलं शकृत् ॥
- ६८ पुरीषं गूथ-वर्चस्कम-स्त्री विष्टा-विशौ स्त्रियौ ।
स्यात् कर्परः कपालोऽस्त्री, कीकसं कुल्यमस्थि च ॥
- ६९ स्याच्छरीरास्त्रि कङ्कालः, पृष्ठास्थि तु कशेरुका ।
शिरोस्थनि करोटिः स्त्री, पार्श्वास्थनि तु पर्शुका ॥ 2 A rib.
- ७० अङ्गं प्रतीकोऽवयवोऽपघनो, ऽथ कलेवरम् ।
गात्रं वपुः संहननं शरीरं वर्ष्म विग्रहः ॥
- ७१ कायो देहः क्लीब-पुंसोः स्त्रियां मूर्तिस् तनुस् तनूः ।
पादाग्रं प्रपदं, पादः पदद्विघ्नश् चरणोऽस्त्रियाम् ॥
- ७२ तद्-ग्रन्थी घुटिके गुल्फौ, पुमान् पाष्णिस् तयोरधः ।
जङ्घा तु प्रसृता, जानूरुपर्वाऽष्ठीवद-स्त्रियाम् ॥
- ७३ सक्थि क्लीबे पुमानूरुस्, तत्-संधिः पुंसि वङ्गक्षणः । 1 The groin.
गुदं त्वपानं पायुर् ना, वस्तिर् नाभेरधो द्वयोः ॥
- ७४ कटा ना श्रोणिफलकं, कटिः श्रोणिः ककुद्वाती ।
पश्चान् नितम्बः स्त्री-कट्याः, क्लीबे तु जघनं पुरः ॥
- ७५ कूपकौ तु नितम्ब-स्थौ द्वय-हीने कुकुन्दरे ।
स्त्रियां स्फिचौ कटिप्रोस्थानुपरथो बक्ष्यमाणयोः ॥
- ७६ भगं योनिर् द्वयोः, शिश्रो मेण्ड्रो मेहन-शेफसी ।
मुष्कोऽण्डकोशो वृषणः, पृष्ठ-वंशाऽधरं त्रिकम् ॥
- ७७ पिचण्ड-कुक्षी जठरोदरं तुन्दं, स्तनौ कुचौ ।
चूचुकं तु कुचाग्रं स्यान्, न ना क्रोडं भुजान्तरम् ॥
- 2 The skull; cranium.
3 Any bone.
2 The skeleton.
2 The back-bone.
2 The skull; or bones of the head.
4 A limb or member.
12 The body.
2 Point of the foot.
4 A foot.
2 The ancles.
1 A heel.
2 A leg.
3 A knee.
2 A thigh.
1 The pubis.
3 The anus.
1 The abdomen.
5 The hip and loins.
1 A woman's buttocks.
1 Mons veneris.
1 Cavities of the loins.
2 The buttocks.
1 Parts of generation.
2 Vulva.
4 Penis.
3 The scrotum.
1 Os nominatum.
5 The belly.
2 The paps.
2 A nipple.
5 The bosom.

- 1 The back. ७८ उरो वत्सं च वक्षश् च, पृष्ठं तु चरमं तनोः ।
 3 A shoulder; scapula. स्कन्धो भुजशिरोऽसोऽस्त्री, संधी तस्यैव जनुणी ॥
 1 The collar bones. ७९ बाहुमूले उभे कक्षौ, पार्श्वम-स्त्री तयोरधः ।
 2 The arm-pits. १ A side. मध्यमं चाऽवलम्बं च मध्योऽस्त्री, द्वौ परौ द्वयोः ॥
 3 The waist. ८० भुज-बाहू प्रवेष्टो दोः, स्यात् कफोणिस् तु कूर्परः ।
 4 An arm. अस्योपरि प्रगण्डः स्यात्, प्रकोष्ठम् तस्य चाप्यधः ॥
 3 An elbow. ८१ मणि-बन्धादा-कनिष्ठं करस्य करभो बहिः ।
 1 Humerus. पञ्चशाखः शयः पाणिस्, तर्जनी स्यात् प्रदेशिनी ॥
 1 A fore-arm. ८२ अङ्गुल्यः करशाखाः स्युः, पुंस्यङ्गुष्ठः प्रदेशिनी ।
 1 Metacarpus. 1 The several fingers. मध्यमाऽनामिका चापि कनिष्ठा चेति ताः क्रमात् ॥
 3 A hand. Thumb and others. ८३ पुनर्भवः कररुहो नखोऽस्त्री नखरोऽस्त्रियाम् ।
 2 A fore finger. प्रादेश-ताल-गोकर्णाम् तर्जन्याऽऽदि-युते तते ॥
 2 Fingers. ८४ अङ्गुष्ठं स-कनिष्ठे स्याद् वितस्तिर् द्वादशाङ्गुलः ।
 1 The several fingers. पाणौ चपेट-प्रतल-प्रहस्ता विस्तृताऽङ्गुलौ ॥
 Thumb and others. ८५ द्वौ संहतौ संहतलः प्रतलौ वाम-दक्षिणौ ।
 4 A nail. पाणिर् निकुञ्जः प्रसृतिस्, तौ युतावञ्जलिः पुमान् ॥
 1 A short span of three kinds. ८६ प्रकोष्ठे विस्तृत-करं हस्तो, मुष्ट्या तु बद्धया । 1 Both such palms joined.
 2 A long span. ८७ व्यामो बाहोः स-करयोस् ततयोस् तिर्यगन्तरम् ।
 3 The palm with extended fingers. ऊर्ध्व-विस्तृत-दोषू-पाणि-नृ-माने पौरुषं त्रिषु ॥
 1 Both such palms joined. ८८ कण्ठो गलो, ५थ ग्रीवायां शिरोधिः कन्धरेत्यपि ।
 1 The palm bent. १ A cubit. कम्बुग्रीवा त्रि-रेखा सा, ऽवदुर् घाटा कृकाटिका ॥
 1 A short cubit. १ An intermediate one. 3 Back of the neck.
 1 A fathom. ८९ वक्त्राऽऽस्ये वदनं तुण्डमाननं लपनं मुखम् ।
 1 The measure of a man's reach. क्लीबे घ्राणं गन्धवहा घोणा नासा च नासिका ॥
 2 The throat. 5 The nose.

- 4 The lips. ९० ओष्ठाऽधरौ तु रदनच्छदौ दशनवाससी ।
 1 The chin. अधस्ताच्चिबुकं, गण्डौ कपोलौ, तत्-परा हनुः ॥ 1 The
 2 The cheeks. jaw.
 4 Teeth. ९१ रदना दशना दन्ता रदास्, तालु तु काकुदम् ।
 2 The palate. रसज्ञा रसना जिह्वा, प्रान्तावोष्ठस्य सृक्किणी ॥
 3 The tongue. १ The corners of the mouth.
 3 The forehead. ९२ ललाटमलिकं गोधिरुध्वे दृग्भ्यां भ्रुवौ स्त्रियौ ।
 1 The eyebrows. कूर्चमस्त्री भ्रुवोर् मध्यं, तारकाऽक्षः कनीनिका ॥ 1 Pupil of
 1 Space between the eye-brows. the eye.
 8 An eye. ९३ लोचनं नयनं नेत्रमीक्षणं चक्षुरक्षिणी ।
 5 A tear. दृग्-दृष्टी चाऽस्रु नेत्राम्बु रोदनं चाऽस्रमश्रु च ॥
 1 The outer corners of the eyes. ९४ अपाङ्गौ नेत्रयोरन्तौ, कटाक्षोऽपाङ्ग-दर्शने । 1 A glance-
 6 An ear. कर्ण-शब्दग्रहौ श्रोत्रं श्रुतिः स्त्री श्रवणं श्रवः ॥ or sidelook-
 5 The head. ९५ उत्तमाङ्गं शिरः शीर्षं मूर्धा ना मस्तकोऽस्त्रियाम् ।
 6 Hair. चिकुरः वुन्तलो वालः कचः केशः शिरोरुहः ॥
 2 Hair-collection of hair. ९६ तद्-वृन्दे कैशिकं कैश्यमलकाश् चूर्णकुन्तलाः । 2 Curls.
 1 The same on the forehead. ते ललाटे भ्रमरकाः, काकपक्षः शिखण्डकः ॥ 2 Locks, left
 2 A braid or tress. at the tonsure.
 1 Braided hair. ९७ कवरी केशवेशो, ऽथ धम्मिल्लः संयताः कचाः ।
 3 A lock left on the crown of the head. शिखा चूडा केशपाशी, व्रतिनस् तु सटा जटा ॥
 2 Unornamented hair. 2 An ascetic's clotted hair.
 2 Clean and un-entangled hair. ९८ वेणिः प्रवेणी, शीर्षण्य-शिरस्यौ विशदे कचे ।
 3 Hair of the body. पाशः पक्षश् च हस्तश् च कलापार्थाः कचात् परे ॥
 1 The beard. 3 Much or ornamented hair.
 5 Dress or embellishment. ९९ तनूरुहं रोम लोम, तद्-वृद्धौ श्मश्रु पुम-मुखे ।
 5 Adorned. आकल्प-वेषौ नेपथ्यं प्रतिकर्म प्रसाधनम् ॥
 2 Act of adorning. १०० दशैते त्रिष्वलङ्कृताऽलङ्करिणुश् च, मण्डितः ।
 3 Elegant. प्रसाधितोऽलङ्कृतश् च भूषितश् च परिष्कृतः ॥
 5 Ornaments; jewels or trinkets. १०१ विभ्राद् भ्राजिष्णु-रोचिष्णू, भूषणं स्यादलङ्किया ।
 अलङ्कारस् त्वाभरणं परिष्कारो विभूषणम् ॥

- 2 A crest. १०२ मण्डनं चाथ मुकुटं किरिटं पुन-नपुंसकम् ।
 3 A gem on the crest. चूडामणिः शिरोरत्नं, तरलो हार-मध्य-गः ॥
 1 The middle gem of a string.
 1 A trinket for the hair. १०३ बालपाश्या पारितथ्या, पत्रपाश्या ललाटिका । —for the
 2—for the ear. 2 An ear-ring. कर्णिका तालपत्रं स्यात्, कुण्डलं कर्णवेष्टनम् ॥ fore-head.
 2 A collar. १०४ ग्रैवेयकं कण्ठभूषा, लम्बनं स्यात् ललान्तिका ।
 2 A necklace. 1 A golden one. स्वर्णैः प्रालम्बिका, श्योरःसूत्रिका मौक्तिकैः कृता ॥
 1 One of Pearls. 2 A garland of pearls etc. १०५ हारो मुक्तावली, देवच्छन्दो सौ शत-यष्टिका ।
 1 One composed of 100 strings.
 Garlands of various sorts. हार-भेदा-यष्टि-भेदाद् गुच्छ-गुच्छार्ध-गोस्तनाः ॥
 1 A single string. १०६ अर्धहारो माणवक, एकावत्येक-यष्टिका ।
 1 One containing 27 pearls. सैव नक्षत्रमाला स्यात् सप्तविंशति-मौक्तिकैः ॥
 4 A bracelet. १०७ आवापकः पारिहार्यः कटको बलयो ऽस्त्रियाम् ।
 2 Ornament of the arm. केयूरमङ्गदं तुल्ये, अङ्गुलीयकमूर्मिका ॥
 2 A finger-ring. १०८ साऽक्षरा ऽङ्गुलिमुद्रा स्यात्, कङ्कणं करभूषणम् ।
 1 A seal ring. स्त्री-कट्यां मेखला काञ्ची सप्तकी रशना तथा ॥
 2 Ornament of the wrist. १०९ क्लीबे सारसनं चाऽथ पुंस-कट्यां षट्कुलं त्रिषु । ^{1 A}
 5 A woman's girdle. पादाङ्गदं तुलाकोटिर् मञ्जीरो नूपुरो ऽस्त्रियाम् ॥ ^{man's} belt.
 6 Ornament of the feet. ११० हंसकः पादकटकः, किङ्किणी क्षुद्रघण्टिका ।
 2 Bells or tinkling ornaments. त्वक्-फल-कृमि-रोमाणि वस्त्रयोनिर्, दश त्रिषु ॥
 1 Materials of cloth. १११ वाल्कं क्षौमाऽऽदि, फालं तु कार्पासं बादरं च तत् ।
 1 Made of bark. 1 Made of cotton. कौशेयं कृमिकोशोत्थं, राङ्गवं मृग-रोम-जम् ॥
 3 Made of cotton. 1 Silken. ११२ अनाहतं निष्प्रवाणि तन्त्रकं च नवाम्बरे ।
 1 Woolen. तत् स्यादुद्रमनीयं यद् धौतयोर् वस्त्रयोर् युगम् ॥
 4 New and unbleached cloth. 1 A pair of bleached cloth. ११३ पत्रोर्णं धौत-कौशेयं बहु-मूल्यं महाधनम् । ^{1 Any thing}
 1 Bleached silk. 2 Wove silk. क्षौमं दुकूलं स्याद्, द्वे तु निवीतं प्रावृतं त्रिषु ॥
 2 A veil or mantle.

- 2 Ends of a cloth. ११४ स्त्रियां बहुत्वे वस्त्रस्य दशाः स्युर वस्तयो द्वयोः ।
 3 Length. दैर्घ्यमायाम आरोहः, परिणाहो विशालता ॥
 2 Width. ११५ पटश्चरं जीर्णवस्त्रं, समौ नक्तक-कर्पटौ ।² Dirty or tattered cloth.
 6 Cloth. वस्त्रमाच्छादनं वासश् चैलं वसनमंशुकम् ॥
 2 Fine cloth. ११६ सुचेलकः पटो ऽस्त्री स्याद्, वराशिः स्थूलशाटकः ।
 2 Coarse cloth. निचोलः प्रच्छदपटः, समौ रल्लक-कम्बलौ ॥² A blanket.
 2 A cover or wrapper. ११७ अन्तरीयोपसंव्यान-परिधानान्यधोऽंशुके ।
 4 Lower garment. द्वौ प्रावारोत्तरासङ्गा समौ बृहतिका तथा ॥
 5 Upper garment. ११८ संव्यानमुत्तरीयं च, चोलः कूर्पासको ऽस्त्रियाम् ।
 2 A bodice. नीशारः स्यात् प्रावरणे हिमाऽनिल-निवारणे ॥
 1 A warm cloak. ११९ अधोरुक् वर-स्त्रीणां स्याच् चण्डातकम्-स्त्रियाम् ।
 1 A petti-coat. स्यात् त्रिष्वप्रापदीनं तत् प्राप्नोत्याप्रपदं हि यत् ॥
 1 A dress reaching to the feet. १२० अ-स्त्री वितानमुल्लोचो, दूष्याऽऽयं वस्त्र-वेष्टमनि ।
 2 An awning. प्रतिसीरा जवनिका स्यात् तिरस्करिणी च सा ॥
 1 A tent. १२१ परिकर्माऽङ्गसंस्कारः, स्यान् माष्टिर् मार्जना मृजा ।
 3 A screen or wall of cloth. उद्वर्तनोत्सादने द्वे समे, आप्लाव आप्लवः ॥³ Bathing.
 2 Embellishment of person. १२२ स्नानं, चर्चा तु चार्चिक्यं स्थासको, ऽथ प्रबोधनम् ।
 3 Cleaning of it. अनुबोधः, पत्रलेखा पत्राङ्गुलिरिमे समे ॥
 2 Cleaning with perfumes. १२३ तमालपत्र-तिलक-चित्रकाणि विशेषकम् ।
 3 Perfuming. द्वितीयं च तुरीयं च न स्त्रियामथ कुङ्कुमम् ॥
 2 Reviving a fragrant. १२४ काश्मीरजन्माऽग्निशिखं वरं बाह्यीक-पीतने ।
 2 Painting the person. रक्त-संकोच-पिशुनं धीरं लोहितचन्दनम् ॥
 4 A circle on the fore-head. १२५ लाक्षा राक्षा जतु ह्रीवे यावो ऽल्लको द्रुमामयः ।
 6 Lac. लवङ्गं देवकुसुमं श्री-संशमथ जायकम् ॥
 2 Cloves.
 3 A yellow fragrant wood.

- 7 A gallochum. १२६ कालीयकं च कालानुसार्य चाथ समाऽर्थकम् ।
वंशिकाऽगुरु-राजार्ह-लोहं कृमिज-जोङ्गकम् ॥
- 2 A black kind. १२७ कालागुर्वगुरु स्यात् तु मङ्गल्या मल्लि-गन्धि यत् । 1 A very
5 Resin. यक्षधूपः सर्जरसो राल-सर्वरसावपि ॥ fragrant
2 Compounded sort.
perfume. १२८ बहुरूपो ऽप्यथ वृकधूप-कृत्रिमधूपकौ ।
- 4 Incense. तुरुष्कः पिण्डकः सिद्धो यावनो ऽप्यथ पायसः ॥
- 5 Terpentine. १२९ श्रीवासो वृकधूपो ऽपि श्रीवेष्ट-सरलद्रवौ ।
- 3 Musk. मृगनाभिर् मृगमदः कस्तूरी चाथ कोलकम् ॥
- 3 Bdellium. १३० कङ्कोलकं कोशफलमथ कर्पूरम-स्त्रियाम् ।
- 5 Camphor. घनसारश् चन्द्र-संज्ञः सिताभ्रो हिमवालुका ॥
- 4 Sandal wood १३१ गन्धसारो मलयजो भद्रश्रीश् चन्द्रनो ऽस्त्रियाम् ।
Varieties of sandal wood. तैलपर्णिक-गोशीर्षे हरिचन्दनम-स्त्रियाम् ॥
- 5 Red sanders. १३२ तिलपर्णी तु पत्राङ्गं रञ्जनं रक्तचन्दनम् ।
- 2 Mace. कुचन्दनं चाथ जातीकोश-जातीफले समे ॥
- 1 Perfumed paste. १३३ कर्पूराऽगुरु-कस्तूरी-कङ्कोलैर् यक्षकर्दमः ।
- 4 Perfume for the person. गात्रानुलेपनी वर्तिर् वर्णकं स्याद् विलेपनम् ॥
- 2 Powder. १३४ चूर्णानि वासयोगाः स्युर, भावितं वासितं त्रिषु ।
2 Perfumed. संस्कारो गन्ध-माल्याऽऽद्यैर् यः स्यात् तदधिवासनम् ॥
- 1 Adjusting with perfumes. १३५ माल्यं माला-स्त्रजौ मूर्ति, केश-मध्ये तु गर्भकः । 1 One worn in
3 A chaplet. प्रभ्रष्टकं शिखा-लम्बि, पुरो-न्यस्तं ललामकम् ॥ the hair.
1 One suspended from the middle lock. 1 Or falling over the forehead.
- 1 Or hung round the neck. १३६ प्रालम्बमृजु-लम्बि स्यात् कण्ठाद्, वैकक्षिकं तु तत् ।
1 Or worn as a scarf.
- यत् तिर्थक् क्षिप्तमुरसि, शिखास्वापीड-शेखरौ ..
- 2 completion or fullness. १३७ रचना स्यात् परिस्यन्द, आभोगः परिपूर्णता । 2 Or tied on the crown.
2 A pillow.
3 A bed. उपधानं त्वर्बहः, शय्यायां शयनीय-वत् ॥

- 4 A bedstead. १३८ शयनं, मञ्च-पर्यङ्क-पत्यङ्काः खट्वया समाः । 2 Decora-
 2 A ball to play with. गेन्दुकः कन्दुको, दीपः प्रदीपः, पीठमासनम् ॥ hair.
 2 A lamp.
 2 A chair or stool. १३९ समुद्रकः संपुटकः, प्रतिग्राहः पतद्ग्रहः ।
 2 A casket.
 2 A spitting pot. प्रसाधनी कङ्कतिका, पिष्टातः पटवासकः ॥
 2 A comb. 2 Perfumed powder.
 3 A mirror. १४० दर्पणे मुकुराऽऽदर्शौ, व्यजनं तालवृन्तकम् ।
 2 A fan. इति नृवर्गः ६, अत्र मूलश्लोकाः १३९ ॥, क्षे. श्लो. १.

अथ ब्रह्म-वर्गः ७

- 9 Race or lineage. १ संततिर् गोत्र-जनन-कुलान्यभिजनाऽन्वयौ ॥
 वंशोऽन्वयायः संतानो, वर्णाः स्युर् ब्राह्मणाऽऽदयः ॥
 1 Tribes or classes. २ विप्र-क्षत्रिय-विद्-शूद्राश् चातुर्वर्ण्यमिति स्मृतम् ॥
 2 Sprung from any family. राजबीजी राजवंश्यो, बीज्यस् तु कुलसंभवः ॥
 2 Sprung from a royal house.
 6 Of honourable parentage. ३ महाकुल-कुलीनाऽऽर्य-सभ्य-सज्जन-साधवः ॥
 1 The four orders. ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो भिक्षुश् चतुष्टये ॥
 1 An order, or religious state. ४ आश्रमोऽस्त्री, द्विजात्यग्रजन्म-भूदेव-वाढवाः ॥
 6 A man of the sacerdotal tribe.
 1 One, practising the six-allowed acts. विप्रश् च ब्राह्मणो, ऽसौ षट्कर्मा यागाऽऽदिभिर वृतः ॥
 22 Wise or learned. ५ विद्वान् विपश्चिद् दोषज्ञः सन् सुधीः कोविदो बुधः ॥
 धीरो मनीषी ज्ञः प्राज्ञः संख्यावान् पण्डितः कविः ।
 ६ धीमान् सूरिः कृती कृष्टिर् लब्धवर्णो विचक्षणः ॥
 दूरदर्शी दीर्घदर्शी, श्रोत्रियच्छान्दसौ समौ ।
 2 A priest conversant with scripture. 'मीमांसको जैमिनीये, वेदान्ती ब्रह्मवादिनि ॥१॥
 2 Mimamsaka. वैशेषिके स्यादौलूक्यः, सौगतः शून्यवादिनिः ।'
 2 Brahnavadin. 'नैयायिकस् त्वक्षपादः स्यात्, स्याद्वादिक आर्हकः ।
 2 Vaisheshika. चार्वाक-लौकायतिकौ, सत्कार्ये सांख्य-कापिलौ ॥२॥
 2 Buddha.
 2 Logicians.
 2 Jain.
 2 Nihilist.
 3 Sankhyas.

- 2 Teacher. ७ उपाध्यायोऽध्यापको, ऽथ स्यान् निषेकाऽऽदि-कृद् गुरुः ।
 1 A spiritual parent मन्त्र-व्याख्या-कृदाचार्य, आदेष्टा त्वध्वरे व्रती ॥ 3 Sacrificer.
 1 An instructor in holy writ. ८ यष्टा च यजमानश् च, स सोमवति दीक्षितः ।
 1 Sacrificer in soma. इज्याशीलो यायजूको, यज्वा तु विधिनेष्टवान् ॥
 2 One who sacrifices in due form. 1 One who frequently sacrifices.
 1 Who does so in a certain form. ९ स गीष्पतीष्टया स्थपतिः, सोमपीथी तु सोमपाः ।
 2 Who has drunk the juice of acid Asclepias.
 1 Who has bestowed all his wealth. सर्ववेदाः स येनेष्टो यागः सर्व-स्व-दक्षिणः ॥
 1 Who is completely learned. १० अनूचानः प्रवचने साऽङ्गे ऽधीती, गुरोस् तु यः ।
 1 Who has taken leave of his preceptor. लब्धाऽनुज्ञः समावृत्तः, सुत्वा त्वभिषवे कृते ॥
 1 Who has made ablutions.
 3 A pupil. ११ छात्राऽन्तेवासिनौ शिष्ये, शैक्षाः प्राथमकस्त्रिपकाः ।
 2 Novices. एक-ब्रह्म-व्रताऽऽचारा मिथः सत्रह्यचारिणः ॥
 1 Fellow students. १२ सतीर्थ्याम् त्वेक-गुरवश्, चितवानभिमभिचित् । 1 Chayana Sacrificer.
 1 Spiritual brethren. पारम्पर्योपदेशे स्यादैतिह्यमितिहाऽभ्ययम् ॥
 2 Traditional instruction. १३ उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्याज्ज्ञात्वा ऽऽरम्भ उपक्रमः । 1 Deliberate commencement.
 1 Untaught knowledge. यज्ञः सवो ऽध्वरो यागः सप्ततन्तुर् मखः क्रतुः ॥
 7 A sacrifice. १४ पाठो, होमश्च, चाऽतिथीनां सपर्या, तर्पणं, बलिः ।
 1 The great sacraments. एते पञ्च महायज्ञा ब्रह्मयज्ञाऽऽदि-नामकाः ॥
 9 An assembly or meeting. १५ समज्या परिषद् गोष्ठी सभा-समिति-संसदः ।
 1 A room in front of the offerings. आस्थानी क्लीबमास्थानं क्ली-नपुंसकयोः सदः ॥
 1 By-standers. १६ प्राग्बंशः प्राग्धविर्-गेहात्, सदस्या विधि-दर्शिनः ।
 4 Members of the assembly. सभासदः सभास्ताराः सभ्याः सामाजिकाश् च ते ॥
 1 Reciters of the prayers. १७ अध्वर्युर्द्रातृ-होतारो यजुः-साम-र्ग-विदः क्रमात् ।
 2 Officiating priest. आग्नीध्राऽऽद्या धनैर् वार्या ऋत्विजो याजकाश् च ते ॥

- 1 The altar. १८ वेदिः परिष्कृता भूमिः, समे स्थण्डिल-चत्वरे ।
 2 Sacrificial ground. २ A ring on the post. चषालो यूपकटकः, कुम्बा सुगहना वृतिः ॥
 1 An enclosure. 2 Top of the post. १९ यूपाग्रं तर्मे, निर्मन्थ्य- दारुणि त्वरणिर् द्वयोः । 1 Wood for
 3 Three sorts of sacred fire. दक्षिणामिर् गार्हपत्याऽऽहवनीयौ त्रयो ऽग्रयः ॥ 1 Fire for lighting a fire.
 1 The three sacred fires. २० अग्नि-त्रयमिदं त्रेता, प्रणीतः संस्कृतो ऽनलः । 1 Fire consecrated by
 Sacrificial fire. समूह्यः परिचार्योपचाय्यावग्नौ प्रयोगिणः ॥ prayers.
 3 Sort of sacred fire. २१ यो गार्हपत्यादानीय दक्षिणाऽग्निः प्रणीयते ।
 3 The wife of fire. तस्मिन्नानाय्यो, ऽथाऽग्रायी स्वाहा च हुतभुक्तिप्रया ॥
 2 Prayer uttered to excite fire. २२ ऋक् सामिधेनी धाय्या च या स्यादग्नि-समिन्धने ।
 1 Metre. गायत्री-प्रमुखं छन्दो, हव्य-पाके चरुः पुमान् ॥
 1 A prepared oblation for the gods.
 1 Curd of two milk whey. २३ आमिक्षा सा शृतोष्णे या क्षीरे स्याद् दधि-योगतः ।
 1 A leather fan. धवित्रं व्यजनं तद् यद् रचितं मृग-चर्मणा ॥
 1 Oblation of butter and curds. २४ पृषदाज्यं स-दध्याऽ ज्ये, परमान्नं तु पायसम् । 1—of rice. Milk
 1 Food of the gods and manes. हव्य-कण्ड्ये दैव-पित्र्ये अन्ने, पात्रं सुवाऽऽदिकम् ॥ 1 and sugar.
 1 A vase or vessel.
 1 Various sorts. २५ ध्रुवोपभृज्जुहूर्, ना तु सुवो, भेदाः सुचः स्त्रियः ।
 1 A victim. उपाकृतः पशुरसौ यो ऽभिमन्थ्य क्रतौ हतः ॥
 3 Slain or immolated. २६ परंपराकं शमनं प्रोक्षणं च वधाऽर्थकम् ।
 1 An intended oblation. वाच्य-लिङ्गाः प्रमीतोपसंपन्न-प्रोक्षिता हते ॥
 1 Burnt as a sacrifice. २७ साम्नाय्यं हविर्ग्नौ तु हुतं त्रिषु वषट्कृतम् ।
 1 An act of sacrifice. दीक्षाऽन्तो ऽवभृथो यज्ञे, तत्-कर्माऽहं तु यज्ञियम् ॥
 1 Supplemental sacrifice. 1 Suitable to a sacrifice.
 1 Act of Sacrifice. २८ त्रिष्वथ क्रतु-कर्मैष्टं, पूर्तं खाताऽऽदि कर्म यत् । 1 of pious liberality.
 1 Remains of a sacrifice or oblation. अमृतं विघसो यज्ञशेष-भोजनशेषयोः ॥

- 13 Gift or donation. २९ त्यागो विहापितं दानमुत्सर्जन-विसर्जने ।
विश्राणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनम् ॥
- ३० प्रादेशनं निर्वपणमपवर्जनमंहतिः ।
1 Obsequies of a deceased person. मृताऽर्थं तदहे दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदेहिकम् ॥
2 Gifts in honour of the deceased. ३१ पितृदानं निवापः स्याच्छ्राद्धं तत्-कर्म शास्त्रतः । 1 Funeral repast.
1 Monthly obsequies. अन्वाहार्यं मासिकं, ऽशो ऽष्टमो ऽहः कुतपो ऽस्त्रियाम् ॥
1 Eighth hour of the day.
- 2 Research or inquiry. ३२ पर्येषणा परीष्टिश् च ऽन्वेषणा च गवेषणा । 2 Request or solicitation.
4 Asking or begging. सनिम् त्वध्येषणा, याच्नाऽभिज्ञस्तिर याचनाऽर्थना ॥
- 1 A respectful oblation. ३३ षट् तु त्रिष्वर्घ्यमर्घाऽर्थे, पाद्यं पादाय वारिणि । 1 Water for ablution of the feet.
1 Proper for a guest. क्रमादातिथ्याऽऽतिथेये अतिथ्यर्थे ऽत्र साधुनि ॥
- 6 A guest. ३४ स्युरावेशिक आगन्तुरतिथिर् ना गृहागते ।
2 Getting up. 'प्राघूर्णिकः प्राघुणकश् च ऽभ्युत्थानं तु गौरवम्' ।
6 Worship. पूजा नमस्याऽपचितिः सपर्याऽर्चाऽर्हणाः समाः ॥
- 4 Service. ३५ वरिवस्या तु शुश्रूषा परिचर्या ऽभ्युपासना ।
4 Roaming. ब्रज्या ऽटा ऽत्र्या पर्यटनं, चर्या त्वीर्या-पथे स्थितिः ॥
1 Perseverance in austerities.
- 2 Sipping. ३६ उपस्पर्शस् त्वाचमनमथ मौनमभाषणम् । 2 Silence.
4 Valmiki. 'प्राचेतसश्चाऽऽदिकविः स्यान् मैत्रावरुणिश् च सः ॥ ३ ॥
3 Viswamitra. वाल्मीकिश् चाऽथ गाधेयो विश्वामित्रश् च कौशिकः
4 Vyāsa. व्यासो द्वैपायनः पाराशर्यः सत्यवतीसुतः' ॥ ४ ॥
5 Order, method. आनुपूर्वी क्रियां वा ऽऽवृत्-परिपाटी अनुक्रमः ।
3 Neglect. ३७ पर्यायश् च ऽतिपातस् तु स्यात् पर्यथ उपात्ययः ।
2 Meritorious act. नियमो व्रतम-स्त्री, तच् चोपवासाऽऽदि पुण्यकम् ॥
2 A fast. ३८ औपवस्तं त्पवासो, विवेकः पृथगाऽऽत्मता ।
1 Discrimination. स्याद् ब्रह्मवर्चसं वृत्ताऽध्ययन-द्विरथा ऽञ्जलिः ॥
1 Joining both hands while reading the Vedas.

- 1 Sanctified saliva. ३९ पाठे ब्रह्माञ्जलिः, पाठे विप्रुषो ब्रह्मभिन्दवः ।
 1 Holiness.
 1 A holy posture. ध्यान-योगाऽऽसने ब्रह्मासनं, कल्पे विधि-क्रमौ ॥
 3 A sacred precept.
 1 A chief injunction. ४० मुख्यः स्यात् प्रथमः कल्पोऽनुकल्पस् तु ततो ऽधमः ।
 1 A secondary one.
 1 Holy study. संस्कार-पूर्वं ग्रहणं स्यादुपाकरणं श्रुतेः ॥
 2 Obeisance. ४१ समे तु पादग्रहणमभिवादनमित्युभे ।
 5 A mendicant. भिक्षुः परिव्राट् कर्मन्दी पाराशर्यपि मस्करी ॥
 3 An ascetic. ४२ तपस्वी तापसः पारिकाङ्क्षी, वाचंयमो मुनिः ।
 2 A holy sage.
 1 Patient of austerity. तपः-क्लेश-सहो दान्तो, वर्णिनो ब्रह्मचारिणः ॥
 2 Religious students.
 2 Saints. ४३ ऋषयः सत्यवचसः, ह्यातकस् त्वाण्डुतो व्रता । 1 Aninitiated householder.
 2 Sages with subdued senses. ये निर्जितेन्द्रिय-ग्रामा यतिनो यतयश् च ते ॥
 2 One who sleeps on the bare ground. ४४ यः स्थण्डिले व्रत-वशाच्छेते स्थण्डिलशाय्यसौ ।
 2 Men perfectly virtuous. स्थण्डिलश् चाथ विरजस्तमसः स्युर द्वायतिगाः ।
 3 A purified person. ४५ पवित्रः प्रयतः पूतः, पाखण्डाः सर्वलिङ्गिनः । 2 Heretics and impostors.
 1 A student's staff. पालाशो दण्ड आषाढो व्रते, राम्भस् तु वैणवः ॥
 1 One cut from a Bambu.
 2 His waterpot. ४६ अ-स्त्री कमण्डलुः कुण्डी, व्रतिनां साऽऽसनं वृषी ।
 1 His cushion.
 3 A hide used by him. अजिनं चर्म कृत्तिः स्त्री, भैक्षं भिक्षा—कदम्बकम् ॥
 1 Aggregate of alms.
 2 Reading or muttering of prayers. ४७ स्वाध्यायः स्याज् जपः, सुत्या ऽभिषवः सवनं च सा ।
 2 Religious bathing. सर्वैनासामपध्वंसि जप्यं त्रिष्वचमर्षणम् ॥
 1 An expiatory prayer. ४८ दर्शश् च पौर्णमासश् च यागौ पक्षाऽन्तयोः पृथक् ॥
 1 Half-monthly sacrifice.
 1 A perpetual duty. ४९ शरीर-साधनाऽपेक्षं नित्यं यत् कर्म तद् यमः ।
 1 A voluntary one. नियमस् तु स यत् कर्म नित्यमागन्तु-साधनम् ॥
 4 Shaving. 'क्षौरं' तु भद्राकारणं मुण्डनं वपनं त्रिषु ।
 2 Robe.
 1 Petticoat. कक्षापटी च कौपीनं शाटी च स्त्रीति लक्ष्यतः' ॥ ५ ॥

- ५० उपवीतं ब्रह्म-सूत्रं प्रोद्धृते दक्षिणे करे । 1 The cord passed over the left shoulder. 1 Over the right shoulder. प्राचीनावीतमन्यस्मिन्, निवीतं कण्ठ-लम्बितम् ॥ 1 Suspended over the neck.
- ५१ अङ्गुल्यग्रे तीर्थं दैवं, स्वल्पाङ्गुल्योर् मूले कायम् । 1 Part of the hand sacred to the gods. 1 Part of the hand sacred to the creator. 1—to the manes. मध्ये ऽङ्गुष्ठाङ्गुल्योः पित्र्यं, मूले त्वङ्गुष्ठस्य ब्राह्मम् ॥
- ५२ स्याद् ब्रह्मभूयं ब्रह्मत्वं ब्रह्मसायुज्यमित्यपि । 3 Deified state. 1—to the Vedas. देवभूयाऽऽदिकं तद्-वत्, कृच्छ्रं सातपनाऽऽदिकम् ॥ 1 Inferior deification. 1 Penance
- ५३ संन्यासवत्यनशने पुमान् प्रायो, ऽथ वीरहा । 1 Fasting to die. 1 One who has left his sacred fire. नष्टाग्निः, कुहना लोभान् मिथ्येर्या-पथ-कल्पना ॥ 1 Hypocrisy.
- ५४ ब्रात्यः संस्कार-हीनः स्यादस्वाध्यायो निराकृतिः । 1 An uninitiated person. 2 One who has not made his studies. 2 A hypocrite or impostor. धर्मध्वजी लिङ्गवृत्तिरवकीर्णी क्षतव्रतः ॥ 2 A violator of his vow.
- ५५ सुप्ते यस्मिन्नस्तमेति सुप्ते यस्मिन्नुदेति च । 1 One who is asleep at sunset, or at sunrise. अंशुमानभिनिर्मुक्ताऽभ्युदितौ च यथा-क्रमम् ॥
- ५६ परिवेत्ता ऽनुजो ऽनूढे ज्येष्ठे दार-परिग्रहात् । 1 One married before his elder brother. परिवित्तिस् त्व तज्-ज्यायान्, विवाहोपयमौ समौ ॥ 1 The unmarried elder brother.
- ५७ तथा परिणयोद्वाहोपयामाः पाणिपीडनम् । 6 Marriage. वयवायो ग्राम्यधर्मो मैथुनं निधुवनं रतम् ॥
- ५८ त्रिवर्गो धर्म-कामाऽर्थैश्च, चतुर्वर्गः स-मोक्षकैः । 3 Three human pursuits. 1 Four objects. 1 The same equally potent. स-बलैस् तैश्च चतुर्भद्रं, जन्याः स्निग्धा वरस्य ये ॥ 1 The bridegroom's friends.
- इति ब्रह्म-वर्गः ७, अत्र मूलश्लोकाः ५८, क्षेत्रे ५९.

अथ क्षत्रिय-वर्गः ८

- 5 A man of the military tribe. १ मूर्धाभिषक्तो राजन्यो बाहुजः क्षत्रियो विराट् ।
7 A king. राजा राट् पार्थिव-क्षमाभृन्-नृप-भूप-महीक्षितः ॥
- 1 An emperor. २ राजा तु प्रणताऽशेष सामन्तः स्यादधीश्वरः ।
2 A universal monarch. चक्रवर्ती सार्वभौमो, नृपो ऽन्यो मण्डलेश्वरः ॥
- 1 A paramount. ३ येनेष्टं राजसूयेन मण्डलस्येश्वरश् च यः । 1 Any other prince.
1 An assemblage of princes. शास्ति यद्वा चाऽऽज्ञया राज्ञः स सम्राडथ राजकम् ॥
- 1—of soldiers. ४ राजन्यकं च नृपति-क्षत्रियाणां गणे क्रमात् ॥
3 A minister or counsellor. मन्त्री धीसचिवोऽमात्यो, ऽन्ये कर्मसचिवास् ततः ॥
1 Other ministers.
- 2 The king's companions. ५ महामात्राः प्रधानानि, पुरोधास् तु पुरोहितः । 2 The priest
2 The judge. द्रष्टरि व्यवहाराणां प्राड्विकाऽक्षदर्शकौ ॥ or chaplain.
- 5 The warder or porter. ६ प्रतीहारो द्वारपाल-द्वाःस्थ-द्वाःस्थित-दर्शकाः ।
2 An armed guard. रक्षिवर्गस् त्वनीकस्थो, ऽथाऽध्यक्षाऽधिकृतौ समौ ॥
2 A superintendent. ७ स्थायुकोऽधिकृतो ग्रामे, गोपो ग्रामेषु भूरिषु ।
1 An overseer of a village. 1 An inspector of a district.
- 2 The treasurer. भौरिकः कनकाध्यक्षो, रूप्याध्यक्षस् तु नैष्किकः ॥
2 The master of the mint. ८ अन्तःपुरे त्वधिकृतः स्यादन्तर्वेशिको जनः ।
- 1 The chamberlain. सौविदल्लाः कञ्चुकिनः स्थापत्याः सौविदाश् च ते ॥
4 Attendants of the women. ९ षण्ढो वर्षवरस् तुल्यौ, सेवकाऽर्धनुजीविनः ।
- 2 A eunuch. विषयाऽनन्तरो राजा शत्रुर्, मित्रमतः परम् ॥
3 A servant. १० उदासीनः परतरः, पार्ष्णिग्राहस् तु पृष्ठतः । 1 An enemy in the rear.
1 A foe. 1 A stranger or neutral. रिपौ बैरि-सपत्नाऽरि-द्विषद्-द्वेषण-दुर्हृदः ॥
- 1 A stranger. ११ द्विद्वि-विपक्षाऽहिताऽमित्र-दस्यु-शात्रव-शात्रवः ।
19 Any enemy. अभिघाति-पराऽराति-प्रत्यर्थि-परिपन्थिनः ॥

- 3 A friend and temporary. १२ वयस्यः स्निग्धः सवया, अथ मित्रं सखा सुहृत् । 3 A friend.
 2 Friendship. सख्यं साप्तपदीनं स्यादनुरोधोऽनुवर्तनम् ॥
 2 Complaisance.
 7 A spy. १३ यथार्हवर्णः प्रणिधिरपसर्पश्च चरः स्पशः ।
 2 Trusted ; confidential. चारुश्च गूढपुरुषश्च चाऽऽप्त-प्रत्ययितौ समौ ॥
 8 An astrologer. १४ सांवत्सरो ज्यौतिषिको दैवज्ञ-गणकावपि ।
 स्युर् मौहूर्तिक-मौहूर्त-ज्ञानि-कार्तान्तिका अपि ॥
 2 A man versed in any science. १५ तान्त्रिको ज्ञातसिद्धान्तः, सत्री गृहपतिः समौ ॥ 2 A generous
 4 A scribe. लिपिङ्गरोऽक्षरचणोऽक्षरचञ्चुश्च लेखके । householder.
 4 Scripture or writing. १६ लिखिताऽक्षरसंस्थाने लिपिर् लिखिरुमे स्त्रियौ ।
 2 A messenger or ambassador. स्यात् संदेशहरो दूतो, दूत्यं तद्-भाव-कर्मणी ॥
 1 An embassy or message.
 5 A traveller. १७ अध्वनीनोऽध्वगोऽध्वन्यः पान्थः पथिक इत्यपि ॥
 1 The requisites of regal administration. १८ स्वाभ्यमात्य-सुहृत्-कोश-राष्ट्र-दुर्ग-बलानि च ।
 1 Including citizens. राज्याङ्गानि, प्रकृतयः, पौराणं श्रेणयोऽपि च ॥
 1 Six expedients of defence. १९ संधिर् ना विग्रहो यानमासनं द्रैधमाश्रयः ।
 1 Power. षड् गुणाः, शक्तयस् तिस्रः प्रभावोत्साह-मन्त्र-जाः ॥
 1 Threefold object. २० क्षयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गो नीति-वेदिनाम् ।
 2 Majesty. स प्रतापः प्रभावश्च यत् तेजः कोश-दण्ड-जम् ॥
 1 Four means of success. २१ साम-दाने भेद-दण्डावित्युपाय-चतुष्टयम् ।
 3 Punishment. साहसं तु दमो दण्डः. साम सान्त्वमथो समौ ॥
 2 Conciliation.
 2 Disunion. २२ भेदोपजापावुपधा धर्माऽऽद्यैर्यत् परीक्षणम् ॥
 1 Trial or test of honesty.
 1 Secret. २३ पञ्च त्रिष्वषडक्षीणो यस्य तृतीयाऽऽद्य-गोचरः ।
 7 Solitary, or private. विविक्त-विजनच्छन्न-निःशलाकास् तथा रहः ॥
 २४ रहश्चोपांशु चाऽल्लिङ्गे, रहस्यं तद् भवे त्रिषु । 1 Occurring in private.
 2 Trust or confidence. समौ विलम्ब-विश्वासौ, श्रेष्ठो भ्रंशो यथोचितात् ॥
 1 Deviation from right.

- 5 Propriety or fitness. २५ अत्रेष न्याय-कल्पास् तु देशरूपं समञ्जसम् ।
 6 Right, fit or proper. युक्तमौपायिकं लभ्यं भजमानाऽभिनीत-वत् ॥
- 2 Deliberation. २६ न्याय्यं च त्रिषु षट्, संप्रधारणा तु समर्थनम् ।
 6 An order or command. अववादस् तु निर्देशो निदेशः शासनं च सः ॥
- 4 Continuance in the right way. २७ शिष्टिश् चाऽऽज्ञा च, संस्था तु मर्यादा धारणा स्थितिः ।
 4 Reform. 'सुधारणा सुधारा स्त्री सुस्थितिः सुदशोन्नतिः' ॥
- 3 Offence or transgression. आगोऽपराधो मन्तुश् च, समे तूद्धान-बन्धने ॥ ² Binding.
- 1 Double penalty. २८ द्विपाद्यो द्वि-गुणो दण्डो, भागधेयः करो बलिः ।
 3 Royal revenue. षट्पाऽऽदि-देयं शुल्कोऽस्त्री, प्राभृतं तु प्रदेशनम् ॥
 1 Toll.
- 6 A present. २९ उपायनमुपप्राह्यमुपहारम् तथोपदा ।
 2 A special gift. यौतकाऽऽदि तु यद् देयं सुदायो हरणं च तत् ॥
- 2 Present time. ३० तत्कालस् तु तदात्वं स्यादुत्तरः काल आयतिः ।
 1 Future time. सांष्ट्रिकं फलं सद्यः, उदर्कः फलमुत्तरम् ॥ ¹ Future consequence.
- 1 Immediate consequence. ३१ अदृष्टं बहि-तोयाऽऽदि, दृष्टं स्व-पर-चक्र-जम् । ¹ Obvious danger.
- 1 Latent danger. महीभुजामहिभयं स्व-पक्ष-प्रभवं भयम् ॥
- 2 Bearing of royal insignia. ३२ प्रक्रिया त्वधिकारः स्याच्, चामरं तु प्रकीर्णकम् । ² A cow tail.
- 2 A throne. नृपासनं यत् तद् भद्रासनं, सिंहासनं तु तत् ॥
 1 One made of gold. ३३ हैमं, छत्रं त्वातपत्रं, राजस् तु नृपलक्ष्म तत् ।
 2 A parasol. भद्रकुम्भः पूर्णकुम्भो, भृङ्गारः कनकालुका ॥
 1 A royal one. ३४ निवेशः शिविरं षण्ढे, सज्जनं त्परक्षणम् ।
 2 An auspicious jar. हस्त्यश्व-रथ-पादातं सेनाङ्गं स्याच् चतुष्टयम् ॥
 2 A golden vase. 1 Component part of an army.
- 15 An elephant. ३५ दन्ती दन्तावलो हस्ती द्विरदोऽनेकपो द्विपः ।
 मतङ्गजो गजो नागः कुञ्जरो वारणः करी ॥
- 2 The leader of a wild herd. ३६ इमः स्तम्बेरभः पक्षी, यूथनाथस् तु यूथपः ।
 2 A rutting elephant. मदोत्कटो मदकलः, कलभः करिशावकः ॥ ¹ A young elephant.

- 3 A furious elephant. ३७ प्रमिन्नो गर्जितो मत्तः, समौ उद्वान्त-निर्मदौ ।
2 An elephant out of rut.
- 2 A herd of elephants. हास्तिकं गजता वृन्दे, करिणी धेनुका वशा ॥ 3 A female elephant.
- 2 The temples. ३८ गण्डः कटो, मदो दानं, वमथुः करशीकरः ।
2 The temporal juice. 2 Water emitted from the elephant's trunk.
- 1 His frontal globes. कुम्भौ तु पिण्डौ शिरसस्, तयोर् मध्ये विदुः पुमान् ॥
- 1 His forehead. ३९ अवग्रहो ललाटं स्यादीषिका त्वक्षि-कूटकम् ।
1 His eyeball. अपाङ्ग-देशो निर्याणं, कर्ण-मूलं तु चूलिका ॥ 1 Root of his ear.
- 1 The hollow between them. ४० अधः कुम्भस्य बाह्विथं, प्रतिमानमधो ऽस्य यत् ।
1 Corner of his eye. 1 Under that ; between the tusks.
- 1 Part below the frontal globes. आसनं स्कन्ध-देशः स्यात्, पद्मार्कं बिन्दु-जालकम् ॥
1 His withers. 1 Marks on his face and trunk.
- 1 His side or flank. ४१ पार्श्व-भागः पक्षभागो, दन्तभागस् तु यो ऽग्रतः ।
1 His front. द्वौ पूर्व-पश्चाज्जङ्घाऽऽदि-देशौ गात्राऽवरे क्रमात् ॥
- 1 His shoulder and thigh. ४२ तोत्रं वेणुकमालानं बन्ध-स्तम्भे, ऽथ शृङ्खले ।
1 Pike to drive him. 1 Post to which he is secured. 2 Chain for his feet.
- 2 Hook to guide him. अन्दुको, निगडोऽस्त्री-स्यादङ्कुशोऽस्त्री सृणिः स्त्रियाम् ।
- 2 Leather girt. ४३ चूषाकक्ष्या वरत्रा स्यात्, कल्पना सज्जना समे । 2 Dressing an elephant.
- 4 His trappings. प्रवेण्यास्तरणं वर्णः परिस्तोमः कुथो द्वयोः ॥
- 1 Unfit for riding. ४४ वीतं त्वसारं हस्त्यऽश्वं, वारी तु गजबन्धनी । 2 An elephant-stable.
- 13 A horse. घोटके पीति-तुरग-तुरङ्गाऽश्व-तुरङ्गमाः ॥
- ४५ बाजि-बाहाऽर्ध-गन्धर्व-हय-सैन्धव-सप्तयः ।
1 Horses of a good breed. आजानेयाः कुलीनाः स्युर, विनीताः साधु-बाहिनः ॥
1—trained for the manege.
- 1 Horses of certain local breeds. ४६ वनायुजाः पारसीकाः काम्बोजा वालिहका हयाः ।
1 A horse fit for sacrifice. ययुरश्वोऽश्वमेधीयो, जवनम् तु जवाऽधिकः ॥
1 A fleet horse ; a courser.

- 2 A pack horse. ४७ पृष्ठयः स्थौरी, सितः कर्को, रथ्यो वोढा रथस्य यः ।
 1 A white horse. 1 A chariot-horse.
- 1 A colt. बालः किशोरो, वाम्यश्वा वडवा, वाडवं गणे ॥ 1 A stud.
 3 A mare. ४८ त्रिष्वान्ध्वीनं यदश्वेन दिनेनैकेन गम्यते ।
 1 A day's journey for a horse. कश्यं तु मध्यमश्वानां, हेषा हेषा च निस्वनः ॥
 1 A horse's flank. ४९ निगालस् तु गलोद्देशे, वृन्दे त्वन्ध्वीयमाश्व-वत् ।^{1 A multi-}
 2 Neighing. आस्कन्दितं धौरितकं रेचितं वसितं प्लुतम् ॥^{tude of}
 1 The throat. ५० गतयो ऽमूः पञ्च धारा, घोणा तु प्रोथमस्त्रियाम् ।^{1 His}
 5 A horse's paces. ५१ पुच्छोऽस्त्री लूम-लाङ्गूले बालहस्तश् च बालधिः ।^{nose.}
 1 His paces generally. कविका तु खलीनो ऽस्त्री, शर्फं ह्लीबे खुरः पुमान् ॥
 2 The bit of the bridle. ५२ याने चक्रिणि युद्धाऽर्थे शताङ्गः स्यन्दनो रथः ।
 2 A horse's hoof. असौ पुष्परथश् चक्र-यानं न समराय यत् ॥
 5 His tail. ५३ कर्णारथः प्रवहणं ह्यनं च समं त्रयम् ।
 2 A horse rolling himself. ह्लीबे ऽनः शकटोऽस्त्री स्याद्, गन्त्री कम्बलि-बाह्यकम् ॥
 3 A war chariot. ५४ शिविका याप्ययानं स्याद्, दोला प्रेक्षाऽऽदिकाः स्त्रियाम् ।
 1 Any other car. उमौ तु द्वैप-वैयाघ्रौ द्वीपि-चर्माऽऽवृते रथे ॥
 3 A covered car. ५५ पाण्डु-कम्बल-संवीतः स्यन्दनः पाण्डुकम्बली ।
 2 A cart. रथे काम्बलवाक्त्राऽऽद्याः कम्बलादिभिरावृते ॥
 1 A carriage drawn by oxen. ५६ त्रिषु द्वैपाऽऽदयो, रथ्या रथकट्या रथ-त्रजे ।
 2 A litter. धूः स्त्री ह्लीबे यानमुखं, स्याद् रथाङ्गमपस्करः ॥
 2 A hammock or swing. 2 Any part of a carriage.
 2 A car covered with tigerskin. ५७ चक्रं रथाङ्गं, तस्याऽन्ते नेमिः स्त्री स्यात् प्रधिः पुमान् ।
 1—with white woolen cloth. पिण्डिका नाभिरक्षाग्र-कीलके तु द्वयोरणिः ॥
 1—with blanket or cloth, etc. ५८ रथगुप्तिर् वरुथो ना, कूबरस् तु युगंधरः । 2 The pole.
 2 A multitude of cars. अनुकर्षो दार्वधःस्थं, प्रासंगो ना युगाद्-युगः ॥
 2 Fore-part of a carriage. 1 A separate yoke.

- 5 Any vehicle. ५९ सर्वं स्याद् वाहनं यानं युग्यं पत्रं च धोरणम् ।
 1 A mediate one. परम्परा-वाहनं यत् तद् वैनीतकम-स्त्रियाम् ॥
 4 Elephant drivers. ६० आधोरणा हस्तिपका हस्त्यारोहा निषादिनः ।
 8 A charioteer. नियन्ता प्राजिता यन्ता सूतः क्षत्ता च सारथिः ॥
 ६१ सव्येष्ट-दाक्षिणस्थौ च संशा रथ-कुटुम्बिनः ।
 2 Warriors in eha riots. रथिनः स्यन्दनारोहा, अश्वारोहास् तु सादिनः ॥
 2 Horsemen.
 3 Warriors gene- ६२ भटा योधाश् च योद्धारः, सेनारक्षाम् तु सैनिकाः ।
 rally. 2 Guards or sentinels.
 2 Arrayed troops. सेनायां समवेता ये सैन्याम् ते सैनिकाश् च ते ॥
 2 A thousand strong. ६३ बलिनो ये सहस्रेण साहस्राम् ते सहस्रिणः ।
 2 A guard or attendant. परिधिस्थः परिचरः, सेनानीर् वाहिनीपतिः ॥
 2 A general.
 2 Armour ; ६४ कञ्चुको वारबाणो ऽस्त्री यत् तु मध्ये स-कञ्चुकाः ।
 hawberk.
 2 The girdle over ६५ बन्धन्ति तत् सारसनाधिकाङ्गे, ऽथ शीर्षकम् ॥ 3 A hel-
 the coat of mail. met.
 ६५ शीर्षण्यं च शिरस्त्रे, ऽथ तनुत्रं वर्म दंशनम् ।
 7 Mail. उरश्छदः कङ्कटको जागरः कवचो ऽस्त्रियाम् ॥
 4 Clothed, or ac- ६६ आमुक्तः प्रतिमुक्तश् च पिनद्धश् चाऽपिनद्ध-वत् ।
 coutred.
 5 Armed or mailed सन्नद्धो वर्मितः सञ्जो दंशितो व्यूढकङ्कटः ॥
 1 Multitude of ६७ त्रिष्वामुक्ताऽदयो, वर्मभृतां कावचिकं गणे ।
 soldiers mailed.
 7 A foot-soldier. पदाति-पत्ति-पदग-पादातिक-पदातयः ॥
 1 Infantry. ६८ पद्मश् च पदिकश् चाऽथ पादातं पत्ति-संहतिः ।
 4 A soldier by pro- शस्त्राजीवे काण्डस्पृष्टाऽऽयुधीयाऽऽयुधिकाः समाः ॥
 fession.
 3 Skilled in archery ६९ कृतहस्तः सुप्रयोगविशिवः कृतपुङ्ख-वत् ।
 3 Unskilled ; miss- अपराद्धपृष्ठको ऽसौ लक्ष्याद् यश् च्युत-सायकः ॥
 ing the butt.
 6 An archer or ७० धन्वी धनुष्मान् धनुष्को निषङ्गयस्त्री धनुर्धरः ।
 bowman.
 2 One fighting only ७१ स्यात् काण्डवांस्तु काण्डीरः, शाक्तीकः शक्तिहेतिकः ॥
 with arrows. 2 A warrior armed with an iron lance.

- ७१ यष्टीक-पारश्वधिकौ यष्टि-परशु-हेतिकौ ।
 2—with a club, or a battle-axe. नैखिंशिको ऽसिहेतिः स्यात्, समौ प्रासिक-कौन्तिकौ ॥
 2—bearing a shield. 2—with a sword. 2—with a spear.
- ७२ चर्मा फलकपाणिः स्यात्, पताकी वैजयन्तिकः ।
 2 A standardbearer. अनुप्लवः सहायश् च ऽनुचरो ऽनुचरोऽभिचरः समाः ॥
 4 A companion or follower.
- ७३ पुरोगाऽप्रेसर-प्रष्टाऽप्रतःसर-पुरःसराः ।
 7 A leader. पुरोगमः पुरोगामी, मन्दगामी तु मन्थरः ॥
 2 Marching slow.
- ७४ जङ्घालोऽतिजवम् तुल्यौ, जङ्घाकरिक-जाङ्घिकौ ।
 2 A runner express. तरस्वी त्वरितो वेगी प्रजस्वी जवनो जवः ॥
 6 Runner.
- ७५ जय्यो यः शक्यते जेतुं, जेयो जेतव्य-मात्रके ।
 2 Able to conquer. Fit for conquest. जैत्रम् तु जेता, यो गच्छत्यलं विद्विषतः प्रति ॥
 1 A conqueror.
- ७६ सो ऽभ्यमित्र्यो ऽभ्यमित्र्योऽप्यभ्यमित्रिण इत्यपि ।
 3 One who ably faces the foe. ऊर्जस्वलः स्यादूर्जस्वी य ऊर्जोऽतिशयाऽन्वितः ॥
 2 Strong; powerful.
- ७७ स्यादुरस्वानुरसिलो, रथिको रथिरो रथी ।
 2 Broad-chested. 2 The owner of a car.
- ७८ शूरो वीरश् च विक्रान्तो, जेता जिष्णुश् च जित्वरः ।
 2 One who goes as he lists. कामगाम्यनुकामीनो, हत्यन्तीनस् तथा भृशम् ॥
 2 One who moves much.
- ७९ शूरो वीरश् च विक्रान्तो, जेता जिष्णुश् च जित्वरः ।
 3 A hero. 3 Victorious; used to conquer.
- ८० व्यूहम् तु बल-विन्यासो भेदा-दण्डाऽऽदयो युधि ।
 1 Skilled in war. सांयुगीनो रणे साधुः, शस्त्रजीवाऽऽदयस् त्रिषु ॥
 11 An army; or forces.
- ८१ ध्वजिनी वाहिनी सेना घृतनाऽनीकिनी चमूः ।
 वरूथिनी बलं सैन्यं चक्रं चाऽनीकम-स्त्रियाम् ॥
 1 Array of troops. 1 Different forms of array.
- ८२ एकेभैक-रथा त्र्यऽश्वा पत्तिः पञ्च-पदातिका ।
 1 The rear. 2 Reserve. प्रत्यासारो व्यूहपार्ष्णिः, सैन्यपृष्ठे प्रतिग्रहः ॥
 2 Reserve.
- ८३ एकैभैक-रथा त्र्यऽश्वा पत्तिः पञ्च-पदातिका ।
 1 A platoon. पत्यङ्गैस् त्रि-गुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथोत्तरम् ॥
 1 Greater bodies.

- ८२ सेनामुखं, गुल्म-गणौ, वाहिनी, वृतना, चमूः, ।
 1 A complete army. अनीकिनी, दशाऽनीकिन्यक्षौहिण्यथ संपदि ॥
- 3 Success or prosperity. ८३ संपत्तिः श्रीश् च लक्ष्मीश् च, विपत्त्यां विपदापदौ ।
 3 Adversity
- 4 A weapon. आयुधं तु प्रहरणं शस्त्रमस्त्रमथाऽस्त्रियौ ॥
- 7 A bow. ८४ धनुश्-चापौ धन्व-शरासन-कोदण्ड-कार्मुकम् ।
 1 The bow of Karna. इष्वासो ऽप्यथ कर्णस्य कालपुष्टं शरासनम् ॥
- 2 That of Arjuna. ८५ कपि-ध्वजस्य गाण्डीव-गाण्डिवौ पुन-नपुंसकौ ।
 1 Notched extremity of a bow. कोटिरस्याऽटनी, गोधा-तले ज्या-घात-वारणे ॥
 1 Leathern fence for the arm.
- 2 Middle of the bow. ८६ लस्तकसू तु धनुर्मध्यं, मोर्वी ज्या शिञ्जिनी गुणः ।
 4 The bow-string. स्यात् प्रत्यालीढमालीढमित्याऽऽदि स्थान-पञ्चकम् ॥
- 1 Two attitudes in shooting. ८७ लक्ष्यं लक्षं शरव्यं च, शराभ्यास उपासनम् ।
 3 A butt or mark. पृषत्क-बाण-विशिखा अजिह्मग-खगाऽऽशुगाः ॥
 2 Archery.
- 12 An arrow. ८८ कलम्ब-मार्गेण-शराः पत्री रोप इषुर् द्वयोः ।
 2 Iron arrows. प्रक्ष्वेडनास् तु नाराचाः, पक्षो वाजस्, त्रिपूतरे ॥
 2 Feather of an arrow. ८९ निरस्तः प्रहिते बाणे, विषाऽक्ते दिग्ध-लिप्तकौ ।
 1 Shot as an arrow. तूणोपासंग-तूणीर-निषङ्गा इषुधिर द्वयोः ॥
 2 Poisoned arrow. ९० तूण्यां, खड्गे तु निखिंश-चन्द्रहासाऽसि-रिष्टयः ।
 6 Quiver. कौक्षेयको मण्डलाग्रः करवालः कृपाण-वत् ॥
- 9 A scimitar. ९१ त्सरुः खड्गाऽऽदि-मुष्टौ स्यान्, मेखला तन्-निबन्धनम् ।
 1 A hilt or handle. फलको ऽस्त्री फलं चर्म, संग्राहो मुष्टिरस्य यः ॥
 1 A sword knot. ९२ दुघणो मुद्गर-घनौ, स्यादीली करवालिका ।
 3 A shield. भिन्दिपालः सृगम् तुल्यौ, परिघः परिघातिनः ॥
 1 A gripe of a shield. ९३ द्वयोः कुठारः स्वधितिः परशुश्च परश्वधः ।
 3 A mallet. ९४ तूण्यां, खड्गे तु निखिंश-चन्द्रहासाऽसि-रिष्टयः ।
 1 A cudgel. ९५ तूण्यां, खड्गे तु निखिंश-चन्द्रहासाऽसि-रिष्टयः ।
 2 A short arrow. ९६ तूण्यां, खड्गे तु निखिंश-चन्द्रहासाऽसि-रिष्टयः ।
 2 A bludgeon. ९७ तूण्यां, खड्गे तु निखिंश-चन्द्रहासाऽसि-रिष्टयः ।
 4 An axe. ९८ तूण्यां, खड्गे तु निखिंश-चन्द्रहासाऽसि-रिष्टयः ।

- 4 A knife. स्याच्छस्त्रं चाऽसिपुत्री च छुरिका चाऽसिधेनुका ।
 2 A javelin. ९४ वा पुंसि शल्यं शङ्कू ना, सर्वला तोमरोऽस्त्रियाम् ।
 2 An iron crow. प्रासस् तु कुन्तः, कोणस् तु स्त्रियः पाल्याग्नि-कोटयः ॥
 2 A bearded dart. 4 Sharp edge of a sword.
 3 Assembling of a complete army. ९५ सर्वाभिसारः सर्वौघः सर्वसन्नहनाऽर्थकः ।
 1 Lustration of arms. लोहाभिसारो ऽस्त्रभृतां राज्ञां नीराजना-विधिः ॥
 1 March to repel an enemy. ९६ यत् सेनया ऽभिगमनमरौ तदभिषेकनम् ।
 6 March of an assailant. यात्रा ब्रज्या ऽभिनिर्याणं प्रस्थानं गमनं गमः ॥
 2 Surrounding a foe. ९७ स्यादासारः प्रसरणं, प्रचक्रं चलिताऽर्थकम् ।
 1 A gallant attack. 1 An army in motion.
 2 Awakeners. ९८ वैतालिका बोधकराश्, चाक्रिका घाण्टिकाऽर्थकाः ।
 2 Bards in throngs. स्युर मागधास् तु मगधा, बन्दिनः स्तुतिपाठकाः ॥
 2 Bards by birth. २ Panegyrists.
 2 Chosen soldiers. ९९ संशप्तकाम् तु समयात् संग्रामाद-निवर्तिनः ॥
 4 Dust. १०० रेणुर् द्वयोः स्त्रियां धूलिः पांसुर ना न द्वयो रजः ।
 2 Powder. चूर्णे क्षोदः, समुत्पिञ्ज-पिञ्जलौ भृशमाकुले ॥
 2 An army in great disorder.
 4 A flag or banner. १०१ पताका वैजयन्ती स्यात् केतनं ध्वजम-स्त्रियाम् ।
 1 The post of danger. सा वीराशंसनं युद्ध-भूमिर् या ऽति-भय-प्रदा ॥
 1 Emulative onset. १०२ अहं पूर्वमहं पूर्वमित्यहं पूर्विका स्त्रियाम् ।
 1 Boasting. आहोपुरुषिका दर्पाद् या स्यात् संभावना ऽऽत्मनि ॥
 1 Conceit of superiority. १०३ अहमहमिका तु सा स्यात् परस्परं यो भवत्यहङ्कारः ।
 10 Strength or power. द्रविणं तरः सहो-बल-शौर्याणि स्थाम शुष्मं च ॥
 2 Great power. १०४ शक्तिः पराक्रमः प्राणो, विक्रमस् त्वतिशक्तिता ।
 1 Drink of warriors. वीरपाणं तु यत् पानं वृत्ते भाविनि वा रणे ॥
 31 War, battle, combat. १०५ युद्धमायोधनं जन्यं प्रघनं प्रविदारणम् ।
 मृधमास्कन्दनं संख्यं समीकं सांपरायिकम् ॥

- १०६ अनश्रियां समराऽनीक-रणाः कलह-विग्रहौ ।
संग्रहाराऽभिसंपात-कलि-संस्फोट-संयुगाः ॥
- १०७ अभ्यामर्द-समाघात-संग्रामाऽभ्यागमाऽऽहवाः ।
समुदायः श्रियः संयत्-समित्याऽऽजि-समिद्-युधः ॥
- 2 Close fight; struggle. १०८ नियुद्धं बाहुयुद्धे, ५थ तुमुलं रणसंकुले । 2 Mingled combat.
2 War-Whoop. क्ष्वेडा तु सिंहनादः स्यात्, करिणां घटना घटा ॥
2 Troops of elephants. १०९ क्रन्दनं योधसंरावो, वृंहितं करिगर्जितम् । 2 Roaring of elephants.
2 Mutual defiance of combatants. विस्फारो धनुषः स्वानः, पटाहाऽऽडम्बरौ समौ ॥
1 Twang of a bow. ११० प्रसभं तु बलात्कारो हठो, ५थ स्वलितं छलम् ।
2 Drum used in battle. 2 Fraud ; stratagem ; circumvention.
3 Violence. अजन्यं क्लीबमुत्पात उपसर्गः समं त्रयम् ॥
- 3 A portent. १११ मूर्छा तु कश्मलं मोहो ऽप्यवमर्दस् तु पीडनम् ।
3 Fainting. अभ्यवस्कन्दनं त्वभ्यासादनं, विजयो जयः ॥ 2 Vic-
2 Devastation. 2 Striking to disable the foe. tory.
- 3 Revenge. ११२ वैरशुद्धिः प्रतीकारो वैरनिर्यातनं च सा ।
- 8 Flight ; retreat. प्रद्रावोद्द्राव-संद्राव-संदावा विद्रवो द्रवः ॥
- 1 Defeat. ११३ अपक्रमो ऽपयानं च, रणे भङ्गः पराजयः ।
2 Defeated ; van- 2 Missing, lost having vanquished.
quished. पराजित-पराभूतौ, त्रिषु नष्ट-तिरोहितौ ॥
- 30 Slaughter. ११४ प्रमापणं निवर्हणं निकारणं विशारणम् ।
प्रवासनं परासनं निषूदनं निर्हिसनम् ॥
११५ निर्वासनं संज्ञपनं निर्घन्यनमपासनम् ।
निस्तर्हणं निहननं क्षणनं परिवर्जनम् ॥
११६ निर्वापणं विशसनं मारणं प्रतिघातनम् ।
उद्धासन-प्रमथन-क्रथनोज्जासनानि च ॥
११७ आलम्भ-पिञ्ज-विशर-घातोन्माथ-वधा अपि ।
स्यात् पञ्चता कालधर्मो दिष्टान्तः प्रलयोऽत्ययः ॥
- 10 Death.

- ११८ अन्तो नाशो द्वयोर् मृत्युर् मरणं निधनो ऽस्त्रियाम् ।
 7 Dead ; having expired. परासु-प्राप्तपञ्चत्व-परेत-प्रेत-संस्थिताः ॥
- ११९ मृत-प्रमीतौ त्रिष्वेते, चिता चित्या चितिः स्त्रियाम् ।
 3 A funeral pile. कबन्धो ऽस्त्री क्रिया-युक्तमपमूर्ध-कलेवरम् ॥
- १२० इमशानं स्यात् पितृवनं, कुणपः शवमस्त्रियाम् ।
 2 A cemetery. प्रग्रहोपग्रहौ बन्धां, कारा स्यात् बन्धनालये ॥
- १२१ पुंसि भूम्यसवः प्राणाश् चैवं, जीवो ऽसुधारणम् ।
 2 A dead body. आयुर् जीवितकालो, ना जीवातुर् जीवनौषधम् ॥
- १२२ पुंसि भूम्यसवः प्राणाश् चैवं, जीवो ऽसुधारणम् ।
 2 A prisoner. 2 Drug to revive the dead.
- १२३ आयुर् जीवितकालो, ना जीवातुर् जीवनौषधम् ॥
 2 Age ; duration of life. इति क्षत्रिय-वर्गः ८, अत्र मूलश्लोकाः १२१, क्षे० श्लो० १

अथ वैश्य-वर्गः ९

- १३ उरुव्या उरुजा अर्या वैश्या भूमिस्पृशो विशः ।
 6 Men of the third trade. आजीवो जीविका वार्ता वृत्तिर् वर्तन-जीवने ॥
- १४ आजीवो जीविका वार्ता वृत्तिर् वर्तन-जीवने ॥
 6 Livelihood ; profession. २ स्त्रियां कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं चेति वृत्तयः ।
- १५ स्त्रियां कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं चेति वृत्तयः ।
 1 Various professions. सेवा श्रवृत्तिरनृतं कृषिरुञ्ज-शिलं त्वृतम् ॥ 2 Gleaning.
- १६ सेवा श्रवृत्तिरनृतं कृषिरुञ्ज-शिलं त्वृतम् ॥
 2 Service. ३ द्वे याचित्ताऽयाचितयोर् यथा-संख्यं मृताऽमृते ।
- १७ द्वे याचित्ताऽयाचितयोर् यथा-संख्यं मृताऽमृते ।
 2 Agriculture. सत्यानृतं वणिग्भावः, स्याहणं पर्युदञ्चनम् ॥ 3 Debt.
- १८ सत्यानृतं वणिग्भावः, स्याहणं पर्युदञ्चनम् ॥
 1 Alms solicited ; or unsolicited. ४ उद्धारो, उर्थप्रयोगस् तु कुसीदं वृद्धिजीविका ।
- १९ उद्धारो, उर्थप्रयोगस् तु कुसीदं वृद्धिजीविका ।
 2 Traffic ; commerce. याञ्चया ऽऽप्तं याचितकं, निमयादापमित्यकम् ॥
- २० याञ्चया ऽऽप्तं याचितकं, निमयादापमित्यकम् ॥
 3 Profession of usury. 1 Obtained by barter.
- २१ याञ्चया ऽऽप्तं याचितकं, निमयादापमित्यकम् ॥
 1 A thing borrowed for use. ५ उत्तमर्णाऽधमर्णौ द्वौ प्रयोक्तृ-ग्राहकौ क्रमात् ।
- २२ उत्तमर्णाऽधमर्णौ द्वौ प्रयोक्तृ-ग्राहकौ क्रमात् ।
 1 Creditor and Debtor. कुसीदिको वार्धुषिको वृद्धयाजीवश् च वार्धुषिः ॥
- २३ कुसीदिको वार्धुषिको वृद्धयाजीवश् च वार्धुषिः ॥
 4 A usurer. ६ क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिकश्च च कृषीवलः ।
- २४ क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिकश्च च कृषीवलः ।
 4 A husbandman. क्षेत्रं त्रैहेय-शालेयं त्रीहि-शाल्युद्गबोचितम् ।
- २५ क्षेत्रं त्रैहेय-शालेयं त्रीहि-शाल्युद्गबोचितम् ।
 1 (Field) fit for corn and rice.

- 1 —producing barley, &c. ७ यन्नयं यवकयं यष्टिकयं यवाऽऽदि-भवनं हि यत् ।
 2 —producing seamum, &c. तिल्य-तैलीन-वन् मापोमाऽणु-भङ्गा-द्विरूपता ॥
 1 —fit for other grain as pulse, &c. ८ मौद्रीन-कौद्रवीणाऽऽदि शेष-धान्योद्भव-क्षमम् ।
 2 Fit for vegetation. ' शाक-क्षेत्राऽऽदिके शाकशाकटं शाकशाकिनम् ' ॥ १ ॥
 2 (Land) ploughed after sowing. बीजाकृतं तूमकृष्टे, सीत्यं कृष्टं च हलंय-वत् ॥
 3 Land any how ploughed or tilled.
 4 Thrice ploughed. ९ त्रिगुणाकृतं तृतीयाकृतं त्रिहल्यं त्रिसीत्यमपि तस्मिन् ।
 5 Twice ploughed. द्विगुणाकृते तु सर्वं पूर्वं शम्बाकृतमपीह ॥
 1 Sown with certain measures of seed. १० द्रोणाऽऽढकाऽऽदि-वापाऽऽदौ द्रौणिकाऽऽढकिकाऽऽदयः
 खारी-वापस् तु खारीक, उत्तमर्णाऽऽदयस् त्रिषु ॥
 3 A field. ११ पुन-नपुंसकयोर् वप्रः केदारः क्षेत्रमस्य तु ।
 4 A multitude of fields. कैदारकं स्यात् कैदार्यं क्षेत्रं कैदारिकं गणे ॥
 2 Clods of earth. १२ लोष्टानि लेष्टवः पुंसि, कोटिशो लोष्टभेदनः ।
 2 A harrow. प्राजनं तोदनं तोत्रं, खनित्रमवदारणे ॥
 3 A goad. १३ दात्रं लवित्रमाबन्धो योत्रं योक्त्रमथो फलम् । 1 The body of
 2 A spade or hoe. निरीषं कुटकं फालः कृषको, लाङ्गलं हलम् ॥ the plough.
 2 A sickle. १४ गोदारणं च सीरो, ५थ शम्या स्त्री युगकीलकः । 2 A
 3 The tie of the yoke. ईषा लाङ्गलदण्डः स्यात्, सीता लाङ्गलपद्धतिः ॥ furrow.
 5 The ploughshare. १५ पुंसि मेधिः खले दारु न्यस्तं यत् पशु-वन्धने । 2 Bar-
 4 A plough. आशुर् ब्रीहिः पाटलः स्याच्छित्तशूक-यवौ समौ ॥ ley.
 2 The pin of yoke. १६ तोक्मम् तु तत्र हरिते, कलायस् तु सतीनकः ।
 2 The pole or shaft of the plough. हरेणु-रेणुकौ चाऽस्मिन्, कोरदृषस् तु कोद्रवः ॥
 1 Post of the threshing floor. १७ मङ्गल्यको मसूरो, ५थ मकुष्ठक-मयुष्ठकौ । 3 Sort of
 3 Rice ripening in the rains. वनमुद्रे, सर्षपे तु द्वौ तन्तुभ-कदम्बकौ ॥ kidney
 1 Green or unripe barley. bean.
 4 Peas.
 2 Sort of grain.
 2 Lentil.
 3 Mustard seed.

- 1 The white sort. १८ सिद्धार्थस् त्वेष धवलो, गोधूमः सुमनः समौ ।
 2 Wheat. स्याद् यावकस् तु कुलमाषश्, चणको हरिमन्थकः ॥
 2 Half ripe barley.
 2 Chich pea. १९ द्वौ तिले तिलपेजश् च तिलपिञ्जश् च निष्फले ।
 2 Barren sesa-
 mum. १९ क्षवः क्षुताभिजननो राजिका कृष्णिकाऽऽसुरी ॥
 5 Black mustard. २० स्त्रियौ कङ्गु-प्रियङ्गू द्वे, अतसी स्यादुमा क्षुमा ।
 2 Panic seed. मातुलानी तु भङ्गायां, ब्राहि-भेदस् त्वणुः पुमान् ॥
 3 Lin; and linseed. २० किंशारुः सस्यशूकं स्यात्, कणिशं सस्यमञ्जरी ।
 2 Hemp. धान्यं ब्रीहिः स्तम्बकरिः, स्तम्बो गुच्छस् तृणादिनः ॥
 1 Chiná. २१ नाडी नालं च काण्डोऽस्य, पलालोऽस्त्री स निष्फलः ।
 2 Beard of corn. कडङ्गरो बुसं क्लीबे, धान्यत्वचि तुषः पुमान् ॥
 2 Ear or spike. २२ शूकोऽस्त्री श्लक्ष्ण-तीक्ष्णाऽग्रे, शमी शिम्बा, त्रिषूतरे ।
 3 Corn or rice. २३ ऋद्धमावसितं धान्यं, पूतं तु बहुलीकृतम् ॥
 1 Clump of grass. &c. 2 Threshed out and winnowed.
 2 Stalk or culm. २४ माषाऽऽदयः शमीधान्ये, शूकधान्ये यवाऽऽदयः ।
 1 Straw. शालयः कलमाऽऽद्याश् च षष्ठिकाऽऽद्याश् च, पुंस्यमी ॥
 2 Chaff. २५ तृणधान्यानि नीवाराः, स्त्री गवेधुर् गवेधुका ।
 2 Husk of rice or corn. अयोमं मुसलोऽस्त्री स्यादुदृखलमुलूखलम् ॥ 2 A mortar.
 1 An awn. २६ प्रस्फोटनं शूर्पमस्त्री, चालनी तिततः पुमान् । 2 A sieve
 2 A legume or pod. or crible.
 2 Stored, as grain. २७ समानौ, रसवत्यां तु पाकस्थान-महानसे । 2 A
 1 Grain in pods. स्यूत-प्रसेवौ, कण्डोल-पिटौ, कट-किलिञ्जकौ ॥ mat.
 1 Bearded corn. २७ पौरोगवस् तदध्यक्षः, सूपकारास् तु बह्ववाः ॥ 7 Cooks.
 1 Rice. २८ आरालिका आन्धसिकाः सूदा औदनिका गुणाः ।
 2 Wild grains. आपूपिकः कान्दविको भक्ष्यकार, इमे त्रिषु ॥
 2 Coix. २९ अश्मन्तमुद्धानमधिश्रयणी चुल्लिरन्तिका ।
 2 A pestle for
 cleaning rice. अङ्गारधानिकाऽङ्गारशकट्यापि हसन्त्यपि ॥
 2 A winnowing
 basket.
 2 A sack.
 2 A granary.
 3 A kitchen.
 1 Overseer of the
 kitchen.
 3 A baker.
 5 A furnace or
 fire-place.
 4 A portable
 furance.

- 1 A fire. ३० हसन्यप्यथ न स्त्री स्यादङ्गारो, ऽलातमुल्मुकम् ।
 2 Fire brand
 2 A frying pan. क्लीवेऽम्बरीषं भ्राष्ट्रो, ना कन्दुर् वा स्वेदनी स्त्रियाम् ॥
 2 An iron plate or pan.
 2 A jar. ३१ अलिञ्जरः स्यान् मणिकं, कर्कर्यालुर् गलन्तिका ।
 3 A pitcher.
 4 A pot. पिठरः स्थाल्युखा कुण्डं, कलशस् तु त्रिषु द्वयोः ॥
 4 A waterpot.
 ३२ घटः कुट-निपाव-स्त्री शरावो वर्धमानकः । 2 A lid.
 2 A seether or boiler.
 2 A goblet. ऋजीपं पिष्टपचनं, कंसो ऽस्त्री पानभाजनम् ॥
 1 A leather bottle for oil. ३३ कुतूः कृतेः स्नेह-पात्रं, सैवाऽल्पा कुतुपः पुमान् । 1 A small one.
 5 Any vessel. सर्वमावपनं भाण्डं पात्राऽमत्रे च भाजनम् ॥
 3 A ladle or spoon. ३४ दर्विः कम्बिः खजाका च, स्यात् तद्दूर दारुहस्तकः ।
 2 A wooden ladle.
 3 A potherb. अ-स्त्री शाकं हरितकं शिशुरस्य तु नाडिका ॥
 2 Its stalk. ३५ कलम्बश् च कडम्बश् च, वेषवार उपस्करः । 2 A condiment.
 3 Acid seasoning.
 6 Pepper. तित्तिडीकं च चुक्रं च वृक्षाम्लमथ वेलेजम् ॥
 ३६ मरीचं कोलकं कृष्णभूषणं धर्मपत्तनम् ।
 4 Cumin.
 6 Calónji. जीरको जरणो ऽजाजी कणाः कृष्णे तु जीरके ॥
 ३७ सुषवी कारवी पृथ्वी पृथुः कालोपकुञ्चिका ।
 2 Ginger.
 4 Coriander. आर्द्रकं शृङ्गवेरं स्यादथ छत्रा वितुन्नकम् ॥
 5 Dry ginger. ३८ कुस्तुम्बरु च धान्याकमथ शुण्ठी महौषधम् ।
 8 Sour gruel. स्त्री-नपुंसकयोर् विश्वं नागरं विश्वभेषजम् ॥
 ३९ आरनालक-सौवीर-कुल्माषाऽभिषुतानि च ।
 अवन्तिसोम-धान्याम्ल-कुञ्जालानि च काञ्जिके ॥
 5 Assa foetida. ४० सहस्रवेधि जतुकं बाल्हीकं हिङ्गु रामठम् ।
 5 Hingupatri. तत्-पत्री कारवी पृथ्वी बाष्पिका कबरी पृथुः ॥
 5 Turmeric. ४१ निशाऽऽख्या काञ्चनी पीता हरिद्रा वरवर्णिनी ।
 2 Sea salt. साधुद्रं यत् तु लवणमक्षीवं वशिरं च तत् ॥

- 4 Rock salt. ४२ सैन्धवो ऽस्त्री शीतशिवं माणिमन्थं च सिन्धुजे ।
 2 Another sort. रौमकं वसुकं, पात्रयं विडं च कृतके द्वयम् ॥
 2 Factitious salt. सौवर्चले ऽक्ष-रुचके, तिलकं तत्र मेचके ।
 3 *Sôchal* salt:white. ४३ सौवर्चले ऽक्ष-रुचके, तिलकं तत्र मेचके ।
 1 The same : black.
 1 Raw sugar. मत्स्यण्डी, फाणितं, खण्डविकारे, शर्करां सिता ॥
 1 Refined sugar.
 2 Inspissated milk. ४४ कूर्चिका क्षीरविकृतिः स्याद्रसाला तु मार्जिता ।
 2 Curds with sugar and spices.
 2 Sauce or condi- स्यात् तेमनं तु निष्ठानं, त्रि-लिङ्गा वासिताऽवधेः ॥
 ment.
 3 Roasted on a spit. ४५ शूलाकृतं भटित्रं च शून्यमुख्यं तु पैठरम् । 2 Boiled in a caldron.
 2 Dressed. प्रणीतमुपसंपन्नं, प्रयस्तं स्यात् सुसंस्कृतम् ॥ 2 Seasoned.
 2 Sauce mixed with rice-gruel. ४६ स्यात् पिच्छिलं तु विजिलं, संमृष्टं शोधितं समे । 2 Strained.
 3 Bland, soft. चिक्रणं मसृणं स्निग्धं, तुल्ये भावित-वासिते ॥ 2 Scented.
 3 Food half dressed. ४७ आपकं पौलिरभ्यूपो, लाजाः पुम-भूम्नि चाऽक्षताः । 2 Fried grain.
 2 Rice, &c. flattened. पृथुकः स्याच् चिपिटको, धाना भृष्टयवे स्त्रियः ॥
 2 Fried barley or rice.
 3 Cake. ४८ पूपो ऽपूपः पिष्टकः स्यात्, करम्भो दधिसक्तवः ।
 2 —mixed with curds. भिस्सा स्त्री भक्तमन्धोऽन्नमोदनो ऽस्त्री स दीदिविः ॥
 6 Boiled rice. ४९ भिस्सटा दग्धिका, सर्व-रसाऽग्रे मण्डम-स्त्रियाम् । 1 Scum.
 2 The same scorched. मासराऽऽचाम-निस्त्रावा मण्डे भक्त-समुद्भवे ॥
 3 Scum of boiled rice.
 5 Rice gruel. ५० यवागूरूष्णिका श्राणा विलेपी तरला च सा ।
 'त्रक्षणाऽभ्यञ्जने तैलं, कृसरम् तु तिलौदनः' ॥ (१)
 1 Belonging to a cow. गव्यं त्रिषु गवां सर्वं, गोविद् गोमयम-स्त्रियाम् ॥ 2 Cow-dung.
 1 Dry cowdung. ५१ तत् तु शुष्कं करीषो ऽस्त्री, दुग्धं क्षीरं पयः समम् ।
 3 Milk. पयस्यमाज्य-दध्याऽऽदि, त्रप्स्यं दधि धनेतरत् ॥
 1 Prepared from milk. ५२ घृतमाज्यं हविः सर्पिर्, नवनीतं नवोद्घृतम् ।
 1 Thin or diluted curds. तत् तु हैयङ्गवीनं यत् ह्यो-गो-दोहोद्भवं घृतम् ॥
 4 Clarified butter. ५२ घृतमाज्यं हविः सर्पिर्, नवनीतं नवोद्घृतम् ।
 2 Fresh butter. तत् तु हैयङ्गवीनं यत् ह्यो-गो-दोहोद्भवं घृतम् ॥
 1 Butter of yesterday's milk.

- 4 Butter-milk. ५३ दण्डाहतं कालशेयमरिष्टमपि गोरसः ।
 1 —with propor- तक्रं ह्युदश्विन् मथितं पादाम्ब्वर्धाम्बु निर्जलम् ॥
 tions of water.
 1 Whey of curds. ५४ मण्डं दाधि-भवं मस्तु, पीयूषो ऽभिनवं पयः ।
 1 Milk of a cow which lately calved.
 3 Hunger. अशनाया बुभुक्षा क्षुद्, ग्रासस् तु कवलः पुमान् ॥
 2 A mouthful. ५५ सपीतिः स्त्री तुल्यपानं, सग्धिः स्त्री सहभोजनम् ।
 2 Drinking together. ५५ सपीतिः स्त्री तुल्यपानं, सग्धिः स्त्री सहभोजनम् ।
 2 Eating together.
 4 Thirst. उदन्या तु पिपासा तृद् तर्षो, जग्धिस् तु भोजनम् ॥
 7 Food.
 3 Satiety. ५६ जेमनं लेह आहारो निघासो न्याद् इत्यपि ।
 2 Outs, leavings. सौहित्यं तर्पणं वृत्तिः, फेला भुक्तसमुज्झितम् ॥
 6 Voluntarily. ५७ कामं प्रकामं पर्याप्तं निकामेष्टं यथेप्सितम् ।
 6 Herdsman. गोपे गोपाल-गोसंख्य-गोधुगाभीर-बल्लवाः ॥
 1 Stock of cattle. ५८ गो-महिष्याऽऽदिकं पादबन्धनं, द्वौ गवीश्वरे ।
 3 Owner of kine. गोमान् गोमी, गोकुलं तु गोधनं स्याद् गवां व्रजे ॥
 2 A herd.
 1 Formerly grazed by cattle. ५९ त्रिध्वाशितं गवीनं तद् गावो यत्राऽशिताः पुरा ।
 9 A bull or ox. उक्षा भद्रो बलीवर्द ऋषभो वृषभो वृषः ॥
 ६० अनङ्गान् सौरभेयो गौरुष्णां संहतैरौक्षकम् । 1 A herd of oxen.
 2 A herd of kine. गव्या गोत्रा गवां, वत्स-धेनोर् वात्सक-धैनुके ॥
 1 —of calves, and milch cows.
 1 A large bull or ox. ६१ उक्षा महान् महोक्षः स्याद्, वृद्धोक्षस् तु जरद्रवः ।
 2 An old bull. उत्पन्न उक्षा जातोक्षः, सद्यो जातस् तु तर्णकः ॥
 1 A bullock. ६२ शकृत्करिस् तु वत्सः स्याद्, दम्ब्य-वत्सतरौ समौ ।
 1 A newborn calf. आर्षभ्यः षण्डतायोग्यः, षण्डो गोपतिरिदचरः ॥
 2 A calf. ६३ स्कन्ध-देशे त्वस्य बहः, साल्हा तु गलकम्बलः ।
 2 A steer. ६३ स्कन्ध-देशे त्वस्य बहः, साल्हा तु गलकम्बलः ।
 2 One fit to be set free. स्यान् नस्तितस् तु नस्योतः, प्रष्ठवाद् युगपार्श्वगः ॥
 2 A bull at liberty. 2 Young cattle in training.
 1 A bull's shoulder. ६३ स्कन्ध-देशे त्वस्य बहः, साल्हा तु गलकम्बलः ।
 2 His dewlap.
 2 An ox, with a rein through his nose.

- 3 Cattle yoked &c. ६४ युगाऽऽदीनां तु बोढारो युग्य-प्रासंग्य-शाकटाः ।
 2 Ploughman ; खनति तेन तद् बोढा ऽस्येदं हालिक-सैरिकौ ॥
 plough-cattle, &c.
 5 Cattle for ६५ धूर्वहे धुर्य-धौरेय-धुरीणाः स-धुरन्धराः ।
 burden.
 3 Cattle for spe- उभावेकधुरीणैकधुरावेकधुरावहे ॥
 cial burden.
 1 —for any ६६ स तु सर्वधुरीणः स्याद् यो वै सर्व-धुराऽऽवहः ।
 carriage.
 9 A cow. माहेयी सौरभेयी गौरुमा माता च शृङ्गिणी ॥
- 1 An excellent one. ६७ अर्जुन्यद्गया रोहिणी, स्यादुत्तमा गोषु नौचिकी ।
 1 Cows brindle, वर्णाऽऽदि-भेदात् संज्ञाः स्युः शबली-धवलाऽऽदयः ॥
 white, &c.
 1 A heifer two ६८ द्विहायनी द्वि-वर्षा गौरंकाऽब्दा त्वेकहायनी । ^{1 —one}
 years old. ^{year old.}
 1 —four years old. चतुरब्दा चतुर्हाण्येवं त्र्यब्दा त्रिहायणी ॥ ^{1 —three}
^{years old.}
- 2 A barren cow. ६९ वशा वन्ध्या, ऽवतोका तु स्रवद्गर्भा, ऽथ संधिनी ।
 2 A cow miscarrying by accident. 1 One which has gone to the bull.
 2 Miscarrying from आक्रान्ता वृषभेणाथ वेहद् गर्भोपघातिनी ॥
 going unseasonably.
 1 Fit for the bull. ७० कात्योपसर्था प्रजने, प्रष्टौही बालगर्भिणी । ^{1 A pre-}
^{gnant heifer.}
- 2 A tractable cow. स्यादचण्डी तु सुकरा, बहुसूतिः परेषुका ॥ ^{2 A cow bearing}
^{many calves.}
- 2 One which has ७१ चिरप्रसूता बष्कयणी, धेनुः स्यात् नवसूतिका ।
 lately calved.
 2 Easily milked. सुव्रता सुखसंदोह्या, पीनोष्ठी पीवरस्तनी ॥
 2 With a large udder.
 1 Yielding a ७२ द्रोणक्षीरा द्रोणदुग्धा, धेनुष्या बन्धके स्थिता । ^{1 Stand-}
^{ing at the}
^{dairy.}
 1 Calving every समांसमीना सा यैव प्रति-वर्षं प्रसूयते ॥
 year.
 2 An udder. ७३ ऊधम् तु क्लीबमापीनं, समौ शिवक-कीलकौ ।
 2 A pillar.
 2 A rope or cord. न पुंसि दाम संदानं, पशुरज्जुस् तु दामनी ॥
 2 A string or tie.
 5 A churningstick. ७४ वैशाख-मन्थ-मन्थान-मन्थानो मन्थदण्डके ।
 2 A post round which कुठरो दण्डविष्कम्भो, मन्थनी गर्गरी समे ॥ ^{1 A churn.}
- 4 A camel. ७५ उष्ट्रे क्रमेलेक-मय-महाङ्गाः, करभः शिशुः ।
 1 A young one.
 1 Young camels कर्भाः स्युः शृङ्खलका दारवैः पाद-बन्धनैः ॥
 clogged.

- 2 A she-goat. ७६ अजा छागी, शुभच्छाग-वस्तच्छगलका अजे ।
 5 A he-goat. मेढोरभ्रोरणोर्णायु-मेष-वृष्णय ण्डके ॥
 7 A ram. ७७ उष्ट्रोरभ्राऽज-वृन्दे स्यादौष्ट्रकौरभ्रकाऽऽजकम् ।
 1 Herd of camels ; flock of sheep and goats. चक्रीवन्तस् तु बालेया रासभा गर्दभाः खराः ॥
 5 An ass. ७८ वैदेहकः सार्थवाहो नैगमो वाणिजो वणिक् ।
 8 A trader. पण्याजीवो ह्यापणिकः क्रयविक्रयिकश् च सः ॥
 2 A vender. ७९ विक्रेता स्याद् विक्रयिकः, क्रायिक-क्रयिकौ समौ ।
 2 A buyer. वाणिज्यं तु वणिज्या स्यान्, मूल्यं वक्तोऽप्यवक्रयः ॥
 2 Traffic. ८० नीवी परिपणो मूलधनं, लाभो ऽधिकं फलम् ।^{1 Gain ; profit.}
 3 Price. परिदानं परीवर्तो नैमेय-निमयावपि ॥
 3 Capital ; principal. ८१ पुमानुपनिधिर् न्यासः, प्रतिदानं तदर्पणम् ।
 4 Barter. क्रये प्रसारितं क्रय्यं, क्रयं क्रेतव्य-मात्रके ॥
 2 A deposit. ८२ विक्रेयं पणितव्यं च पण्यं, क्रय्याऽऽदयस् त्रिषु ।
 1 The return of it. ह्रीवे सत्यापनं सत्यङ्कारः सत्याकृतिः स्त्रियाम् ॥
 1 Exposed for sale. ८३ विपणो विक्रयः, संख्याः संख्येये ह्यादश त्रिषु ।
 2 Purchasable. विंशत्याऽऽद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येय-संख्ययोः, ॥
 3 Vendible. ८४ संख्याऽर्थे द्विबहुत्वे स्तस्, तासु चाऽऽनवतेः स्त्रियः ।
 3 Ratification of a bargain. पङ्क्तेः शत-सहस्राऽऽदि क्रमाद् दश-गुणोत्तरम् ॥
 2 Contract of sale. ८५ यौतवं द्रुवयं पाठ्यमिति मानाऽर्थकं त्रयम् ।
 1 Numerals. मानं तुलाऽङ्गलि-प्रस्थैर्, गुञ्जाः पञ्चाऽऽद्यमाषकः, ॥
 3 Measure. ८६ ते षोडशाऽक्षः कर्षो ऽस्त्री, पलं कर्ष-चतुष्टयम्, ^{1 Four times}
 1 Of three sorts. सुवर्ण-विस्तौ हेनो ऽक्षे, कुरुविस्तस् तु तत्-पले, ^{the last.}
 1 A *Māsha*. ८७ तुला स्त्रियां पल-शतं, भारः स्याद् विंशतिस् तुलाः, ।
 1 Sixteen times as much. आचितो दश भाराः स्युः, शाकटो भार आचितः ॥
 2 A *karsha* of gold.
 1 A *pala* of gold.
 1 100 *Palas*.
 1 Twenty times as much.
 1 Ten times the last.

- 2 A *karsha* of silver. ८८ कार्षापणः कार्षिकः स्यात्, कार्षिके ताम्रिके पणः
 2 A *pana* of copper.
 1 Various measures of capacity. अ-स्त्रियामाढक-द्रोणौ खारी वाहो निकुञ्चकः ॥
- ८९ कुडवः प्रस्थ इत्याऽऽद्याः परिमाणाऽर्थकाः पृथक् ।
 1 A quarter. पादस् तुरीयो भागः स्यादंश-भागौ तु वण्टके ॥
 3 A part, share, or portion.
- 13 Substance, thing or wealth. ९० द्रव्यं वित्तं स्वापतेयं रिक्थमृक्थं धनं वसु ।
 हिरण्यं द्रविणं शुम्नमर्थ-रै-विभवा अपि ॥
- 2 Wrought and unwrought gold, &c. ९१ स्यात् कोशश् च हिरण्यं च हेम-रूप्ये कृताऽकृते ।
 1 Base metals
 1 Bullion. ताभ्यां यदन्यत् तत् कुप्यं, रूप्यं तद् द्रयमाहृतम् ॥
- 4 An emerald ९२ गारुत्मतं मरकतमश्मगभो हारिन्माणः ।
 3 A ruby.
 2 A pearl. शोणरत्नं लोहितकः पद्मरागो, ऽथ मौक्तिकम् ॥
- 2 Any gem. ९३ मुक्ता, ऽथ विद्रुमः पुंसि प्रवालं पुन-नपुंसकम् । 2 Coral
 रत्नं मणिर् द्वयोरश्म-जातौ मुक्ताऽऽदिके ऽपि च ॥
- 19 Gold. ९४ स्वर्णं सुवर्णं कनकं हिरण्यं हेम हाटकम् ।
 तपनीयं शातकुम्भं गाङ्गेयं भर्म कर्बुरम् ॥
- ९५ चामीकरं जातरूपं महारजत-काञ्चने ।
 रुक्मं कार्तस्वरं जाम्बूनदमष्टापदो ऽस्त्रियाम् ॥
- 1 Gold for ornament. ९६ अलङ्कार-सुवर्णं यच्छृङ्गीकनकमित्यदः ।
 5 Silver. दुर्वर्णं रजतं रूप्यं खर्जूरं श्वेतमित्यपि ॥
- 2 Brass. ९७ रीतिः स्त्रियामारकूटो न स्त्रियामथ ताम्रकम् । 6 Copper.
 शुल्बं म्लेच्छमुखं द्व्यष्ट-वरिष्ठोदुम्बराणि च ॥
- 7 Iron. ९८ लोहो ऽस्त्री शस्त्रकं तीक्ष्णं पिण्डं कालायसाऽयसी ।
 2 Rust of iron. अश्मसारो, ऽथ मण्डूरं सिंहाणमपि तन्-मले ॥
- 1 Any thing metallic. ९९ सर्वं च तैजसं लौहं, विकारस् त्वयसः कुशी । 1 Wrought iron ;
 2 Glass. क्षारः काचो, ऽथ चपलो रसः सूतश् च पारदे 2 bar iron.
 4 Quicksilver.

- 1 Buffalo's horn. १०० गवलं माहिषं शृङ्गमभ्रकं गिरिजाऽमले । 3 Tale.
 4 Antimony. श्रोतोञ्जनं तु सौवीरं कापोताञ्जन-यामुने ॥
 5 Blue vitriol. १०१ तुत्थाञ्जनं शिखिग्रीवं वितुन्नक-मयूरके ।
 3 Collyrium. कर्परी, दार्विका-काथोद्भवं तुत्थं रसाञ्जनम् ॥
 3 Another sort. १०२ रसगर्भं ताक्ष्यशैलं, गन्धाश्मनि तु गन्धिकः ।
 3 Sulphur. सौगन्धिकश्च, चक्षुष्या-कुलाल्यौ तु कुलत्थिका ॥
 3 A blue stone used as a collyrium. १०३ रीतिपुष्पं पुष्पके तु पुष्पकं कुसुमाञ्जनम् ।
 4 Calx of brass. पिञ्जरं पीतनं तालमालं च हरितालके ॥
 5 Yellow orpiment. १०४ गैरेयमर्थं गिरिजमश्मजं च शिलाजतु ।
 5 Red chalk. बोल-गन्धरस-प्राण-पिण्ड-गोपरसाः समाः ॥
 5 Myrrh. १०५ डिण्डीरोऽधिकफः फेनः, सिन्दूरं नागसंभवम् ।
 3 Cuttle fish bone. नाग-सीसक-योगेष्ट-वप्राणि, त्रिषु पिञ्चटम् ॥ 4 Tin.
 2 Minium, or red lead. १०६ रङ्ग-वङ्गे, अथ पिचुस् तूलो, ऽथ कमलोत्तरम् ।
 4 Lead. स्यात् कुसुम्भं वह्निशिखं महारजनमित्यपि ॥
 2 Cotton. १०७ मेषकम्बल ऊर्णायुः, शशोर्णं शशलोमनि ।
 4 Safflower ; carthamus. 2 Hare's or rabbit's hair.
 2 A woollen blanket मधु श्रौद्रं माक्षिकाऽऽदि, मधूच्छिष्टं तु सिक्थकम् ॥
 2 Honey. १०८ मनःशिला मनोगुप्ता मनोहा नागजिह्विका ।
 2 Wax. नैपाली कुनटी गोला, यवभारो यवाग्रजः ॥
 4 Red arsenic. १०९ पाकयो, ऽथ सर्जिकाक्षारः कापोतः सुखवर्चकः ।
 3 Nitre ; saltpetre. सौवर्चलं स्याद् रुचकं, त्वक्क्षीरी वंशरोचना ॥
 3 Natron ; alkali. ११० शिषुजं श्रेतमारिचं, मोरटं मूलमैक्षवम् । 1 Root of sugarcane.
 2 Manna of bamboos. ग्रन्थिकं पिप्पलीमूलं चटिकाशिर इत्यपि ॥
 2 Seed of morunga. १११ गोलोमी भूतकेशो ना, पत्राङ्गं रक्तचन्दनम् ।
 3 Root of long pepper. 3 Three spices. त्रिकटु त्र्यूषणं व्योषं, त्रिफला तु फलत्रिकम् ॥
 2 Root of sweet flag. 2 Three myro-balans इति वैश्य-वर्गः ९, अत्र मूलश्लोकाः १११, क्षे० १.

अथ शूद्र-वर्गः १०

- 4 Men of the fourth tribe.
 1 Men of mixed origin.
 1 A scribe.
 1 Ambasta.
 1 An Ugra.
 1 A bard.
 1 A Māhishya.
 1 A Kshattri.
 1 A charioteer.
 1 A trader.
 1 A charmaker.
 1 A Chandāla.
 2 An artisan.
 2 One eminent by birth.
 2 A florist.
 2 A potter.
 2 A weaver.
 2 A tailor.
 2 A painter.
 2 An armourer.
 2 A shoemaker.
 2 An ironsmith.
 4 A goldsmith.
 2 A shellcutter.
 2 A coppersmith.
 5 A carpenter.
 1 One working for the village.
 5 A barber.
 2 A washerman.
 2 A distiller.
- १ शूद्राश् चाऽवरवर्णाश् च वृषलाश् च जघन्यजाः ।
 आ-चण्डालात् तु संकीर्णा अम्बष्ठ-करणाऽऽदयः ॥
 २ शूद्रा-विशोस् तु करणो, ऽम्बष्ठो वैश्या-द्विजन्मनोः, ।
 शूद्रा-क्षत्रिययोरुग्रो, मागधः क्षत्रिया-विशोः, ॥
 ३ माहिषो ऽर्या-क्षत्रिययोः, क्षत्ता ऽर्या-शूद्रयोः सुतः, ।
 ब्राह्मण्यां क्षत्रियात् सूतस्, तस्यां वैदेहको विशः, ॥
 ४ रथकारस् तु माहिष्यात् करण्यां यस्य संभवः, ।
 स्याच् चण्डालस् तु जनितो ब्राह्मण्यां वृषलेन यः ॥
 ५ कारुः शिल्पी, संहतैस् तैर् द्रव्योः श्रेणिः स-जातिभिः ।
 1 A company of artists.
 कुलकः स्यात् कुलश्रेष्ठी, मालाकारस् तु मालिकः ॥
 ६ कुम्भकारः कुलालः स्यात्, पलगण्डस् तु लेपकः ।
 2 A bricklayer or plaisterer.
 तन्तुवायः कुविन्दः स्यात्, तुन्नवायस् तु सौचिकः ॥
 ७ रङ्गाजीवश् चित्रकारः, शस्त्रमार्जो ऽसिधावकः ।
 पादूकृच् चर्मकारः स्याद्, व्योकारो लोहकारकः ॥
 ८ नाडिन्धमः स्वर्णकारः कलादो रुक्मकारकः ।
 स्याच्छाङ्गिकः काम्बविकः, शौल्बिकस् ताम्रकुट्टकः
 ९ तक्षा तु वद्धोकेस् त्वष्टा रथकारश् च काष्ठतट् ।
 ग्रामाऽधीनो ग्रामतक्षः, कौटतक्षो ऽनधीनकः ॥ 1 One independent.
 १० क्षुरी मुण्डी दिवाकीर्ति-नापिताऽन्तावसायिनः ।
 निर्णेजकः स्याद् रजकः, शौण्डिको मण्डहारकः ॥

- 2 A goatherd. ११ जाबालः स्यादजाजीवो, देवाजीवस् तु देवलः ।
2 An attendant on an idol.
- 2 A female juggler. स्यान् माया शाम्बरी, मायाकारस् तु प्रतिहारकः ॥
2 A juggler.
- 6 Dancers and १२ शैलालिनस् तु शैलूषा जायाजीवाः कृशाश्विनः ।
tumblers.
- 2 Dancers and mimics. भरता इत्यपि नटाश्, चारणास् तु कुशीलवाः ॥
2 Players on drums.
- 2 Players on the १३ मार्दङ्गिका मौरजिकाः, पाणिवादास् तु पाणिघाः ।
flute.
- 2 —on the lute. वेणुध्माः स्युर् वैणविका, वीणावादास् तु वैणिकाः ॥
2 Striking with their hands only.
- 2 A fowler or bird- १४ जीवान्तकः शाकुनिको, द्वौ वागुरिक-जालिकौ ।
catcher.
- 2 A hunter using nets.
- 3 A vender of १५ वैतंसिकः कौटिकश् च मांसिकश् च समं त्रयम् ॥
fish-meat.
- 4 A hireling ; a ser- १५ भृतको भृतिभुक् कर्मकरो वैतनिको ऽपि सः ।
vant or labourer.
- 2 A chandler. वार्तावहो वैवधिको, भारवाहस् तु भारिकः ॥
3 A porter.
- 10 A low man. १६ विवर्णः पामरो नीचः प्राकृतश् च पृथग्जनः ।
निहीनो ऽपसदो जाल्मः क्षुल्लकश् चेतर्हश् च सः ॥
- 11 servant or slave. १७ भृत्ये दासेर-दासेय-दास-गोप्यक-चेटकाः ।
नियोज्य-किङ्कर-प्रेष्य-भुजिष्य-परिचारकाः ॥
- 4 One nourished १८ पराचित-परिस्कन्द-परजात-परैधिताः ॥
by a stranger.
- 6 A lazy man. १९ मन्दस् तुन्दपरिमृज आलस्यः शीतकोऽलसोऽनुष्णः ।
दक्षे तु चतुर-पेशल-पटवः सूत्थान उष्णश् च ॥
- 6 A dexterous २० चण्डाल-प्लव-मातङ्ग-दिवाकीर्ति-जनङ्गमाः ।
person.
- निषाद-श्वपचावन्तेवासि-चाण्डाल-पुक्साः ॥
- 10 A Chandala. २१ भेदाः—किरात-शबर-पुलिन्दा म्लेच्छजातयः ।
व्याधो मृगवधाजीवो मृगायुर् लुब्धको ऽपि सः ॥
- 1 Barbarians.
- 4 A hunter, or २१ व्याधो मृगवधाजीवो मृगायुर् लुब्धको ऽपि सः ॥
deer-killer.

- 7 A dog. २२ कौलेयकः सारमेयः कुक्कुरो मृगदंशकः ।
 1 A mad dog. शुनको भपकः आ स्यादलर्कस् तु स योगितः ॥
- 9 A dog trained for chase. २३ आ विश्वकदुर् मृगया-कुशलः, सरमा शुनी । 2 A bitch.
 9 A village hog. विट्चरः सूकरो ग्राम्यो, वर्करस् तरुणः पशुः ॥
 1 Any young animal.
- 4 Chase ; hunting. २४ आच्छोदनं मृगव्यं स्यादालेखो मृगया स्त्रियाम् ।
 1 A deer wounded on its right side. दक्षिणाऽर् लुब्ध-योगाद् दक्षिणेर्मा कुरङ्गकः ॥
- 10 A thief or robber. २५ चौरैकागारिक-स्तेन-दम्भु-तस्कर-भोषकाः ।
 प्रतिरोधि-परास्कन्दि-पाटञ्चर-मलिम्लुचाः ।
- 4 Theft, robbery. २६ चौरिका स्तैन्य-चौर्ये च स्तेयं, लोचं तु तद्-धने ।
 1 Booty. वीतंसस् तूपकरणं बन्धने मृग-पक्षिणाम् ॥
 1 A net, chain, or cage.
- 2 A snare or trap. २७ उन्माथः कूटयन्त्रं स्याद्, वागुरा मृगबन्धनी ।
 2 A net. शुल्बं वराटकं स्त्री तु रज्जुस् त्रिषु वटी गुणः ॥
 5 A cord, rope or string.
- 2 Rope and bucket of a well. २८ उद्धाटनं घटीयन्त्रं सलिलोद्धाहनं प्रहेः ।
 2 A loom. पुंसि वेमा वायदण्डः, सूत्राणि नरि तन्तवः ॥
 2 Threads.
- 2 Weaving. २९ वाणिर् व्यूतिः स्त्रियौ तुल्ये, पुस्तं लेप्याऽऽदि-कर्मणि ।
 1 Plastering. पाञ्चालिका पुत्रिका स्याद् वल्ल-दन्ताऽऽदिभिः कृता ।
 1 A doll or puppet. ' जतु-त्रयु-विकारे तु जातुषं त्रापुषं त्रिषु ' ॥ १ ॥
- 4 A basket. ३० पिटकः पेटकः पेटा-भञ्जुषा, ऽथ विहङ्गिका ।
 2 A peg. भारयष्टिस्, तदाऽऽलम्बि शिष्यं काचो, ऽथ पादुका ॥
 1 Its string.
- 3 A shoe. ३१ पादूरूपानत् स्त्री, सैवाऽनुपदीना पदाऽऽयता ।
 1 A boot. नदध्री वध्री वरत्रा स्यादश्वाऽऽदेस् ताडनी कशा ॥
 3 A thong. ३२ चाण्डालिका तु कण्डोलवीणा चण्डालवल्लकी ।
 1 A whip. नाराची स्यादेषणिका, शाणस् तु निकषः कषः ॥
- 3 A vulgar lute. 2 Goldsmith's scales.
 3 A touchstone.

- 2 An iron chisel. ३३ ब्रश्चनः पत्रपरशुरीषिका तूलिका समे । 2 A pencil or
2 A crucible. तैजसावर्तनी मूषा, भस्त्रा चर्मप्रसेविका ॥ brush.
2 Bellows. ३४ आस्फोटनी वेधनिका, कृपाणी कर्तरी समे । 2 Scissors
2 A gimlet or or auger. वृक्षादनी वृक्षभेदी, टङ्कः पाषाणदारणः ॥ 2 A hatchet.
2 A carpenter's chisel.
2 A saw. ३५ क्रकचो ऽस्त्री करपत्रमारा चर्मप्रभेदिका । 2 Shoemaker's
3 An image of iron. सूर्मी स्थूणाऽयःप्रतिमा, शिल्पं कर्म कलाऽऽदिकम् ॥ knife.
1 An art.
8 An image ; statue or picture. ३६ प्रतिमानं प्रतिविम्बं प्रतिमा प्रतियातना प्रतिच्छाया
2 Resemblance. प्रतिकृतिरर्चा पुंसि प्रतिनिधिरुपमोपमानं स्यात् ।
12 Like, similar. (In composition) ३७ वाच्य-लिङ्गाः समस् तुल्यः सदृशः सदृशः सदृक् ।
Like. साधारणः समानश् च स्युरुत्तर-पदे त्वमी ॥
11 Wages or hire. ३८ निभ-संकाश-नीकाश-प्रतीकाशोपमाऽऽदयः ।
कर्मण्या तु विधा-भृत्या-भृतयो भर्म वेतनम् ॥
13 Spirituous liquor. ३९ भरण्यं भरणं मूल्यं निर्वेशः पण इत्यपि ।
सुरा हलिप्रिया हाला परिस्रुद् वरुणात्मजा ॥
४० गन्धोत्तमा-प्रसन्नेरा-कादम्बर्यः पारेक्षुता ।
2 Eating what ex- ४१ मदिरा कश्य-मद्ये चाप्यवदंशम् तु भक्षणम् ॥
cites thirst.
2 A tavern. ४२ शुण्डापानं मदस्थानं, मधुवारा मधुक्रमाः ।
2 Tippling. मध्वासवो माधवको मधु माध्वीकम-द्वयोः ॥
4 Spirit, distilled from Bassia.
3 Rum. ४३ मैरेयमासवः सीधुर्, मंदको जगलः समौ । 2 Vinous
2 Distillation. संधानं स्यादभिषवः, किण्वं पुंसि तु नम्रहूः ॥ liquor or
2 Ferment. distill-
2 Yest, barm, froth. ४३ कारोत्तरः सुरामण्ड, आपानं पानगोष्ठिका । 2 Place
2 A drinking vessel. चषको ऽस्त्री पानपात्रं, सरको ऽप्यनुतर्षणम् ॥ where peo-
together.

5 A gamester.

४४ धूर्तो ऽक्षदेवी कितवो ऽक्षधूर्तो द्यूतकृत् समाः ।

2 Sureties.

स्युर लघ्नकाः प्रतिभुवः, सभिका द्यूतकारकाः ॥

2 Keepers of gaming houses.

4 Gaming.

४५ द्यूतो ऽस्त्रियामक्षवती कैतवं पण इत्यपि ।

3 Dice.

पणोऽक्षेषु गल्हो, ऽक्षास् तु देवनाः पाशकाश् च ते ॥

9 Moving a piece at play.

४६ परिणायस् तु शारीणां समन्तात् नयनेऽस्त्रियाम् ।

2 A checkered board or cloth.

अष्टापदं शारिफलं, प्राणिवृत्तं समाह्वयः ॥

2 A match of cocks, &c.

४७ उक्ता भूरि-प्रयोगत्वादेकस्मिन् ये ऽत्र यौगिकाः, ।

ताद्धर्म्यादन्यतो वृत्तावृत्त्या लिङ्गाऽन्तरे ऽपि ते ॥

इति शूद्र-वर्गः १०, अत्र मूलश्लोकाः ४६॥, श्लो० ॥

इत्यमरसिंह-कृतौ नाम-लिङ्गाऽनुशासने ।

द्वितीयः काण्डो भूम्याऽऽदिः साऽङ्ग एव समर्थितः

अत्र मूलश्लोकाः ७३५॥, श्लो. श्लो. १४॥; सर्वे च मिलित्वा ७५०.

प्र. काण्डे मू. श्लो. २८१॥; श्लो. श्लो. १८ सर्वे मि. २९९॥.

एवं मू. श्लो. १०१७; श्लो. श्लो. ३२॥; सर्वे मिलित्वा १०४९॥.

तृतीयं सामान्य-काण्डम् ।

- १ विशेष्य-निघ्नैः संकीर्णैर् नानाऽर्थैरव्ययैरपि ।
लिङ्गाऽऽदि-संग्रहैर् वर्गाः सामान्ये वर्ग-संश्रयाः ॥
- २ स्त्री-द्वाराऽऽद्यैर् यद् विशेष्यं यादृशैः प्रस्तुतं पदैः ।
गुण-द्रव्य-क्रिया-शब्दास् तथा स्युस् तस्य भेदकाः ॥
- ३ Fortunate, well-fated. ३ सुकृती पुण्यवान् धन्यो, महेश्चस् तु महाशयः ।
2 Magnanimous. हृदयालुः सुहृदयो, महोत्साहो महोद्यमः ॥
- २ Good-hearted.
२ Perseverant, diligent. ४ प्रवीणे निपुणाऽभिज्ञ-विज्ञ-निष्णात-शिक्षिताः ।
१० Skilful, conversant. वैज्ञानिकः कृतमुखः कृती कुशल इत्यपि ॥
- २ Venerable.
२ Dubious. ५ पूज्यः प्रतीक्ष्यः, सांशयिकः संशयापन्नमानसः ।
३ Meriting a fee or reward. दक्षिणीयो दक्षिणार्हस् तत्र दक्षिण्य इत्यपि ॥
- ४ Munificent. ६ स्युर् वदान्य-स्थूललक्ष्य-दानशौण्डा बहुप्रदे ।
२ Long-lived. जैवातृकः स्यादायुष्मानन्तर्वाणिस् तु शास्त्रविन् ॥
2 Skilled in sacred sciences.
- २ Acutely investigating. ७ परीक्षकः कारणिको, वरदस् तु समर्द्धकः ।² Granting a prayer.
४ Joyful, cheerful. हर्षमाणो विकुर्वाणः प्रमत्ता हृष्टमानसः ॥
- ३ Ssd, perplexed.
२ Regretting. ८ दुर्मना विमना अन्तर्मनाः, स्यादुत्क उन्मनाः ।
३ Sincere, candid. दक्षिणे सरलोदारौ, सुकलो दातृभोक्तरि ॥
2 Liberal in giving and using.
- ३ Diligent, attentive. ९ तत्परे प्रसिताऽऽसक्ताविष्टार्थोद्युक्त उत्सुकः ।
२ Zealously active.
६ Known, celebrated, famous. प्रतीते प्रथित-ख्यात-वित्त-विज्ञात-विश्रुताः ॥
- २ Noted for good qualities. १० गुणैः प्रतीते तु कृतलक्षणाऽऽहतलक्षणौ ।
३ Opulent, wealthy. इभ्य आढयो धनी, स्वामी त्वीश्वरः पतिरीशिता ॥
10 An owner or master.

- ११ अधिभूर् नायको नेता प्रभुः परिवृढो ऽधिपः ।
 2 Every way happy. अधिकार्थिः समृद्धः स्यात्, कुटुम्बव्याप्तस् तु यः ॥
- 3 Attentive to support his family. १२ स्याद्भ्यागारिकस् तस्मिन्नुपाधिश् च पुमानयम् ।
 1 Handsome and well-shaped. वराऽङ्ग-रूपोपेतो यः सिंहसंहननो हि सः ॥
- 1 Acting fearlessly. १३ निर्वार्यः कार्य-कर्ता यः संपन्नः सत्त्व-संपदा ।
 2 Dumb. अवाचि मूको, ऽथ मनोजवसः पितृसन्निभः ॥
 2 Fatherly.
- 2 Giving a girl in marriage. १४ सत्कृत्याऽलङ्कृतां कन्यां यो ददाति स कूकुदः ।
 4 Prosperous, happy. लक्ष्मीवाँल् लक्ष्मणः श्रीलः श्रीमान्, स्निग्धस् तु वत्सलः ॥
 2 Affectionate.
- 4 Compassionate. १५ स्याद् दयालुः कारुणिकः कृपालुः सूरतः समाः ।
 5 Unrestrained. स्वतन्त्रो ऽपावृतः स्वैरी स्वच्छन्दो निरवग्रहः ॥
- 4 Dependent. १६ परतन्त्रः पराधीनः परवान् नाथवानपि ।
 5 Docile. अधीनो निघ्न आयत्तो ऽम्बच्छन्दो गृह्यको ऽप्यसौ ॥
- 2 A sweeper. १७ खलपूः स्याद् बहुकरो, दीर्घसूत्रश् चिरक्रियः ।
 2 Dilatory, slow. जात्मोऽसमीक्ष्यकारी स्यात्, कुण्ठो मन्दः क्रियासु यः ॥
 2 Acting inconsiderately. 1 Indolent.
- 2 Competent to an act. १८ कर्मक्षमो ऽलङ्कर्मिणः, क्रियावान् कर्मसूयतः । 1 Engaged in a business. 2 Laborious. स कर्मः कर्मशीलो यः, कर्मशूरस् तु कर्मठः ॥ 2 Finishing carefully. 2 Working for hire. १९ भरण्यमुक् कर्मकरः, कर्मकारस् तु तत्-क्रियः । 1 Working without wages. 2 Bathing after mourning. अपस्नातो मृतस्नात, आमिषाशी तु शौष्कुलः ॥ 2 Eating fish and flesh.
- 4 Hungry. २० वुसुक्षितः स्यात् क्षुधितो जिघत्सुरशनायितः ।
 2 Feeding at another's cost. परान्नः परपिण्डादो, भक्षको घस्मरोऽन्नरः ॥ 3 Glutinous.
- 3 Shamelessly voracious. २१ आद्यूनः स्यादौदरिको विजिगीषा-विवर्जिते ।
 2 Selfishly voracious. उभौ त्वात्मम्भरिः कुक्षिम्भरिः स्वोदर-पूरके ॥

- 2 Eating every body's. २२ सर्वाङ्गीनस् तु सर्वाङ्गभोजी, गृध्रस् तु गर्धनः ।
 5 Covetous, greedy. लुब्धोऽभिलाषुकस् तृष्णक्, समौ लोलुप-लोलुभौ ॥
 3 Very covetous.
 2 Mad ; insane. २३ सोन्मादस् तून्मदिष्णुः स्यादविनीतः समुद्धतः ।
 2 Misbehaving. मत्ते शौण्डोत्कट-क्षीबाः, कामुके कमिताऽनुकः ॥
 4 Drunk.
 9 Lustful. २४ कम्प्रः कामयिताऽभीकः कमनः कामनोऽभिकः ।
 4 Compliant. विधेयो विनयग्राही वचनेस्थित आश्रवः ॥
 2 Governable. २५ वश्यः प्रणेयो, निभृत-विनीत-प्रश्रिताः समाः ।
 3 Modest. धृष्टे धृष्णग् वियातश् च, प्रगल्भः प्रतिभान्विते ॥
 3 Impudent, shameless. 2 Bold, present.
 2 Ashamed. २६ स्यादधृष्टे तु शालीनो, विलक्षो विस्मयान्विते ।
 2 Astonished. अधीरे कातरस्, त्रस्ते भीरु-भीरुक-भीलुकाः ॥
 2 Confused. २७ आशंसुराशंसितरि, गृह्यालुर् ग्रहीतरि । 2 Disposed to take.
 4 Timid. श्रद्धालुः श्रद्धया युक्ते, पतयालुस् तु पातुके ॥
 2 Wishing blessings. २८ लज्जाशीलेऽपत्रपिष्णुर्, वन्दारुरभिवादके ।
 1 Faithful ; believing. शरारुर् घातुको हिंस्रः, स्याद् वर्द्धिष्णुस् तु वर्द्धनः ॥
 2 Habitually falling. २९ उत्पतिष्णुस् तूत्पतिता, ऽलङ्कारिष्णुस् तु मण्डनः ।
 2 Bashful. 2 Inclined to ornament.
 2 Civil ; polite. भूष्णुर् श्रविष्णुर् भविता, वर्तिष्णुर् वर्तनः समौ ॥
 3 Mischievous. ३० निराकरिष्णुः क्षिप्नुः स्यात्, सान्द्रस्निग्धस् तु मेदुरः ।
 2 Thriving ; growing. ज्ञाता तु विदुरो विन्दुर्, विकासी तु विकस्वरः ॥
 2 Jumping up. ३१ विस्तृत्वरो विस्तृमरः प्रसारी च विसारिणि ।
 3 Faring well. सहिष्णुः सहनः क्षन्ता तितिष्ठुः क्षमिता क्षमी ॥
 2 Stationary. ३२ क्रोधनोऽमर्षणः कोपी, चण्डस् त्वत्यन्तकोपनः ।
 3 Obstructive. 2 Very smooth, wet. 2 Very passionate.
 3 Knowing ; intelligent. ३३ जागरूको जागरिता, घूर्णितः प्रचलायितः ॥
 2 Expanding.
 4 Flowing or creeping.
 6 Patient, content.
 3 Passionate ; wrathful.
 2 Wakeful.
 2 Snoring, as in sleep.

- 3 Sleepy, Sluggish. ३३ स्वप्रक् शयालुर् निद्रालुर्, निद्राण-शयितौ समौ ।
 2 Asleep.
 2 Averting the face. पराङ्मुखः पराचीनः, स्यादवाङ्मयधोमुखः ॥
 2 Down-looked.
 1 Adoring deities. ३४ देवानञ्जति देवद्वयङ्, विष्वद्वयङ् विष्वगञ्जति ।
 1 Accompanying. यः सहाऽञ्जति सद्ययङ् स, स तिर्यङ् यस्य तिरोऽञ्जति ॥
 1 Moving tortuously.
 3 Speaking sensibly. ३५ वदो वदावदो वक्ता, वागीशो वाक्पतिः समौ ।
 2 Eloquent.
 4 Speaking much. वाचोयुक्तिपटुर् वाग्मी, वावदूको ऽतिवक्तरि ॥
 4 Talking non-sense. ३६ स्याज् जल्पाकस् तु वाचालो वाचाटो बहुगर्हवाक् ।
 3 Foul-mouthed, scurrilous. दुर्मुखे मुखराऽबद्धमुखौ, शक्नुः प्रियंवदे ॥² Speaking civilly.
 2 Lisper. ३७ लोहलः स्यादस्फुटवाग्, गर्हवादी तु कद्वदः ।
 2 Speaking ill.
 2 Censorious, detracting. समौ कुवाद-कुचरौ, स्यादसौम्यस्वरो ऽस्वरः ॥
 2 Having a bad voice.
 2 Sonorous. ३८ रवणः शब्दनो, नान्दीवादी नान्दीकरः समौ ।² Speaker of a pro-
 2 Idiot, stupid. जडो ऽज्ञ, एडमूकस् तु वक्तुं श्रोतुम-शिक्षिते ॥ logue.
 1 Deaf and dumb.
 2 Silent. ३९ तूष्णींशीलस् तु तूष्णीको, नम्रोऽवासा दिगम्बरे ।
 3 Naked. निष्कासितो ऽवकृष्टः स्यादपध्वस्तस् तु धिक्कृतः ॥
 2 Expelled.
 2 Cursed.
 2 Humbled ; subdued. ४० आत्तगर्वो ऽभिभूतः स्याद्, दापितः साधितः समौ ।
 2 Condemned ; or adjudged.
 4 Removed ; set aside. प्रत्यादिष्टो निरस्तः स्यात् प्रत्याख्यातो निराकृतः ॥
 2 Pale.
 2 Deceived, tricked. ४१ निहृतः स्याद् विप्रकृतो, विप्रलब्धस् तु वञ्चितः ।
 4 Disappointed. मनोहतः प्रतिहतः प्रतिबद्धो हतश् च सः ॥
 2 Turned away.
 3 Confined. ४२ अधिक्षिप्तः प्रतिक्षिप्तो, बद्धे कीलित-संयतौ ।
 2 Distressed.
 2 Put to flight. आपन्नः आपत्प्राप्तः स्यात्, कान्दिशीको भयद्रुतः ॥
 3 Calumniated.
 2 Unsteady. ४३ आक्षारितः क्षारितोऽभिशस्ते, संकसुकोऽस्थिरे ।
 2 Afflicted by vice. व्यसनार्तोपरक्तौ द्वौ, विहस्त-व्याकुलौ समौ ॥
 2 Confounded, perplexed.

- 2 Overcome by fear, &c. ४४ विह्वलो विह्वलः, स्यात् तु विवशो ऽरिष्टदुष्टधीः ।
2 Apprehensive of death.
- 2 Deserving a whipping. कश्यः कश्याहं, सन्नद्धे त्वाततायी वधोद्यते ॥
1 Murderous ; a felon.
- 2 Hateful, detestable. ४५ द्वेष्ये त्वक्षिगतो, वध्यः शीर्षच्छेद्य इमौ समौ । 2 Merit-
1 Meriting death by poison. विध्यो विषेण यो वध्यो, मुसल्यो मुसलेन यः ॥ heading.
—by knocks of a pestle.
- 2 Innocent. ४६ शिश्विदानो ऽकृष्णकर्मा, चपलश् चिकुरः समौ ।
2 Inconsiderately guilty. दोषैकदृक् पुरोभागी, निवृत्तस् त्वनृजुः शठः ॥
2 Malevolent and censorious. 3 Wicked ; perverse.
- 2 Informer. ४७ कर्णेजपः सूचकः स्यात्, पिशुनो दुर्जनः खलः ।
3 Mischiefmaker.
- 4 Destructive, mischievous. नृशंसो घातुकः क्रूरः पापो, धूर्तस् तु वञ्चकः ॥
2 Fraudulent ; crafty.
- 6 Idiot. ४८ अज्ञे मूढ-यथाजात-मूर्ख-वेधेय-बालिशः ।
5 Miser ; av-
-ricious. कदर्ये कृपण-क्षुद्र-किम्पचान-मितम्पचाः ॥
- 5 Poor ; indigent. ४९ निःस्वस् तु दुर्विधो दीनो दरिद्रो दुर्गतोऽपि सः ।
5 Beggar ; mendi-
-cant. वनीयको याचनको मार्गणो याचकाऽर्थिनौ ॥
- 2 Proud. ५० अहङ्कारवानहंयुः, शुभंयुस् तु शुभान्वितः ।
2 Happy.
1 Of divine origin. दिव्योपपादुका देवा, नृ-गवाऽऽद्या जरायुजाः ॥
1 Viviparous.
- 1 Engendered by damp. ५१ स्वेदजाः कृमि-दंशाऽऽद्याः, पक्षि-सर्पाऽऽदयोऽण्डजाः ।
1 Oviparous.
- इति प्राणि-वर्गः, अत्र मूलश्लोकाः ५० ॥; श्लो. ०
- 1 Vegetables. उद्भिदस् तरु-गुल्माऽऽद्या, उद्भिदुद्भिज्जमुद्भिदम् ।
3 Sprouting ; germinating.
- 17 Beautiful or
pleasing. ५२ सुन्दरं रुचिरं चारु सुषमं साधु शोभनम् ।
कान्तं-मनोरमं रुच्यं मनोज्ञं मञ्जु मञ्जुलम् ॥
'रुच्यं मनोहरं सौम्यं भद्रकं रामणीयकम् ।' । १ ।

- 1 Charming. ५३ तदासेचनकं तृतेर् नास्त्यन्तो यस्य दर्शनात् ।
 6 Beloved, desired. अभीष्टे ऽभीप्सितं हृद्यं दयितं बल्लभं प्रियम् ॥
- 13 Inferior ; low. ५४ निकृष्ट-प्रतिकृष्टाऽर्व-रेफ-याण्याऽवमाऽधमाः ।
 कुपूय-कुत्सिताऽवद्य-खेट-गर्ह्याऽणकाः समाः ॥
- 4 Foul, dirty. ५५ मलीमसं तु मलिनं कच्चरं मलदूषितम् ।
 3 Purified. पूतं पवित्रं मेध्यं च, वीध्रं तु विमलाऽर्थकम् ॥
 2 Clean. ५६ निर्णिक्तं शोधितं मृष्टं निःशोध्यमनवस्करम् ।
 5 Cleansed. असारं फल्गु, शून्यं तु वशिकं तुच्छ-रिक्तके ॥
 2 Pithless.
 4 Void, empty.
- 17 Chief ; prin- ५७ क्लीबे प्रधानं प्रमुख-प्रवेकाऽनुत्तमोत्तमाः ।
 cipal. मुख्य-वर्य-चरेण्याश् च प्रवर्हो ऽनवरार्थ-वत् ॥
- 5 Excellent. ५८ परार्थ्याऽग्र-प्राग्रहर-प्राग्रथाऽग्रथाऽग्रीयमप्रियम् ।
 श्रेयान् श्रेष्ठः पुष्कलः स्यात् सत्तमश् चाऽतिशोभने ॥
- 7 Pre-eminent ५९ स्युरुत्तर-पदे व्याघ्र-पुङ्गव-र्षभ-कुञ्जराः ।
 (in comp). सिंह-शार्दूल-नागाऽऽद्याः पुंसि श्रेष्ठाऽर्थ-गोचराः ।
- 3 Secondary, sub- ६० अप्राग्रथं द्वय-हीने द्वे अप्रधानोपसर्जने ।
 ordinate. विशंकटं पृथु बृहद् विशालं पृथुलं महत् ॥
- 9 Great. ६१ बडोरु-विपुलं, पीन-पीली तु स्थूल-पीवरे । ^{4 Fat ; large.}
- 11 Little, small. स्तोकाऽल्प-क्षुल्लकाः, सूक्ष्मं भ्रूक्ष्णं दध्रं कृशं तनु ॥
- 5 Very small. ६२ स्त्रियां मात्रा त्रुटिः पुंसि लव-लेश-कणाऽणवः ।
 अत्यल्पे ऽल्पिष्ठमल्पीयः कनीयोऽणीय इत्यपि ॥
- 12 Much, many. ६३ प्रभूतं प्रचुरं प्राज्यमदध्रं बहुलं बहु ।
 पुरुहूः पुरु भूयिष्ठं स्फारं भूयश च भूरि च ॥
- 1 Countless. ६४ परःशताऽऽद्यास् ते येषां परा संख्या शताऽऽदिकात् ॥

2 Numerable.

2 Numbered,
counted.

14 All ; entire.

3 Coarse.

3 Delicate, fine.

15 Near, proxi-
mate.3 Adjoining, conti-
guous.

2 Very near.

3 Distant.

3 Very remote.

2 Long.

3 Round.

2 Uneven; wavy.

6 High, tall.

3 Bending,
stooping.

11 Crooked.

3 Straight.

3 Confounded.

5 Eternal.

3 Permanent, firm.

1 Uniform; per-
petually the same.

6 Moveable.

3 Shaking; moving.

7 Fickle.

2 Exceeding.

2 Strong knit.

9 Hard; solid.

६५ गणनीये तु गणयेयं, संख्याते गणितमथ समं सर्वम् ।

विश्वमशेषं कृत्स्नं समस्त-निखिलाऽखिलानि निःशेषम् ।

६६ समग्रं सकलं पूर्णमखण्डं स्यादनूनके ।

घनं निरन्तरं सान्द्रं, पेलवं विरलं तनु ॥

६७ समीपे निकटाऽऽसन्न-संनिवृष्ट-सनीढ-वत् ।

सदेशाऽभ्याश-सविध-समर्याद-सवेश-वत् ॥

६८ उपकण्ठाऽन्तिकाऽभ्यर्णाऽभ्यग्रा अप्यभितोऽव्ययम् ।

संसक्ते त्वव्यवहितमपदान्तरमित्यपि ॥

६९ नेदिष्ठमन्तिकतमं, स्याद् दूरं विप्रकृष्टकम् ।

दवीयश् च दविष्ठं च सुदूरं, दीर्घमायतम् ॥

७० वर्तुलं निस्तलं वृत्तं, बन्धुरं तून्नतानतम् ।

उच्च-प्रांशून्नतोदगोच्छ्रितासु तुङ्गे, ५ वामने ॥ ५ Short.

७१ न्यङ्-नीच-खर्व-ह्रस्वाः स्युरवाग्रेऽवनताऽऽनतम् ।

अरालं वृजिनं जिह्वामूर्मिमत् कुञ्चितं नतम् ॥

७२ आविद्धं कुटिलं भुम्रं वेल्लितं वक्रमित्यपि ।

ऋजावजिह्व-प्रगुणौ, व्यस्ते त्वप्रगुणाऽऽकुलौ ॥

७३ शाश्वतस् तु ध्रुवो नित्य-सदातन-सनातनाः ।

स्थास्नुः स्थिरतरः स्थेयानेक-रूप-तया तु यः ॥

७४ काल-व्यापी स कूटस्थः, स्थावरो जङ्गमेतरः । २ Im-

चरिणु जङ्गम-चरं त्रसमिङ्गं चराचरम् ॥

७५ चलनं कम्पनं कम्पं, चलं लोलं चलाचलम् ।

चञ्चलं तरलं चैव पारिप्लव-पारिप्लवे ॥

७६ अतिरिक्तः समधिको, दृढसंधिस् तु संहतः ।

खक्खटं कठिनं कूरं कठोरं निष्ठुरं दृढम् ॥

- 2 Material, corporeal. ७७ जरठं मूर्तिमन् मूर्तं, प्रवृद्धं प्रौढमेधितम् । 3 Full-grown.
 5 Old, ancient. पुराणे प्रतन-प्रत्न-पुरातन-चिरन्तनाः ॥
 7 New. ७८ प्रत्यग्रो ऽभिनवो नव्यो नवीनो नूतनो नवः ।
 4 Soft. नूतनञ् च, सुकुमारं तु कोमलं मृदुलं मृदु ॥
 4 Following. ७९ अन्वगन्वक्षमनुगे ऽनुपदं क्लीबमव्ययम् ।
 2 Perceptible. प्रत्यक्षं स्यादैन्द्रियकमप्रत्यक्षमतीन्द्रियम् ॥
 2 Imperceptible. ८० एकतानो ऽनन्यवृत्तिरैकाग्रैकायनावपि ।
 7 Closely attentive. अप्येकसर्ग एकाग्र्यो ऽप्येकायनगतोऽपि सः ॥
 5 Prior; first; initial. ८१ पुंस्यादिः पूर्व-पौरस्त्य-प्रथमाऽऽद्या, अथाऽखियाम् ।
 6 Last, ultimate. अन्तो जघन्यं चरममन्त्य-पाश्चात्य-पश्चिमाः ॥
 2 Vain, useless. ८२ मोघं निरर्थकं, स्पष्टं स्फुटं प्रव्यक्तमुल्बणम् । 4 Apparent, evident.
 2 Common. साधारणं तु सामान्यमेकाकी त्वेक एककः ॥
 3 Alone, solitary. ८३ भिन्नाऽर्थका अन्यतर एकस् त्वो ऽन्येतरावपि ।
 6 Other, different. ८४ अरुनुदस् तु मर्मस्पृग्बाधं तु निरर्गलम् ।
 2 Various. उच्चावचं नैकभेदमुच्चण्डमविलम्बितम् ॥
 2 Quick, expeditious. ८५ वामं शरीरे सव्यं स्यादपसव्यं तु दक्षिणम् ।
 2 Sharp, corrosive. ८६ संकीर्णे संकुलाऽऽकीर्णे, मुण्डितं परिबापितम् । 2 Shaved.
 2 Unobstructed. प्रन्थितं संदितं दृढ्यं, विस्मृतं विस्मृतं ततम् ॥
 4 Contrary. ८७ अन्तर्गतं विस्मृतं स्यात्, प्राप्त-प्रणिहिते समे ।
 1 Left. वेङ्गित-प्रेङ्खिताऽऽधूत-चलिताऽऽकम्पिता ध्रुते ॥
 1 Right. ८८ नुत्त-नुन्नाऽस्त-निष्ठयूताऽऽबद्ध-क्षिप्तेरिताः समाः ॥
 2 Narrow. परिक्षिप्तं तु निवृत्तं, मूषितं मुषिताऽर्थकम् ॥
 2 Impervious.
 3 Crowded, confused.
 3 Strung; tied.
 3 Spread; diffuse.
 2 Forgotten.
 2 Placed.
 6 Shaken.
 7 Thrown, cast, sent.
 2 Intrenched.
 2 Stolen.

- 2 Expanded; dispersed. ८९ प्रवृद्ध-प्रसृते, न्यस्त-निसृष्टे, गुणिताऽऽहते ।
2 Deposited. 2 Multiplied.
- 2 Plaistered. निदिग्धोपचिते, गूढ-गुप्ते, गुण्ठित-रूषिते ॥ 2 Pounded.
2 Hidden. ९० द्रुताऽवदीर्णे, उद्गूर्णोद्यते, काचित-शिक्षिते । 2 Suspended.
2 Melted. घ्राण-घ्राते, दिग्ध-लिप्ते, समुदत्तोद्घृते समे ॥ in a swing.
2 Raised, held up. २ Smeared; anointed. 2 Drawn; raised from a deep place.
- 5 Surrounded ९१ वेष्टितं स्याद् वलयितं संवीतं रुद्धमावृतम् ।
2 Bent; crooked. रुग्णं भुग्ने, ऽथ निशित-क्षणुत-शातानि-तेजिते ॥
4 Sharpened, whetted. ९२ स्याद् विनाशोन्मुखं पक्कं, ह्रीण-ह्रीतौ तु लज्जिते ।
2 Mature. वृत्ते तु वृत-व्यावृत्तौ, संयोजित उपाहितः ॥
3 Ashamed. ९३ प्राप्यं गम्यं समासाद्यं, स्यन्नं रीणं स्नुतं सुतम् ।
3 Chosen; appointed. संगूढः स्यात् संकलितो, स्वगीतः ख्यातगर्हणः ॥
2 Joined; annexed. ९४ विविधः स्याद् बहुविधो नानारूपः पृथग्विधः । 2 Censured,
3 Attainable. अवरीणो धिक्कृतश् चाप्यवध्वस्तो ऽवचूर्णितः ॥ blamed.
4 Flowing; dropping. ९५ अनायास-कृतं फाण्टं, स्वनितं ध्वनितं समे । 2 Sounded; making a noise.
2 Arranged, or heaped. बद्धे संदानितं मूतमुदितं संदितं सितम् ॥
2 Detested. ९६ निष्पक्वे कथितं, पाके क्षीराऽऽज्य-हविषां शृतम् ।
4 Various, multi-form. निर्वाणो मुनि-वन्ध्याऽऽदौ, निर्वातस् तु गतेऽनिले ॥
2 Coarsely pounded. ९७ पक्कं परिणते, गूढं हन्ने, मीढं तु मूत्रिते । 2 Passed (as urine).
1 Diluted decoction. पुष्टे तु पुषितं, सोढे क्षान्तमुद्धान्तमुद्घाते ॥ 2 Vomited.
6 Bound. ९८ दान्तस् तु दमिते, शान्तः शमिते, प्रार्थितेऽर्दितः ।
2 Decocted. 2 Pacified, appeased. 2 Asked, requested.
1 Boiled. ज्ञप्तस् तु ज्ञापिते, छन्नश् छादिते, पूजितेऽञ्जितः ॥
1 Departed. 2 Worshipped; revered.
1 Become calm. १०० पूर्णस् तु पूरिते, क्षिष्टः क्षिशिते, ऽवसिते सितः ।
2 Mature, ripe. 1 Tired; fatigued. 2 Finished.
2 Passed (as ordure). 3 Pared;
2 Nourished. 4 Burnt. made thin.

- 3 Pierced. १०० वेधितच्छिद्रितौ विद्धे, विन्न-वित्तौ विचारिते ।
3 Judged; discussed.
- 3 Gloomy, obscured. निष्प्रभे विगताऽरोकौ, बिलीने विद्रुत-द्रुतौ ॥
3 Liquid.
- 3 Accomplished. १०१ सिद्धे निर्वृत्त-निष्पन्नौ, दारिते भिन्न-भेदितौ ।
3 Split.
- 3 Woven. ऊतं स्यूतमुतं चेति त्रितयं तन्तु-सन्तते ॥
- 6 Saluted; honoured. १०२ स्यादहिते नमस्यित-नमासितमपचायिताऽर्चिताऽ-
पचितम् ।
- 4 Served; adored. वरिवसिते वरिवस्यितमुपासितं चोपचरितं च ॥
- 5 Sufferring pain. १०३ संतापित-संतप्तौ धूपित-धूपायितौ च दूनश् च ।
- 6 Pleased, glad, content. हृष्टो मत्तस् तृप्तः प्रहृन्नः प्रमुदितः प्रीतः ॥
- 8 Cut. १०४ छिन्नं छातं लूनं कृत्तं दातं दितं छितं वृक्कणम् ।
- 7 Fallen. स्रस्तं ध्वस्तं भ्रष्टं स्कन्नं पन्नं च्युतं गलितम् ॥
- 6 Obtained. १०५ लब्धं प्राप्तं विन्नं भावितमासादितं च भूतं च ।
- 5 Sought. अन्वेषितं गवेषितमन्विष्टं मार्गितं मृगितम् ॥
- 7 Wet; moistened. १०६ आर्द्रं सार्द्रं छिन्नं तिमितं स्तिमितं समुन्नमुत्तं च ।
- 6 Preserved, saved, guarded. त्रातं त्राणं रक्षितमवितं गोपायितं च गुप्तं च ॥
- 5 Disregarded, despised. १०७ अवगणितमवमताऽवज्ञाते अवमानितं च परिभूते ।
- 6 Abandoned, left. त्यक्तं हीनं विधुतं समुज्झितं धूतमुत्सृष्टे ॥
- 7 Spoken, said. १०८ उक्तं भाषितमुदितं जल्पितमाख्यातमभिहितं लपितम्
बुद्धं बुधितं मनितं विदितं प्रतिपन्नमवसिताऽवगते ॥
- 7 Known, understood.
- 11 Promised. १०९ उरीकृतमुररीकृतमङ्गीकृतमाश्रुतं प्रतिज्ञातम् ।
संगीर्ण-विदित-संश्रुत-समाहितोपश्रुतोपगतम् ॥
- 12 Praised. ११० ईलित-शस्त-पणायित-पनायित-प्रणुत-पणित-प-
नितानि ।
अपि गीर्ण-वर्णिताऽभिष्टुतेडितानि स्तुताऽर्थानि ॥

14 Eaten.

१११ भाक्षित-चर्वित-लिप्त-प्रत्यवसित-गालित-खादित-
प्सातम् ।

अभ्यवहृताऽन्न-जग्ध-ग्रस्त-ग्लस्ताऽशितं भुक्ते ॥

Certain irregular
Superlatives.

११२ क्षेपिष्ठ-क्षोदिष्ठ-प्रेष्ठ-वरिष्ठ-स्थविष्ठ-बंहिष्ठाः ।

1 Most quick; 1 Smallest; 1 Dearest, largest, 1 Most corpulent;
1 Most numerous.

क्षिप्र-क्षुद्राऽभीप्सित-पृथु-पीवर-बहुल-प्रकर्षाऽर्थाः ॥

1 Hardest;

1 Longest;

११३ साधिष्ठ-द्राधिष्ठ-स्फेष्ठ-गरिष्ठ-ह्रसिष्ठ-वृन्दिष्ठाः ।

1 Most firm. 1 Heaviest; 1 Shortest; 1 Most abundant.

बाढ-व्यायत-बहु-गुरु-वामन-वृन्दारकाऽतिशये ॥

इति विशेष्यनिघ्न-वर्गः १, अत्र मूलश्लोकाः ११२॥, क्षे० श्लो० ॥

अथ संकीर्ण-वर्गः २

१ प्रकृति-प्रत्ययाऽर्थाऽऽद्यैः संकीर्णैः लिङ्गमुन्नयेत् ।

2 Action.

1 Continual.

कर्म क्रिया, तत्-सातत्ये गम्ये स्थिरपरस्परः ॥

1 Totality.

२ साकल्याऽऽसंग-वचने पारायण-परायणे । ^{1 Adherence.}
attachment;

2 Wilfulness;
independence.

यदृच्छा स्वैरिता, हेतु-शून्या त्वास्था विलक्षणम् ॥

1 Vain and causeless state.

3 Quiet.

3 Self-command.

३ शमथस् तु शमः शान्तिर्, दान्तिस् तु दमथो दमः ।

1 Approved
occupation.

अवदानं कर्म वृत्तं, काम्यदानं प्रवारणम् ॥ ^{2 A desirable}
gift.

2 Subduing by
charms.

४ वशक्रिया संवननं, मूलकर्म तु कार्मणम् । ^{2 Magic.}

2 Tremour.

विधूननं विधुवनं, तर्पणं प्रीणनाऽवनम् ॥

3 Satisfaction.

3 Warring of a
blow.

५ पर्याप्तिः स्यात् परित्राणं हस्तधारणमित्यपि ।

3 Sewing.

सेवनं सीवनं स्यूतिर्, विदरः स्फुटनं मिदा ॥

3 Tearing, rending.

2 Curse, impre-
cation.

६ आक्रोशनमभीषङ्गः, संवेदो वेदना न ना । ^{2 Sensation,}
perception.

2 Co-extending;
pervading.

संमूर्च्छनमभिध्याप्तिर्, याच्ना भिक्षाऽर्थनाऽर्दना ॥

4 Begging.

- 2 Cutting. ७ वर्धनं छेदने, ऽथ द्वे आनन्दन-सभाजने ।
 3 Received doctrine. आप्रच्छन्नमथाऽऽम्नायः संप्रदायः, क्षये क्षिया ॥
 3 Loss. ८ ग्रहे ग्राहो, वशः कान्तौ, रक्षणस् त्राणे, रणः कणे ।
 2 Taking. 2 1 rotection; defence. 2 Sound, noise.
 2 Wish, desire. व्यधो वेधे, पचा पाके, हवो हूतौ, वरो वृत्तौ ॥
 2 Perforation, piercing. 2 Maturity. 2 Calling; challenging. 2 Engaging; appointing.
 2 Combustion; burning. ९ ओषः प्लोषे, नयो नाये, ज्यानिर् जीर्णौ, भ्रमो भ्रमौ ।
 2 Guiding; directing. 2 Wearing, growing old. 2 Whirling; going round.
 2 Increase, growth. स्फातिर् वृद्धौ, प्रथा ख्यातौ, स्पृष्टिः प्रुत्तौ, स्रवः स्रवे ॥
 2 Fame, notoriety. 2 Touch, contact. 2 Oozing, dripping.
 2 Thriving. १० एधा समृद्धौ, स्फुरणे स्फुरणा, प्रमितौ प्रमा । 2 True
 2 Throbbing. प्रसूतिः प्रसवे, श्रयोते प्राधारः, क्लमथः क्लमे ॥ ledge.
 2 Bringing forth (as young). 2 Pouring forth; aspersion. 2 Fatigue.
 2 Excellence. ११ उत्कर्षो ऽतिशये, संधिः श्लेषे, विषय आश्रये । 2 Refuge;
 2 Union; junction. 2 Swallowing. 2 Effort, exertion.
 2 Sending; direct- ing. १२ उन्नाय उन्नये, श्रायः श्रयणे, जयने जयः ।
 2 Raising. 2 Reliance; taking refuge. 2 Conquest, victory.
 2 Discourse, speech. निगादो निगदे, मादो मद, उद्वेग उद्धमे ॥ 2 Regret
 2 Pride. १३ विमर्दनं परिमलो, ऽभ्युपपत्तिरनुग्रहः । 2 Conferring
 2 Trituration of perfumes. निग्रहस् तद्-विरुद्धः स्यादभियोगस् त्वभिग्रहः ॥
 1 Disfavour. १४ मुष्टिबन्धस् तु संप्राहो, डिम्बे डमर-विप्लवौ । 3 Affray,
 2 Attack, onset. 3 assault.
 2 Clinching of the fist. बन्धनं प्रसितिश् चारः, स्पर्शः स्पष्टोपतप्तरि ॥
 3 Ligament. fetters. १५ निकारो विप्रकारः स्यादाकारस् त्विङ्ग इङ्गितम् ।
 3 Morbid heat. परिणामो विकारे, द्वे समे विकृति-विक्रिये ॥
 3 Injury. १६ अपहारस् त्वपचयः, समाहारः समुच्चयः ।
 3 Hint, sign, token. प्रत्याहार उपादानं, विहारस् तु परिक्रमः ॥
 4 Change of form. 2 Walking for pleasure.

- 2 Robbery. १७ अभिहारो ऽभिग्रहं, निहारो ऽभ्यवकर्षणम् ।
 2 Extraction. अनुहारो ऽनुकारः स्यादर्थस्याऽपगमे व्ययः ॥
 2 Imitation. १८ प्रवाहस् तु प्रवृत्तिः स्यात्, प्रवहो गमनं बहिः ।¹ Going forth;
 1 Expenditure. वियामो वियमो यामो यमः संयाम-संयमौ ॥^{issuing.}
 2 Stream. १९ हिंसाकर्माऽभिचारः स्याज्, जागर्या जागरा द्वयोः ।
 6 Forbearance. 2 Waking, watching.
 2 Incantation to destroy. विघ्नोऽन्तरायः प्रत्यूहः, स्यादुपघ्नोऽन्तिकाश्रये ॥
 2 Obstacle; impediment. 2 Contiguous support.
 2 Enjoyment. २० निर्वेश उपभोगः स्यात्, परिसर्पः परिक्रिया ।
 2 Encompassing; surrounding. विधुरं तु प्रविश्लेषे, ऽभिप्रायश् छन्द आशयः ॥
 2 Separation. 3 Meaning; intention.
 2 Abridgment. २१ संक्षेपणं समसनं, पर्यवस्था विरोधनम् ।
 2 Contradiction. परिसर्था परीसारः स्यादास्या त्वासना स्थितिः ॥
 2 Perambulation. २२ विस्तारो विग्रहो व्यासः, स च शब्दस्य विस्तरः ।
 3 Stay. संवाहनं मर्दनं स्याद्, विनाशः स्याददर्शनम् ॥² Disappearance.
 2 Diffusion. २३ संस्तवः स्यात् परिचयः, प्रसरस् तु विसर्पणम् ।
 1 Prolixity. नीवाकस् तु प्रयामः स्यात्, संनिधिः संनिकर्षणम् ॥
 2 Rubbing of the person. २४ लवो ऽभिलावो लवने, निष्पावः पवने पवः ।³ Winnowing; cleaning.
 2 Acquaintance. प्रस्तावः स्यादपसरस्, त्रसरः सूत्रवेष्टनम् ॥² A Shuttle.
 2 Spreading. 2 Affectionate solicitation.
 2 Scarcity. २५ प्रजनः स्यादुपसरः, प्रश्रय-प्रणयौ समौ ।² Affectionate solicitation.
 2 Proximity. धीशक्तिर् निष्क्रमो, ऽस्त्री तु संक्रमो दुर्गसंचरः ॥
 3 Reaping. २६ प्रत्युत्क्रमः प्रयोगार्थः, प्रक्रमः स्यादुपक्रमः ।² Beginning.
 2 Occasion; opportunity. स्यादभ्यादानमुद्धात आरम्भः, संभ्रमस् त्वरा ॥
 2 First pregnancy of cows. २७ प्रतिबन्धः प्रतिष्ठम्भो, ऽवनायस् तु निपातनम् ।
 2 Intellectual faculty. 2 Causing to descend.
 2 Difficult progress. उपलम्भस् त्वनुभवः, समालम्भो विलेपनम् ॥
 2 Act tending to a main object.
 2 Haste, hurry.
 2 Impediment.
 2 Apprehension.
 2 Smearing.

- 2 Separation of lovers. २८ विप्रलम्भो विप्रयोगो, विलम्भस् त्वतिसर्जनम् ।
2 Liberality.
- 2 Celebrity. विश्रावस् तु प्रतिख्यातिरवेक्षा प्रतिजागरः ॥² Attention.
- 3 Reading lecture. २९ निपाठ-निपठौ पाठे, तेम-स्तेमौ समुन्दने ।³ Wetness.
- 3 Distress from disease. आदीनवाऽऽस्रवां ह्लेशे, मेलके संग-संगमौ ॥
3 Meeting ; union.
- 5 Research. ३० संवीक्षणं विचयनं मार्गणं मृगणा मृगः ।
- 4 Embrace. परिरम्भः परिष्वङ्गः संश्लेष उपगूहनम् ॥
- 5 Sight ; seeing ; looking. ३१ निर्वर्णनं तु निध्यानं दर्शनाऽऽलोकनेक्षणम् ।
- 4 Rejection ; disallowance. प्रत्याख्यानं निरसनं प्रत्यादेशो निराकृतिः ॥
- 2 Watching alternately. ३२ उपशायो विशायश् च पर्याय-शयनाऽर्थकौ ।
- 4 Censure ; reproach. अर्तनं च ऋतीया च हृणीया च घृणाऽर्थकाः ॥
- 4 Contrariety ; opposition. ३३ स्याद् व्यत्यासो विपर्यासो व्यत्ययश् च विपर्यये ।
- 4 Transgression. पर्ययोऽतिक्रमस् तस्मिन्नतिपात उपात्ययः ॥
- 1 Mission after calling. ३४ प्रेषणं यत् समाहूय तत्र स्यात् प्रतिशासनम् ।
- 1 Place where the priests stand. स संस्तावः क्रतुषु या स्तुति-भूमिर् द्विजन्मनाम् ॥
- 1 A carpenter's work-bench. ३५ निधाय तक्ष्यते यत्र काष्ठे काष्ठं स उद्धनः ।
- 2 Tool for cutting corn and grass. स्तम्बघ्नस् तु स्तम्बघनः स्तम्बो येन निहन्यते ॥
- 1 An auger. ३६ आविधो विध्यते येन तत्र, विधक्-समे निधः ।
- 1 Round ; circular. उत्कारश् च निकारश् च द्वौ धान्योत्क्षेपणाऽर्थकौ ॥
- 2 Winnowing of corn.
- 1 Swallowing, etc. ३७ निगारोद्गार-विक्षाबोद्ग्राहास् तु गरणाऽऽदिषु ।
- 4 Stopping, ceasing. आरत्यवरति-विरतय उपरामे, ऽथा ऽस्त्रियां तु निष्ठेवः ॥
- 4 Spitting.
- ३८ निष्ठयूतिर् निष्ठेवन-निष्ठीवनमित्यभिन्नानि ।
- 2 Speed. जवने जूतिः, सातिस् त्ववसाने स्यादथ ज्वरे जूर्तिः ॥
- 2 Conclusion. 2 Fever.

- 1 Driving of cattle. ३९ उदजस् तु पशु-प्रेरणमकरणिरित्याऽऽदयः शापे ।
 1 Curse.
 1 Aggregate patronymic. गोत्राऽन्तेभ्यस् तस्य वृन्दमित्यौपगवकाऽऽदिकम् ॥
- 2 Multitude of loaves and pies. ४० आपूपिकं, शाष्कुलिकमेवमाद्यम-चेतसाम् ।
 1 Multitude of boys. माणवानां तु माणव्यं, सहायानां सहायता ॥
 1—of coadjutors.
 1—of ploughs. ४१ हल्या हलानां, ब्राह्मण्य-वाढ्ये तु द्विजन्मनाम् ।
 2—of priests. द्वे पशुकानां पृष्ठानां पार्श्वं, पृष्ठयमनुक्रमात् ॥
 1—of ribs and back-bones.
 2—of threshing floors. ४२ खलानां खलिनी खल्याऽप्यथ मानुष्यकं नृणाम् । 1—of men.
 1—of villages, etc. ग्रामता, जनता, धूम्या, पाश्या, गल्या, पृथक्-पृथक् ॥
 1—of people. 1 Accumulation of smoke. 1 Abundance of fetters.
 1 Abundance of reeds, ropes and throats.
- 1—of thousands, etc. ४३ अपि साहस्र-कारीष-वार्मणाऽऽथर्वणाऽऽदिकम् ।
 1 Abundance of dry cow dung. 1 Abundance of hides or shields.
 1 Collection of prayers.
- इति संकीर्ण-वर्गः २, अत्र मूलश्लोकाः ४२॥, श्लो १००.

अथ नानार्थ-वर्गः ३

- १ नानाऽर्थाः के ऽपि कान्ताऽऽदि-वर्गेष्वेवाऽत्र कीर्तिताः ।
 भूरि-प्रयोगा ये येषु पर्यायेष्वपि तेषु ते ॥
- 1 Sky. ether.
 1 Heaven.
 1 Verse.
 1 Glory.
 1 Shakal.
 1 God of water.
 1 Sight. look.
 1 Light.
- २ आकाशे त्रिदिवे नाको, लोकस् तु भुवने जने, 1 World.
 1 People.
 पद्ये यशसि च श्लोकः, शरे खड्गे च सायकः, 1 Arrow.
 1 Sword.
- ३ जम्बुकौ क्रोष्टु-वरुणौ, पृथुकौ चिपिटाऽर्भकौ, 1
 1 Fried rice flattened. 1 Infant.
- आलोकौ दर्शन-द्योतौ, मेरी-पटह्मानकौ, ॥
 1 A double drum. 1 A large drum.
- 1 Mark. 1 Flank. ४ उत्सङ्ग-चिह्नयोरङ्कः, कलङ्को ऽङ्गाऽपवादयोः, 1
 1 Spot. 1 Defamation.
- 1 The chief of snakes. तक्षको नाग-वर्द्धक्योरर्कः स्फटिक-सूर्ययोः, ॥
 1 A carpenter. 1 Crystal; 1 The sun.

- 1 Wind. ५ मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः, कं शिरोऽम्बुनोः, ।
 1 *Brahma*. 1 Sun. 1 Soul. 1 Head. 1 Water.
- 1 Shrivelled grain. स्यात् पुलकस् तुच्छ-धान्ये संक्षेपे भक्त-सिक्थके, ॥
 1 Brevity. 1 Lump of boiled rice.
- 1 An owl. ६ उल्के करिणः पुच्छ-मूलोपान्ते च पेचकः, ।
 1 Root of a tail of an elephant.
- 1 Water-pot. कमण्डलौ च करकः, सुगते च विनायकः, ॥
 1 A *Buddha* or saint.
- 1 Cubit. 2 A span. ७ किङ्कुर हस्ते वितस्तौ च, शूक-कीटे च वृश्चिकः, ।
 1 A Scorpion. ३ प्रतिकूले प्रतीकस् त्रिष्वेक-देशे तु पुंस्ययम्, ॥
 1 An integrant part.
- 2 Contrary. ८ स्याद् भूतिकं तु भूनिम्बे कच्छणे भूस्तृणे ऽपि च, ।
 1 *Gentiana*. 1 Another sort. 1 *Andropogon schoenanthus*.
- 1 A fragrant grass. ज्योत्स्निकायां च घोषे च कोशातक्यथ कट्फले ॥
 1 Sorts of Cucurbitaceous plants. 1 *Kayaphal*.
- 1 Moon light night. ९ सिते च खदिरे सोमवल्कः स्यादथ सिंहके ।
 1 A white sort of *Mimosa*. तिल-कल्के च पिण्याको, बाह्लीकं रामटे ऽपि च, ॥ *Asafoetida*.
- 1 Incense. १० महेन्द्र-गुम्फुल्लक-व्यालग्राहिषु कौशिकः, । 1 Owl.
 1 Meal of seame. 1 Snake-catcher.
- 1 *INDRA*. रूक्ताप-शङ्कास्वातङ्कः, स्वल्पे ऽपि क्षुल्लकस् त्रिषु, ॥
 1 *Bdellium*.
- 1 Disease. 1 Pain. ११ जैवातुकः शशाङ्के ऽपि खुरे ऽप्यश्वस्य वर्तकः, । *A horse's hoof*.
 1 Fear. 1 Small. 1 A quail.
- 1 The moon. १२ शालावृकाः कपि-क्रोष्टु-श्चानः, स्वर्णे ऽपि गैरिकम्, ।
 1 Long lived. 1 Gold. 1 Red chalk.
- 1 A leopard. व्याघ्रे ऽपि पुण्डरीको ना, यवान्यामपि दीपकः, ॥
 1 An aromatic seed. 1 An elephant to uphold the world.
- 1 Ape. 1 Shaka. १३ शीलाऽन्वयावनूके द्वे, शल्के शकल-वल्कले, ।
 1 Dog. 1 Pain. 1 Falsehood.
- 1 Pain. १४ पीडाऽर्थेऽपि व्यलीकं स्यादलीकं त्वप्रिये ऽनृते, ॥
 1 Falsehood. 1 Any thing displeasing.
- 1 Disposition. १५ शीलाऽन्वयावनूके द्वे, शल्के शकल-वल्कले, ।
 1 Race; family. 1 Part. 1 Scale of a fish. 1 Bark.
- 1 A weight. साऽष्टे शते सुवर्णानां हेम्युरो-भूषणे पले ॥ *1 Ornament on the breast*.
 1 Gold.

- 1 Dirt 1 Sin. १४ दीनारे ऽपि च निष्को ऽस्त्री, कल्को ऽस्त्री शमलैनसोः ।
 1 Calamity. दम्भे ऽप्यथ पिनाको ऽस्त्री शूल-शङ्करधन्वनोः, ॥
 1 Fraud. 1 Trident. 1 Siva's bow.
- 1 A female elephant. १५ धेनुका तु करेष्वां च, मेघ-जाले च कालिका ।
 1 A milch cow. 1 Cloudiness. 1 Multitude of clouds.
 1 Agony. कारिका यातना-वृत्त्योः, कर्णिका कर्ण-भूषणे ॥ 1 An
 1 Explanatory verse ear-ring
- १६ करि-हस्ते ऽङ्गुलौ पद्म-बीज-कोश्यां, त्रिषूतरे, ।
 1 Tip of elephant's trunk. 1 The middle finger. 1 The Pericarp of a lotus.
 1 Handsome. वृन्दारकौ रूपि-मुख्यावेके मुख्याऽन्य-केवलाः, ॥
 1 Chief; Principal. 1 One. 1 Chief. 1 Other. 1 Alone.
- Hypocritical. १७ स्याद् दाम्भिकः कौक्कुटिको यश् चाऽदूरेरितेक्षणः, ।
 1 Never looking before but stepping with caution
- 1 Attentive. ललाटिकः प्रभोर् भाल-दर्शी कार्याऽक्षमश् च यः, ॥
 2 Indolent. ' भूमन्नितम्ब-वलय-चक्रेषु कटको ऽस्त्रियाम्, ॥ १ ॥
 1 Side of a hill. सूच्यरे क्षुद्र-शत्रौ च रोमर्ध्वे च कण्टकः, ॥ 1 Hair on
 1 Bracelet. 1 Circle. end.
 1 A thorn. 1 Dip of a needle. 1 Paltry foe. पाकौ पक्ति-शिशू, मध्य-रत्ने नेतरि नायकः, ॥ २ ॥
- 1 Act of cooking; 1 A child; 1 A Chief gem of a necklace. 1 Leader.
 1 Waist band. पर्यङ्कः स्यात् परिकरे, स्याद् व्याघ्रे ऽपि च लुब्धकः, ।
 1 Tiger. 1 Hunter. पेटकस् त्रिषु बृन्दे ऽपि, गुरौ देश्ये च देशिकः, ॥ ३ ॥
 1 Multitude; पेटकौ ग्राम-फलकौ, धीवरे ऽपि च जालिकः, । A fisher
 1 Guru; a guide. man.
 1 A small village. पुष्प-रेणौ च किञ्चलकः, शुल्को ऽस्त्री स्त्री-धनेऽपि च ॥ ४
 1 Plank. 1 Price. 1 A Dowery.
- 1 Pollens. १८ स्यात् कल्लोले ऽप्युत्कलिका, वार्द्धकं भाव-वृन्दयोः, ।
 1 Wave 1 Old age. Group of old men.
 2 Longing. करिण्यां चापि गाणिका, दारकौ बाल-भेदकौ, ॥ ५ ॥
 1 Female elephant. 1 Child. 2 Tearing.
 2 Harlot. अन्धे ऽप्यनेहमूकः स्यात्, टङ्कौ दर्पाऽश्मदारणौ, ॥
 1 Blind. 1 Pride. 2 Chisel.
 2 Wrecked. मृद्गाण्डेऽप्युष्ट्रिका, मन्ये खजको रसदर्वके । ६ ।
 1 An earthen pot. 1 A churning rod. 1 A spoon.
 1 She camel. इति कान्ताः ।

- 1 Brightness. १८ मयूखस् त्विद्-कर- ज्वालास्वल्लि-वाणौ शिलीमुखौ, ।
 2 Ray of light. 1 A bee. 2 An arrow.
 3 Flame.
 1 An auriferous gem. शङ्खो निधौ ललाटाऽस्थि कम्बौ न स्त्री,ऽन्द्रियेऽपि खम्,॥
 2 The bone on the forehead. 3 A conch. 4 Organ of sense. 5 Shell.
 1 Ray of light. १९ धृणि-ज्वाले अपि शिखे,
 2 Flame. इति खान्ताः ।
 1 A mountain. शैल-वृक्षौ नगावगौ ।
 2 A tree.
 1 Wind. आशुगौ वायु-विशिखौ, शराऽर्क-विहगाः खगाः, ॥
 2 An arrow. 1 An arrow. 1 The sun. 1 A bird.
 1 A bird. 2 The sun. २० पतङ्गौ पाक्षि-सूर्यौ च, पूगः क्रमुक-वृन्दयोः, ।
 3 A worth. 4 Corn. 1 Areca. 2 Multitude.
 1 Cattle. 2 Deer. पशवोऽपि मृगा, वेगः प्रवाह-जवयोरपि, ॥
 1 Stream. 2 Speed.
 1 Pollen of flowers. २१ परागः कौसुमे रेणौ स्नानीयादौ रजस्यपि, ।
 2 Dust.
 1 An elephant. गजेऽपि नाग-मातङ्गावपाङ्गसू तिलकेऽपि च, ॥
 2 A chandala. An outer corner of the eye. 2 A circlet on the forehead.
 1 Nature. २२ सर्गः स्वभाव-निर्मोक्ष-निश्चयाऽध्याय-सृष्टिषु, ।
 2 Relinquishment. 3 Certainty. 4 Chapter. 5 Creation.
 1 Armour. योगः संनहनोपाय-ध्यान-संगति-युक्तिषु, ॥
 2 Means. 3 Meditation. 4 Union. 5 Junction.
 1 Enjoyment. २३ भोगः सुखे स्त्र्यादि-भृतावहेष्ट च फण-काययोः, ।
 2 Hire. 1 Hood of a serpent. 2 Body of a serpent.
 1 Sort of bird. चातके हरिणे पुंसि, सारङ्गः शवले त्रिषु, ॥ ३ Antelope.
 2 A deer. 4 Variegated.
 1 An ape. 1 A frog. २४ कपौ च प्लवगः, शापे त्वभिषङ्गः परामवे, ।
 1 Curse. 2 Defeat.
 1 A yoke. 2 A pair. यानाऽऽद्यङ्गे युगः पुंसि, युगं युग्मे कृताऽऽदिषु, ॥
 3 An age. Measure of fare enbits.
 1 Heaven. २५ स्वर्गेषु-पशु-वाणू-वज्र-दिङ्-नेत्र-धृणि-भू-जले ।
 2 An arrow.
 3 A bull. 4 Speech. 5 Thunderbolt. 6 Quarter. 7 An eye. 8 Ray of light.
 9 The earth. 10 Water. 11 The sun.
 1 A mark. लक्ष्य-दृष्ट्या स्त्रियां पुंसि गौर, लिङ्गं चिह्न-शेफसोः, ॥
 2 Privy part.

- 1 Preferableness. २६ शृङ्गं प्राधान्य-सान्वोश् च, वराङ्गं मूर्ध-गुह्ययोः ।
 2 Summit.
 3 Horn. 4 Drinking pot. 1 The head. 2 Privy part.
 1 Prosperity. भगं श्री-काम-माहात्म्य-वीर्य-यत्नाऽर्क-कीर्तिषु, ॥
 2 Love or beauty ; desire. 3 Excellence. 4 Strength. 5 Care.
 6 The sun. 7 The Moon. 8 Glory.

इति गान्ताः ।

- 1 Destruction. २७ परिघः परिघाते ऽस्त्रे, ऽप्योघो वृन्दे ऽम्भसां रये, ।
 2 An iron club. 1 Multitude. 2 A current of water.
 3 A bolt.
 1 Price. 2 Mode of adoration. मूल्ये पूजा-विधावर्धो, ऽहो-दुःख-व्यसनेष्वधम्, ॥
 1 Sin. 2 Pain. 3 Passion.

- 1 Pleasing. २८ त्रिष्विष्टे ऽल्पे लघुः,
 2 Small.
 3 Quick. 4 Insignificant.

इति धान्ताः ।

- 1 Swing. काचाः शिष्य-मृद्भेद-दृग्भूजः, ।
 2 Glass. 3 Disease of the eye.
 1 Reverse Illusion. विपर्यासे विस्तरे च प्रपञ्चः, पावके शुचिः ॥ 1 Fire.
 2 Copiousness.
 1 A tried minister. २९ मास्यमात्ये चाप्युपधे पुंसि मेध्ये सिते त्रिषु, ।
 2 A month Ashadha.
 3 Sentiment of Love. 4 Pure. 5 White. 6 Hot season.
 1 Passion. 2 Desire. अभिष्वङ्गे सृहायां च गभस्तौ च, रुचिः स्त्रियाम् ॥
 3 Ray of light. 4 Lustre.

इति चान्ताः ।

- 1 A bear. ' प्रसन्ने भल्लुके ऽप्यच्छो, गुच्छः स्तवक-हारयोः, ।
 2 Clear. 1 A cluster. 2 Sort of necklace.
 1 Hem of a garment. परिधानाऽञ्चले कच्छो जल-प्रान्ते त्रि-लिङ्गकः ।' । ७ ।
 2 Bank or shore.
 इति क्षेपकच्छान्ताः

- 1 A peacock. ३० केकि ताक्ष्यावहिभुजौ, दन्त-विप्राऽण्डजा द्विजाः, ।
 2 VISHNU's bird. 1 A tooth. 2 A regenerate man. 3 A bird.
 1 VISHNU. अजा विष्णु-हर-च्छागा, गोष्ठाऽध्व-निवहा ब्रजाः, ॥
 2 SIVA. 3 A goat. 1 A cowpen. 2 A road. 3 A multitude.

- 1 A deified saint. ३१ धर्मराजौ जिन-यमौ, कुञ्जो दन्तेऽपि न स्त्रियाम्, ।
 2 YAMA. 1 An elephant's tooth. 2 An Arbour.
 1 A field. बलजे क्षेत्र-पूर्वारे, बलजा बल्युदर्शना, ॥ 3 Pretty
 2 A city-gate. woman.
 1 Even ground. ३२ समे क्षमांश्चे रणे ऽप्याजिः, प्रजा स्यात् संततौ जने, ।
 2 War. 1 Progeny. 2 People.
 3 Critical moment.
 1 A conch. अजौ शङ्ख-शशाङ्कौ च, स्वके नित्ये निजं त्रिषु ॥
 2 The moon. 1 Own. 2 Perpetual.
 3 Lotus.

इति जान्ताः ।

- 1 Soul. ३३ पुंस्यात्मनि प्रवीणे च क्षेत्रज्ञो वाच्य-लिङ्गकः, ।
 2 Skilful. संज्ञा स्याच्चेतना नाम हस्ताऽऽद्यैश्चार्थ-सूचना ॥
 1 Thought. 'दोषज्ञौ वैद्यविद्वांसौ ज्ञो विद्वान् सोमजोऽपि च' । ८।
 2 Name. 3 Hint. 1 Wise man. 2 Budha.
 1 A Physician.
 2 A wise man.

इति जान्ताः ।

- 1 A crow. 2 An elephant's cheek. ३४ काकेभगण्डौ करटौ, गजगण्ड-कटी कटौ, ।
 An elephant's cheek. 2 The hip.
 1 Bald. 2 Without prepuce or A Leper. शिपिविष्टस् तु खलतौ दुश्चर्मणि महेश्वरे, ॥ 3 Siva.
 4 Vishnu.
 1 Divine artist. ३५ देवशिल्पिन्यपि त्वष्टा, दिष्टं दैवे ऽपि न द्वयोः, ।
 2 The sun. 1 Destiny. 2 Time.
 3 Carpenter.
 1 Pungency. रसे कटुः, कट्वकार्ये त्रिषु मत्सर-तीक्ष्णयोः, ॥ 3 Envy.
 2 Improper act. 4 Fierce.
 1 Happiness. 2 Ill luck. 3 Destruction. ३६ रिष्टं क्षेमाऽशुभाऽभावेष्वरिष्टे तु शुभाऽशुभे, ।
 1 Happiness. 2 Misery. 3 Butter milk. 4 Sign of Death.
 5 Soapy fruit. 6 Liquor. 7 Crow. 8 Nimba tree.
 1 Illusion. माया-निश्चल-यन्त्रेषु कैतवाऽनृत-राशिषु ॥
 2 Stationary.
 3 Trap. 4 Fraud. 5 Lie. 6 Assemblage.

- 7 A hammer. ३७ अयो-घने शैल-शृङ्गे सीराऽङ्गे कूटम-स्त्रियाम्, ।
 8 Summit. 9 Body of a plough. 10 Sky.
 1 Small cardamum. सूक्ष्मैलायां त्रुटिः स्त्री स्यात् कालेऽल्पे, संशयेऽपि सा, ॥
 2 An instant. 3 Doubt.

- 1 End of a bow. ३८ अत्युत्कर्षाऽश्रयः कोट्यो, मूले लग्न-कचे जटा, ।
 2 Eminence.
 3 Edge of Weapon. 4 Angle. 5 Crore. 1 A root. 2 Clotted hair.

- 1 Consequence. व्युष्टिः फले समृद्धौ च, दृष्टिर् ज्ञाने ऽक्षिण दर्शने, ॥
 2 Opulence. 1 Knowledge. 2 An eye. 3 Sight. 4 Memorable verse.
 3 Praise.

- 1 Sacrifice. ३९ इष्टिर् यागेच्छयोः, सृष्टं निश्चिते बहुनि त्रिषु, ।
 2 Desire. 1 Certain. 2 Much. 3 Created. 4 Lost.

- 1 Painful. कष्टे तु कृच्छ्र-गहने, दक्षाऽमन्दाऽगदेषु तु ।
 2 Difficult. 3 Fiee.

- 1 Dilligent. ४० पटुर्, द्वौ वाच्य-लिङ्गौ च, 4 Salt.
 2 Skilful. 3 Hale.

- 1 Masculine woman. 'पोटा दासी द्विलिङ्गा च घृष्टी घर्षण-सूकरौ ॥ ८ ॥
 2 Large Alligator. 1 Rubbing. 2 Hog.

- 1 Collection. घटा गोष्ठ्यां हस्तिपङ्क्तौ कृपीटमुदरे जले ' । ९ ।
 2 Troop of elephants. 1 Belly. 2 Water.

इति ढान्ताः ।

- 1 SIVA. 2 A Peacock. नीलकण्ठः शिवे ऽपि च, ।
 1 Stomach. पुंसि कोष्ठो ऽन्तर्जठरं कुसूलो ऽन्तर्गहं तथा, ॥³ An Apartment.
 2 A granary.

- 1 Confirmation. ४१ निष्ठा निष्पत्ति-नाशाऽन्ताः, काष्ठोत्कर्षे स्थितौ दिशि, ।
 2 Destruction.
 3 Stop. 4 Steady Practice. 5 Asking. 6 End. 7 Moksha.

- 1 Excellence. 2 Limit. 3 Region. 4 Time. 5 Wood.

- 1 The Eldest. त्रिषु ज्येष्ठोऽतिशस्ते ऽपि कनिष्ठो ऽति-युवाऽल्पयोः. ॥
 2 Pre-eminent. 3 Old. 1 Very young. 2 Small.

इति ढान्ताः ।

- 1 A staff. 2 Army. ४२ दण्डो ऽस्त्री लगुडे ऽपि स्याद्, गुडो गोलेक्षुपाकयोः, ।
 3 Punishment.
 4 Yama. 5 Churning rod. 1 A globe or ball. 2 Raw sugar. 3 Armour.

- 1 A serpent. सर्प-मांसात्पशू व्याडौ, गो-भू-वाचस् त्विडा इलाः, ॥
 2 A carnivorous
 beast. 3 Wicked man. 1 A cow. 2 The earth. 3 Speech. 4 Wife of Budha.

- 1 A bambu rod. ४३ क्ष्वेडा वंश-शलाका ऽपि, नाडी नाले ऽपि षट्-क्षणे, ।
 2 A Venom.
 3 War whoop. 4 A Roar. 1 A stalk. 2 An Indian hour. 3 Pipe.
 4 Vim, Artery. 5 Guts.

- 1 A stem. काण्डो ऽस्त्री दण्ड-बाणाऽर्व-वर्गाऽवसर-वारिषु, ॥
 2 An arrow.

- 3 A horse. 4 A multitude. 5 Opportunity. 6 Water. 7 Cluster. 8 Excellence.

- 1 Trappings of a horse. ४४ स्याद् भाण्डमश्वाऽऽभरणे ऽमत्रे मूल-वणिग्-धने ।
2 A pot ; 3 Stock or Capital ; 4 Ornament.
इति ङान्ताः ।
- 1 Much. ४५ भृश-प्रतिज्ञयोर् बाढं, प्रगाढं भृश-कृच्छ्रयोः, ॥
2 Promise 1 Much. 2 Difficult. 3 Firm.
' संघातग्रासयोः पिण्डी द्वयोः पुंसि कलेबरे ॥ ९ ॥
1 Multitude. 2 Ball of rice. 3 Body. गण्डौ कपोलविस्फोटौ मुण्डकस् त्रिषु मुण्डिते ।
1 Temple. 1 Barber. 2 Shaved.
2 Boil. 1 Section. 2 Variety of sugar-cane. इक्षुभेदे ऽपि खण्डो ऽस्त्री, शिखण्डो बर्हिचूडयोः । १० ।
1 Able. 1 Peacock's tail. 2 Crest, Lock of hair.
2 Bulky. ४५ शक्त-स्थूलौ त्रिषु दृढौ, व्यूढौ विन्यस्त-संहतौ ।
3 Firmly. 1 Arranged. 2 Compact.
इति ङान्ताः ।
- 1 Child. ४६ भ्रूणो ऽर्भके स्त्रैण-गर्भे, बाणो बलि-सुते शरे, ॥
2 Human foetus. 1 Son of BALI. 2 An arrow. 3 Maid servant. 4 Yellow Amarnath.
1 A particle. ४६ कणो ऽति-सूक्ष्मे धान्याऽऽशे, संघाते प्रमथे गणः, ।
2 Eye of corn. 1 Multitude. 2 Siva's attendants.
1 A stake at play. पणो द्यूताऽऽदिष्टसृष्टे भृतौ मूल्ये धने ऽपि च, ॥
2 Cock fight. 3 Wages. 4 Price. 5 Wealth. 6 Commodity. 7 Business. 8 Weight of two tolas.
1 A bow string. ४७ मौर्व्या द्रव्याऽऽश्रिते सत्त्व-शौर्य-संख्याऽऽदिके गुणः, ।
2 Quality. 3 Truth. 4 Valour. 5 Rope. 7 Cook. 8 Limb. 9 Enjoyment.
1 State of being unemployed. निर्व्यापार-स्थितौ कालविशेषोत्सवयोः क्षणः, ॥
2 Moment. 3 festival. 4 Dance. 5 Wound.
- 1 Tribe. ४८ वर्णो द्विजाऽऽदौ शुक्लाऽऽदौ स्तुतौ वर्णं तु वा ऽक्षरे, ।
2 Colour. 3 Praise. 4 Alphabet. 5 Covering. 6 Musical sound. 7 Religious mendicant.
1 The sun. अरुणो भास्करे ऽपि स्याद् वर्ण-भेदे ऽपि च त्रिषु, ॥
2 Dark red. 3 Charioteer of the sun.
- 1 SIVA. 2 A Post. ४९ स्थाणुः शर्वोऽप्यथ द्रोणः काके ऽप्याजौ रवे रणः, ।
2 Crow. A raven. 1 A fight. 2 Sound.
1 A barber. ग्रामणीर् नापिते पुंसि श्रेष्ठे ग्रामाऽधिपे त्रिषु, ॥ ३ A
2 Excellent ; leader.

1 Wool, felt, &c. ५० ऊर्णां मेषाऽऽदि-लोन्नि स्यादावर्ते चान्तरा भ्रुवोः, ।

2 A circle of hair between the eyebrows.

1 A doe. हरिणी स्यान् मृगी हेम-प्रतिमा हरिता च या, ॥

2 A golden image.

3 Green colour. 4 Metre. 5 Jasmine. 6 Yellow flower.

1 Yellowish white. ५१ त्रिषु पाण्डौ च हरिणः स्थूणा स्तम्भे ऽपि वेद्मनः, ।

2 A deer.

1 A house post. 2 An iron image. 3 Disease.

1 Desire.

2 Thirst.

तृष्णे स्पृहा-पिपासे द्वे, जुगुप्सा-करुणे घृणे, ॥ 1 Blame. 2 Pity.

1 A market.

2 A Shop.

५२ वणिक्-पथे च विपणिः, सुरा प्रत्यक् च वारुणी, ।

1 Spirituous liquor. 2 The west.

1 A female elephant.

2 A male elephant.

करेणुरिभ्यां स्त्री नेभे, द्रविणं तु बलं धनम्, ॥ 1 Strength. 2 Wealth.

1 A house.

2 Preserver.

५३ शरणं गृह-रक्षित्रोः, श्रीपर्णं कमलेऽपि च, ।

1 A lotus. 2 Nelumbium speciosum.

1 Poison. 2 War.

3 Iron. Weapon.

विषाऽभिमर-लोहेषु तीक्ष्णं ह्रिबे खरे त्रिषु, ॥ 4 Harsh, sharp.

1 Proof. 2 Limit.

3 Scripture ;

1 Instrument.

2 A Field. 3 A body.

4 Organ of sense. 5 Cause. 6 Tribe. 7 Action. 8 Dramatic performances.

1 Birth. 2 Unresist- ५५ प्राण्युत्पादे संसरणमसंवाध-चमू-गतौ ।
ed march of troops.

1 Highway.

घण्टापथे, ऽथ वान्ताऽने समुद्रिरणमुन्नये, ॥

2 Food vomited. 3 Raising.

1 A horn.

2 Elephant's tooth.

1 Declivity.

2 Humble.

3 A place where four roads meet. 4 Generous. 5 Principal.

1 Miscellaneous.

2 Impure.

५७ संकीर्णौ निचिताऽशुद्धा, विरिणं शून्यमूषरम्, ।

1 Desert. 2 Salt and barren soil.

1 A bridge.

2 Rampart.

3 A falling star.

'सेतौ च वरणो, वेणी नदी-भेदे कचोच्चये.' ॥१०॥

1 A river. 2 A braid of hair.

इति णान्ताः ।

1 God. 2 The sun.

1 A river. 2 The sea.

देव-सूर्यौ विवस्वन्तौ, सरस्वन्तौ नदाऽर्णवौ, ॥

- 1 A bird. ५८ पक्षि-ताक्ष्यौ गरुत्मन्तौ, शकुन्तौ भास-पक्षिणौ, ।
 2 VISHNU's bird. 1 The Indian culture. 2 A bird. 3 An insect.
- 1 Fire. अग्न्युत्पातौ धूमकेतू, जीमूतौ मेघ-पर्वतौ, ॥
 2 A comet. 1 A cloud. 2 A mountain.
- 1 A hand. ५९ हस्तौ तु पाणि-नक्षत्रे, मरुतौ पवनाऽमरौ, ।
 2 The asterism. 1 Wind. 2 A deity.
 3 Multitude. 1 An elephant driver. यन्ता हस्तिपके सूते, भर्ता धातरि पोष्टरि, ॥
 2 A charioteer. 1 A holder. 2 A nourisher. 3 Husband.
- 1 A boat. ६० यान-पात्रे शिशौ पोतः, प्रेतः प्राण्यन्तरे मृते, ।
 2 A young animal. 1 Hell. 2 A departed soul.
- 1 A moon's descending node. ग्रह-भेदे ध्वजे केतुः, पार्थिवे तनये सुतः, ॥ 1 A king.
 2 A banner. 3 Ninth planet. 2 A son.
- 1 An architect. ६१ स्थपतिः कारु-भेदे ऽपि, भूभृद् भूमिधरे नृपे, ।
 2 Head carpenter. 1 A mountain. 2 A king.
 3 Sacrificer 4 Chamberlain.
- 1 A king. मूर्धाभिषिक्तो भूपे ऽपि, ऋतुः स्त्री-कुसुमेऽपि च, ॥
 2 A minister. 3 A Kshatriya. 4 Our born of a brahman and kshatriya woman. 5 Chief.
 1 A woman's courses. 2 A season.
- 1 VISHNU. 2 SIVA. ६२ विष्णावप्यजिताऽव्यक्तौ, सूतसू त्वष्टरि सारथौ, ।
 3 Buddha. 1 A cartwright. 2 A charioteer.
 4 Indistinct. 5 A fool. 6 Nature. 3 Quick silver. 4 Born.
- 1 Wise; learned. व्यक्तः प्राज्ञे ऽपि, दृष्टान्तावुभौ शास्त्र-निदर्शने, ।
 2 Clear. 1 A science. 2 An example.
- 1 Charioteer. ६३ क्षत्ता स्यात् सारथौ द्वाःस्थे क्षत्रियायां च शूद्रजे, ।
 2 A porter. 3 One born of Kshatriya Woman and a Sudra.
- 1 Topic. वृत्तान्तः स्यात् प्रकरणे प्रकारे कात्स्न्य-वार्तयोः, ॥
 2 Mode. 3 Whole; 4 Right conclusion.
- 1 A war. 2 A stage. ६४ आनर्तः समरे नृत्यस्थान-नीवृद्धिशेषयोः, । 4 Water.
 3 A chief place. 1 YAMA. 2 Proof;
 3 Destiny, 4 Sin. कृतान्तो वम-सिद्धान्त-दैवाऽकुशलकर्मसु, ॥

- 1 Phelgm ; Wind ; ६५ श्लेष्माऽऽदि रस-रक्ताऽऽदि महा-भूतानि तद्-गुणाः ।
Bile.
- 2 Blood, flesh, marrow. 3 The elements. 4 Their qualities. 5 The sense-organs. 6 Fossil. 7 Metal. 8 Root of words i.e. verbs.
- 9 Principle of the इन्द्रियाण्यश्म-विकृतिः शब्द-योनिश् च धातवः, ॥
body.
- 1 The seraglio. ६६ कक्षाऽन्तरे ऽपि शुद्धान्तो भूपस्याऽसर्व-गोचरे, ।
2 A harem.
- 1 An iron spear. कासू-सामर्थ्ययोः शक्तिर्, मूर्तिः काठिन्य-काययोः, ॥
2 Power.
- 3 Energy of a divinity. 1 Idol. 2 Matter. 3 Body. 4 Swoon.
- 1 Expansion. ६७ विस्तार-वह्नयोर् व्रततिर्, वसती रात्रि-वेष्मनोः, ।
2 A creeping plant. 1 Night. 2 A house.
- 1 Loss. क्षयाऽर्चयोरपचितिः, सातिर् दानाऽवसानयोः, ॥
2 Worship. 1 Gift. 2 Destruction.
- 1 Pain. ६८ अर्तिः पीडा-धनुष्कोट्योर्, जातिः सामान्य-जन्मनोः, ।
2 End of a bow. 1 Kind or sort. 2 Birth. 3 Sort of metre. 4 A Flower. 5 Family.
- 1 Usage. प्रचार-स्यन्दयो रीतिरीतिर् डिम्ब-प्रवासयोः, ॥
2 Oozing. 1 Calamity of season. 2 Journey.
- 1 Gain ६९ उदये ऽधिगमे प्राप्तिस्, त्रेता त्वग्नि-त्रये युगे, ।
2 Obtaining. 1 Three sacrificial fires. 2 The Treta Yuga.
- 1 A harp. 2 A harp of वीणा-भेदे ऽपि महती, भूतिर् भस्मनि संपदि, ॥
Narada with 100 strings. 3 Greatness. 1 Ashes. 2 Success. 3 Birth. 4 A house.
- 1 River of snakes. ७० नदी-नगर्योर् नागानां भोगवत्यथ संगरे । 1 Combat.
2 City of serpents.
2 Company. संगे सभायां समितिः, क्षय-वासावपि क्षिती, ॥
3 Assembly. 1 Wane, loss. 2 Abode. 3 The Earth.
- 1 Sun-beam, ७१ खेरर्चिश् च शस्त्रं च वह्नि-ज्वाला च हेतयः, । 3 Flame.
2 Weapon.
1 The world. जगती जगति छन्दो-विशेषो ऽपि क्षितावपि, ॥ 3 The
2 Sort of metre. Earth.
- 3 A metre. 2 Ten. ७२ पङ्क्तिश् छन्दोऽपि दशमं, स्यात् प्रभावेऽपि चाऽऽयतिः, ।
3 Row, Line. 1 Majesty or dignity. 2 Breadth. 3 Future time. 4 Restraint.
- 1 Motion. पत्तिर् गतौ च, मूले तु पक्षतिः पक्ष-भेदयोः, ॥
2 A foot soldier. 1 Root of a wing. 2 First lunar day.

- 1 Origin 2 Sex. ७३ प्रकृतिर् योनि-लिङ्गे च, कैशिक्याऽऽद्याश् च वृत्तयः, ।
 3 Natural disposition. 4 Minister. 5 Subjects. 1 Style of composition.
 2 Livelihood. 3 Behaviourous.
- 1 Sand. 2 Sugar. सिकताः स्युर् बालुका ऽपि, वेदे श्रवसि च श्रुतिः, ॥
 3 Sandy place. 1 Holy scripture. 2 An ear. 3 Hearing. 4 Rumour. 5 Musical note.
- 1 Beloved woman. ७४ वनिता जनिताऽत्यर्थाऽनुरागायां च योषिति, ।
 2 Begging. गुप्तिः क्षिति-व्युदासे ऽपि, धृतिर् धारण-धैर्ययोः ॥
 1 A cavern. 2 A prison. 3 Protection. 1 Holding. 2 Steadiness. 3 Pleasure.
- 1 An egg-plant. ७५ बृहती क्षुद्र-वार्ताकी छन्दो-भेदे महत्यपि, । 3 Greatness.
 2 A metre. वासिता स्त्री-करिष्योश् च, वार्ता वृत्तौ जन-श्रुतौ, ॥
 1 A woman. 1 Livelihood. 2 Rumour. 3 Action.
 2 A female elephant. 3 Cry of birds.
- 1 Chaff. ७६ वार्तं फल्गुन्युरोगे च त्रिष्वप्सु च घृताऽमृते, ।
 2 Health. 1 Water. 2 Nectar. 3 Liquid butter.
 3 Insignificant.
- 1 Silver. 2 Gold. कलधौतं रूप्य-हेम्नोर्, निमित्तं हेतु-लक्ष्मणोः, ॥
 1 Cause. 2 Token.
- 1 Science. ७७ श्रुतं शास्त्राऽवधृतयोर्, युग-पर्याप्तयोः कृतम्, ।
 2 Heard story. 1 The golden age. 2 Enough. 3 Action.
 3 Hearing. अत्याहितं महा-भीतिः कर्म जीवाऽनपेक्षि च, ॥
- 1 Great dread. ७८ युक्ते क्षमाऽऽदावृते, भूतं प्राण्यतीते समे त्रिषु, ।
 2 Valiant act. 1 Living being. 2 Past. 3 Like. 4 Ghost. 5 Birth.
 1 Proper. वृत्तं पद्ये चरित्रे त्रिष्वतीते दृढ-निस्तले, ॥
 2 An element. 3 Past. 4 Firm. 5 Round.
 3 True. 5 Round.
- 1 Verse. ७९ महद् राज्यं चाऽवगीतं जन्ये स्याद् गर्हिते त्रिषु, ।
 2 Conduct. 1 Calumny. 2 Rumour. 3 Censured. 4 Wicked.
- 1 Realm. 2 Great. १० त्रिष्वितो, जगदिङ्क्षेऽपि, रक्तं नील्याऽऽदि-रागि च, ।
 3 Known. 1 Red. 2 Dyed, tinged. 3 Blood. 4 Pleasing.
 4 Intellect. अचदातः सिते पीते शुद्धे, बदार्जुनौ सितौ, ॥ 2 White.
- 1 Silver. 2 White. 1 White.
 2 Yellow. 3 Clean.

- 1 Fit. 2 Excellent. ८१ युक्तेऽति-संस्कृते मर्षिष्यभिनीतो, ५थ संस्कृतम् ।
 3 Patient. 1 Wrought, finished. 2 Excellent.
- 3 Prepared. कृत्रिमे लक्षणोपेते ऽप्यनन्तो ऽनवधावपि, 1 Infinite.
 4 Language gram- 2 Sessa.
 matically correct. 3 Vishnu. 4 Siva. 5 Sky. 6 The earth.
- 1 Famous. ८२ ख्याते हृष्टे प्रतीतो, ऽभिजातस् तु कुलजे बुधे, ।
 2 Glad. 1 Noble. 2 Learned. 3 Bit.
 3 Known. विविक्तौ पूत-विजनौ, मूर्छितौ मूढ-सोच्छ्रयौ, ॥
 1 Pure. 1 Foolish. 2 High, tall. 3 Insensible. 4 Swoon.
 2 Desert. ८३ द्वौ चाम्ल-परुषौ शुक्तौ, शिती धवल-मेचकौ, 1 White.
 1 Sour ; Vinegar. 2 Black.
 2 Harsh. सत्ये साधौ विद्यमाने प्रशस्ते ऽप्यर्हिते च सत्, ॥
 1 True. 3 Existing. 4 Excellent. 5 Venerable.
 2 Right. ८४ पुरस्कृतः पूजिते ऽरात्यभियुक्ते ऽग्रतः कृते, 1 Placed in
 1 Revered. front.
 2 Distressed by foes. निवातावाश्रयाऽवातौ शस्त्राऽभेद्यं च वर्मं यत्, ॥
 1 Secure. 2 Abode. 5 Armour.
 3 Calm. 4 Soft.
- 1 Produced. ८५ जातोन्नद्ध-प्रवृद्धाः स्युरुच्छ्रिता, उत्थितास् त्वमी ।
 2 High. 3 Increased. 4 Grown large.
- 1 Increased. बुद्धिमत्-प्रोद्यतोत्पन्ना, आहतौ सादराऽर्चितौ, ॥
 2 Endeavouring. 1 Respectful. 2 Respected.
 3 Produced. ' समूहोत्पन्नयोर् जातमहिजिच् छीपतीन्द्रयोः ।
 1 Group. 2 Born. 1 Snake charmer. 2 Krishna. 3 Indra.
- 1 Waterfall. सौप्तिके ऽपि प्रपातो ऽथावपातावतटावदौ ॥११॥
 2 Noctral combat. 1 Descent. 2 Precipice. 3 Pit.
- 1 Union. 2 Pattle समित् सङ्गे रणे ऽपि स्त्री व्यवस्थायामपि स्थितिः' ॥१२॥
 3 Holy sticks. 1 Stay. 2 Order. 3 Precipice.
- इति तान्ताः ।
- 1 Meaning. ८६ अर्थो ऽभिधेय-रै-वस्तु-प्रयोजन-निवृत्तिषु, ।
 2 Wealth. 3 Thing. 4 Purpose. 5 Prohibition. 6 Object. 7 Cause. 8 Request.
- 1 Place of water. निपानाऽऽगमयोस् तीर्थमृषि-जुष्टे जले गुरौ, ॥
 2 Sacred science.
 3 Holy place. 4 Water. 5 Holy instructor. 6 Sacrifice. 7 Saint.

1 Powerful.

८७ समर्थस् त्रिषु शक्ति-स्थे संबद्धाऽर्थे हिते ऽपि च, ।

2 Connected in sense. 3 Benevolent.

1 Impotent.

दशमीस्थौ क्षीणराग-वृद्धौ, वीथी पदन्यपि, ॥

2 Very old.

1 A road. 2 A shop. 3 Terrace in front of a house. 4 Line.

1 Assembly.

८८ आस्थानी-यत्नयोरास्था, प्रस्थो ऽस्त्री सानु-मानयोः, ।

2 Care.

3 Consideration. 4 State.

1 Side of a hill. 2 A measure.

1 Science.

‘शास्त्र-द्रविणयोर् ग्रन्थः, संस्था ऽऽधारे स्थितौ मृतौ’ ॥ १२ ॥

2 Wealth.

1 Support. 2 Stability. 3 Death.

इति यान्ताः ।

1 Meaning; opinion.

आभिप्राय-वशौ छन्दावन्दौ जीमूत-वत्सरौ, ॥ 1 A cloud.

2 Subjection.

2 A year.

1 Defamation.

2 Command.

८९ अपवादौ तु निन्दाऽऽज्ञे, दायादौ सुत-बान्धवौ, ।

1 Son. 2 Kinsman.

1 A ray of light.

पादा रश्म्यङ्घ्रि-तुर्याशाश्, चन्द्राऽन्यर्कास् तमोनुदः, ॥

2 A foot. 3 A fourth

part. 4 A root. 5 A measure of a verse. 1 The moon. 2 Fire. 3 The Sun.

1 Ill report.

2 Disregard.

3 Controversy decided.

९० निर्वादो जनवादे ऽपि, शादो जम्बाल-शष्पयोः, ।

1 Mud. 2 Young grass.

1 Cry. 2 Weeping.

आरावे रुदिते त्रातर्याक्रन्दो दारुणे रणे, ॥

3 Protector. 4 Dreadful fight.

1 Favour.

2 Tranquility.

९१ स्यात् प्रसादोऽनुरागेऽपि, सूदः स्याद् व्यञ्जनेऽपि च, ।

3 Clearness. 4 Brightness. 5 Pleasure.

1 Sauce or condiment. 2 Cook.

1 A cowherd.

2 Krishna.

गोष्ठाऽध्यक्षेऽपि गोविन्दो, हर्षेऽप्यामोद-वन् मदः, ॥

1 Joy. 2 Fragrance. 3 Intoxication. 4 Pride. 5 Liquor. 6 Rut of elephants.

1 Chief.

2 Royal insignia.

९२ प्राधान्ये राज-लिङ्गे च वृषाऽङ्गे ककुदो ऽस्त्रियाम्, ।

3 Hump of a bull. 4 Summit of a hill.

1 Knowledge.

2 Conversation.

स्त्री संविज्ञान-संभाषा-क्रियाकाराऽऽजि-नामसु, ॥

3 Agreement. 4 War. 5 Name. 6 Pleasing. 7 Conduct. 8 Promise.

1 Religious and moral merit.

९३ धर्मे रहस्युपनिषत्, स्यादृतौ वत्सरे शरत्, ।

2 Privacy. 3 Vedanta. 4 Principle.

1 The sultry season. 2 A year.

1 Industry.

2 Defence Resort.

पदं व्यवसिति-त्राण-स्थान-लक्ष्माऽङ्घ्रि-वस्तुषु, ॥

3 Place. 4 Mark. 5 Foot. 6 Thing. 7 Footsteps. 8 Word. 9 Sound.

- 1 Spot frequented by kine. ९४ गोष्पदं सेविते माने, प्रतिष्ठा कृत्यमास्पदम्, ।
 2 A measure. 1 Dignity. 2 Business. 3 Place.
 1 Desired. त्रिविष्ट-मधुरौ स्वादू, मृदू चातीक्ष्ण-कोमलौ, ॥ 1 Blunt.
 2 Sweet. 2 Soft.

- 1 Foolish, dull. ९५ मूढाऽल्पाऽपटु-निर्भाग्या मन्दाः स्युर, द्वौ तु शारदौ ।
 2 Little. 3 Slow sick. 4 Unluckly. 5 Gentle. 6 Deer. 7 Elephant. 8 Saturn.
 1 New. 2 Diffident. प्रत्यग्राऽप्रतिभौ, विद्वत्-सुप्रगल्भौ विशारदौ, ॥
 3 Produced in autumn. 4 Purity. 5 A year. 6 Durga. 1 Learned. 2 Confident.
 इति दान्ताः ।

- 1 A fathom. ९६ व्यामो वटश्च च न्यग्रोधावुत्सेधः काय उन्नतिः, ।
 2 The Indian fig tree. 3 Measured by arms. 1 Body. 2 Height.
 1 A yoke for burdens. पर्याहारश्च मार्गश्च च विवधौ वीवधौ च तौ, ॥
 2 A highway. 3 Load. 4 Storing of Corn.

- 1 A branch of a tree at a sacrifice. ९७ परिधिर् यज्ञिय-तरोः शाखायामुपसूर्यके, ।
 2 Halo round The Sun. 3 Navel of a wheel.
 1 A pledge. बन्धकं व्यसनं चेतःपीडा ऽधिष्ठानमाधयः, ॥
 2 A calamity.
 3 Mental agony. 4 Place.

- 1 A reconciling of differences. ९८ स्युः समर्थन-नीवाक-नियमाश्च च समाधयः, ।
 2 Silence. 3 Promise. 4 Meditation. 5 Perseverance.
 1 Offence or guilt. दोषोत्पादे ऽनुबन्धः स्यात् प्रकृतस्याऽदि-विनश्वरे ॥
 2 Indicatory letters unsounded. 3 Elements of language.

- 3 A person following an example. ९९ मुख्याऽनुयायिनि शिशौ प्रकृत्याऽनुवर्तने, ॥ 4 Child. 5 Continuation.
 1 VISHNU. विधुर् विष्णौ चन्द्रमसि, परिच्छेदे विले ऽवधिः, ॥
 2 The moon. 1 Limit. 2 A hole. 3 Attention. 4 Period. 5 Place.

- 1 Rule, form. १०० विधिर् विधाने दैवे ऽपि, प्रणिधिः प्रार्थने चरे, ।
 2 Fate. 3 Time. 4 Brahma. 5 Ritual. 6 Kind. 7 Command. 1 Request. 2 A spy. 3 Place.
 1 Learned. 2 Budha. बुध-वृद्धौ पण्डिते ऽपि, स्कन्धः समुदये ऽपि च, ॥
 3 Defied saint. 1 Multitude. 2 A trunk of a tree. 3 A shoulder.
 4 Old. 5 Increased. 4 Part of the army. 5 King. 6 Chapter. 7 Five objects of sense.

1 Name of a country. १०१ देशे नद-विशेषे ऽब्धौ सिन्धुर् ना सरिति स्त्रियाम्, ।
2—of a river. 3 A sea. 4 A river.

1 Form or rule. विधा विधौ प्रकारे च, साधू रम्ये ऽपि च त्रिषु, ॥
2 Manner, sort. 3 Fodder.
4 Prosperity. 1 Handsome, pleasing. 2 A saint, 3 Right. 4 Good.

1 A wife. १०२ वधूर् जाया स्तुषा स्त्री च, सुधा लेपोऽमृतं स्नुही, ।
2 Daughter-in-law.
3 A woman. 4 A bridge. 1 Plaister. 2 Nectar. 3 Euphorbia
Ternealli. 4 Head.

1 Promise. संधा प्रतिज्ञा मर्यादा, श्रद्धा संप्रत्ययः सृष्टा, ॥
2 State, boundary.
3 Joint. 1 Belief, confidence. 2 Fondness.

1 Ardent spirit. १०३ मधु मये पुष्प-रसे क्षौद्रे ऽप्यन्धं तमस्यपि, ।
2 Nectar of flowers. 3 Honey. 4 A demon. 5 Chaitra. 6 Bassia Latifolia. 7 Spring.
1 Darkness. 2 Blind. 3 Water.

1 Conceited of learning. अतस् त्रिषु, समुन्नद्धौ पण्डितमन्य-गर्वितौ, ॥
2 Proud. 3 Elevated.

1 A reproachful appellative. १०४ ब्रह्मबन्धुराधिके निर्देशे, ऽथाऽवलम्बितः ।
2 Indefinite appellation. 1 Relied on.
2 Near. 3 Wrapt up. 4 Bound. अ-विदूरो ऽप्यवष्टब्धः, प्रसिद्धौ ख्यात-भूषितौ, ॥
1 Notorious. 2 Adorned.

1 Odour. 'लेशेऽपि गन्धः, संबाधो गुह्यसंकुलयोरपि ।
2 Sulphur. 1 Female organ. 2 Throng. 3 Distress.
3 Little. 4 Arrogance. बाधा निषेधे दुःखे च, ज्ञातृचान्द्रिसुरा बुधाः' ॥ १३ ॥
1 Prohibition. 1 A wise man. 2 Moon light. 3 Liquor.
2 Pain. 3 Injury.

इति धान्ताः ।

1 The Sun. १०५ सूर्य-वह्नी चित्रभानू, भानू रश्मि-दिवाकरौ, ।
2 Fire. 1 Ray of light. 2 The Sun.

1 BRAHMA. भूतात्मानौ धातृ-देहौ, मूर्ख-नीचौ पृथग्जनौ, ॥
2 Body. 1 An ignorant man. 2 One of a low tribe.

1 A mountain. १०६ प्रावाणौ शैल-पाषाणौ, पत्रिणौ शर-पक्षिणौ, ।
2 A rock or stone. 1 An arrow. 2 A bird. 3 A Falcon.

1 A tree. तरु-शैलौ शिखरिणौ, शिखिनौ वह्नि-वर्हिणौ, ॥
2 A mountain. 1 Fire. 2 A peacock. 3 A tree. 4 Arrow.
5 Cock. 6 Gallineous fowl. 7 Crested.

- 1 Desire. १०७ प्रतियत्नाबुभौ लिप्सोपग्रहावथ सादिनौ । 3 Com-
 2 Making prisoner. prehension.
 1 Chariteer.
 2 Horseman. द्वौ सारथि-हयारोहौ, वाजिनो ऽश्वेषु-पक्षिणः, ॥
 3 Elephant-rider. 1 A horse. 2 An arrow. 3 A bird.
 1 Family. १०८ कुले ऽप्यभिजनो जन्म-भूम्यामप्यथ हायनाः ।
 2 Native spot.
 3 Noble born. 1 A year. 2 Ray of light.
 3 A kind of rice. वर्षाऽर्चिर्-व्रीहिभेदाश् च, चन्द्राग्न्यर्का विरोचनाः, ॥
 1 Hair. 2 Skin. १०९ केशे ऽपि वृजिनो, विश्वकर्मा ऽर्क-सुरशिल्पिनोः, ।
 3 Sin. 1 The moon. 2 Fire. 3 The Sun. 4 Name of a Person.
 1 Care. आत्मा यत्नो धृतिर् बुद्धिः स्वभावो ब्रह्म वार्म च, ॥
 2 Firmness.
 3 Intellect. 4 Disposition. 5 Brahman. 6 Body. 7 Soul. 8 Mind.
 1 INDRA. 2 A vic- ११० शक्रो घातुक-मत्सेभो वर्षुकाऽदो घनाघनः, ।
 ous elephant.
 3 Monsoon. 4 Mischievous. 5 Collision.
 1 Pride of wealth, अभिमानो ऽर्याऽऽदिन्दर्पे ज्ञाने प्रणय-हिंसयोः, ॥
 etc.
 2 Knowledge. 3 Request 4 Killing.
 1 A cloud. १११ घनो मेघे मूर्ति-गुणे त्रिषु मूर्तेः निरन्तरे, ।
 2 Solidity. 3 Hard.
 4 Thick. 5 Cyperus rotundus. 6 Iron club. 7 Assemblage. 8 Cymbal.
 1 The Sun. इनः सूर्ये प्रभौ, राजा मृगाङ्के क्षत्रिये नृपे, ॥
 2 A master. 1 The moon. 2 A soldier by tribe. 3 A king.
 1 A dancing girl. ११२ वाणिन्यौ नर्तकी-दूत्यौ, स्वन्त्यामपि बाहिनी, ।
 2 A female mes-
 senger. 3 A clever woman 1 A river. 2 An army. 3 Kind of Metre.
 1 The thunderbolt. ह्यादिन्यौ वज्र-तडितौ, वन्दायामपि कामिनी, ॥
 2 Lightning. 1 A climbing plant. 2 A lady.
 1 The skin. ११३ त्वग्-देहयोरपि तनुः, सूना ऽधो-जिह्विका ऽपि च, ।
 2 Body.
 3 Thin. 4 Small. 5 Separate. 1 The uvulva. 2 A murder place.
 3 Place of Slaughter such as Kitchen etc. 4 Delivery. 5 Flower.
 1 A sacrifice. ऋतु-विस्तारयोरस्त्री वितानं त्रिषु तुच्छके ॥
 2 Expansion. 3 Mean.
 4 Slow. 5 Empty. ११४ मन्दे, ऽथ केतनं कृत्ये केताबुपनिमन्त्रणे, ।
 6 Canopy. 1 Indispensable act. 2 A Banner. 3 Invitation.
 1 Holy writ. वेदस् तत्त्वं तपो ब्रह्म, ब्रह्मा विप्रः प्रजापतिः, ॥
 2 True knowledge.
 3 A Penance. 1 A priest by birth. 2 The creator.

- 1 Perseverance. ११५ उत्साहने च हिंसायां सूचने चाऽपि गन्धनम्, ।
 2 Destruction. 3 Indication. 4 Manifestation.
- 1 Calcining. आतश्चनं प्रतीवाप-ज्वनाऽऽप्ययनाऽर्थकम्, ॥
 2 Speed.
 3 Satisfaction. 4 Calamity.
- 1 A mark or token. ११६ व्यञ्जनं लाञ्छनं स्मश्रु-निष्ठानाऽवयवेष्वपि, ।
 2 A beard. 3 Condiment. 4 Private part of a male or female. 5 A consonant.
- 1 Detraction. स्यात् कौलीनं लोक-वादे युद्धे पश्वहि-पक्षिणाम्, ॥
 2 A combat of animals, birds and serpents. 3 Rumeur.
- 1 Going forth, exit. ११७ स्यादुद्गानं निःसरणे वन-भेदे प्रयोजने, । 2 A garden.
 1 Leisure. अवकाशे स्थितौ स्थानं, क्रीडाऽऽदावपि देवनम्, ॥ 3 Purpose.
 2 Place. 3 Stay. 1 Sport, play. 2 Grief. 3 Desire to surpass. 4 Lamentation. 5 Gambling.
- 1 Turning away. ११८ व्युत्थानं प्रतिरोधे च विरोधाऽऽचरणे ऽपि च, ।
 2 Opposition. 3 Independence.
- 1 Manly exertion. उत्थानं पौरुषे तन्त्रे संनिविष्टोद्गमे ऽपि च, ॥
 2 Domestic affairs.
 3 Getting up. 4 Motion.
- 1 Killing. 2 Obse- ११९ मारणे मृत-संस्कारे गतौ द्रव्ये ऽर्थ-दापने । 4 Substance.
 quies. 3 Motion. निर्वर्तनोपकरणाऽनुव्रज्यासु च साधनम्, ॥ 5 Repayment.
- 6 Accomplishing.
 7 Materials.
 8 Accompaniment. 9 Means. 10 following. 11 Army. 12 Cause. 13 Sacrifice.
 14 Solitary place of debt.
- 1 Revenge. 2 Gift. १२० निर्यातनं वैर-शुद्धौ दाने न्यासाऽर्पणे ऽपि च, ।
 3 Delivery of a deposit. 4 Repayment.
- 1 Calamity. व्यसनं विपदि भ्रंशे दोषे कामज-कोपजे, ॥
 2 Fall.
 3 Fault arising from desire or anger. 4 Sin. 5 Ardent desire. 6 Vain effort.
- 1 Eyelash. 2 Fila- १२१ पक्ष्माऽक्षि-लोम्नि किञ्जल्के तन्त्वाऽऽद्यंशेऽप्यणीयसि, ।
 ments of a flower. 3 A short thread. 4 Very small. 5 Wing.
- 1 Certain days of the lunar month. तिथि-भेदे क्षणे पर्व, वर्त्म नेत्रच्छदे ऽध्वनि, ॥
 2 Introduction. 3 A festival. 4 Knot. 5 Book. 1 Eyelid. 2 A road.
- 1 Wrong or unfit act. १२२ अ-कार्य-गुह्ये कौपीनं, मैथुनं संगतौ रते, ।
 2 Private part.
 4 Covering of the privy part. 1 Union. 2 Copulation. 3 A marriage.
- 1 The supreme soul. १२३ प्रधानं परमाऽऽत्मा धीः, प्रज्ञानं बुद्धि-चिह्नयोः, ॥
 2 Intellect.
 3 Nature. 4 Elephant Driver. 5 Chief. 1 Knowledge. 2 A mark, token.

- 1 A blossom. १२३ प्रसूनं पुष्प-फलयोर्, निधनं कुल-नाशयोः, ।
 2 A fruit. 1 A family. 2 Disappearance. 3 Death.
- 1 Weeping. क्रन्दने रोदनाऽऽह्वाने, वर्ष्म देह-प्रमाणयोः, ॥
 2 Lamenting. 1 Body. 2 Elevation, weight.
- 1 A house. 2 Body. १२४ गृह-देह-त्विद्-प्रभावा धामान्यथ चतुष्पथे । 4 Dignity.
 3 Light lustre. 1 Meeting of four
 1 Meeting of four संनिवेशे च संस्थानं, लक्ष्म चिह्न-प्रधानयोः, ॥
 roads. 2 Construction. 3 Form. 4 Death. 1 A mark, token. 2 Chief. 3 A target.
- 1 Covering, १२५ आच्छादने संविधानमपवारणमित्युभे, । 3 Conceal-
 2 Clothing. ment.
 1 Accomplishment. आराधनं साधने स्यादवाप्तौ तोषणे ऽपि च, ॥³ Grati-
 2 Attainment. fying.
- 1 A wheel. १२६ अधिष्ठानं चक्र-पुर-प्रभावाऽध्यासनेऽपि, ॥
 2 A town. 3 Prowess. 4 Fixing. 5 Adjustment.
- 1 Excellent of its रत्नं स्व-जाति-श्रेष्ठे ऽपि, वने सलिल-कानने, ॥
 kind. 2 A jewel. 1 Water. 2 A forest.
- 1 Separate. १२७ तलिनं विरले स्तोके वाच्य-लिङ्गं, तथोत्तरे, ।
 2 Small. 3 Inferior. समाप्ताः सत्-समैके स्युः, पिशुनौ खल-सूचकौ, ॥
 1 Virtuous. 1 Wicked. 2 A whisper.
 2 Similar. 3 Same.
- 1 Deficient. १२८ हीन-न्यूनावून-गह्वौ, वेगि-शूरो तरस्विनौ, ।
 2 Blamable. 1 Swift. 2 Valiant.
- 1 Guilty. 2 Subdued. अभिपन्नो ऽपराद्धो ऽभिग्रस्त-व्यापद्रतावपि, ॥
 3 Distressed. इति नान्ताः ।
- 1 An ornament. १२९ कलापो भूषणे बह्वै तूष्णीरे संहतावपि, ।
 2 A string of bells. 3 An eye on Peacock's tail. 4 A quiver. 5 Multitude.
- 1 Furniture, परिच्छदे परीवापः पर्युप्तौ सलिल-स्थितौ, ॥
 2 Sowing around. 3 Still water. 4 A tank.
- 1 A herdsman. १३० गोधुग्-गोष्ठपती गोपौ, हर-विष्णु वृषाकपी, ।
 2 The head of a cowpen. 3 Superintendent of a village. 4 King. 1 SIVA. 2 VISHNU. 3 FIRE.
- 1 Vapour. बाष्पमूष्माश्रु, कशिपु त्वन्नाम-च्छादनं द्वयम्, ॥
 2 A tear. 1 Food. 2 Clothing.

- 1 A bed. १३१ तल्पं शय्याऽट्ट-दारेषु, स्तम्बे ऽपि विटपो ऽस्त्रियाम्, ।
 2 An upper story. 1 A clump or cluster. 2 A branch of a tree. 3 Expansion.
 3 A wife. 1 Learned.
 1 Pleasing. १३२ मेघ-लिङ्गा अमी, कूर्मी वीणा-भेदश् च कच्छपी, ।
 2 A female turtle. 1 A sort of lute. 1 A blanket of hair.
 2 A sort of lute. 1 A blanket of hair. 2 Eight of a day.
 2 Eight of a day. 'कुतपो मृग-रोमोत्थ-पटे चाहो ऽष्टमे ऽशके. ।

इति पान्ताः ।

- 1 Tuft of hair. 2 A river. 'शिफा शिखायां सरिति मांसिकायां च मातरि ॥१४॥
 3 Water Lily. 4 A mother. शफं मूले तरूणां स्याद् गवादीनां खुरेऽपि च ।
 1 A root of a tree. 2 A hoof. गुल्फः स्याद् गुम्फने बाहोरलंकारे च कीर्तितः ॥१५॥
 1 A Garland. 2 An ornament. र-वर्णे पुंसि रेफः स्यात् कुत्सिते वाच्य-लिङ्गकः' ॥१६॥
 1 The letter र. 2 Bad.

इति पान्ताः ।

- 1 Spirit after death. अन्तरा-भव-सत्त्वे ऽश्वे गन्धर्वो दिव्य-गायने, ॥
 2 A horse. 3 A singer. 4 Celestial beings. 5 Sort of deer.
 1 A ring. १३३ कम्बुर् ना वलये शङ्खे, द्विजिह्वौ सर्प-सूचकौ, ।
 2 A conch or shell. 1 A serpent. 2 A whisperer or informer.
 1 Eastern. 2 Prior. पूर्वो ऽन्य-लिङ्गः प्रागाह पुम्-बहुत्वे ऽपि पूर्वजान् ॥
 3 Forefathers. 4 First. 'चित्रपुङ्खेऽपि कादम्बो नितम्बोऽद्रितटे कटौ' ॥१६॥
 1 Arrow. 2 A plant. 1 Slope of a hill. 2 A hip.
 1 A ladle. १३४ कुम्भौ घटेभमूर्ध्नाशौ, डिम्भौ तु शिशु-बालिशौ, ।
 2 Serpent-hood. १३५ कुक्षि-भ्रूणाऽर्मका गर्भा, बिम्बम्भः प्रणये ऽपि च, ।
 1 A dish. 2 A circle.

इति बान्ताः ।

- 1 A jar. १३४ कुम्भौ घटेभमूर्ध्नाशौ, डिम्भौ तु शिशु-बालिशौ, ।
 2 A temple. 1 A child. 2 An ignorant man.
 3 The sign Aquarius. स्तम्भौ स्थूणा-जडीभावौ, शम्भू ब्रह्म-त्रिलोचनौ, ॥
 1 Post or pillar. 1 BRAHMA. 2 SIVA. 3 Superior deity of jinas.
 2 Insensibility. १३५ कुक्षि-भ्रूणाऽर्मका गर्भा, बिम्बम्भः प्रणये ऽपि च, ।
 1 The belly. 2 A fetus. 3 A child. 1 Acquaintance. 2 Confidence. 3 Amorous solicitation.
 4 Interior. 1 A large drum. 2 A die. स्याद् भेर्या दुन्दुभिः पुंसि, स्यादक्षे दुन्दुभिः स्त्रियाम्, ॥
 3 A stake at play.

1 Safflower. 2 Gold. १३६ स्यान् महा-रजते क्लीबं कुसुम्भं करके पुमान्, ।
3 Water-pot.

1 A Kshatriya. क्षत्रियेऽपि च नाभिर् ना, सुरभिर्गवि च स्त्रियाम्, ॥
2 An emperor.
3 The nave of a wheel. 1 A cow. 2 Musk. 3 Spring. 4 Fragrant. 5 Pleasing.

1 An assembly. १३७ सभा संसदि सम्ये च, त्रिविध्यक्षेऽपि बल्लभः ।
2 One of a

company. 3 Group. 4 House. 5 Gaming. 1 A superintendent.
2 The chief headman. 3 A lover.

इति भान्ताः ।

1 A ray of light. किरण-प्रग्रहौ रश्मी, कपि-भेकौ प्लवङ्गमौ, ॥ 1 An ape.
2 A rein. 2 A frog.

1 Desire. १३८ इच्छा-मनोभवौ कामौ, शक्त्युद्योगौ पराक्रमौ, ।
2 Love, Cupid.

4 Desirable. 5 Good. 1 Power. 2 Exertion. 3 Valour.

1 Moral and धर्माः पुण्य-यम-न्याय-स्वभावाऽऽचार-सोमपाः, ।
religious merit.

2 Yama. 3 Fitness. 4 Nature. 5 Usage. 6 Drinker of Soma.

7 Father of Yudhishtira. 8 Religion. 9 Vedas. 10 A sacrifice.

1 Deliberate १३९ उपाय-पूर्वं आरम्भ उपधा चाप्युपक्रमः, ।
undertaking.

2 A stratagem. 3 Valour.

1 A market. 2 A town. वणिक्-पथः पुरं वेदो निगमा, नागरो वणिक् ॥
3 Holy writ, the Vedas.

4 Trade. 1 A citizen, a townsman.

1 A trader. १४० नैगमौ द्वौ, बले रामो नील-चारु-सिते त्रिषु, ।
2 The Vedas.

1 BALARAMA. 2 Parshuram. 3 Rama. 4 Black. 5 Pleasing. 6 White.

1 In comp. शब्दाऽऽदि-पूर्वो वृन्देऽपि ग्रामः, क्रान्तौ च विक्रमः, ॥
A multitude.

2 A Village. 3 Octave in music. 1 Walking. 2 Power. 3 Valour.

1 Praise. १४१ स्तोमः स्तोत्रेऽध्वरे वृन्दे, जिह्वास् तु कुटिलेऽलसे, ।
2 A Sacrifice.

3 Multitude. 1 Crooked. 2 Idle.

1 Heat. 2 Sweat. उष्णेऽपि घर्मश् चेष्टाऽलङ्कारे भ्रान्तौ च विभ्रमः, ॥

1 Illusion. 2 Confusion. 3 Eye gestures.

1 A disease of the १४२ गुल्मा रुक्-स्तम्ब-सेनाश् च, जामिः स्वसु-कुलस्त्रियोः ।
spleen. 2 Clump

of grass. 3 Army. 4 Fort. 5 Platoons. 6 Group of Branches.

1 A sister. 2 A chaste woman.

1 The earth.

2 Patience. क्षिति-क्षान्त्योः क्षमा, युक्ते क्षमं शक्ते हिते त्रिषु, ॥

3 Proper. 4 Able. 5 Benevolent. 6 Forgiveness.

1 Green. १४३ त्रिषु श्यामौ हरित्-कृष्णौ, श्यामा स्याच्छारिवा निशा,।
2 Black.

3 A potherb. 4 Fragrant plant. 5 Night. 6 A young woman.

1 A tail.

2 A mark on the fore-head. 3 A horse. 4 Ornament. 5 Chief. 6 A flag, symbol. 7 Prowess. 8 Horn.

1 The supreme soul. १४४ सूक्ष्ममध्यात्ममय्याद्ये प्रधाने प्रथमस् त्रिषु । 1 First.

2 An Atom. 3 Little. १४४ सूक्ष्ममध्यात्ममय्याद्ये प्रधाने प्रथमस् त्रिषु । 2 Chief.

1 Pleasing.

2 Reverse, contrary. वामौ बलु-प्रतीपौ द्वावधमौ न्यून-कुत्सितौ, 1 Low.

3 Left. 4 Udder. 5 Cupid. 6 Siva. 7 Wealthy. 8 Woman. 9 A mare.

1 Old.

2 Used. १४५ जीर्णं च परिमुक्तं च यातयाममिदं द्वयम् ।

इति मान्ताः ।

1 A horse.

2 VISHNU's bird.

1 A house. 2 Loss. 3 Destruction. 4 Consumption. 5 King's disease.

1 Husband's brother.

2 Wife's brother.

1 A thundercloud.

2 INDRA.

3 Rain. 4 Cloud.

1 The 8th asterism. १४७ तिष्यः पुष्ये कलियुगे, पर्यायोऽवसरे क्रमे, ।

2 The 4th age.

1 Opportunity. 2 Succession.

1 Subjected.

2 Oath, ordeal.

प्रत्ययोऽधीन-शपथ-ज्ञान-विश्वास-हेतुषु ॥

3 Knowledge. 4 Trust. 5 Cause.

6 A hole.

7 An Affix.

8 Celebrity. 9 Usage.

1 Incompleteness.

1 An oath.

2 Usage. 3 Time.

4 Demonstrated conclusion. 5 Bargain. 6 Hint.

1 Vice. 2 Ill fortune. 3 Calamity.

1 Transgression. १५० अत्ययोऽतिक्रमे कृच्छ्रे दोषे दण्डेऽप्यथाऽऽपदि ।

2 Distress.

3 Fault. 4 Punishment.

2 War. 3 Futurity.

युद्धाऽऽयत्योः संपरायः, पूज्यस् तु श्वशुरेऽपि च, ॥

1 A father-in-law. 2 A teacher. 3 Respected.

- 1 Rear guard. १५१ पश्चादवस्थायि बलं समवायश् च सन्नयौ, ।
 2 Multitude. संघाते संनिवेशे च संस्त्यायः, प्रणयाम् त्वमी ॥
 1 Assemblage. 2 Vicinity. 3 A house. 1 Acquaintance.
- 2 Solicitation. १५२ विस्मय-याच्चा-प्रेमाणो, विरोधे ऽपि समुच्छ्रयः, ।
 3 Love. 1 Enmity. 2 Elevation.
- 1 Frequented and known region. विषयो यस्य यो ज्ञात्स् तत्र शब्दाऽऽदिकेष्वपि, ॥
 2 Object of Sense. 3 Country.
- 1 Infusion, extract. १५३ निर्यासे ऽपि कषायो ऽस्त्री, सभायां च प्रतिश्रयः, ।
 2 Exudation of a tree. 3 Astringent. 4 Perfume rubbed on body. 1 Assembly. 2 Refuge. 3 House.
- 1 Abundance, frequency. प्रायो भूम्यन्त-गमने, मन्युर् दैन्ये क्रतौ क्रुधि, ॥
 2 Starving to death. 3 Similarity. 1 Distress. 2 A sacrifice. 3 Anger.
- 1 A secret. १५४ रहस्योपस्थयोर् गुह्यं, सत्यं शपथ-तथ्ययोः, ।
 2 Privy part. 1 An oath. 2 Truth. 3 The krita age. 4 True.
- 1 Animal strength. वीर्यं बले प्रभावे च, द्रव्यं भव्ये गुणाऽऽश्रये, ॥
 2 Dignity. 3 Valour. 4 Semen Viriles. 5 Splendour. 1 Right, fit. 2 Substance. 3 Wealth. 4 Drug. 5 Brass.
- 1 A place. १५५ घिष्ण्यं स्थाने गृहे भे ऽग्नौ, भाग्यं कर्म शुभाऽशुभम्, ।
 2 A house. 3 An Asterism. 4 Strength. 5 Fire. 1 Destiny. 2 Goodluck. 3 Ill fate.
- 1 A pignut. कशेरु-हेन्नोर् गाङ्गेयं, विशल्या दन्तिका ऽपि च, ॥
 2 Gold. 3 Bhisma. 1 A plant. 2 Menisperm glabrum.
- 1 The goddess १५६ वृषाकपायी श्री-गौर्यैरभिख्या नाम-शोभयोः, ।
 LAKSHMI. 2 GAURI. 1 A name. 2 Beauty. 3 Glory.
- 3 SWAHA. 4 INDRANI. आरम्भो निष्कृतिः शिक्षा पूजनं संप्रधारणम् ॥
 1 Beginning, undertaking. 2 Atonement. 3 Study. 4 Worship. 5 Disquisition.
- 6 Means. 7 Act. १५७ उपायः कर्म चेष्टा च चिकित्सा च नव क्रियाः, ।
 8 Bodily action. 9 Remedy. 10 Root. 11 Case relation. 12 Religions ceremony. 13 Obsequies.
- 1 Wife of the sun. छाया सूर्य-प्रिया कान्तिः प्रतिबिम्बमनातपः, ॥
 2 Beauty. 3 A reflected image. 4 A shade.

- 1 Enclosure of an edifice. १५८ कक्ष्या प्रकोष्ठे हर्म्याऽऽदेः काञ्च्यां मध्येम-बन्धने, ।
 2 A string of bells. 3 A rope round an elephant's body. 4 Effort. 5 Armpit.
 1 An act. 2 A fierce deity. 3 Pestilence. कृत्या क्रिया-देवतयोस् त्रिषु भेद्ये धनाऽऽदिभिः, ।
 4 Peace. 5 Bribery. 6 Anything to be done.
 1 A rumour. १५९ जन्यः स्याज् जनवादेऽपि, जघन्योऽन्त्येऽधमेऽपि च, ।
 2 Thing to be done. 3 fight. 4 Maid servant. 5 Parents. 1 Last, ultimate. 2 Low, vile. 3 Born of low origin.
 1 Reprehensible. गह्याऽधीनौ च वक्तव्यौ, कृत्यौ सज्ज-निरामयौ, ।
 2 Subject, dependent. 3 Fit to be said. 1 Ready, prepared. 2 Healthy. 3 Skilful. 4 Morning. 5 Auspicious speech. 6 Clouds. 7 Yesterday. 8 Tomorrow.
 1 Intelligent. १६० आत्मवाननपेतो ऽर्थाद्ध्यौ, पुण्यं तु चार्त्तपि, ।
 2 Wealthy. 1 Pleasing. 2 Merits. 3 Good act.
 1 Beautiful. रूप्यं प्रशस्त-रूपे ऽपि, वदान्यो वल्गु-बागपि, ।
 2 Silver. 3 Wrought silver and gold. 1 Eloquent. 2 Generous.
 1 Just, reasonable. १६१ न्याय्ये ऽपि मध्यं, सौम्यं तु सुन्दरे सोम-दैवते, ।
 2 Middle. 3 Low. 1 Handsome, 2 Sacred to the moon. 3 Mild. 4 Mercury.
 इति यान्ताः !
 1 Multitude. निवहाऽवसरौ वारौ, संस्तरौ प्रस्तराऽध्वरौ, ।
 2 Occasion. 3 Service. 4 A day. 1 A bed of grass or bark. 2 A sacrifice.
 1 BRIHASPATI. १६२ गुरु गीष्पति-पित्राद्यौ, द्वापरौ युग-संशयौ, ।
 2 A parent. 3 A Venerable person. 4 Instructor. 5 Heavy. 6 Great. 1 The 3rd age. 2 Doubt.
 1 difference. प्रकारौ भेद-सादृश्ये, आकाराविक्रिप्ताऽऽकृती, ।
 2 Similitude. 1 Hint. 2 Form.
 1 Beard of corn. १६३ किंशारू धान्यश्लेषू, मरु धन्व-धराधरौ, ।
 2 An arrow. 1 A country void of water 2 A mountain.
 1 A tree. 2 A mountain. 3 The Sun. अद्रयो द्रुम-दौलाऽर्काः, स्त्रीस्तनाऽन्दौ पयोधरौ, ।
 1 A Darkness. १६४ ध्वान्ताऽरि-दानवा वृत्रा, बलि-हस्ताऽश्व-कराः, ।
 2 A foe. 3 A demon. 4 Vritra. 1 Tax. 2 Hand. 3 Ray of light. 4 Hailstones. 5 Elephant trunk. 6 Hair.
 1 Splitting fracture. प्रदरा भङ्ग-नारीरू-बाणा, अस्त्राः कचा अपि, ।
 2 A feminine disease. 3 An arrow. 1 Hair. 2 A corner. 3 A tear. 4 Blood.

- 1 A hornless bull. १६५ अ-जात-शृङ्गो गौः काले ऽप्य-श्मश्रुर् ना च तूवरौ, ।
 2 A beardless man.
 1 Gold. 2 Wealth. स्वर्णे ऽपि राः, परिकरः पर्यङ्क-परिवारयोः, ॥
 3 A cloud. 1 A bed. 2 A dependent. 3 Commencement.
 4 Group. 5 Girding as for battle.
- 1 Elegance of a pearl. 2 The pupil of the eye. १६६ मुक्ता-शुद्धौ च तारः स्याच्छारो वायौ स तु त्रिषु ।
 3 A high note in music. 4 A loud noise. 5 Silver. 6 A star.
 1 Air. 2 Variegated. 3 A die table.
- 1 Promise. कर्तुरे, ऽथ प्रतिज्ञाऽऽजि-संविदापस्तु संगरः, ॥
 2 War. 3 Bargain.
 4 Calamity. 5 Praise. 6 Charm. 7 Sami fruit.
- 1 The prayers of the Vedas. १६७ वेद-भेदे गुप्त-वादे मन्त्रो, मित्रो रवावपि, ।
 2 Consultation. 3 Incantation. 1 The sun. 2 A friend.
- 1 A sacrifice. 2 An arrow. 3 Shaving of sacrificial post. 4 Thunderbolt. मखेषु यूपखण्डेऽपि स्वरुर्, गुह्ये ऽप्यवस्करः, ॥
 1 Part to be concealed. 2 Excrement. 3 Sweeping.
- 1 Charge sounded by trumpets. १६८ आहम्बरम् तूर्य-रवे गजेन्द्राणां च गजिते, ।
 2 Roaring of elephants. 3 Beginning. 4 Making show.
- 1 A brisk assault. अमिहारो ऽभियोगे च चौर्ये संनहने ऽपि च, ॥
 2 Robbery. 3 Arming.
- 1 An attendant. १६९ स्याज् जङ्गमे परीवारः खङ्ग-कोशे परिच्छदे, ।
 2 A scabbard.
 3 Insignia of dignity.
- 1 A tree. 2 A hand-ful of sacred grass. विष्टरो विटपी दर्भ-मुष्टिः पीठाऽऽद्यमासनम्, ॥
 3 Stool or cushion.
- 1 A door. १७० द्वारि द्वाःस्थे प्रतीहारः प्रतीहार्यप्यनन्तरे, ।
 2 A porter. 1 A female porter.
- 1 A large ichneumon. विपुले नकुले विष्णौ बभ्रुर् ना पिङ्गले त्रिषु, ॥
 2 VISHNU. 3 Siva.
 4 Fire. 5 A sage. 6 Tawny. 7 Large.
- 1 Strength. १७१ सारो बले स्थिरांशो च न्याय्ये क्लीबं बरे त्रिषु, ।
 2 Essence. 3 Just.
 4 Prosperity. 5 Water. 6 Wealth.
- 1 A gamester. दुरोदरो ब्रूतकारे पणे, ब्रूते दुरोदरम् ॥ 3 Gambling.
 2 A stake.
- 1 A forest. १७२ महाऽरण्ये दुर्ग-पथे कान्तारं पुन-नपुंसकम्, ।
 2 A difficult road.
 3 A sort of sugar cane.
 1 Envy. 2 Envious.
 3 Niggardly. 4 Gnat. मत्सरो ऽन्य-शुभ-द्वेषे तद्वत्-कृपणयोस् त्रिषु, ॥

- 1 A boon. १७३ देवाद् वृते वरः श्रेष्ठे त्रिषु क्लीबं मनाक्-प्रिये, ।
 2 Excellent.
 3 Indeed. 4 A little approved. 5 A husband.
 1 Shoot of a bambu. वंशाऽङ्कुरे करीरो ऽस्त्री तरु-भेदे घटे च ना, ॥
 2 A kind of tree. 3 A jar. 4 A sort of a plant.
 1 Rearguard. १७४ ना चमू-जघने हस्त-सूत्रे प्रतिसरो ऽस्त्रियाम्, ।
 2 A string worn on the wrist at nuptials. 3 Counsel. 4 A servant. 5 Sacrifice.
 1 YAMA. यमाऽनिलेन्द्र-चन्द्राऽर्क-विष्णु-सिंहाऽशु-वाजिषु ॥
 2 Wind. 3 INDRA.
 4 The moon. 5 The sun. 6 Vishnu. 7 A lion. 8 A ray of light. 9 A horse.
 10 A parrot. १७५ शुकाऽहि-कपि-भेकेषु हरिर् ना कपिले त्रिषु, ।
 11 A serpent.
 12 An Ape. 13 A frog. 14 Tawny. 15 Green. 16 Yellow.
 1 A potsherd. शर्करा कर्पराऽशे ऽपि, यात्रा स्याद् यापने गतौ, ॥
 2 A stony nodule.
 3 A country abounding in Stones. 4 A disease. 5 Clayed sugar.
 1 Passing away time. 2 Livelihood. 3 Travelling. 4 Festival.
 1 The earth. १७६ इरा भू-वाक्-सुराऽसु स्यात्, तन्द्री निद्रा-प्रमीलयोः ।
 2 Speech.
 3 Ardent spirit. 4 Water. 1 Drowsiness. 2 Lassitude.
 1 A nurse. धात्री स्यादुपमाता ऽपि क्षितिरप्यामल्यपि, ॥
 2 The earth.
 3 A Mother. 4 A myrobalan.
 1 Wanting a limb. १७७ क्षुद्रा व्यङ्गा नटी वेद्या सरघा कण्टका रिका, ।
 2 A dancing girl.
 3 A courtesan. 4 A bee. 5 An egg plant.
 6 Cruel. 7 Low. त्रिषु क्रूरे ऽधमे ऽल्पे ऽपि क्षुद्रं, मात्रा परिच्छदे ॥
 8 Small. 9 Miserly.
 10 Poor. 1 Requisites, materials. 2 A little.
 3 Quantity. १७८ अल्पे च परिमाणे सा, मात्रं कार्त्स्न्ये ऽवधारणे, ।
 4 Measure. 5 The whole. 6 Only. 7 An earring. 8 An instant. 9 Half a short syllable. 10 Wealth.
 1 Painting, delineation. 2 Wonder. आलेख्याऽऽश्चर्ययोश् चित्रं, कलत्रं श्रोणि-भार्ययोः, ॥
 3 Variegated. 4 A circle. 5 Wonderful. 6 A star. 7 Subhadra.
 1 The hip and loins. 2 A wife. 3 A strong hold.
 1 Fit. capable. १७९ योग्य-भाजनयोः पात्रं पत्रं, वाहन-पक्षयोः, ।
 2 A vessel.
 3 King's minister. 4 A river bed. 5 A vessel in sacrifice. 6 An Actor.
 1 A vehicle. 2 A wing. 3 A leaf. 4 Arrow feather.
 1 Command. निदेश-ग्रन्थयोः शास्त्रं, शस्त्रमायुध-लोहयोः, ॥
 2 Institutes of science. 1 A weapon. 2 Iron. 3 A knife.

- 1 Root of a tree. १८० स्याज् जटांऽशुकयोर् नेत्रं, क्षेत्रं पत्नी-शरीरयोः, !
 2 Wove silk bleached. 3 An eye. 4 The rope of a churn. 5 A car. 6 A guide.
 1 A wife. 2 Body. 3 A field. 4 A holy spot. 5 A Geometrical figure.

- 1 Snout of a hog. मुखग्रे क्रोड-हल्योः पोत्रं, गोत्रं तु नात्रि च, ॥
 2 Forepart of a plough. 3 Sort of cloth. 1 Name. 2 A family. 3 Wealth.
 4 A mountain. 5 The earth. 6 A herd of kine.

- 1 Vesture. १८१ सत्रमाच्छादने यज्ञे सदा-दाने वने ऽपि च, ।
 2 A sacrifice. 3 Constant alms. 4 A forest. 5 Fraud. 6 Means.
 1 Object of perception. अजिरं विषये काये ऽप्यम्बरं व्योम्नि वाससि, ॥
 3 A courtyard. 4 Wind. 1 Ether ; the sky. 2 Apparel. 3 Ambergris.

- 1 A realm. १८२ चक्रं राष्ट्रे ऽप्यक्षरं तु मोक्षे ऽपि, क्षीरमप्सु च, ।
 2 A wheel. 3 A sharp discus. 4 An army. 5 Multitude. 6 A mill. 7 A potter's wheel.
 8 A whirlpool. 9 Ruddy goose. 1 Exemption from transmigration.
 2 A letter. 3 Brahman. 4 Siva. 5 Unalterable. 1 Water. 2 Milk.
 1 Gold. स्वर्णे ऽपि भूरि-चन्द्रौ द्वौ, द्वार-मात्रे ऽपि गोपुरम्, ॥
 2 Frequent numerous. 3 Brahma. 4 Vishnu. 5 Siva. 6 Moon. 7 Camphor. 8 water.
 1 A door. 2 A town gate. 3 Sort of grass.

- 1 A cavern. १८३ गुहा-दम्भौ गह्वरे द्वे, रहो ऽन्तिकमुपह्वरे, ।
 2 Pride. 3 A forest. 4 An Arbour. 1 Near. 2 Solitude.
 1 Front, fore-part. पुरो ऽधिकमुपर्यग्राण्यगारे नगरे पुरम् ॥
 2 More. 3 Top, summit. 4 Point. 5 Assemblage. 6 Four mouthfuls. 7 Chief.
 1 A house. 2 A town. 3 A body. 4 City of Patna.

- 1 A house. १८४ मन्दिरं चाथ राष्ट्रे ऽस्त्री विषये स्यादुपद्रवे, ।
 2 A town. 3 The sea. 1 A country, or realm. 2 Calamity.
 1 Fear, dread, द्रो ऽस्त्रियां भये श्वभ्रे, बज्रो ऽस्त्री हीरके पवौ, ॥
 2 A hole in the ground. 3 Little. 4 A cavern. 1 A diamond. 2 The thunderbolt.

- 1 Chief. १८५ तन्त्रं प्रधाने सिद्धान्ते सूत्रवाये परिच्छदे, ।
 2 Right conclusion. 3 A weaver's batten. 4 Raiment. 5 Responsibility of a Realm.
 6 Dependence. 7 A sacred book. 8 An excellent medicament.
 1 Handle of a fan औशीरश् चामरे दण्डे ऽप्यौशीरं शयनाऽऽसने, ॥
 2 A bed. 3 Chair or stool. 4 Fragrant root.

- 1 Tip of an elephant's trunk. १८६ पुष्करं करि-हस्ताऽग्रे वाद्य-भाण्ड-मुखे जले ।
 2 Head of drum. 3 Water.
 4 Sky. 5 Edge of a scimitar. व्योम्नि खङ्ग-फले पद्मे तीर्थौषधि-विशेषयोः ॥
 6 Lotus. 7 Holy place. 8 A Drug.
 1 Interval. १८७ अन्तरमवकाशाऽवधि-परिधानान्तर्धि-भेद-तादर्थ्ये ।
 2 Period.
 3 Clothing. 4 Covering. 5 Difference. 6 Same. 7 A weak point.
 8 A hole. 9 Own. छिद्राऽऽत्मीय-विना-बहिरवसर-मध्ये ऽन्तरात्मनि च, ॥
 10 Without. 11 Outside.
 12 Opportunity. 13 Midst. 14 Supreme being. 15 Similar. 16 Other.
 1 Fragrant root of grass. १८८ मुस्ते ऽपि पिठरं, राज-कशेरुप्यपि नागरम्, ।
 2 Cyprus rohmdas. 3 A boiler.
 1 Cyprus pertenuis. 2 Ginger. 3 Belonging to a city.
 1 Very dark. शार्बरं त्वन्धतमसे घातुके भेद्य-लिङ्गकम्, ॥
 2 Mischievous, destructive. 3 Vicious elephant.
 1 Pale red. १८९ गौरो ऽरुणे सिते पीते, व्रणकार्यप्यरुष्करः, ।
 2 White. 3 Yellow.
 4 Clean. 5 White mustard. 1 Sharp, corrosive. 2 Semecarpus macardium.
 1 Hard. 2 Old. जठरः कठिने ऽपि स्यादधस्तादपि चाऽधरः ॥
 3 The belly. 1 Inferior, low. 2 The lip. 3 Less. 4 Difficult.
 1 Unperplexed. १९० अनाकुले ऽपि चैकाम्रो, व्यग्रो व्यासक्त आकुले, ।
 2 Attentive. 1 Distracted. 2 Perplexed. 3 Frightened.
 1 Superior, high. उपर्युदीच्य-श्रेष्ठेष्वप्युत्तरः स्यादनुत्तरः ॥
 2 Northern.
 3 Excellent. 4 Answer. 5 Son of Virata.
 1 Inferior. 2 Southern. 3 Worse. 4 Excellent. 5 Silent.
 1 Distant, remote. १९१ एषां विपर्यये श्रेष्ठे, दूराऽनात्मोत्तमाः पराः, ।
 2 Other.
 3 Preeminent. 4 Subsequent. 5 An enemy.
 1 Sweet. स्वादु-प्रियौ च मधुरौ, क्रूरौ कठिन-निर्दयौ, ॥
 2 Pleasing.
 3 Poison. 1 Hard. 2 Pitiless; cruel. 3 Destructive. 4 Terrible.
 1 Generous. १९२ उदारौ दातृ-महतोरितरस् त्वन्य-नीचयोः, ।
 2 Great.
 3 Gentle. 4 Unperplexed. 1 Other. 2 Low, vile.
 1 Indolent. मन्द-स्वच्छन्दयोः स्वैरः, शुभ्रमुदीत-शुक्लयोः ॥
 2 Independent, uncontrolled. 1 Splendid. 2 White. 3 Tale.
 1 A Great shower. 'आसारो बेगबद्धर्षे सैन्यप्रसरणं तथा ॥ १७ ॥

- 2 Incursion of an army. 3 Hail stones. 4 Excellence.

- 1 Beautiful.
2 Humble.

- 1 A pot.
2 An oblation.

धाराभ्रुपाते चोत्कर्षेऽखौ कटाहे तु कर्परः ।

1 A fine pot. 2 Skull. 3 A pot sherd.

बन्धुरं सुन्दरे नम्रे गिरिरू गेन्दुकशैल्योः ॥ १८ ॥

1 Yellow substance. 2 Mountain.

चरुः स्थाल्यां हविःपक्ताऽवधीरः कातरे चले' । १९ ।

1 A fool. 2 Movable.

इति रान्ताः ।

1 Lock on the crown १९३ चूडा किरीटं केशाश् च संयता मौलयस् त्रयः ।
of the head.

2 A diadem. 3 Hair tied on the head. 4 Head.

1 The tree *Pilu*.

2 An elephant.

3 An arrow. 4 A Flower. 5 An Atom.

द्रुमप्रभेद-मातङ्ग-काण्ड-पुष्पाणि पीलवः, ॥

1 YAMA.

2 Measured time. १९४ कृतान्ताऽनेहसोः कालश् चतुर्थेऽपि युगे कलिः ।

3 Death. 4 Infinite time. 5 Black.

1 The fourth age. 2 A quarrel. 3 War, battle. 4 Unblown flower.

1 A deer.

2 A lotus. 3 Water.

4 Laxmi. 5 An excellent woman.

स्यात् कुरङ्गेऽपि कमलः, प्रावारेऽपि च कम्बलः, ॥

1 A blanket. 2 A dewlop.

3 Chief of serpents. 4 Water.

2 Tax, revenue.

3 An oblation.

1 Wrinkle. 4 Bali.

1 Bulkiness.

3 Strength.

2 Army, forces. 4 A crow. 5 Balarama.

1 A whirlwind.

2 Rheumatic.

1 Wicked.

2 A tiger.

3 A serpent. 4 Vicious elephant.

स्थौल्य-सामर्थ्य-सैन्येषु बलं ना काक-सीरिणोः, ॥

१९६ वातूलः पुंसि वात्यायामपि वाताऽसहे त्रिषु, । 3 Insane.

मेघ-लिङ्गः शठे व्यालः पुंसि श्वापद-सर्पयोः, ॥

1 Sin. 2 Filth.

3 Excretion.

4 Dregs. 5 Rust.

1 Colic. 2 A weapon.

1 A lance.

2 A gnomon.

3 A stake. 4 A post. 5 Flame. 6 A blow on the breast. 1 A corner. 2 The

hollow above the hip. 3 Sharp edge. 4 Mark. 5 Arrow. 6 End. 7 Handful.

शङ्कावपि द्वयोः कीलः, पालिः स्थ्यश्वङ्क-पादिकषु, ॥

- 1 A mechanical art. १९८ कला शिल्पे काल-भेदे चाऽऽली सख्यावली अपि, ।
 2 A measure of time. 3 A part. 4 A companion. 2 A row. 3 Calamity.

- 1 Tide. 2 Time. 3 Limit. 4 Sea shore. अर्ध्यानु-विकृतौ वेला काल-मर्यादयोरपि, ॥
 4 Digit of the moon. 5 Long note.

- 1 The Pleiades. १९९ बहुलाः कृत्तिका गावो, बहुलो ऽग्नौ शितौ त्रिषु, ।
 2 A cow. 3 Many. 4 Fire. 5 Black. 6 Cardamum. 7 The dark half of a month.

- 1 Sport. 2 Gesture. लीला विलास-क्रियोरुपला शर्करा ऽपि च, ॥
 1 A stony nodule. 2 Manufactured sugar. 3 Stone. 4 A gem. 5 Sugarcane.

- 1 Blood. 2 Water. २०० शोणिते ऽम्भसि कीलालं, मूलमाद्ये शिफा-भयोः, ।
 1 Origin. 2 Root. 3 An Asterism. 4 Wealth. 5 Water. 6 Corn.

- 1 A multitude. 2 A net. जालं समूह आनाय-गवाक्ष-क्षारकध्वपि, ॥
 3 A window. 4 An unblown flower. 5 Pride. 6 Magic.

- 1 Disposition. २०१ शीलं स्वभावे सद्-वृत्ते, सस्ये हेतु-कृते फलम्, ।
 2 Good conduct. 1 Fruit. 2 Result. 3 Edge of a weapon. 4 Profit. 5 Nutmeg. 6 Pearl. 7 Shield.

- 1 A roof. 2 A film over the eye. छदिर्-नेत्ररुजोः क्लीबं समूहे पटलं न ना, ॥
 3 Multitude. 4 Retinue.

- 1 Bottom. 2 Essential character. २०२ अधः-स्वरूपयोरस्त्री तलं, स्याच् चाभिषे पलम्, ।
 3 Surface. 4 Palm with expended finger. 5 Span. 6 A guard for an archer's arm. 1 Flesh. 2 A measure of four Karshas.

- 1 Submarine fire. 2 The infernal regions. 3 Hole. और्वाऽनले ऽपि पातालं, चैलं बले ऽधमे त्रिषु, ॥
 1 Clothes, vesture. 2 Low, inferior.

- 1 A hole filled with stakes. २०३ कुकूलं शकुभिः कीर्णे श्वभ्रे ना तु तुषाऽनले, ।
 2 Conflagration of chaff.

- 1 Absolute, certain. 2 Alone, sole. 3 Entire. निर्णीते केवलमिति त्रि-लिङ्गं त्वेक-कृत्ययोः, ॥

- 1 Adequacy. २०४ पर्याप्ति-क्षेम-पुण्येषु कुशलं शिक्षिते त्रिषु, । 4 Expert.
 2 Safety. 3 Virtue.

- 1 A shoot or sprout. प्रवालमकुरे ऽप्यस्त्री, त्रिषु स्थूलं जडे ऽपि च, ॥
 2 Coral. 3 The neck of a lute. 1 Stupid. 2 Bulky.

- 1 Having projecting teeth. 2 High. २०५ करालो दन्तुरे तुङ्गे, चारौ दक्षे च पेशलः, ।
 3 Terrible. 4 Soft. 1 Beautiful. 2 Expert. 3 Soft.
 1 Ignorant. मूर्खेऽर्भकेऽपि बालः स्यात्, लोलश् च लसत्पृणयोः ॥
 2 Young, a child.
 3 Hair. 4 Tail of a horse. 5 Perfume. 1 Tremulous. 2 Thirsty.
 1 A house. 'कुलं गृहे ऽपि तालाङ्गे कुबेरे चैककुण्डलः ।
 2 Family.
 3 High personage. 4 Kubera. 5 Group.
 1 Woman-hood. स्त्रीभावावश्यो हेल, हेलिः सूर्ये, रणे हिलिः ॥ १९ ॥
 2 Disrespect. 1 The sun. 1 A battle.
 1 Plough. 2 King. हालः स्यान् वृपतौ मध्ये, शकलच्छदयोर् दलम् ।
 3 Wine. 1 A piece. 2 Cover. 3 Leaf.
 1 Brush. तूलिश् चित्रोपकरणशलाका-तूलशय्ययोः ॥ २० ॥
 2 Cotton bed.
 1 Fierce. 2 Battle. तुमुलं व्याकुले शब्दे शङ्कुली कर्णपात्यपि' । २१ ।
 1 Ear of corn. 2 An ear disease.
 इति लान्ताः ।
 1 A forest. २०६ दव-दावौ वनाऽरण्यवह्नी, जन्म-हरौ भवौ, ।
 2 Fire in a forest. 1 Birth. 2 Siva. 3 Acquisition. 4 World. 5 Existence. 6 Safety.
 1 A counsellor. मन्त्री सहायः सचिवौ, पति-शाखि-नरा धवाः, ॥
 2 A companion. 1 A husband. 2 Lythrum fruticosum. 3 A man.
 1 A mountain. 2 A sheep. २०७ अवयः शैल-मेषाऽर्का, आशाऽऽह्वानाध्वरा हवाः, ।
 3 The sun. 1 Command. 2 Call. 3 Sacrifice.
 1 A living being. भावः सत्ता-स्वभावाऽभिप्राय-चेष्टाऽऽत्म-जन्मसु, ॥
 2 Existence.
 3 Nature. 4 Intension. 5 Substance. 6 Gesture. 7 Soul. 8 Birth.
 9 Thing. 10 Pleasure. 11 Venerable. 12 Learned.
 1 Production. २०८ स्यादुत्पादे फले पुष्पे प्रसवो गर्भ-मोचने, ।
 2 Fruit. 3 Blossom.
 4 Bringing forth. 5 Offspring.
 1 Distrust. अ-विश्वासे ऽपह्वे ऽपि निहृतावपि निहृवः, ॥ ३ Concealment.
 2 Denial.
 1 Elevation. २०९ उत्तेकाऽमर्षयोरिच्छा-प्रसरे मह उत्सवः, ।
 2 Impatience.
 3 Formation of wish. 4 Festival.
 1 Dignity, authority. अनुभावः प्रभावे च सतां च मति-निश्चये, ॥
 2 Firm opinion. 3 Certainty. 4 Hint.

- 1 Generative Cause. 2 Origin. २१० स्याज् जन्म-हेतुः प्रभवः स्थानं चाऽऽद्योपलब्धये, ।
 3 Source. 4 Strength.
- 1 Son of a *Brahmana* by a *Sudra* woman. २११ शूद्रायां विप्र-तनये शस्त्रे पारशवो मतः, ॥
 2 Battle axe. 3 A son born in adultery.
- 1 The polar star. २११ ध्रुवो भ-भेदे क्लीबे तु निश्चिते शाश्वते त्रिषु, ।
 2 Certain.
 3 Perpetual. 4 A stake. 5 Motionless. 6 Siva. 7 Burden of song.
- 1 A kinsman. स्वो शातावात्मनि, स्वं त्रिधात्मीये, स्वोऽस्त्रियां धने, ॥
 2 The soul.
 3 One's own. 4 Wealth.
- 1 Knot round a woman's waist. २१२ स्त्री-कटी-वस्त्र-बन्धेऽपि नीवी परिपणेऽपि च, ।
 2 Mercantile stock. 3 A stake at play. 4 Prison.
- 1 GAURI. शिवा गौरी-फेरवयोर्, द्वन्द्वं कलह-युग्मयोः, ॥
 2 A female jackal.
 3 The yellow myrobalan. 4 Green herb. 5 Siva (m). 6 Welfare (n).
 1 Dispute, quarrel. 2 A pair.
- 1 Substance. २१३ द्रव्याऽसु-व्यवसायेऽपि सत्त्वम-स्त्री तु जन्तुषु, ।
 2 Breath.
 3 A function. 4 Vigour. 5 An animal. 6 Life. 7 Quality. 8 Strength.
- 9 Nature. 10 Demon. 11 Benefit. 12 Existence. 13 Essence.
- 1 Neuter gender. क्लीबं नपुंसकं षण्ठे वाच्य-लिङ्गम-विक्रमे ॥
 2 An eunuch.
 3 Weak. 4 Idle. 5 Important.
- इति वान्ताः ।
- 1 Man of the commercial tribe. २१४ द्वौ विशौ वैश्य-मनुजौ, द्वौ चराऽभिमरौ स्पशौ, ।
 2 A man in general. 1 Spy. 2 War. 3 Conflict with a fierce animal. 4 A string.
- 1 A heap. 2 A sign of the zodiac. द्वौ राशी पुङ्गमेषाऽऽद्यौ, द्वौ वंशौ कुल-मस्करौ, ॥
 1 Family, race. 2 A bambu 3 Multitude.
- 1 Solitude. २१५ रहः-प्रकाशौ वीकाशौ, निर्वेशो भृति-मोगयोः, ।
 2 Display. 1 Wages, hire. 2 Enjoyment.
- 1 YAMA. कृतान्ते पुंसि कीनाशः क्षुद्र-कर्षकयोस् त्रिषु, ॥
 2 Small.
 3 A cultivator. 4 A slayer of cattle. 5 An ape.
- 1 A place or spot. २१६ पदे लक्ष्ये निमित्तेऽपदेशः स्यात्, कुशमप्सु च, ।
 2 A butt. 3 A cause.
 4 Fame. 1 Water. 2 Darbha grass. 3 Son of Rama.
 4 Holy place. 5 Yoke. 6 Share of a plough.
- 1 Age, as youth, etc. 2 Wick of a lamp. 3 Border of a cloth. दशाऽवस्थाऽनेकविधाऽप्याशा तृष्णाऽपि चाऽयता, ॥
 1 Hope, desire. 2 Breath. 3 Region, quarter.

1 A woman. 2 A female elephant. २१७ वशा स्त्री करिणी च स्यात्, दृग् ज्ञाने ज्ञातरि त्रिषु, ।

3 A barren cow. 4 A daughter. 5 Subjection. 6 Wish. 7 Restraint.

8 Power. 9 Subject. 1 Knowledge. 2 Learned man. 3 Sight. 4 An eye.

1 Violent.

2 Hard.

3 Intangible. 4 Cruel. 5 Miserly.

1 Notorious.

2 Light.

3 Display. 4 Clear.

1 Destruction.

2 Disappearance.

२१८ प्रकाशो ऽति-प्रसिद्धे ऽपि, शिशावशे च बालिशः, ।

1 Young. 2 Ignorant.

‘नाशः क्षये तिरोधाने, जीवितेशः प्रिये यमे ॥ २१ ॥

1 Lover. 2 Yama.

1 Wicked.

2 Sword.

नृशंसखड्गौ निस्त्रिशावंशुः सूर्येऽश्वः कराः ।

1 The sun. 2 The rays of the sun.

1 Fast. 2 Rice.

आश्वाख्या शालिशीघ्रायै पाशो बन्धनशस्त्रयोः ॥ २२ ॥

1 Net. 2 Fetters. 3 Weapon.

इति शान्ताः ।

1 A god.

2 A fish.

सुर-मत्स्यावनिमिषौ, पुरुषावात्म-मानवौ, ॥

1 The soul. 2 A man.

1 A crow. 2 Any bird which preys on fish. २१९ काक-मत्स्यात्-खगौ ध्वाङ्क्षौ, कक्षौ च तृण-वीरुषौ, ।

3 A beggar.

1 Grass. 2 A climbing plant.

3 A side. 4 Wall. 5 Sin. 6 Objection in Argument.

1 A halter or rein.

2 A ray of light.

अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ, प्रैषः प्रेषण-मर्दने, ॥

1 Despatch, sending. 2 Paining.

1 Partisan. 2 Side. २२० पक्षः सहाये ऽप्युष्णीषः शिरोवेष्ट-किरीटयोः, ।

3 A braid of hair.

4 Fortnight. 5 Argument. 6 Army. 7 Wing. 8 Thesis. 9 Inference. 10 Option.

1 A turban. 2 A diadem.

1 Lustful.

2 A rat.

शुक्रले मूषिके श्रेष्ठे सुकृते वृषभे वृषः, ॥

3 Preeminent. 4 Virtue. 5 A bull. 6 Sign of zodiac. 7 Karpa. 8 Shower.

1 A bud.

2 A sheath.

२२१ कोषो ऽस्त्री कुक्षले खड्ग-पिधाने ऽर्थौघ-दिव्ययोः ।

3 Treasure. 4 Oath. 5 A sacrificial pot. 6 Eye ball. 7 Testicle. 8 Dictionary.

1 Gaming with dice.

2 A die 3 A board for

चूते ऽक्षे शारि-फलके ऽप्याकर्षो, ऽथाऽक्षमिन्द्रिये ॥

playing. 4 Attraction. 5 Drawing of a bow.

1 Organ of sense. 2 A die.

3 A measure of 16 karshas. 4 Wheel. २२२ ना द्यूताऽङ्गे कर्ष-चक्रे व्यवहारे कलि-द्रुमे, ।

5 Law suit. 6 The bellerick myrobalan. 7 The base of the Ear.

1 Agriculture.

2 Fire with cowdung.

कर्षूर् वार्त्ता करीषाऽग्निः, कर्षः कुल्याऽभिधायिनी, ॥

3 A channel.

1 Virility.

2 Manly act.

3 Semen virile.

1 A bribe. 2 Flesh.

3 Food.

२२३ पुम्-भावे तत्-क्रियायां च पौरुषं, विषमप्सु च, ।

1 Water. 2 Poison.

उपादाने ऽप्यामिषं स्यादपराधे ऽपि किस्त्रिषम्, ॥

1 An offence. 2 Sin.

1 Rain.

2 A country. 3 A year.

4 Shower. 5 Eunuch.

२२४ स्याद् बृष्टौ लोक-धात्वंशे वत्सरे वर्षमस्त्रियाम्, ।

1 Dancing.

2 View.

3 Intellect.

प्रेक्षा नृत्तेक्षणं प्रज्ञा, भिक्षा सेवा ऽर्थना भृतिः, ॥

1 Service. 2 Begging. 3 Hire, wages. 4 Alms.

1 Splendour.

2 Ray of light.

२२५ त्विद् शोभा ऽपि, त्रिषु परे, न्यक्षं कात्स्न्यं-निकृष्टयोः, ॥

1 Entire. 2 Inferior.

1 Perceptible.

2 Superintendent.

प्रत्यक्षे ऽधिकृते ऽध्यक्षो, रूक्षस् त्वप्रेग्न्यचिक्वणे, ॥

1 Unfriendly. 2 Rough.

1 A lac.

3 Target;

‘व्याजसंख्याशरव्येषु लक्षं, घोषौ खव्रजौ ।

1 A sound. 2 A multitude.

1 An ape. 2 Head.

3 Wall. 4 Horn.

कपिशिर्षं भित्तिशृङ्गे ऽनुतर्पश् चषकः सुरा ॥ २३ ॥

1 Vessel. 2 Wine.

1 Disease. 2 Fault;

3 Night.

दोषो वातादिके, दोषा रात्रौ, दक्षो ऽपि कुक्कुटे ।

1 Prudent. 2 A Cock.

1 Tip of a trunk.

2 Sipping.

शुण्डाग्रभागे गण्डूषो द्वयोश् च मुखपूरणे ॥ २४ ॥

इति षान्ताः ।

1 The sun.

2 A goose.

3 Vishnu. 4 Supreme being. 5 Soul. 6 Life. 7 Wind. 8 A sage.

1 A calf.

2 A year. 3 Breast.

1 A bird; Cuculus. 2 God. 3 Antelope. 4 Flamingo. 5 Elephant. 6 A bee.

२२६ रवि-धेतच्छदौ हंसौ, सूर्य-वही विभावसू, । १ The sun. २ Fire.

वत्सौ तर्णक-वर्षौ द्वौ सारङ्गाश् च दिवौकसः, ॥

- Taste or sentiment in dramas. २२७ शृङ्गाराऽऽदौ विषे वीर्ये गुणे रागे द्रवे रसः, ।
 2 Poison. 3 Semen virile. 4 Quality. 5 Love. 6 Water.
 7 Quick silver. 8 The earth. 9 Tongue.
 1 An ear-ring. पुंस्युत्तंसावतंसौ द्वौ कर्णपूरे ऽपि शेलरे, ॥
 2 A crest.
 1 A class of deities. २२८ देव-भेदे ऽनले रश्मौ वसू, रत्ने धने वसु, ।
 2 Fire. 3 Lustre. 4 Gem. 5 Wealth.
 1 VISHNU. 2 Brahma. विष्णौ च वेधाः, स्त्री त्वाशीर् हिताऽऽशंसाऽहि-दंष्ट्रयोः, ॥
 3 A wise man. 4 Killing, murder. 1 Benediction. 2 Fang of a serpent. 3 Killing.
 1 Request. २२९ लालसे प्रार्थनौत्सुक्ये, हिंसा चौर्याऽऽदि-कर्म च, ।
 2 Thirst. 2 Injury, mischief, as robbery, etc.
 1 Slaughter. 2 Mother. प्रसूरश्चा ऽपि, भू-द्यावौ रोदस्यौ रोदसी च ते; ॥
 2 Earth and sky.
 1 Flame. २३० ज्वाला-भासौ न पुंस्यर्चिर्, ज्योतिर् भ-द्योत-दृष्टिषु, ।
 2 Light. 1 A star. 2 Light. 3 Pupil of the eye. 4 The sun. 5 Fire.
 1 Sin. 2 An offence. पापाऽपराधयोरागः, स्वर्ग-बाल्याऽऽदिनोर् वयः, ॥
 1 A bird. 2 Age.
 1 Splendour. २३१ तेजः-पुरीषयोर् वर्चो, महश् चोत्सव-तेजसोः, ।
 2 Ordour. 1 A festival 2 Light.
 1 Quality of passion. २३२ रजो गुणे च स्त्री-युष्मे, राहौ ध्वान्ते गुणे तमः, ॥
 2 Woman's menses. 3 Dust. 4 Pollen. 1 Moon's ascending node. 2 Darkness. 3 Third quality. 4 Grief.
 1 Poetical metre. २३२ छन्दः पद्ये ऽभिलाषे च, तपः कृच्छ्राऽऽदि-कर्म च, ।
 2 Desire. 3 Vedas. 1 Austerity, penance. 2 Vow. 3 Month of Magha.
 1 Strength. सहो बलं, सहा मार्गो, नभः खं, श्रावणो नभाः, ॥
 2 Month of Agrahayana. 1 The sky. 2 The month of Śravana.
 1 A house. २३३ ओकःसन्नाऽऽश्रयश् चौकाः, पयः क्षीरं पयोऽम्बु च, ।
 2 Shelter. 1 Milk. 2 Water.
 1 Splendour. ओजो दीप्तौ बले, श्रोत इन्द्रिये निम्नगा-रये, ॥
 2 Strength. 1 Organ of sense. 2 Stream of a river.

1 Dignity. 2 Splendour. 3 Strength. २३४ तेजः प्रभावे दीप्तौ च बले शुके ऽप्यतस् त्रिषु, ।

4 Semen virile.

1 Intelligent.

2 Learned.

3 Having a true knowledge of the Soul.

विद्वान् विदंश्च, बीभत्सो हिंस्रो ऽप्यतिशये त्वमी, ॥

1 Mischievous, cruel. 2 Envious. 3 Arjuna.

1 Very old.

2 Very excellent.

२३५ वृद्ध-प्रशस्ययोर् ज्यायान्, कनीयांस्तु युवाऽल्पयोः, ।

1 Very young. 2 Very small.

1 Very great.

2 Very excellent.

वरीयांस्तूरु-वरयोः, साधीयान् साधु-बाढयोः ॥

1 Very right. 2 Very firm.

इति सान्ताः ।

1 A leaf.

2 Retinue.

3 A peacock's tail.

२३६ दले ऽपि बर्ह, निर्बन्धोपरागाऽर्काऽऽदयो ग्रहाः, ।

1 Seizure. 2 An eclipse. 3 A planet.

1 A door.

2 A chaplet.

3 Wood jutting out of a wall. 3 A wooden peg.

द्वार्यापीडे काथ-रसे निर्यूहो नाग-दन्तके, ॥

1 The string

suspending a

balance. 2 A rein. 3 A prisoner. 4 Restraint. 5 An arm.

२३७ तुला-सूत्रे ऽश्वाऽऽदि-रश्मौ प्रग्राहः प्रग्रहो ऽपि च, ।

1 A wife. 2 Family;

dependent.

3 Acceptance. 4 Origin, root. 5 Oath. 6 Quarrel.

पत्नी-परिजनाऽऽदान-मूल-शापाः परिग्रहाः, ॥

1 A wife.

2 A house.

२३८ दारेषु च गृहाः, श्रोण्यामप्यारोहो वर-स्त्रियाः ।

1 A woman's waist. 2 Ascents of a climbing plant or a hill.

3 A rider. 4 Length. 5 Height.

1 A multitude.

2 An array of troops.

3 Fabrication. 4 Reasoning.

व्यूहो वृन्देऽप्यहिर वृत्रे ऽप्यग्नीन्द्रर्कास् तमोपहाः, ॥

1 The demon Vritra. 2 Serpent. 3 A rampart.

1 Fire. 2 The moon. 3 The sun.

1 Retinue.

2 Insignia of

Royalty. 3 A thing. 4 Wealth.

२३९ परिच्छदे नृपाहं ऽर्थे परिवर्हो,

इति हान्ताः ।

ऽव्ययाः—परे ।

Indeclinables.

1 A little.

2 Until.

3 Boundary. 4 As a preposition.

आधीषदर्थे ऽभिध्यातौ सीमाऽर्थे चातु-योग-जे, ॥

5 Oh (remembering). 6 As a supplement. २४० आ प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्येऽप्यास् तु स्यात् कोप-पीडयोः ।
1 Ah ! (angrily). 2 Alas (sorrowfully). 3 As a collection.

1 Sinful. 2 Bad. पाप-कुत्सेषदर्थे कु, धिक् निर्भर्त्सन-निन्दयोः ॥
3 A little. 1 Fy ? (menacingly). 2 Fy ! (reproachfully).

1 Moreover. 2 And. २४१ चाऽन्वाचय-समाहारेतरेतर-समुच्चये, ।
3 Mutually. 4 Also.

5 Conversely. 6 Exclusively. 7 Forthwith. 8 Expletive.

1 Well (a benediction.) 2 Safe. स्वस्त्याशीः क्षेम-पुण्याऽऽदौ, प्रकर्षे लङ्घने ऽप्यति, ॥
1 Very. 2 Surpassing.

1 What ? (interrogatively). २४२ स्विन् प्रश्ने च वितर्के च, तु स्याद् भेदेऽवधारणे, ।
2 (Doubtingly).

1 But (indicating difference). 2 Indeed.
3 And. 4 Again. 5 Expletive.

1 Together. 2 Once. सकृत् सहैकवारे चाप्याराद् दूर-समीपयोः, ॥ 1 Far.
3 Always. 2 Near.

1 Westward. २४३ प्रतीच्यां चरमे पश्चादुताऽप्यर्थ-विकल्पयोः, ।
2 Behind.

1 Also. 2 What ? 3 Either or. 4 Doubt. 5 Expletive.

1 Again, often. पुनः-सहाऽर्थयोः शश्रत्, साक्षात् प्रत्यक्ष-तुल्ययोः, ॥
2 Always.
3 Together. 4 Perpetually. 1 In presence, before. 2 As, like.

1 Also ! (Sorrow) २४४ खेदाऽनुकम्पा-संतोष-विस्मयाऽऽमन्त्रणे बत, ।
2 (Compassion).
3 Joy. 4 Surprise. 5 Vocative.

1 Oh (joy). हन्त हर्षेऽऽनुकम्पायां वाक्याऽऽरम्भ-विषादयोः, ॥
2 (Pity).
3 (Inceptive). 4 Alas ! 5 Gift. 6 Certainly.

1 Instead. 2 Each, २४५ प्रति प्रतिनिधौ बीप्सा-लक्षणाऽऽदौ प्रयोगतः, ।
respectively.

3 Towards. 4 For. 5 Portion. 6 Exchange.

1 Therefore. इति हेतु-प्रकरण-प्रकर्षाऽऽदि-समाप्तिषु, ॥
2 Thus.

3 So, well known, 4 Election. 5 Even so. 6 Opinion. 7 Option. 8 So, of
this form of finis. 10 Presence. 11 Existence. 12 Determination.

1 Eastward. २४६ प्राच्यां पुरस्तात् प्रथमे पुराऽर्थेऽप्रत इत्यपि, ।
2 Prior, first.

3 Formerly. 4 In front.

1 As much as (the whole). 2 Until. यावत् तावच् च साकल्ये ऽवधौ मानेऽवधारणे, ॥
3 Number. 4 As much as there are.

1 Auspicious particle. 2 After. २४७ मङ्गलाऽनन्तरारम्भ-प्रश्न-कार्त्येष्वथो अथ, ।

3 Beginning. 4 Question. 5 In detail. 6 Premissing. 7 Order.

8 And. 9 Either or.

1 In vain.

2 Wrong.

वृथा निरर्थकाऽविध्योर्, नानाऽनेकोभयाऽर्थयोः, ॥

1 Many. 2 Both. 3 Without.

1 What ? (interrogative). 2 Or. २४८ नु पृच्छायां विकल्पे च, पश्चात्-सादृश्ययोरनु, ।

3 Doubt.

1 After. 2 Like. 3 Each. 4 Along. 5 Under.

1 Interrogative particle.

प्रश्नाऽवधारणाऽनुज्ञाऽनुनयाऽऽमन्त्रणे ननु, ॥

2 Certainly. 3 Assent. 4 Kind expression. 5 Vocative particle.

6 Reproach. 7 Response.

1 Reprehensive particle. २४९ गर्हा-समुच्चय-प्रश्न-शङ्का-संभावनाश्चपि, ।

2 Even. 3 Interrogation. 4 Earnest desire. 5 Doubt. 6 Possibility.

7 Seeking. 8 Corroberation. 9 Even. 10 Little.

1 As like.

2 Or, either.

3 Only.

उपमायां विकल्पे वा, सामि त्वर्थे जुगुप्सिते, ॥

1 Half. 2 Blameably.

1 With together.

2 Near.

२५० अस्मा सह समीपे च, कं वारिणि च मूर्धनि; ।

1 Water. 2 Head. 3 Ill. 4 Base.

1 Like, as. 2 Thus.

3 Instruction.

4 Command. 5 Certainty. 6 Consent.

इवेत्यमर्थयोरेवं, नूनं तर्कस्य-निश्चये, ॥ 1 Perhaps. 2 Certainly. 3 Recollection.

1 Silently.

2 At ease.

२५१ तूष्णीमर्थे सुखे जोषं, किं पृच्छायां जुगुप्सने, ।

1:What ? (interrogative). 2 Bad ; ill.

1 Evidently.

2 Possibly.

3 Recollection. 4 Wrath. 5 Indignancy. 6 Reproach. 7 Pretence. 8 Surprise.

1 Ornament.

2 Enough. 3 Able.

4 Prohibition. 5 Uselessness.

२५२ अलं भूषण-पर्याप्ति-शक्ति-वारण-वाचकम्, ।

1 Indicative of doubt and reflection.

2 Interrogation. 3 Yes. 4 Fear. 5 Reproach. 6 Dislike.

1 Near. 2 Within, midst.

1 Again. 2 But, on the contrary. २५३ पुनर-प्रथमे भेदे, निर् निश्चय-निषेधयोः, ।

1 Certainly. 2 Negation.

1 Ancient story.

2 Old. 3 Past.

4 Near. 5 Future. 6 Proximity.

स्यात् प्रबन्धे चिरास्तीते निकटाऽऽगामिके पुरा, ॥

- 1 Expansion. २५४ ऊर्यूरी चोरी च विस्तारेऽङ्गीकृतौ त्रयम्, ।
 2 Assent. स्वर्गे परे च लोके स्वर्, वार्ता-संभाव्ययोः किल, ॥
 1 Heaven. 1 News : so reported. 2 Probably.
 2 The next world. 3 Inquiry. 4 Falsehood. 5 Displeasure.
 3 Sky.
- 1 Prohibition. २५५ निषेध-वाक्याऽ लङ्कार-जिज्ञासाऽ नुनये हलु, ।
 2 Expletive.
 3 Inquiry. Conciliation.
 1 Near. 2 Both. समीपोभयतः-शीघ्र-साकल्याऽभिमुखे ऽमितः, ॥
 3 Quickly. 4 Entirely. 5 In front.
- 1 Name. २५६ नाम-प्राकाश्ययोः प्रादुर, मिथोऽन्योन्यं रहस्यपि, ।
 2 Appearance. 1 Mutually. 2 In private.
- 1 Concealment. तिरोऽन्तर्धौ तिर्यगर्थे, हा विषाद-श्रुगर्तिषु, ॥
 2 Awry.
 3 Contempt. 1 Alas ! (sorrow). 2 Grief. 3 (Regret).
- 1 Indication of wonder. २५७ अहहेत्यद्भुते खेदे, हि हेतावधारणे, ।
 2 Of pain or fatigue. 3 Length. 1 Because, for. 2 Indeed.
- इति नानाऽर्थ-वर्गः ३, अत्र मूलश्लोकाः २५६॥, क्षे० श्लो० २४ ॥

अथाऽन्यय-वर्गः । ४

- 3 Long time. १ चिराय चिररात्राय चिरस्याऽऽद्याश् चिराऽर्थकाः
 5 Again and again ; frequently. मुहुः पुनःपुनः शश्वदभीक्ष्णमसकृत् समाः ॥
 7 Soon ; instantly. २ स्नाग् झटित्यञ्जसा ऽह्वाय द्राक् मङ्क्षु सपदि द्रुते ।
 6 Much ; very. बलवत् सुष्ठु किमुत स्वत्यतीव च निर्भरे ॥
- 6 Without ; except. ३ पृथग् विना ऽन्तरेणर्ते हिरुक् नाना च वर्जने ।
 4 Because ; therefore. 2 Some. यत् तद् यतस् ततो हेताव-साकल्ये तु चिच् चन ॥
- 2 Sometimes. ४ कदाचिज् जातु, सार्धं तु साकं सत्रा समं सह ।
 5 Together with. आनुकल्याऽर्थकं प्राध्वं, व्यर्थके तु वृथा मुधा ॥
 1 Conformity.
 2 In vain.

6 Either, or (indicating de-
liberation).
6 Expletives.

५ आहो उताहो किमुत विकल्पे किं किमुत च ।

तु हि च स्म ह वै पाद-पूरणे, पूजने स्वति ॥

2 Particles of praise and reverence.

2 By day.
2 By night.
2 Crooked, bent ;
awry.

६ दिवा ऽह्नीत्यथ दोषा च नक्तं च रजनाविति ।

तिर्यगर्थे साचि तिरोऽप्यथ संबोधनाऽर्थकाः ॥

6 Vocative particles.
1 Near. 2 Midst.

७ स्युः प्याद् पाडङ्ग हे है भोः, समया निकषा हिरुक् ।

1 Inconsiderately,
suddenly.

अ-तर्किते तु सहसा, स्यात् पुरः पुरतो ऽप्रतः ॥

3 Before, in front.

4 Oblations to the
gods.

८ स्वाहा देव-हविर्-दाने श्रौषद् बौषद् वषद्, स्वधा ।

1 —to manes.

3 A little.
2 In the next life.

किञ्चिदीषन् मनागल्पे, प्रेत्याऽमुत्र भवाऽन्तरे ॥

6 As, like. 2 Ah! (in-
dicating surprise).
2 Silently.
2 Instantly.

९ व वा यथा तथेवैवं साम्ये, ऽहो हीति विस्मये ।

मौने तु तूष्णीं तूष्णीकां, सद्यः सपदि तत्-क्षणे ॥

2 Indication of joy.
3 Between ; amidst.

१० दिष्ट्या समुपजोषं चेत्यानन्दे, ऽथा ऽन्तरे ऽन्तरा ।

1 Forcibly,
violently.

अन्तरेण च मध्ये स्युः, प्रसङ्गं तु हठाऽर्थकम् ॥

2 Properly.

११ युक्ते द्वे सांप्रतं स्थाने, ऽभीक्षणं शश्वदनारते ।

2 Continually, perpetually.

4 No, not.

अ-भावे नह्य नो नाऽपि, मा स्म मा ऽलं च वारणे ॥

3 Negative and prohibitive.

2 If.
2 Truly.
2 Apparent.
3 Yes.

१२ पक्षाऽन्तरे चेद् यदि च, तत्त्वे त्वद्धा-ऽञ्जसा द्वयम् ।

प्राकाश्ये प्रादुराविः स्यादोमेवं परमं मते ॥

4 Every way ; all
around.
1 Willingly.

१३ समन्ततस् तु परितः सर्वतो विष्वगित्यपि ।

1 Be it so. 2 Indeed.

अ-कामाऽनुमतौ काममसूयोपगमेस् तु च ॥

1 Indicating contradiction.

१४ ननु च स्याद् विरोधोक्तौ, कश्चित् काम-प्रवेदने ।

1 Introductory of a kind question.

2 Improperly ; unseasonably.

निष्पन्नं दुष्पन्नं गर्ह्ये, यथास्वं तु यथायथम् ॥

2 As thereto appertaining.

2 Falsely.

१५ मृषा मिथ्या च वितथे, यथार्थं तु यथातथम् ।

5 Properly, suitably.

स्युरेवं तु पुनर् वै वेत्यवधारण-वाचकाः ॥ 2 Indeed.

1 Before ; anterior.

१६ प्रागतीता ऽर्थकं, नूनमवश्यं निश्चये द्वयम् । 2 Certainly ; necessarily.

1 A year.

संवद् वर्षे, ऽवरे त्वर्वागमेवं, स्वयमात्मना ॥

2 Former, prior.

1 Assent, consent, promise. 1 Self ; or himself.

1 Little ; low.

१७ अल्पे नीचैर्, महत्युच्चैः, प्रायो भूम्यन्तुते शनैः ।

1 Great ; high, load.

1 Frequently ; generally. 1 Slowly.

1 Perpetually, ever.

सना नित्ये, बहिर् बाह्ये, स्मा ऽतीते, ऽस्तम-दर्शने ॥

1 External ; out.

1 Formerly. 1 Disappearance.

1 Present ; now, being. 1 Interjection, expressive of wrath.

१८ अस्ति सत्त्वे, रघोक्तावु, ऊं प्रभे, ऽनुनये त्वयि ।

1 Interrogative particle. 1 Encouraging vocative.

1 Particle indicating reflection.

हुं तर्के स्यादुषा रात्रेरवसाने, नमो नतौ ॥

1 Close of the night ; morn, break of day. 1 Hail ! salutation ; bow.

1 Again. 1 Ill.

१९ पुनरर्थे ऽङ्ग, निन्दायां दुष्टु, सुष्टु प्रशंसने ।

1 Well.

1 Evening, close of the day.

सायं साये, प्रगे प्रातः प्रभाते, निकषा ऽन्तिके ॥

2 Morning. 1 Near.

1 Favourably.

अमाऽनुगुण्ये, स्मरणे हुं, फड् विघ्ननिराकृतौ ।

1 Well (showing remembrance).

Oh (to remove spells etc.)

1 Acceptingly.

अङ्गीकृतौ स्यादर्थे हुं हीनसंबोधते त्वरे ॥ १॥ 3 Hastily.

2 Callingy.

1 Last year ; penult, and present years.

२० परतु परार्थेषमो ऽब्दे पूर्वे, पूर्वतरे, यति ।

1 To-day.

अद्याऽत्राऽहयथ पूर्वे ऽहीत्यादौ पूर्वोत्तराऽपरात् ॥

2 A former day, etc.

1 Yesterday.

२१ तथा ऽधराऽन्याऽन्यतरेतरात् पूर्वेषुराऽऽदयः ।

1 Both days.

उभयद्युश् चोभयेशुः, परे त्वहि परेद्यवि ॥

1 Next day.

1 Yesterday.
1 Tomorrow.

२२ ह्यो गते, ऽनागते ऽहि श्वः, परश्वस् तु परे ऽहनि ।

1 The day after to-morrow.

2 Then, at that time.

तदा तदानीं, युगपदेकदा, सर्वदा सदा ॥

2 At once ; at the same time. 2 Always ; at all times.

5 Now ; at this time.

२३ एतर्हि संप्रतीऽदानीमधुना सांप्रतं तथा ।

1 East, North, West, etc.

दिग्-देश-काले पूर्वाऽऽदौ प्रागुदक्-प्रत्यगाऽऽदयः ॥

इत्यव्यय-वर्गः ४, अत्र मूलश्लोकाः २३, श्लो० श्लो० १.

अथ लिङ्गाऽऽदि-संग्रह-वर्गः ५

१ स-लिङ्ग-शास्त्रैः सन्नाऽऽदि-कृत-तद्धित-समास-जैः ।

अनुक्तैः संग्रहे लिङ्गं संकीर्ण-वदिहोन्नयेत् ॥

The following are feminine, viz.

(a) Monosyllables in ई or ऊ.

२ लिङ्ग-शेष-विधिर् व्यापी विशेषैर् यद्य-बाधितः, ।

स्त्रियामीदूद्-विरामैकाऽच्, स-योनि-प्राणि-नाम च, ॥

(2) Names of female beings.

(b) Terms signifying lightning, night, creeper, Lute, Quarter, earth, river, modesty.

३ नाम विद्युन्-निशा-वल्ली-वीणा-दिण्-भू-नदी-हियाम्, ।

(c) A compound in अ with a numeral.

अदन्तैर् द्विगुरेकाऽर्थो, न स पात्र-युगाऽऽदिभिः, ॥

(2) Except those ending in पात्र of युग.

(d) A noun ending in the affixes

तल् Showing Multitude ; in य, इति, कथ्यत्, त्र; वुन् (Expressing group).

(e) Or in अनि,

स्त्री-भावाऽऽदावनि-क्तिण्-ण्वल्-णच्-ण्वुच्-क्यच् युजिञ्-

(imprecation). 2 क्तिन् (abstract idea). 3 ण्वल् (disease). नि-शाः, ॥

4 णच् (reciprocity). 5 वुच् (state).

6 क्यच् (या)-abstract sense. 7 युज् (अना)-abstract sense. 8 ईच् (इ)-question and reply. 9 अच् (अ.आ)-abstract sense. 10 नि-abstract import. 11 शा (आ)-abstract sense.

(f) Or in certain
unddi affixes.

(1) नि, ऊ, ई.

(h) Or in ण etc. in-
dicating a weapon
at play.

(i) Or in अ follow-
ing घञ्, implying
place, time, circumstance

1 Flying along like
an eagle.

५ उणाऽऽदिषु निहूरीश् च, ढ्याषूढन्तं चलं स्थिरम्, ।

(g) Or in a feminine termination.

तत् क्रीडायां प्रहरणं चेत्, मौष्ट्या पाल्वा ण-दिक्, ॥

1 Boxing. 2 Playing at fisty cuff.

६ घञो जः सा क्रिया ऽस्यां चेद्, दाण्डपाता हि फाल्गुनी, ।

Stick-flowing festival.

इयैन्म्पाता च मृगया, तैल्म्पाता स्वधेति दिक्, ॥

(1) Oil throwing.

(j) Diminutives.

Formed by giving

the feminine termination to a masculine noun.

(1) Fibre of water lily.

(k) And the particular
nouns here enumerated.

लङ्का शेफालिका टीका धातकी पञ्जिका ऽऽढकी ॥

1 City. 2 Nyctanthes arbortristis. 3 Commentary, annotations ;
a journal 4 Grislea tomentosa. 5 A calender. 6 Cytisus cajan.

7 Plant. 8 A bird.

9 Hiccough.

10 A gadfly.

11 Firebrand.

12 An Ant.

13 Diospyros
melanoxylon.

14 Atom spark.

15 Fracture

16 Deception ; Wave ; Irony.

17 Mine opening.

18 Needle.

19 Scum.

20 Gum.

21 Criticising.

22 Measure.

23 Selected argument.

24 Grindstone

25 a curtain.

26 Centipede.

27 Barbarian.

28 Extreme pain.

29 Destruction.

30 A rug.

31 Bed.

32 Navel.

33 The royal court.

34 Cymbals.

35 Rejoicing.

36 Cup.

37 Rising of Zodiactal sign

38 Astrology.

39 plant.

40 Leprosy.

८ सिध्ना सारिका हिक्का प्राचिकोल्का पिपीलिका ।

तिन्दुकी कणिका भङ्गिः सुरङ्गा-सूचि-माढयः ॥

९ पिच्छा-वितण्डा-काविण्यश् चूर्णिः शाणी द्रुणी दरत् ।

सातिः कन्था तथा ऽऽसन्दी नाभी राजसभा ऽपि च ॥

१० झल्लरी चर्चरी पारी होरा लद्वा च सिध्मला ।

लाक्षा लिक्षा च गण्डूषा गृध्रसी चमसी मसी. ॥

इति स्त्री-लिङ्ग-संग्रहः ।

The following are ११ पुंस्त्वे सन्भेदाऽनुचराः स-पर्यायाः सुराऽसुराः ।
masculine viz.

(a) Nouns signifying gods, Demons.

Heaven, sacrifice,

mountain, cloud,

Sea, tree, time, school, arrow, enemy.

स्वर्ग-यागाऽद्रि-मेघाऽब्धि-द्रु-कालाऽसि-शराऽरयः ॥

- Ray of Light, hand, check, lip, arm, tooth, Throat, hair, nail, A pap. १२ कर-गण्डोष्ठ-दोर्-दन्त-कण्ठ-केश-नख-स्तनाः, ।
 (b) Terms ending in अह or अह. अहाऽहाऽन्ताः, क्ष्वेड-भेदा, रात्राऽन्ताः प्रागसंख्यकाः, ॥
 (c) Names of poisons. (d) Compound terms in रात्र.
 (e) Resins and gums other exculations of trees. १३ श्रीवेष्टाऽऽद्याश् च निर्यासा, असन्नन्ता अ-बाधिताः, ।
 (f) Nouns in अस् or अन्.
 (g) Nouns in तु or रु. कशेरु-जतु-वस्तुनि हित्वा तु-रुविरामकाः, ॥
 1 Root of scirpus maximus. 2 Lac. 3 A thing.
 (h) In अ with a penult क, etc. १४ क-ष-ण-भ-म-रोपान्ता यद्यदन्ता अमी, अथ ।
 (i) Or with a penult ए, etc. प-थ-न-य-स-टोपान्ता, गोत्राऽऽख्याश्, चरणाऽऽह्वयाः, ॥
 (j) Names of families. (k) Names of portions of the Veda.
 (l) Names in धञ्, etc. १५ नाम्यकर्तरि भावे च घञ-जब्-नङ्-ण-घाऽयुचः, ।
 (m) In ल्यु, etc.
 (n) In इमनिच्; ल्युः कर्तरीमनिच् भावे को, घोःकिः प्राऽऽदितोऽन्यतः, ॥
 (o) In क, ऋ. (p) ending in कि.
 (q) The compound term अश्ववडव. १६ द्वन्द्वेऽश्व-वडवावश्च-चडवा, न समाहृते, ।
 (r) कान्त in composition prefixed or suffixed. कान्तः सूर्येन्दु-पर्याय-पूर्वो ऽयः-पूर्वको ऽपि च, ॥
 (s) The nouns here enumerated. १७ वटकश् चाऽनुवाकश् च रल्लकश् च कुडङ्गकः ।
 1 Pulse. 2 Hymn of Vedas. 3 Deer; eyelid. 4 Tree; Root; House; Arrowhead.
 5 Feather. 6 Sam veda. पुङ्खो न्यूङ्खः समुद्रश् च विट-पट्ट-धटाः खटाः ॥
 7 Box. 8 Sodo-aite.
 9 Cloth. 10 A balance. 12 Grass.
 13 Townwell. १८ कोट्टार-घट्ट-हट्टाश् च पिण्ड-गोण्ड-पिचण्ड-वत् ।
 14 A wharf.
 15 A market. 16 Bump of food. 17 Mountaineers. 18 Abdomen.
 19 Goitre. गडुः करण्डो लगुडो वरण्डश् च किणो घुणः ॥
 20 A box.
 21 A staff. 22 Multitude. 23 Scar. 24 Insect.
 25 Bellows.
 26 Dressing of hair. १९ हति-सीमन्त-हरितो रोमन्थोद्रीथ-बुद्बुदाः ।
 27 Green colour. 28 Chewing the cud. 29 Samveda. 30 Bubble of water.
 31 The plant. कासमर्दो ऽर्बुदः कुन्दः फेन-स्तूपौ स-यूपकौ ॥
 32 Hundred million. 33 Lathe 34 Form. 35 Mound of Earth. 36 A post.

37 Sun shine.

38 A soldier.

39 A spear. 40 A razor. 41 Plant.

42 A wave.

43 Arrow.

44 Sorrel. 45 Globe. 46 Vermilion. 47 Soul. Body.

48 Ghost.

49 Javelin.

50 Wrestler. 51 Oblation. 52 Battle axe.

53 A Dish of half

boiled rice.

54 Joy. 55 Shallow boiler. 56 A spitting pot.

२० आतपः क्षत्रिये नाभिः कुणप-क्षुर-केदराः ।

पूर-क्षुर-प्रचुक्राश् च गोल-हिङ्गुल-पुद्गलाः ॥

२१ वेताल-भल्ल-मल्लाश् च पुरोडाशो ऽपि पट्टिशः ।

कुल्माषो रभसश् चैव स-कटाहः पतद्रहः ॥

इति पुंलिङ्ग-शेष-संग्रहः ।

(A) 'The following २२ द्वि-हीने ऽन्यच् च खाऽरण्य-पर्ण-क्षेत्र-हिमोदकम् ।
are neuter : viz.

(a) Nouns signifying शीतोष्ण-मांस-रुधिर-मुखाऽक्षि-द्रविणं बलम् ॥

sky, forest, leaf, hole, frost, water, cold, heat, flesh, blood, mouth, eye, wealth, army,

fruit, gold, copper, २३ फल-हेम-शुल्ब-लोह-सुख-दुःख-शुभाऽशुभम् ।

iron, pleasure, pain, good luck, ill luck.

Water, flower, salts,
same, perfumes.

जल-पुष्पाणि लवणं व्यञ्जनान्यनुलेपनम् ॥

(B) Numerals २४ कोट्याः शताऽऽदि-संख्याऽन्या, वा लक्षा, नियुतं च तत्, ।
above 100.(b) Dissyllables in अस् इस् उस् or अन्. द्व्यच्क्रमसिसुसन्नन्तं, यदनाऽन्तम-कर्तरि, ॥ (c) Nouns in
अन.

(d) In त्र, स and ल. २५ त्राऽन्तं, स-लोपधं, शिष्टं, रात्रं प्राक्-संख्यया ऽन्वितम्, ।

(e) With स् and ल् as penult.

(6) In रात्रि with a numeral.

(f) Compounds in पात्राऽऽद्यदन्तैरेकार्थो द्विगुर् लक्ष्याऽनुसार-तः, ॥

(g) Nouns com- २६ द्वन्द्वैकत्वाऽऽव्ययीभावौ, पथः संख्याऽन्ययात् परः, ।
pounded copula-
tively or adverbially.

(h) पथिन्, with a numeral or particle.

(i) छाया, with a पृथ्याश् छाया बहूनां चेद् विच्छायं, संहतौ सभा ॥
word in the 6th
case.

shadow of a flock of birds.

(j) सभा in composition with the 6th case.

(C) Words showing २७ शालार्था ऽपि परा राजाऽमनुष्याऽर्थादराजकात्, ।
multitude.1 Multitude of
female slaves;

दासीसमं नृपसमं रक्षःसभमिमा दिशः, ॥

1 King's palace ; a meeting of Kings. 1 Multitude of demons.

(k) So in उपज्ञा,
and उपक्रम.
The creation by
Brahma.

२८ उपशोपक्रमाऽन्तश् च तदाऽऽदित्व-प्रकाशने, ।

कोपज्ञ-कोपक्रमाऽऽदि, कन्योशीनर-नामसु, ॥

(j) Also कन्था etc.

(k) Nouns in affixes
having an abs-
tract sense.

२९ भावे न-ण-क-चिद्-भ्यो ऽन्ये समूहे भाव-कर्मणोः ।

(l) In अहं, with
certain terms.

अदन्त-प्रत्ययाः; पुण्य-सुदिनाभ्यां त्वहः परः, ॥

(m) With terminations in अ.

(n) Adverbs and
epithets of in-
declinables.

३० क्रियाऽव्ययानां भेदकान्येकत्वे ऽप्युक्थ-तोदके ।

(o) The nouns here
specified.

चोचं पिच्छं गृहस्थूणं तिरीटं मर्म योजनम् ॥

1 Half eaten food. A palm fruit; A cocoanut. 2 Peacock's tail.

3 House-pillar. 4 Turban. A diadem. 5 A joint. 6 Long measure.

7 Grand sacrifice. ३१ राजसूयं वाजपेयं गद्य-पद्ये कृतौ कवेः ।

8 Sacrifice. 9 Prose
a woman. 10 Verse; sugar.

11 Gem. 12 Com-
mentary.

माणिक्य-भाण्य-सिन्दूर-चीर-चीवर-पिञ्जरम् ॥

13 Minium. 14 Bark. Rag. 15 Dress of a mendicant. 16 A cage.

17 Atheistical philo-
sophy. 18 Yellow
orpiement. 19 Basket. 20 Caldron. 21 Country.

इति नपुंसक-शेष-संग्रहः ।

a) The nouns here
specified are
masculine and neuter.

पुन-नपुंसकयोः शेषोऽर्धच-पिण्याक-कण्टकाः ॥

1 Half a verse of Vedas. 2 Oil cake.

3 Thorn, A fault; Horripilation.

4 Sweet meat.

३३ मोदकस् तण्डकस् टङ्कः शादकः कर्पटोऽर्बुदः ।

5 Perfurance.

6 Chisel. 7 Petticoat. 8 Cloth. 9 Million. Ophthalmia; A mountain.

10 Sin. 11 Exertion. पातकोद्योग-चरक-तमालाऽऽमलका नडः ॥

12 Book on medicine.

13 Tree. 14 Emblick myrobalan. 15 Hollow reed.

16 Leprosy. Wealth. ३४ कुष्ठं मुण्डं शीघ्रं बुस्तं क्ष्वेडितं क्षेम-कुट्टिमम् ।

17 Head. 18 Rum.

19 Force meat. 20 Warwhoof. 21 Well being. 22 Pavement; mine of gems.

23 Confluence.

संगमं शतमानाऽर्म-शम्बलाऽव्यय-ताण्डवम् ॥

24 Adhaka, A palc
of silver. 25 Eye disease 26 Expenses. 27 Indeclinable. 28 Dancing.

29 Bridle.

३५ कवियं कन्द-कार्पासं पारावारं युगन्धरम् ।

30 Bulbous root.

31 Cotton. 32 Opposite bank. 33 Yoke.

34 Sacrificial post.

यूपं प्रग्नीव-पात्रीवे यूपं चमस-चिकसौ ॥

35 Window.

36 Religious vessel. 37 Peas-porridge. 38 Spoon. 39 Bailey meal.

- (b) Certain terms ३६ अर्धर्चाऽऽदौ घृताऽऽदीनां पुंस्त्वाऽऽद्यं वैदिकं ध्रुवम्, ।
as घृतं are exclu-
sively neuter in popular speech except in vedas.

तन् नोक्तमिह, लोके ऽपि तच्च चेदस्यस्तु शेष-वत् ॥

इति पुन-नपुंसक-शेष-संग्रहः ।

- (a) The following ३७ स्त्री-पुंसयोरपत्याऽन्ता, द्वि-चतुः-षट्-पदोरगाः ।
are masculine
and feminine, viz. Patronimics. (b) Generic names of animals.
(c) Names of males, जाति-भेदाः, पुमाख्याश् च स्त्री-योगैः सह, मल्लकः ॥
and by associa-
tion, of females. (d) The terms here specified. 1 Oil vessel.

- 2 Wave. ३८ उर्मिर् वराटकः स्वातिर् वर्णको श्वाटलिर् मनुः ।
3 A cowry.
4 Star. 5 Pigment. 6 tree. 7 Woman's name.
8 Crucible.
9 A measure. मूषा सृपाटी कर्कन्धूर् यष्टिः शाटी कटी कुटी ॥
10 A jujube. 11 Staff. 12 A Petticoat. 13 Hip. 14 A hut.

इति स्त्री-पुंस-शेष-संग्रहः ।

- (a) The following ३९ स्त्री-नपुंसकयोर भाव-क्रिययोः ध्यञ्, कचिच् च बुञ्, ।
are feminine
and neuter, viz. Nouns in ध्यञ् or बुञ्, sometimes.

- 2 Propriety. औचित्यमौचित्यी, मैत्री मैत्र्यं, बुञ् प्रागुदाहृतः, ॥
2 Friendship.

- (b) Compounds in ४० षष्ठ्यन्त-प्राक्-पदाः सेना-छाया-शाला-सुरा-निशाः, ।
सेना, etc.

- 1 Army of men. स्याद् वा नृसेनं श्रनिशं गोशालमितरे च दिक्, ॥
2 Night in which
dogs bark. 3 Cowpen.

- (c) Numerals with ४१ आबन्तान्तोत्तर-पदो द्विगुश् चाऽपुंसि, नश् च लुप्, ।
nouns in औप् or अन्.

- 2 Three beds. त्रिखट्वं च त्रिखट्वी च त्रितक्षं च त्रितक्षयि,
2 Three carpenters.

इति-स्त्री-नपुंसक-शेष-संग्रहः ।

- (A) The nouns here ४२ त्रिषु पात्री पुटी वाटी पेटी कुबल-दाडिमौ ।
specified admit
the three genders.

- 1 Vessel. 2 One hard. 3 Box.
4 A jujube tree. 5 Pomegranate.

इति त्रि-लिङ्ग-शेष-संग्रहः ।

- (B) The gender of the ४३ परं लिङ्गं स्व-प्रधाने द्वन्द्वे, तत्पुरुषे ऽपि तत्, ॥
final is retained.

- (a) That of an other term is followed in certain compounds. ४३ अर्थाऽन्ताः, प्राद्यलम्-प्राप्ताऽऽपन्न-पूर्वाः परोपगाः, ।
- (b) Numerals and pronouns. तद्धिताऽर्थो द्विगुः, संख्या-सर्वनाम-तदन्तकाः, ॥
- (c) Compound epithets, ४४ बहुव्रीहिर-दिङ्-नाम्नामुन्नेयं तदुदाहृतम्, ।
- (d) Epithets expressing a quality, thing, or action. गुण-द्रव्य-क्रिया-योगोपाधयः परगामिनः, ॥
- (e) Verbal active nouns. ४५ कृतःकर्तर्यसंज्ञायां, कृत्याः कर्तरि कर्मणि । passive nouns.
- (f) Adjective derived from nouns. अणाद्यन्तास् तेन रक्ताद्यर्थे नानाऽर्थ-भेदकाः, ॥
- (g) Some numerals, ४६ षट्-संज्ञकास् त्रिषु समा युष्मदस्मत्-तिङ्-व्ययम् । etc., do not vary. परं विरोधे, शेषं तु ज्ञेयं शिष्ट-प्रयोग-तः ॥

इति लिङ्गाऽदि-संग्रह-वर्गः ५. अत्र मूलश्लोकाः ४६, श्लो. ०

४७ इत्यमरसिंह-कृतौ नाम-लिङ्गाऽनुशासने ।

सामान्य-काण्डस् तृतीयः साऽङ्ग एव समर्थितः

इति तृतीयः सामान्य-काण्डः समाप्तः ।

इत्यमरसिंह-कृतं नामलिङ्गाऽनुशासनम् ।

काण्ड-त्रयाऽऽत्मकं साङ्गोपाङ्गं संपूर्णतामगात् ॥ १ ॥

अत्र मूलश्लोकाः ४८०॥; श्लो. श्लोकाः २५॥ सर्वे च मिलित्वा ५१३॥.

अमरकोशस्थश्लोकानां कोष्टकम्

प्र. काण्डे मू. श्लो. २८१॥; श्लो. श्लो. १८; सर्वे च मिलित्वा २९९॥

द्वि. काण्डे मू. श्लो. ७३५॥; श्लो. श्लो. १४॥; सर्वे च मिलित्वा ७५०

तृ. काण्डे मू. श्लो. ४८०॥; श्लो. श्लो. २५॥; सर्वे च मिलित्वा ५१३॥

एवं सर्वेषां काण्डानां योगः मू. श्लो. १४९७॥; श्लो. श्लो. ५८;

सर्वे च मिलित्वा १५६३.

ENGLISH WORD INDEX

The figures refer to the pages

(By D. G. Padhye)

A

- Abandoned, 104
 Abdomen, 152
 Abeter, 23
 Able, 116, 129, 145
 Able to conquer, 76
 Abode, 58, 119, 121
 „ lower men, 32
 „ wealthy, 31
 Abridgment, 17, 107
 Abcess, 57
 Absolute, 138
 Abstraction, 106
 Abundance, 109, 131
 Abundance of shields, 109
 Abundant, 108
 Accent, 17
 Acceptance, 140
 Acceptingly, 144
 Accompaniment, 126
 Accompanying, 98
 Accomplished, 104
 Accomplishment, 126, 127
 Accoutred, 75
 Accumulation, 109
 Acme, 32
 Acquaintance, 107, 128, 131, 139
 Act, 107, 131, 132
 „ of cooking, 111
 „ good, 122
 „ manly, 142
 Act meritorious, 67
 „ of pious liberty, 66
 „ sacrificial, 66
 „ valiant, 120
 Acting fearlessly, 96
 Action, 105, 117, 120
 „ bodily, 131
 Active, 95
 Actor, 134
 Acutely interesting, 95
 Address, 18
 Adequacy, 138
 Adhaka, 154
 Adherence, 105
 Adieu, 101
 Adjoining, 101
 Adjudged, 98
 Adjustment, 127
 Adored, 104
 Adoring deities, 98
 Adorned, 60, 124
 Adorning, 60
 Adultery, 18
 Adulterine, 55
 Adversity, 77
 Affection, 21
 Affectionate, 96
 Affix, 130
 Afflicted by Vice, 98
 Affray, 106
 After, 146
 Again, 145, 146, 149
 Again and Again, 147
 Agastya, 10
 Age, 112, 140
 „ 1st, 131
 „ 3rd, 132, 143
 „ 4th, 130, 132
 „ old, 55, 111
 Aged, 56
 Agony, 111
 Agrahayan, 13, 143
 Aggregate, 55, 68
 Agreement, 15, 122
 Agriculture, 80, 142
 Ah, 145, 148
 Air, 7
 „ inhaled, 7
 Airhole, 31
 Ajwaen, 46
 Akanandi, 41
 Alangium, 36
 Alas, 145, 147
 Alertris, 40
 All, 101
 Alligator, 26
 Alluvion, 25
 Alms, 80, 135, 142
 Alor, 40
 Alone, 102, 111, 138
 Alphabet, 116
 Also, 140
 Altar, 66
 Altitude in Shooting, 77
 Always, 145, 150
 Amaranth, 45, 116
 „ blue, 40
 „ crimson, 40

- Amaranth yellow, 40
 Ambasta, 90
 Amidst, 148
 Amphisbina, 23
 Anarchy, 125
 Ancient, 102
 Ancle, 58
 And, 145, 146
 Andropogin
     schœnansthes, 110
 Anethum, 42
 Anger, 131
 Angle, 115
 Angry, 21
 Animal, 19, 49, 51, 92, 140
 Animal aquatic, 26
 Animosity, 89
 Anirudha, 4
 Annexed, 103
 Anointment, 151
 Anointed, 103
 Answer, 17, 136
 Ant, 151
 Antelope, 48, 112, 142
 Anterior, 149
 Anus, 58
 Anything to be done, 132
 Apartment of Queens,
     32, 115
 Apamarga, 41
 Ape, 48, 110, 112, 134 142,
 Apparel, 135
 Apparent, 102, 148
 Appearance, 147
 Appeased, 73
 Apple, (elephant) 35
     ,, thorn, 40
     ,, wood, 35
 Appointed, 103
 Appointing, 106
 Apprehension, 107
 Apprehensive, 97
 Approved, 134
 Arbour, 114, 135
 Archer, 75
 Archery, 75, 77
 Architect, 118
 Arena, 112
 Aries, the Head of, 10
 Argument, 141
     ,, object, 141
     ,, opposed, 17
     ,, selected, 157
 Arm, 59, 144, 152
 Armed, 56, 75
 Arming, 133
 Armpit, 59, 132
 Armour, 75, 90, 112, 115,
     121
 Army, 70, 77, 115, 119,
     135, 141, 150
     ,, in disorder, 78
     ,, in motion, 78
     ,, of men, 155
 Arranged, 103, 116
 Array, 76, 144
 Arrogance, 21, 124
 Arrow, 77, 109, 112, 115,
     116, 125, 128, 132,
     133, 137, 153, 158,
     172
     ,, head, 152
     ,, iron, 77
     ,, poisoned, 77
 Arsenic, 89
 Art, 15, 93
 Artery, 115
 Art-Knowledge, 15
     ,, Mechanical, 138
 Artist, 125
 Artizan, 53, 90
 As, 97, 145, 146, 148
 As much as, 145
 As thereto, 149
 Asafœtida, 83, 110
 Ascension, 11, 144
 Ascent of hill, 144
 Ascetic, 68
 Ashadha, 13
 Ashamed, 97, 103
 Ashes, 7, 13, 119
 Aswin, 13
 Asked, 67, 115
 Asleep, 98
 Assoc, 39
 Aspersion, 106
 Ass, 87
 Assault, 106, 133
 Assemblage, 54, 70, 78,
     106, 114, 125, 131,
     135
     ,, of harlots, 54
     ,, old men, 55
     ,, of pregnant
         women, 54
 Assembly, 65, 119,
     122, 129, 131
 Assent, 146, 149
 Asterism, 10, 112, 118,
     130, 131, 138
 Astonished, 97
 Astringent, 131
 Astrologer, 71
 Astrology, 151
 Aswins, 6
 Asylum, 106
 Atis, 42
 Atmosphere, 8
 Atom, 130, 137
 Atonement, 131
 Attachment, 105

Attack, 106
 Attainable, 103
 Attainment, 127
 Attendant, 75, 133
     ,, of Kubera, 8
     ,, Siva, 4
     ,, Sun, 11
     ,, women, 70
 Attention, 108, 123
 Attentive, 95, 96, 102,
     111, 136
 Attraction, 141
 Audience, 31
 Augur, 93, 108
 Austerity, 143
 Authority, 117, 139
 Avaricious, 99
 Averting the face, 98
 Awakeners, 78
 Awn, 82
 Awning, 62
 Awry, 147, 148
 Axe, 77

B

Back, 59
     ,, belong to, 148
 Backbone, 58
 Back pump, 56
 Bad, 128, 145, 146
 Bahuda, 27
 Bakapurh, 40
 Baker, 82
 Bala, 44
 Balance, 152
 Balam, 3, 129, 137
 Bald, 56, 114
 Baldness, 57
 Ball playing, 64
     ,, of rice, 116

Bali, 137
 Bamanaiti, 41
 Bambu, 140
     ,, rod, 115
 Bambu-Shoot, 134
 Banana, 43
 Band-waist, 41, 78
 Bank opposite, 154
     ,, of shore, 113
 Bank-sand, 25
 Banner, 118, 125
 Barbarian, 91, 151
 Barber, 90, 116
 Barbreng, 43
 Bard, 90
     ,, by birth, 78
 Bardara, 45
 Bards in throngs, 78
 Bargain, 130, 133
 Bark, 34, 110, 154
 Barley fried, 84
 Barley-green, 81
 Barley half, 81, 82
     ,, ripe, 84
 Bar of Door, 32
 Barahai, 39
 Bark, made of, 61
 Barleiria, 42
     ,, blue, 40
 Barn, 95
 Barren, 34
 Barrier, 88
 Barter, 87
 Bashful, 97
 Bashfulness, 21
 Basket, 92, 25
     ,, winnowing, 82
 Basin, 26
 Bassin, 36
 Bassia, water, 36

Rassia, oval, 25
 Bastard widow's, 55
 Bat, 50
 Bathing, 62
     ,, after mourning, 96
     ,, religious, 68
 Bassia Latifolia, 124
 Battle, 121, 137, 139
 Battle-axe, 140, 153
 Bawd, 53
 Bayas, 36
     ,, growing in water, 36
 Beak, 51
 Bean, kidney, 81
 Bear, 48, 113
 Beard, 60, 126
 Bearded corn, 82
 Bearing of royal insignia, 72
 Beast, 49, 51
 Beatritude, 15
 Beauty, 10, 131
     ,, exquisite, 10
 Beautiful, 109, 132, 137,
     139
 Because, 147
 Became calm, 103
 Bed, 63, 132, 151
     ,, three 155
 Bedstead, 64
 Be it so, 148
 Bee, 50, 112, 134, 142
 Bee small, 50
 Bee large, black, 50
 Before, 145, 148, 149
 Beggar, 99, 141
 Begging, 67, 120, 142
 Beginning, 107, 131, 133,
     146
 Behind, 145
 Being, 149

- Being, living, 139
   „ of other, 51
   „ supreme, 136
 Belief, 124
 Believing, 97
 Bell, 61
 Belly, 58, 115, 128 136,
 Belly near the neck, 19
 Bellows, 93, 152
 Belonging to city, 136
 Beloved, 100, 120
 Belt, 61
 Bending, 101
 Benediction, 143
 Benefit, 140
 Benevolent, 122, 129
 Bent, 36, 103, 148
 Berry soft, 36
 Between, 148
 Bhadra, 13
 Bhavani, 5
 Bhisma, 131
 Bhumicamalaci, 44
 Bhumigomb, 43
 Bhumikaoura, dark, 43
   „ white, 43
 Bhojpatri, 37
 Bdllellium, 36
 Bignomia, 35
   „ Blossom of, 63, 110
 Bile, 57
 Billows 24
 Binduc gray, 37
 Binding, 72
 Bird, 14, 51, 112, 113,
   118, 124, 125, 141,
   143, 142, 151
   „ Catcher, 91
   „ Vishnu's, 113, 118,
   130
 Birth, 117, 119, 120, 139
 Bit, 121
   „ of bridle, 74
 Bitter, 15
 Black, 16, 121, 129, 138,
   147
 Blame, 17, 117
 Blameable, 127
 Blameably, 146
 Blamed, 103
 Blanket, 62, 137
   „ of hair, 128
   „ woolen, 89
 Bland, 84
 Blind, 57, 111, 124
 Blood, 57, 119, 120, 132,
   138, 153
 Blossom, 58, 127, 139
 Blotch, 56
 Blotched, 57
 Blow, 137
 Blown as flower, 34
 Bludgeon, 77
 Blue dark, 16
   „ fly, 56
   „ gay, 49
 Blunt, 123
 Boa, large, 23
 Board checked, 94
 Boasting, 78
 Boat, 23, 25, 58, 117, 118,
   119, 123, 124, 125, 127,
   135, 153
 Boat handed, 25
 Bodice, 62
 Body dead, 80
   „ of a plough, 114
   „ of a serpent, 112
 Boil, 56, 116
 Boiled, 103
 Boiler, 83, 136
 Boiler, shallow, 153
 Bold, 97
 Bolt, 113
 Bolt of door, 32
 Bone, 58
   „ collar, 59
   „ on forehead, 112
 Bonecattle fish, 89
 Book, 126, 135
 Boon, 134
 Boot, 92
 Booty, 92
 Born, 121, 127
   „ of Low origin, 132
 Borne, 103
 Both, 146, 147
 Bottle leather, 83
 Bottom, 138
 Bottom of a carriage, 74
 Bound, 103, 120, 125
 Boundary, 32, 144
 Box, 152, 155
 Boxing, 151
 Bow, 19, 77, 149
   „ of Arjun, 77
   „ of Indra, 9
   „ Karna, 77
   „ Krishna, 4
   „ Siva, 4, 111
 Bowmen, 75
 Bow-string, 77, 116
 Brace, 51
 Bracelet, 61, 111
 Brahma, 2, 110, 123, 124
   125, 128, 135, 143
 Brahmin, 125
 Braid, 60
   „ of hair, 117, 141
 Brain, 57

- Branch, 34, 112
 Branch group of, 35, 129
     ,, large, 34
     ,, of a tree, 123, 128
 Brass, 88, 131
 Breadfruit, 39
 Breasts woman's, 132, 142
 Breath, 80, 119, 140
 Brethren spiritual, 65
 Brevity, 10
 Bribery, 132
 Bride, 52
 Bridge, 30, 117, 124
 Bridle, 154
 Brightness, 10, 112, 122
 Brihaspati, 132
 Bringing forth, 106, 139
 Bringing up, 136
 Broadchested, 91
 Broom, 32
 Brother husband's, 55,
     56, 130
 Brother elder unmarried,
     69
 Brother younger, 56
 Brother younger of
     Krishna, 4
 Brother-in-law Kings, 20
 Brother's wife, 55, 130
 Brother of whole blood,
     55
 Brother and Sister, 55
 Brush, 139
 Brown, 16
 Bucket, 25, 92
 Bud, 35, 141
     ,, as opening, 34
 Buddha, 2, 31, 64, 110,
     114, 118, 123
 Buffalo, 48
 Buinehi, 37
 Bulbous root, 154
 Bulkiness, 137
 Bulky, 116, 138
 Bull, 85, 112, 141
 Bull cattle yoked, 86
     ,, Hornless, 132
     ,, large, 85
     ,, at Liberty, 85
     ,, old, 85
     ,, shoulder, 85
 Bullion, 88
 Bullock, 85
 Bump of food, 152
 Burden of song, 140
 Burn, 7
 Burning, 106
 Burnt, 66, 103
 Business, 116, 123
 But, 145
 Butt, 77, 140
 Butter clarified, 84
 Butter fresh, 84
     ,, milk, 85, 114
     ,, of yesterday's milk,
         84
 Butter milk with water,
     85
 Buttocks, 58
     ,, woman's, 58
 Buttend weaver's, 135
 Buyer, 87
 Bystanders, 65
 Cacoli, 45
 Cær, 50
 Cage, 92
 Cajan cytissus, 157
 Cake, 84
 Cake mixed with curds,
     84
 Calamity, 111, 123, 126,
     130, 133, 138,
     ,, of seasons, 119
 Calcining, 126
 Caldron, 154
     ,, boiled, 84
 Calender, 151
 Calf, 142, 85
     ,, herd, 85
     ,, new born, 85
 Call, 17, 139
     ,, of nature, 112
 Calling, 106
 Callingly, 149
 Calm, 121
 Calonji, 83
 Caluminated, 78
 Calumny, 120
 Calx of brass, 89
 Camel, 86
     ,, she, 111
     ,, young clogged, 86
 Camp, 72
 Camphor, 63, 135
 Canal, 27 :
 Cancer, stars in, 10
 Candid, 95
 Caniyar, 38
 Canopy, 125
 Capable, 134
 Capital, 81
 Car, 135
     ,, other, 74
     ,, Indra's,
     ,, with blanket, 74
     ,, covered, 74
     ,, with woolen cloth, 74
 Caranj, 37

- Cardamom, 138
 „ small, 47, 114
 Care, 113, 122, 125
 Caril, 40
 Carni, 46
 Carnivorous beast, 115
 Carpenter, 90, 109, 155
 „ three, 114
 Carriage drawn by oxen, 74
 Cart, 74
 Carthomus, 89
 Cartwright, 118
 Cascade, 33
 Casket, 64
 Cassia, woody, 45
 Cast, 102
 Castus, 46
 Cat, 48
 Catarah, 56
 Caterpillar, 49
 Cattle, 112
 „ for burden, 86
 „ for carriage, 86
 „ grazed, 85
 „ special, 85
 „ stock, 85
 „ young, 85
 Causal, 72
 Cause, 14, 117, 120, 121, 126, 130, 140
 „ primary, 14
 Causing descend, 107
 Cave, 33
 „ artificial 33
 Cavern, 120, 135
 Ceasing, 108
 Celasia, 43
 Celebrated, 95
 Celebrity, 108, 130
 Celestial, 128
 Cemetery, 80
 Censure, 17, 108
 Censured, 103, 120
 Cent, 102
 Centipode, 149, 151
 Ceremony religious, 131
 Certain, 115, 138, 140
 „ days of the lunar month, 126
 Certainly, 112, 139, 146, 149
 Cerumen, 58
 Chaff, 82, 92, 120
 Chain for elephant's feet, 73
 Chair, 64, 135
 Chaitra, 13, 124
 Chakuliya, 41
 Chalk, red, 110
 Challenging, 106
 Chamberlain, 70, 118
 Chameleon, 49
 Champa flower, 37
 Chandala, 42, 90, 91
 Chandler, 91
 Change of form, 106
 Channel, 142
 Chaplet, 144, 63
 „ on forehead, 63
 „ on hair, 63
 „ on middle lock 63
 „ on neck, 63
 „ scarf, 63
 Chapter, 112, 123
 Character essential, 138
 Charge of trumpets, 133
 Charm, 133
 Charming, 100
 Charmaker, 90
 Charmoghas, 45
 Chariot-horse, 74
 Chariot war, 74
 Charioteer, 75, 90, 118, 125, 118
 „ Indra's, 8
 „ Krishna's, 4
 „ Sun's, 116
 Chase, 92
 Check, 152
 Cheeks, 60
 Cheerful, 95
 Chewing the cud, 152
 Chief, 23, 100, 111, 112, 118, 121, 122, 126, 130, 135
 „ of snakes, 109
 Child, 55; 111, 116, 123, 128, 139
 Chilness, 10
 Chin, 60
 China, 82
 Chisel, 111, 154
 „ of a carpenter, 93
 „ of iron, 93
 Chosen, 103
 Christi palma, 38
 Churn, 86
 Churning stick, 86, 115
 Circle, 111, 128, 134
 „ of hair on eye-brow, 117
 Circlet on forehead, 62
 Circular, 108
 Circumvention, 79
 Cissus, 43
 City, 31, 151
 „ of Indra, 5
 „ Kubera, 8

- City serpents, 119
 City gate, 32, 114
 Citizen, 71, 129
 Citron, 35, 40
 Civil, 97
 Clamour, 17
 Clap, of thunder, 9
 Classes, 64
 Claying, 30
 Clean, 100, 120, 136
 Cleaning of persons, 62
 Cleaning, 107
     " with perfumes,

 Cleansed, 100
 Clear, 113, 118, 141,
 Clearness, 122
 Clever woman, 125
 Climbing plant, 125
 Clinching, 106
 Clitoria, 42
 Cloak warm, 62
 Close shaved, 56
 Cloth, 62, 94, 135, 138,
     152, 154
 Cloth Border, 140
     " bleached, 61
     " coarse, 62
     " dirty, 62
     " ends of, 62
     " fine, 62
     " materials, 61
     " new, 61
     " old, 62
 Clothed, 75
 Clothing, 127, 136
 Clotted hair, 115
 Cloud, 9, 118, 122, 125,
     130, 132, 151
     " belonging to, 9
 Cloudiness, 111
 Cloves, 62
 Clump, 128, 129
     " of grass, 82
 Cluster, 113, 115, 128
     " of blossoms, 35
 Coarsely, 101, 103
 Cock, 124, 142
 Cockle, 26
 Cock-fight, 116
 Cock-roach, 50
 Cocoon, 154
 Coextending, 105
 Coix, 82
 Cold, 10, 153
 Colic, 137
 Coll, 74
 Collar, 61
 Collection, 109, 115
 College, 31
 Collision, 125
 Collyrium, 89
 Colour, 116
     " green, 152
 Comb, 64
 Combat, 78, 118, 119
 Combat mingled, 79
     " of animals, 126
 Comet, 118
 Command, 72, 122, 123,
     134, 139, 146
 Commencement, 132
     " deliberate, 65
 Commentary 151, 154
 Commerce, 80
 Commodity, 116
 Common, 102
 Compact, 116
 Companion, 70, 138, 139
     " of king, 70
 Company, 119
     " one of, 129
 Compassionate, 96
 Competent to an act, 96
 Complaisance, 71
 Compliant, 97
 Complication, 17
 Comprehension, 125
 Concealment, 127, 139,
     147
 Conceited of learning, 124
 Conceit of superiority,
     196
 Concelliation, 71, 147
 Conclusion, 15, 108
     " Demonstrated, 130
     " Right, 135
 Condiment, 83, 84, 126
 Conduct, 98, 120, 122
     " Good, 21, 138
 Conch, 26, 112, 114, 128
     " of Krishna, 4
 Conferring benefit, 106
 Confidence, 124, 128, 71
 Confident, 123
 Confidential, 71
 Confined, 98
 Confirmation, 115
 Conflagration of chaff, 138
 Conflict with animal, 140
 Confluence, 154
 Conformity, 147
 Confounded, 98, 101
 Confused, 97, 102
 Confusion, 129
 Connected in sense, 122
 Conqueror, 76
     " facing the foe, 76
 Conquest, 100
 Consent, 146, 149

- Consequence, 115
     ,, future, 72
     ,, immediate, 72
 Consideration, 122
 Consonant, 136
 Consort of Agastya, 10
 Constipation, 56
 Construction, 127
 Consultation, 133
 Consumption, 65, 130
 Contact, 106
 Conta chor, 47
 Contiguous, 30, 101
 Continuance in right way, 72
 Continual, 105
 Continually, 7, 148
 Continuation, 123
 Contempt, 17
 Content, 97, 104
 Contract of sale, 81
 Contradiction, 107
 Contrariety, 108
 Contrary, 102, 110, 130, 146
 Contest, 17
 Controversy decided, 122
 Continuance in right way, 72
 Conversely, 145
 Conversant, 95
 Conversation, 18, 122
 Cook, 82, 116, 122
 Copiously, 115
 Copper, 88, 153
 Copper-smith, 90
 Copulation, 69, 126
 Coral, 88, 138
 Cord, 36, 92, 86
 Cord passed over shoulder, 69
 Coretya, 39
 Coriander, 83
 Corn, 82, 112, 138
 Corn beard, 82, 132
 Corner, 132, 137
 Corner of eye, 60
     ,, elephant's eye, 73
 Corp asart, 25
 Corporeal, 102
 Corpulent, 56, 105
 Corrosive, 102, 136, 146
 Cotton, 43, 89, 154
     ,, made, 61
     ,, wild, 43
 Cough, 56
 Council of Gods, 6
 Counted, 101
 Countess, 100
 Counsel, 134
 Counsellor, 139
 Country, 29, 142, 131, 135, 154
     ,, of Barbarous, 29
     ,, uninhabited, 29
     ,, Waterless, 132
     ,, of waterlilies, 29
     ,, in Reids, 29
     ,, story, 134
 Couple of men and female, 51
 Courses of women, 54
 Courser, 73
 Court, 32
     ,, Royal, 151
     ,, yard, 135
 Courtesy, 106
 Courtesan, 20, 53, 134
 Cover, 139, 62
     ,, of well, 26
     ,, covered, 103
 Covering, 10, 116, 127, 136
 Covering of Privy part, 126
 Coveting of other's pro-
     perty, 21
 Covetous, 97
 Cow, 86, 115, 129, 138
 Cow, barren, 86, 141
     ,, belonging to, 84
     ,, brindle, 86
     ,, calved, 86
     ,, caving yearly, 86
     ,, excellent, 86
     ,, fit for bull, 86
     ,, gone to bull, 86
     ,, milked, 86, 111
     ,, miscarried, 86
     ,, tractable, 86
     ,, white, 86
 Cowdung, 84, 142
     ,, dry, 84
     ,, fire, 142
 Cowherd, 122
 Cowtail, 72
 Cow yielding, 86
 Cowitch, 41
 Cowpen, 113, 155
 Crab, 26
 Crafty, 99
 Crane, 50
     ,, female Indian, 50
     ,, Indian, 50
     ,, Numidian, 50
     ,, small female, 50
 Created, 115, 124
 Creation, 112
     ,, by Brahman, 154
 Creator, 125
     ,, of bodies, 76

- Creditor, 8
 Creeding, 22
 Creeper, 34, 150
 „ spreading, 34
 Creeping, 97
 Creeping plant, 119
 Crest, Lock of hair, 116
 Crest, 51, 61, 136, 143
 „ of peacock, 112
 Crew, 25
 Cribble, 82
 Cricket, 50
 Crimson, 16
 Cripple, 56
 Critical moment, 114
 Criticising, 151
 Crocodile, 26
 Crooked, 101, 103, 129, 148
 Crore, 115
 Crotalaria, 42
 Crown, 121
 Crowed, 102
 Crow, 50, 114, 116, 137, 141
 „ Iron, 78,
 Crucible, 93, 155
 Cruel, 134, 136, 141, 144
 Cry, 51, 122
 „ of birds, 19, 120
 Crystal, 109
 Cubit, 59, 110
 „ intermediate, 59
 „ short, 59
 Cuckoo black, 50
 Cuculus, 142
 Cucumber small, 43
 Cudgel, 77
 Culm, 82, 83
 Cumin, 83
 Cundurn, 44
 Cup, 157
 Cupid, 129, 130
 Curds thin, 84
 Curds of milk and whey, 66
 „ with sugar, 84
 Curls, 60
 „ on forehead 60
 Curlew, 50
 Current of water, 113
 Curse, 105, 109, 112
 Cursed, 98
 Curcuth, 44
 Cursing, 18
 Curtain, 151
 Cushion, 133
 „ students, 68
 Cut, 86, 104
 Cutting, 106

D

 Dalliance, 22
 Dance, 116
 Daner, 91
 „ male, 20
 „ female, 20
 Dancing, 20, 142, 154
 „ Girl, 125
 Danger latent, 72
 Danger obvious, 72
 Danti, 46
 Darbha grass, 140
 Dark-half, 138
 Darkness 23, 124, 132, 143
 „ Imperfect, 73
 „ Universal, 23
 Dark red, 116
 Daruhaldi, 42
 Dart bearded, 78
 Daughter, 54, 141
 „ in-law, 52, 124
 Day, 12, 13, 132
 „ by, 148
 „ Both, 148
 „ of Brahma, 14
 „ break of, 149
 „ close of, 149
 „ cloudy, 9
 „ of Gods, 14
 „ first lunar, 12
 „ former, 149, 150
 „ lunar, 12
 „ patriarchal, 14
 „ next, 149
 „ periods of, 12
 Dawn, 11
 Dark very, 136
 Dead, 25, 80
 Deaf, 156
 Deaf and Dumb, 98
 Dearest, 105
 Death 79, 127, 137
 Debt, 80
 Debtor, 80
 Deception, 151
 Deceit, 21
 Deceived, 98
 Decision, 15
 Declivity, 117
 Decoated, 103
 Decoction, 103
 Decreptitude, 55
 Deep, 25
 Dear, 48, 112, 117, 123, 137, 152
 Deer-killer, 91
 „ various sorts, 49
 Deer wounded, 92
 Defamation, 109, 122

- Defeat, 79, 112
 Defeated, 79
 Defence, 106
   ,, resort, 122
 Defiance mutual, 79
 Deficient, 127
 Deformed, 56
 Different, 102
 Deified saint, 114, 123
 Deification inferior, 69
 Deities class, 143
 Deity 2, 118, 132
 Deliberation, 72
 Delicate, 101
 Delineation, 134
 Delivery, 125
 Delivery of deposit, 126
 Demand, groundless, 17
 Demi Gods, 2
 Demon, 124, 132, 151
 Demons multitudes, 153
 Denial, 18, 139
 Departed, 103
   ,, Soul, 118
 Dependent, 96, 132, 135, 144
 Deposit, 87
 Deposited, 103
 Deodar, 38
 Deotar. 39
 Descent, 121
 Desert, 117, 121
 Deserving a whipping, 99
 Despied, 104
 Desire, 21, 105, 113, 115, 117, 125, 129, 140, 143
 Desirable, 129
 Desire to surpass, 126
 Desired, 100, 123
 Destiny, 14, 114, 118, 131
 Destruction, 113, 114, 115, 119, 126, 130, 141, 151
 Destruction of the world, 14
 Destructive, 99, 135
 Detail, in, 146
 Determination, 15, 145
 Detested, 103
 Detestable, 99
 Detracting, 98
 Detraction, 21; 126
 Devastation, 79
 Deviation from right, 71
 Dewlap, 85, 137
 Diabetes, 57
 Diadem, 135, 137, 141, 154
 Diarrhoe, 57
 Dice, 94, 128
 Dictionary, 141
 Die, 141
 Difference, 132, 136
 Difficult, 115
 Difficulty, 136
 Diffident, 123
 Diffuse, 102
 Diffusion, 107
 Digit of moon, 10, 138
 Dignity, 123, 127, 131, 139, 144
 Dike, 26
 Dilatory, 96
 Diligent, 95, 115,
 Diluted, 103
 Dip of a needle, 111
 Directing, 106
 Dirt, 111
   ,, of nose, 58
 Dirty, 100
 Disallowance, 108
 Disappearance, 10, 107, 129, 141, 149
 Disappointing, 22
 Disappointed, 98
 Disease, 56, 110, 117, 134, 142
   ,, feminine, 132
   ,, Kings', 130
   ,, of the eye, 113
   ,, various, 57
 Diseased, 57
 Disfavour, 106
 Discus of Krishna, 4
   ,, Shert, 67
 Discussed, 103
 Disc of Sun, 10
 Discourse, 106
 Disguise, 22
 Disgust, 20
 Dislike, 146
 Disposed to take, 97
 Disposition, 110, 125, 138
 Disparagement, 18
 Dispatch, 141
 Dispersed, 103
 Display, 140, 141
 Displeasing, 110
 Displeasure, 147
 Dispute, 140
 Disquisition, 131
 Disregard, 104, 122
 Disrespect, 21, 139
 Distant, 101, 136
 Distillation, 93
 Distiller, 90
 Distress, 124, 130, 131
 Distressed, 98, 127, 136
 Distressed from
   Diseases, 108

- Distressed by foes, 121
 Distrust, 139
 Dissimulation, 22
 Disunion, 71
 Ditch, 26
 Divine artist, 114
 Divinities, sets of, 2
 Doubt, 15, 114, 132, 145
 146
 Doubtingly, 145, 146
 Docile, 96
 Doe, 48, 117
 Dog, 110, 92
 „ mad, 92
 „ trained, 92
 „ village, 92
 Doll, 92
 Dolphin, 10
 Domestic affairs, 126
 Domesticated, 51
 Door, 32, 133, 135, 144
 „ back, 32
 „ private, 32
 Dophariya, 40
 Dove, 49
 Dovelet, 32
 Downlooked, 98
 Dowery, 111
 Dubious, 95
 Dumb, 96
 Duration of life, 86
 Durga, 123
 Dust, 32, 78, 112, 143
 Dust of flowers, 35
 Duty of vedas, 17
 „ perpetual, 68
 „ voluntary, 68
 Drake, 50
 Dramatic performance,
 117
 Drawn, 103
 Drawing of bow, 141
 Dreadful fight, 122
 Dread, 135
 Dregs, 137
 Dress, 60
 „ of mendicant, 154
 „ reaching feet, 62
 Dressed, 84
 „ of elephant, 73
 Dressing of hair, 152
 Drink of warriors, 78
 Drinker of Soma, 123
 Drinking pot, 113
 „ together, 85
 Dripping, 106
 Driver of elephant, 75
 Driving of cattle, 109
 Dropping, 103
 Drought, 9
 Drowsiness, 133
 Drug, 131, 136
 Drug to revive the dead,
 86
 Drum, 19, 97
 „ battle, 79
 „ double, 19, 109
 „ head, 135
 „ kettle, 19
 „ large kettle, 19, 109
 „ sorts of, 19
 E
 Each, 145
 Eagerness, 22
 Eagle flying, 151
 Ear, 66, 82, 120
 Earbase, 742
 Ear corn, 82
 „ disease, 139
 Earring, 61, 111, 134, 143
 Earth, 29, 112, 115, 119,
 121, 129, 134, 135, 143,
 150
 „ clod of, 81
 „ map of, 31
 Earth and sky, 143
 „ mound of, 152
 Ease, at, 146
 East, 150
 Eastern, 128
 Eastward, 145
 Eaten, 105
 Eating every body's, 97
 Eating flesh, 96
 Eating-thirst exciting, 93
 „ together, 85
 Ebony, 37
 „ mountain, 35
 Echites, 35
 Echo, 19
 Eclipse, 13, 144
 Edge, sharp, 137
 Edge-sword, 78
 „ weapon, 115, 138
 Effort, 106, 132
 Egg, 51
 Egg-plant, 120
 Eighth of a day, 128
 Either, 135, 145, 146, 148
 Elabaluca, 44
 Elam, 45
 Elbow, 59
 Eldest, 115
 Election, 145
 Elegant, 60
 Elephant, 72, 112, 123,
 137, 142
 „ at quarters, 9
 „ cheeks, 114

- Elephant driver**, 126
 „ female, 73, 141, 111
 „ furious, 73
 „ Indra's, 6
 „ out of rut, 73
 „ rider, 125
 „ roaring, 133
 „ rutting, 72
 „ tooth, 114, 117
 „ vicious, 136, 137
 „ world up hold-
 ing, 110
Elephantises, 57
Element, 119, 120
 „ of language, 123
Elevated, 124
Elevation, 127, 131, 139
Eloquent, 98, 132
Emaciated, 57
Embassy, 71
Embellishment, 60, 62
Embrace, 108
Emerald, 88
Eminence, 115
Emperor, 70, 129
Empty, 100, 125
Emerald, 88
Eminence, 115
Emperor, 70, 129
Empty, 100, 125
Enclosure, 66
 „ of edifice, 130
Encomposing, 107
End, 115, 137
 „ of bow, 115, 119
Endavouring, 121
Enemy, 70, 130, 136, 151
 „ in rear, 70
Energy, 119
Engaged, 96
Engaging, 106
Engendered by damp, 99
Enjoyment, 107, 112, 116, 140
Enmity, 21, 130, 131
Enough, 120, 146
Entire, 101, 138, 142
Entirely, 147
Entrails, 58
Envious, 133, 144
Envy, 21, 114
Equinox, 13
Essence, 133, 140
Eternal, 7, 101
Ether, 109
Ethics, 17
Eunuch, 55, 70, 140, 142
Eugenia-fruit, 35
Euphorbia, 42, 124
Eve, 12
Even, 146
Even ground, 114
 „ so, 145
Evening, 12, 149
Ever, 149
Every way happy, 96
Evident, 102
Evidently, 146
Example, 17, 118
Excellence, 106, 115, 137
Excellent, 116, 121, 130, 136, 144
Excessive, 7
Except, 147
Exceeding, 101
Exchange, 145
Exclusively, 145
Excrement, 133
Exemption, 135
Exertion, 57, 106, 129, 137, 154
Existence, 139, 140, 145
Existing, 121
Exortium, 17
Expanded, 103
Expanding, 97
Expansion, 119, 125, 128, 146
Expedients, 71
Expeditions, 102
Expelled, 98
Expenditure, 107
Expenses, 154
Expert, 138, 139
Expired, 80
Expletive, 145, 147, 148
Express rumour, 76
 „ in kind, 146
Exposed for sale, 87
External, 149
Extract, 131
Extraction, 107
Extremity of bow, 77
Exudation of a tree, 131
Eye, 60, 112, 115, 135, 141, 153
Eye-ball, 141
Eye-ball of elephant, 154
Eye-brow, 60
Eye-disease, 154
Eyed squint, 56
Eyed blar, 57
Eye-gesture, 129
Eye-lash, 126
Eye-lid, 126, 152
Eye-pupil, 60, 133, 143
Eye on Peacock's tail, 57, 127
Eye of corn, 116

F

- Fabrication, 144
 Face, 59
 Fainting, 22, 57, 79
 Faithful, 97
 Falcon 49, 124
 Fall, 126
 Fallen, 104
 Falling habitually, 97
 Falling star, 117
 False, 18
 Falsehood, 110, 147
 Falsely, 149
 Fame, 17, 106, 140
 Family, 110, 119, 125,
     127, 135, 139, 140, 144
 Famous, 95, 121
 Fan, 64
 Far, 145
 Fare, 25
 Farina, 35
 Faring well, 97
 Fast, 67, 141
 Fasting spoken, 18
 Fasting to die, 69
 Fat, 57, 100
 Fate, 123, 131
 Father, 20, 54
 Father and mother, 55,
     56
 Father-in-law, 54, 130
 Fatherly, 96
 Father, Father's 55
 Fathom, 59, 123
 Fatigue, 108, 147
 Fatigued, 103,
 Fault, 130, 142, 154
 Fault from desire, 126
 Favour, 122
 Fear, 21, 110, 135, 146
 Feaces, 58
 Feable, 56
 Feather, 152
 Feather, arrow, 71, 134
 Feeding at another's cost,
     96
 Fee meriting, 95
 Felon, 99
 Female, 32, 50, 52
     ,, elephant, 120
     ,, offspring, 49
     ,, quarter elephants,
         9
     ,, organ, 124
     ,, messenger, 125
     ,, turtle, 128
 Fence-leather, 77
 Ferment, 93
 Festival, 22, 126, 134, 139,
     143
     ,, stick flowing, 151
 Fetters, 106, 141
 Fetus, 55, 128
 Fever, 57, 108
 Fibres, 28, 34
 Fickle, 101
 Field, 81, 114, 117, 135
 Field for barley, 81
     ,, for corn, 80
     ,, cine, 30
     ,, gram, 81
     ,, vegetation, 81
     ,, sesum, 81
 Fierce, 114, 115
 Fig tree, 35
     ,, geometrical, 135
     ,, glomerous, 35
     ,, Indian, 36
     ,, with opposite
         leaves, 39
 Fig tree, with waved
     leaves, 36
 Fight, 116
 Filament, 28
     ,, of flower, 126
 Filled, 103
 Film, 28, 138
 Film over eye, 138
 Filth, 137
 Finder of a carriage, 74
 Fingers, 59
     ,, fore, 59
     ,, middle, 111
     ,, palm extended, 59
     ,, ring, 61
     ,, several, 59
 Fine, 101
 Finished, 103
 Finishing carefully, 96
 Fire, 6, 83, 113, 118, 124,
     125, 127, 131, 133, 138,
     142, 143, 144
 Firebrand, 83, 151
 Fire sacrificial, 66
 Firefly, 50
 Fire consecrated, 66
 Fire forest, 7
 Fires, 66
 Fire submarine, 6, 138
 Fireplace, 82
 Fires, saved, 66
 Firm, 101, 116, 120
     ,, very, 144
 Firmly, 116
 Firmness, 125
 First, 107, 145
 First born, 56
 First lunar day, 119
 Fish, 57, 141
     ,, sheat, 25

- Fish-various, 26
 Fisherman, 111
 Fisty cuff, 151
 Fistula, 35
 Fit, 121, 131, 134
 Fit for conquest, 76
 Fit to be said, 132
 Fitness, 129
 Fixing, 127
 Flacid, 56
 Flag, 78, 130
 Flame, 6, 112, 119, 137,
 143
 Flamings, 142
 Flank, 109
 Flank for elephant, 73
 Flank horses's 74
 Flesh, 57, 138, 153
 „ dry, 57
 Flight, 79
 „ close, 79
 Float aloft, 25
 Flock, 51
 „ of sheep, 87
 Floor pole of, 81
 Florist, 90
 Flower, 35, 43, 119, 125,
 137, 153
 „ trumpet, 38
 „ unblown, 35, 137,
 138
 Flowing, 97, 103
 Flying, acts of, 51
 Fodder, 124
 Foe, 70, 132
 „ paltry, 111
 „ surrounding, 111
 Follower, 76
 Following, 102, 126
 Fondness, 124
 Food, 85, 127, 142
 „ half eaten, 154
 „ of Gods, 6, 66
 „ vomited, 117
 Fool, 118, 137
 Foolish, 121, 123
 Foot, 58, 122
 Food seasoned, 119
 Foot prints, 58
 Foot-soldier, 75, 119
 Foot-steps, 122
 For, 147
 Forbearance, 21, 107
 Force, 112
 Forcement, 154
 Forces, 76, 137
 Forcibly, 148
 Fore-arm, 59
 Fore-fathers, 128
 Forehead, 60
 „ of elephant, 73
 Forepart, 135
 „ of a plough,
 135
 Forest, 33, 127, 133, 135,
 139, 153
 „ fire, 139
 „ large, 33
 Forgiveness, 129
 Forgotten, 102
 Fork tailed, 49
 Form, 124, 127, 132, 152
 „ of array, 76
 „ of this, 145
 „ rules, 124
 Formation of wish, 139
 Former, 149
 Formerly, 145, 149
 Fort, 122, 129
 Forthwith, 145
 Fortitude, 21
 Fortnight, 141
 Fortune, 130
 Fortunate, 95
 „ -teller, 53
 Foul, 100
 Foul-mouthed, 98
 Fountain, 33
 „ temporary, 25
 Fourth part, 122
 Fossil, 33, 119
 Fowler, 91
 Fowl gallinaceous, 49
 Fracture splitting, 132
 Fragrance, 122
 Fragrant, 129
 Frame, wooden, 26
 Fraud, 79, 111, 114, 135
 Fraudulent, 99
 Freckle, 56
 Freight, 25
 Frequency, 131
 Frequent, 135
 Frequently, 147, 149
 Friend, 71
 „ and contemporary,
 71
 „ bridegroom's, 69
 Friendship, 71, 155
 Frigid, 10
 Frightened, 136
 Frog, 26, 112, 129, 134
 „ female, 26
 Frondosa Butea, 36
 Front, 135
 „ of elephants, 73
 „ in, of, 145, 147, 148
 Frost, 10, 153
 Froth, 93
 Fruit, 35, 127, 138, 139,
 153

- „ dry, 35
 „ of certain plants, 35
 „ of Palm, 154
 „ raw, 35
 „ Sami, 133
 Fruitful, 34
 Function, 140
 Fuel, 35
 Full, 103
 Full-grown, 102
 Fullness, 63
 Furlong, 30
 Furnace, 82
     „ portable, 82
 Furniture, 127
 Furrow, 81
 Future, 146
 Future time, 119
 Futurity, 130
 Fy, 145
- G**
- Gadfly, 50, 151
     „ smaller, 50
 Gaji, 43
 Gain, 119
 Gaity, 127
 Gallant attack, 78
 Gallochan, 63
     „ black, 63
     „ fragrant, 63
 Gallineous fowl, 124
 Gambhari, 36
 Gambling, 126, 133
 Game, chief, 111
 Gaming, 94, 129
     „ with dice, 141
 Gamester, 94, 133
 Ganesh, 5
 Ganges, 27
 Ganikhari, 39
 Gaping, 56
 Garden, 34, 126
     „ Indra's, 7
     „ Kubera's, 8
     „ of skill minister 34
     „ public, 34
 Garland, 128
     „ 27 pearls, 61
     „ various sorts, 61
 Garment, lower, 62
     „ upper, 62
 Garuda, 4
 Gate-decoration, 32
 Gate-Town, 135
 Gauri, 131, 140
 Geese, 50
 Gem, 88, 138, 143, 154
     „ auriferous, 8, 112
 Gem on crest, 61
 Gem, middle, 61
 Gender neuter, 140
 General, 75
 Generally, 149
 Generous, 98, 117, 132, 136
 Generation, parts of, 58
 Gentiana, 110
 Gentle, 123, 136
 Germ, 35
 Germinant, 34
 Germinating, 99
 Gesture, 20, 138
 Getting up, 67, 126
 Ghantapatali, 37
 Ghost, 7, 120, 153
 Giant, 2, 7
 Gibbon moon's, 13
 Gibbons, 57
 Gift, 67, 119, 126
     „ desirable, 105
     „ for deceased, 67
     „ special, 72
 Gimlet, 93
 Ginger, 83, 136
     „ dry, 83
 Girdle over mail, 75
 Girdle women's, 61
 Girding, 133
 Girl, 52
     „ dancing, 134
     „ young, 20
     „ at puberty, 52
 Girt leather, 73
 Giving girl in marriage, 96
 Glabrum manisper, 131
 Glad, 104, 121
 Glame, 60
 Glass, 113
 Gleaning, 80
 Globe, 115, 153
     „ fronted, 73
 Gloomy, 104
 Glory, 109, 113, 131
 Gluttonous, 96
 Gnat, 133
 Gnomen, 137
 Goad, 81
 Goat, 113
 Goblet, 83
 Gocharu, 42
 God, 117, 141, 142, 151
     „ sacred, 17
     „ of water, 109
 Gollinude, 50
 Going forth, exit, 126
 Going everywhere, 98
 Going forth, 107

- Going round, 106
   " Ruddy, 50, 135
 Goitre, 152
 Gold, 88, 110, 120, 121,
   129, 131, 132, 135, 153
   " ornament, 88
   " wrought, 88
   " image, 117
 Golden age, 120
 Gold-smith, 90
 Good, 81, 124, 129
   " hearted, 95
 Goose, 142
 Gotherd, 91
 Gout, 151
 Gout afflicted, 57
 Governable, 97
 Governed by 9 monarchs, 30
 Grand-father, 54, 55
 Granary, 82
 Granting prayer, 95
 Grain, 81
   " fried, 84
   " in pods, 82
   " wild, 82
   " shrivelled, 110
 Grape, 42
 Gratifying, 127
 Grass, 88, 135, 141, 152
   " bed, 132
   " fragrant, 110
   " hopper, 50
 Great, 100, 120, 132, 144,
   149
 Greatness, 119, 120
 Greedy, 97
 Green, 16, 130, 134
   " colour, 117
 Grey, 16
 Greyness, 55
 Grief, 21, 126, 143, 147
   " voice in, 17
 Grind stone, 151
 Grips of a shield, 77
 Groin, 58
 Ground-hole, 22
   " contiguous, 30
   " Queen's pleasure, 34
   " sacrificial, 66
   " salt, 29
 Group, 129, 133, 139
 Group of old men, 111
 Grove, 33
 Growing, 97
 Growing old, 106
 Growth, 106
 Guard, 72, 75
   " Archer's, 138
   " Rear, 130
 Guarded, 104
 Guest, 67
 Guide, 111
 Guiding, 106
 Guilty, inconsiderate, 99
 Gum, 151, 152
   " of silk cotton, 37
 Guricha, 40
 Guru, 111
 Gut, 57, 115
- H**
- Hail, 9, 137, 149
   " stones, 132
 Hair, 60, 125, 132, 152
   " on body, 60
   " braided of Śiva, 4
   " clean, 60
   " clotted, 60
   " collection, 60
 Hair decoration, 64
   " on end, 111
   " of hair, 89
   " on head, 137
   " unornamented, 60
 Haired much, 56
 Hale, 115
 Half, 146
 Hall, 31
 Halo, 11
   " round the Sun, 123
 Halter, 141
 Hammer, 174
 Hammock, 74
 Hand, 59, 118, 132, 152
 Handful of grain, 133,
   137
 Handle-fan, 135
 Handsome, 96, 111, 124,
   132
 Happy, 14, 96, 99
 Happiness, 14, 114
 Hard, 101, 125, 136, 141,
   155
 Hardest, 105
 Harem, 119
 Harlot, 53, 111
   " abode of, 31
   " head of, 53
 Harmony, 19
 Harp, 119
   " of Narad, 119
 Harsh, 18, 117, 121
 Harrow, 81
 Haste, 109
 Hastily, 146
 Hateful, 99
 Having a load, 98
 Hawk, 49
 Hawberk, 75

- Head, 60, 110, 113, 124, 137, 142, 146, 154
 Head bones, 58
 Head carpenter, 118
 Head of a cowpen, 127
 „ expanded, 23
 Headman chief, 129
 Health, 56, 120
 Healthy, 132
 Heap, 140
 Heap of music, 51
 Heaped, 103
 Heard story, 120
 Hearing, 120
 Heart, 57
 Heat, 129, 163
 Heaven, 2, 30,^h112, 146, 151
 Heaviet, 105
 Heavy, 132
 Hedge abound, 31
 Hedysarum Gangetium, 35
 He-goat, 87
 Hiccough, 151
 Heifer one year, 86
 „ four years, 86
 „ prequent, 86
 „ three years, 86
 „ two years, 86
 Height, 123, 144
 „ of a tree, 34
 Held up, 103
 Hell, 58, 118
 „ mental, 24
 „ river, 24, 27
 „ throwing in, 27
 Helmet, 75
 Helmsman, 25
 Hem of garment, 83
 Hemorrhondas, 56, 57
 Hemp, 83
 Herb Greek, 140
 Herd, 85
 „ of elephants, 73
 „ milch-cows, 85
 Herdsmen, 85, 127
 Head of Camel, 87
 Hereties, 68
 Hero, 76
 Heroism, 20
 Heron perfection, 49
 Herpes afflicted, 57
 Heterodox, 15
 Hiala cout, 45
 Hidden, 103
 Hide, 68
 High, 101, 121, 136, 139
 High-street, 31, 149
 Highway, 30, 117, 123
 Hill, 33
 Himself, 149
 Hint, 106, 114, 130, 139
 Hingupatri, 83
 Hip, 58, 114, 128, 134, 155
 Hire, 93, 112, 140, 142
 Hireling, 91
 History, 17
 Hoe, 81
 Hog, 48, 115
 Holf, 25
 Holder, 118
 Holding, 120
 Hole, 123, 136, 153
 „ in ground, 135
 Hollow above hip, 137
 „ between the eye-balls, 73
 „ of a tree, 15
 Holy-instructor, 121
 Holy Scripture, 120
 Holy place, 121
 Holy sticks, 121
 Holy writ, 125
 Homogeneous animals, 51
 Honey, 35, 89, 124
 Honoured, 104
 Hood of serpents, 112
 Hoof, 74, 111, 128
 Hook for elephants, 73
 Hope, 140
 Horizon sensible, 9
 Horn, 113, 117, 130, 142
 „ of a buffalo, 89
 Horripilation, 22, 68, 154
 Horrow, 21
 Horse, 73, 115, 125, 128, 130, 134
 „ Indra's, 5
 „ Krishna, 4
 Horse-bleat, 73
 Horse-good breed, 73
 „ fit for sacrifice, 73
 Horseman, 75, 125
 Horse for messenger, 73
 Horse-pack, 74
 Horse rolling himself, 74
 „ white, 74
 Hour, 67
 House, 31, 117, 119, 129, 130, 131, 135, 139, 143, 144, 152
 House, of clusters, 31
 House of king, 31
 House-lizard, 49
 House amidst S. D., 31
 House pillar, 154

- House pot, 184
 House-holder, 68
     ,, annihilated 68
 Hot season, 113
 Human foetus, 116
 Humble, 117, 137
 Humbled, 98
 Hump of bull, 122
 Humorous, 59
 Hunger, 85
 Hungry, 96
 Hunter, 91, 111
 Hunter used, 91
 Hunting, 92
 Hurry, 22, 107
 Husband, 55, 118, 134,
     139
 Husband and wife, 58
 Husband and daughter,
     55
 Husbandman, 80
     ,, second, 54
     ,, sister's, 20
 Husk, 82
     ,, of rim, 82
 Hut, 155
     ,, of bares, 31
 Hyena, 48
 Hymns of Veda, 152
 Hypocrite, 69
 Hypocritical, 111
 Hypocrisy, 69
     I
 Ice, 10
 Ichneumon, 133
 Idiot, 98, 199
 Idle, 119, 129, 140
 If, 148
 Ignorance spiritual, 15
 Ignorant, 128, 139, 141
     ,, man, 124
 Iguana, 48
 Ill, 146
 Ill respect, 122
 Illusion, 113, 114
 Image, 93
     ,, iron, 93
     ,, reflected, 131
 Imitation, 107
 Immolated, 66
 Immoveable, 101
 Impatience, 139
 Impediment, 107
 Imperceptible, 102
 Impervious, 102
 Importance, 140
 Impostor, 69
 Impossibility, 18
 Imprecation, 105
 Improper act, 114
 Improperly, 149
 Impudent, 97
 Impure, 117
 Imputation, 18
 Inadvertency, 21
 Inarticulate, 19
 Incantation to destroy,
     107, 133
 Incense, 33, 110
 Inclined to ornament, 97
 Implementness, 57
 Inconsiderably, 148
 Inconsistent, 18
 Increase, 106
 Increased, 115, 121, 123
 Incursion of army, 137
 Indeclinably, 144, 154
 Indeed, 134, 145, 147, 148,
     149
 Indefinite appellation,
     106, 124
 Independence, 106, 126
 Independent, 136
 India, 29
 Indian culture, 128
 Indian hour, 115
 Indication, 126
 Indication of sentiment,
     21
 Indicatory, 123
 Indispensable, 125
 Indistinct, 118
 Individuality, 15
 Indolent, 90, 111, 134
 Indra, 5, 110, 121, 125,
     130
 Indrani, 131
 Infant, 55, 109
 Infantry, 75
 Inferior, 100, 127, 130,
     136, 138, 142
 Infinite, 121
     ,, time, 137
 Informer, 99
 Infusion, 131
 Ingud, 37
 Initial, 102
 Injury, 106, 124, 143
 Injunction chief, 58
 Injunction secondary, 68
 Ink, 157
 Innocent, 99
 Inquiry, 147
 Insane, 57, 97, 137
 Insect, 49, 118, 152
 Insensible, 121
 Insensibility, 128
 Insignia of Dignity, 133,
     144
 Insignificant, 113, 120
 Inspector of a district, 77

- Instant, 114, 134
 Instantly, 147, 148
 Instead, 145
 Institutes of Science, 134
 Instruction, 146
     ,, traditional, 65
 Instructor, 132
     ,, in holy wirt, 65
     ,, spiritual, 53
 Instrument, 117
     ,, musical, 19
     ,, other, 20
     ,, stringed, 19
     ,, wind, 18
 Intangible, 141
 Intellect, 15, 97, 120, 125, 126, 142
 Intellectual, 101
 Intelligence, 17, 132
 Intelligent, 144
 Intention, 107, 139
 Interval, 136
 Interrogative particle, 146, 149
 Interrogation, 146
 Interior, 128
 Intoxication, 122
 Intrenched, 102
 Introduction, 126
 Introductory question 149
 Inundation, 25
 Invitation, 125
 Iron, 88, 117, 134, 153
     ,, club, 113, 125
     ,, image, 117
     ,, smith, 90
     ,, spear, 119
     ,, wrought, 88
 Irony, 151
 Island, 25
 Issue from pond, 27
 Issue from rivers, 27
 Issuing, 107
 Itch, 56

J
 Jack fruit, 39
 Jackal female, 140
 Jail, 80
 Jain, 64
 Jainti, 39
 Janghe, 43
 Jar, 83, 128
     ,, auspicious, 72
 Jasmine, 39, 117
     ,, Arabian, 39
     ,, double, 40
     ,, great, 40
     ,, flowered, 40
     ,, yellow, 39
     ,, wild, 39
 Javelin, 78, 153
 Jaw, 60
 Jawas, 23, 41
 Jayanta, 5
 Jest talk, 18
 Jewel, 60, 127
     ,, of Krishna, 4
 Jina, 2
 Jhinti, 40
     ,, purple, 40
     ,, red, 40
     ,, yellow, 40
 Joined, 103
 Joint, 124, 154
 Journal, 151
 Journey, 74, 119
 Joy, 14, 122, 145, 153
 Joyful, 95
 Joy indication of, 148
 Judge, 70
 Judged, 104
 Juice temporal, 73
 Juggler, 91
 Juggler female, 91
 Jujube, 36, 155
     ,, tree, 155
 Jumping up, 97
 Junction, 112
 Jupiter, 11
 Just, 132
 Justice, 42
 Jyaistha, 13

K
 Kailas, 8
 Kalna, 37
 Kalpa, 14
 Karna, 141
 Kamdeva, 3
 Karanja, 38
 Karshas, four, 138, 142
 Karshas for gold, 81
 Karshas of silver, 88
 Kartika, 13
 Kartikeya, 5
 Kartoya, 27
 Katuki, 41
 Kawalha, 41
 Kayaphal, 37, 110
 Khayar, 38
 Keepers of G. house, 95
 Kersary, 15
 Kibe, 56
 Killing, 125, 126, 143
 Kind, 15, 119, 123
 Kine owner, 85
 King, 20, 70, 118, 123, 125, 127, 139

Kinsmen, 55, 122, 140

Kitchen, 82

Kite, 50

Knee, 58

Knock kneed, 50

Knot, 126

Knife, 78, 134

Knit, 40

Knit, strong, 101

Knot round W. waist,

140

Knowing, 97

Knowledge, 115, 122,

125, 126, 130, 141

Knowledge of soul, 144

Knowledge, true, 15,

106

Knowledge untaught, 65

Known, 95, 104, 120,

121

Krishna, 121, 122

Kahatriya, 90, 118, 129

Kubera, 8, 139

L

Labor pain, 24

Labourious, 96

Labourer, 91

Labour room, 31

Lac, 62, 142, 151

Ladle, 128

Ladder, 32

Lady, 125

Laith, 22

Lake, 26

„ deep, 26

Lame, 56

Lamentation, 18, 126

Lamenting, 127

Lamp, 64

„ wick, 140

Lance, 137

Land near marsh, 33

Land fit for veg., 81

„ fit for other, 81

„ ploughed, 81

„ sown, 81

Langalika, 43

Language correct, 121

„ incorrect, 16

Laughter, 20

Large, 100, 133

Largest, 105

Last, 102, 132

Lassitude, 134

Late, 43

Lathe, 152

Laws-code of, 17

Laxmi, 4, 131, 137

Lead, 89

„ red, 89

„ work, 40

Leader, 111, 116

„ of wild herd,

72

Leaf, 35, 134, 139, 144,

153

League, 30

Learned, 64, 121, 123,

128, 139, 144

Leather fan, 66

Leaves young, 151

Leavings. 85

Leech, 26

Left, 102, 104, 130

Leg, 58

Legged-bandy, 56

Legume, 82

Leisure, 126

Lemon, 35

Length, 62, 144, 147

Lentil, 81

Leopard, 110

Leprosy white, 56, 151,

154

Letter, 128, 135

Less, 136

Liberal, 95

Liberality, 108

Lie, 114

Life, 142

Life in the next, 140, 148

Ligament, 106

Light, 12, 109, 141, 143

Lightning, 9, 125, 150

„ a flash of, 9

Light, ray of, 129, 132,

134, 142, 152

Like, 93, 120, 145, 146,

148

Lily, blue, 27

„ esculent, 27

„ red, 27

„ the root of, 27

„ white, 27

Limb, 58, 116

Limb defect, 134

Limit, 32, 115, 117, 123,

138

Lin, 82

Line, 119, 122

„ continuous, 34

Lineage, 64

Lined streak, 59

Linseed, 82

Lion, 48, 134

Lip, 60, 136, 152

Liquid, 104

„ butter, 120

Liquor, 114, 122, 124

„ spiritual, 93

„ Vinous, 93

- Liquorica, 43
 Lispering, 98
 Litter, 74
 Little, 100, 123, 124, 130, 134, 135, 144, 145, 146, 148, 149
 Lived long, 110
 Livelihood, 80, 120, 134.
 Liver, 58
 Living being, 120
 Lizard, 49
 Load, 123, 149
 Lock in Head, 137
 Locks at Tonsure, 60
 Locomotive, 120
 Lodhra, 36
 „ red, 37
 Logic, 17
 Logician, 64
 Loins, cavities of, 58
 Long, 101
 Longest, 105
 Longing, 111
 Longing in pregnancy, 54
 Long lived, 95
 Look, 109
 Looking, 108
 „ with caution, 111
 Loom, 92
 Lords, of Quarters, 9
 Loss, 106, 119, 130
 Lost, 115
 Lost having vanquished, 79
 Lotus, 27, 117, 136
 „ red, 27
 „ seed, 28
 „ white, 27, 114, 137
 Love, 20, 113, 129, 131, 143
 Lover, 129
 Low, 100, 132, 134, 136, 138, 149
 Lower, 141
 Luck 14
 „ Good, 14, 131, 153,
 „ ill, 153
 Lump of rice, 110
 Lungs, 57
 Lustful, 97, 141
 Lustration of arms, 78
 Lustre, 113, 143
 „ light, 121
 Lusty, 56
 Lute, 19, 150
 „ body of, 20
 „ vulgar, 92
 „ with String, 19
 Lythrum, 44
 „ fruticosum, 139
 M
 Mace, 63
 „ of Krishna, 4
 Mad, 77
 Madan, 3
 Madder, 41
 Made known, 103
 „ thin, 103
 Madness, 21
 Magh, 143
 Magic, 105, 138
 Magnanimous, 95
 Mahishya, 90
 Maiden, 52
 Maidservant, 116
 Majesty, 71, 119
 Making noise, 103
 „ prisoner, 125
 Male, 50, 52
 Malevolent, 99
 Malice, 15
 Mallet, 77
 Mamna of Bambus, 89
 Man, 52, 130, 139, 141
 „ beardless, 132
 „ commercial tribes, 140
 „ eminent, 90
 „ general, 140
 „ lazy, 91
 „ learned, 20, 141
 „ low, 97
 „ military tribe, 70
 „ nourished by stranger, 91
 „ old, 55
 „ preaching, 64
 „ third tribe, 130
 „ versed in science, 71
 „ wise, 143
 „ working for village, 90
 „ young, 55
 Manhood, 55
 Manly exertion, 126
 Mango, 36
 „ fragrant, 36
 Manifestation, 126
 Manner, 124
 Mantle, 61
 Many, 100, 138, 146
 Manvantara, 14
 Mara, 44
 March of an assailant, 78
 March-repelling enemy, 78
 Marching-slow. 70
 Marc, 143
 Mark, 10, 56, 77, 109, 112, 122, 126, 127, 137

- Mark on elephant's face, 73
   ,, forehead, 130
 Market, 31, 117, 129, 152
 Marmelos, 36
 Marriage, 69, 126
 Mars, 11
 Marua, 40
 Masha, 87
   ,, fourtimes, 87
   ,, sixteen times, 87
 Masham, 45
 Mast, 25
 Master, 95, 125, 130
   ,, of mint, 70
 Mat, 82
 Match of cocks, 94
 Material, 102, 126, 134
 Matron, 52
 Matter, 119
 Mature, 103
 Maturity, 106
 Mayan, 38
 Meal, barley, 154
   ,, same, 110
 Means, 112, 125, 126, 131, 135
   ,, of success, 71
 Meaning, 107, 121
 Measure, 81, 122, 123, 134, 151, 155
   ,, long, 154
   ,, of verse, 122
   ,, man's reach, 59
   ,, three sorts, 87
   ,, various, 88
   ,, of a verse, 122
 Measured by aims, 123
 Medicament, 130
 Medicine-book, 154
 Meditation, 112, 123
 Meeting, 65, 108
   ,, four roads, 127
 Melanoxylon Diospyros, 157
 Member, 58
   ,, of assembly, 65
 Memorable verse, 115
 Men fourth tribe, 90
   ,, mixed origin, 90
   ,, third tribe, 80
   ,, virtuous, 68
 Mendicant, 56, 99
 Mental agony, 123
 Mera stringi, 43
 Merchant, voyaging, 25
 Mercury, 11, 132
 Merit, 132
   ,, Moral, 14
 Meriting beheading, 99
   ,, death by knocks, 99
   ,, ,, by poison, 99
 Message, 18, 71
 Messenger, 53
   ,, Ambassador, 71
   ,, female, 53
 Metacarpus, 59
 Metal, 119
   ,, base, 88
 Meteor, 7, 13
 Method, 57
 Metted, 103
 Metre, 66, 117, 119, 120
   ,, poetic, 143
 Middle, 30, 132
   ,, of a bow, 77
 Midst, 136, 146, 148
 Mild, 132
 Milk, 84, 135, 143
   ,, cow calved, 85
 Milk prepared, 84
   ,, inspissated, 84
 Mill, 135
 Million, 154
   ,, hundred, 152
 Mimansaka, 64
   ,, Mimicks, 13, 91
 Mineosa, fetida, 38
   ,, white, 38
 Mind, 15, 125
 Mine, 31, 151
   ,, of germs, 154
 Mineral, 33
 Minimum, 89, 154
 Minister, 70, 118, 120, 134
   ,, four, 13
   ,, of Krishna, 4
   ,, other, 70
 Mirror, 64
 Misbehaving, 97
 Mischief, 143
 Mischief-maker, 99
 Mischievous, 97, 99, 117, 125, 136, 144
 Miser, 99
 Miserly, 134, 141
 Misery, 114
 Misfortune, 24
 Missing, 21, 79
   ,, after calling, 108
   ,, butt, 75
 Mistake, 15
 Moat, 20
 Mode, 118
   ,, of adoration, 113
 Modest, 97
 Modesty, 21, 150
 Moistened, 104
 Moksha, 115

- Moment, 116
 Monarch, 70
 Monkey, 48
 Monsoon, 125
 Month, 113
   ,, Ashadha, 113
   ,, gestation, 55
 Moon, 10, 13, 110, 113,
   114, 122, 123, 125, 134,
   135, 140
   ,, eclipsed, 13
   ,, full changed, 12
   ,, full-day, 12
   ,, new day, 13
 Moon node descending,
   13, 118, 143
   ,, last day, 12
   ,, horned, 12
 Moon's plant, 143
 Moon quite full, 13
   ,, sacred to, 132
 Moral, 129
 More, 135, 145
 Morn, 149
 Morning, 12, 132, 149
 Mortar, 82
 Morunga, 36
   ,, red, 36
 Moth, 112
 Mother, 20, 53, 54, 128,
   134, 143
   ,, Divine, 4, 5
   ,, in-law, 54
 Motion, 119, 126, 140
 Mouse, 49
 Mouth, 153
   ,, corners, 60
 Mouthful, 85, 135
 Mountain, 33, 112, 118,
   124, 132, 135, 137, 139,
   151, 154
   ,, diverse, 33
   ,, eastern, 33
   ,, side, 33
   ,, western, 33
 Mountaineer, 152
 Moveable, 101, 120, 137,
 Moving, 101
   ,, piece play, 94
   ,, tortuously, 98
 Much, 7, 100, 115, 116,
   147
 Mud, 122
   ,, clay, 25
 Mugani, 43
 Mulberry, 37
 Mulsari, 39
 Multitude, 51, 103, 111,
   112, 113, 115, 116, 118,
   123, 127, 129, 131, 132,
   135, 138, 140, 142, 144,
   152
   ,, of boys, 109
   ,, cars, 74
   ,, coadjutors, 109
   ,, fields, 81
   ,, horses, 74
   ,, leaves, 109
 Multitudes of men, 109
   ,, people, 109
   ,, ploughs, 109
   ,, priests, 109
   ,, ribs, 109
   ,, slaves, 153
   ,, soldiers, 75
   ,, things, 51
   ,, thousands, 109
   ,, threshing floors,
   109
   ,, villages, 109
 Munificent, 95
 Murder, 143
   ,, place, 125
 Murderous, 99
 Murmuring at cohabita-
   tion, 18
 Musali, 41
 Muscle, 58
   ,, at neck, 57
 Musical note, 120
   ,, sound, 116
 Musicians celestial, 6
 Musk, 63, 129
 Mustard black, 82
   ,, seed, 81
   ,, white, 82, 136
 Multiiform, 103
 Muttering prayers 68
 Mutually, 145, 147
 Myrrh, 89
 Myrobalan, 89, 134
   ,, Beleric, 38, 142
   ,, Emblic, 38, 154
   ,, yellow, 38, 140

N

 Nachi, 44
 Nagkesara, 39
 Nail, 59, 152
 Nagas, 23
 Naked, 98
 Nalkubara, 8
 Nali, 44
 Name, 114, 122, 131, 135,
   147
   ,, country, 124
   ,, person, 125
   ,, river, 124
 Nandi, 5
 Narada, 6
 Narbada, 27

Narrow, 102
 Native spot, 125
 Natural disposition, 120
 „ state, 22
 Nature, 14, 112, 118, 126,
 129, 139, 140
 „ qualities, 14
 Nave wheel, 74, 129
 Navel, 157
 „ elevated, 57
 „ wheel, 123
 Navigable, 123
 Near, 101, 124, 135, 145,
 146, 147, 148, 149
 „ very, 121
 Nebari, 39
 Nebari white, 39
 Necessary, 149
 Neck, 59
 „ back, 59
 „ lute, 19, 138
 Necklace, 61
 „ golden, 61
 „ pearl, 61
 „ strings (100), 61
 Nectar, 120, 124
 „ of flowers, 35
 Needle, 151
 Negation, 146
 Negative, 148
 Neglect, 67
 Neighing, 74
 Nelumbium specio-
 seem, 117
 Nest, 51
 Net, 25, 92, 138, 141
 New, 102, 123
 News as reported, 146
 Newetenden, 57
 Niggardly, 133

Nihilist, 64
 Night, 12, 119, 130, 142,
 148, 150
 „ close, 149
 „ days, 12
 „ dark, 12
 „ dogbarking, 155
 „ mad, 12
 „ moonlit, 12
 „ multitude, 12, 110
 „ shade, prickly, 41
 Nimb, 39, 114
 Ninth planet, 118
 Nipple, 58
 Nit, 151
 Nitre, 89
 No, 148
 Noble, 121, 125
 Nocturnal, 121
 Node ascending, 11
 Nodule stony, 134, 138
 Noise, 106
 „ loud, 17, 133
 North, 150
 Northern, 136
 Nose, 59
 „ horse, 74
 Nosed hooflike, 56
 Noseless, 56
 Not, 148
 Note high, 133
 „ long, 138
 „ musical 19
 Noted for qualities, 95
 Notoriety, 106
 Notorious, 124, 141
 Novice, 65
 Now, 149, 150
 Nourished, 103
 Nourisher, 118

Number, 117
 Numbered, 101
 Numerable, 101
 Numerals, 81
 Numerous, 105, 135
 Nurse, 134
 Nutmeg, 138
 Nymphs, 2, 6

O

Oar, 25
 Oath, 17, 112, 130, 131,
 141, 144
 Oazing, 106
 Obeisance, 68
 Object, 121
 Objects four, 69
 „ threefold, 71
 Object of sense, 123
 Oblation, 66, 137, 153
 „ of milk, 66
 „ intended, 66
 „ butter and curds, 66
 „ to Gods, 148
 „ to Manes, 148
 „ respectful, 67
 Obscured, 104
 Obsequies, 67, 126, 131
 Obstacle, 101
 Obstructive, 97
 Obtaining, 119
 Obtained, 104
 Occasion, 107, 132
 Occupation, 105
 Ocean, 24
 Octave in music, 129
 Odour, 124
 Offence, 54, 72, 128, 142,
 143, 159
 Oh, 145, 149
 Oilcake, 145

- Oilcake, throwing, 151
 „ vessel, 155
 Old, 102, 115, 123, 130,
 136, 145, 146
 Olden, 122, 144
 Oleander, 40
 One, 111
 „ born of K. & S, 118
 „ born of B. & K, 118
 „ born of low tribe,
 124
 Only, 134, 146
 Once, 145
 „ at, 150
 Onset, 78, 106
 Oozing, 106, 119
 Opening, 151
 Opinion, 145
 „ firm, 139
 Opportunity, 107, 115,
 130, 136
 Opposition, 108, 126
 Option, 141, 145
 Ophthalmic, 154
 Opulent, 95
 Opulence, 115
 Or, 146
 Orange, 37
 Ordeal, 130
 Order religious, 64
 Order, 64, 67, 72, 121, 146
 Orientalis Nauclea, 37
 Ordure, 143
 Organ intellectual, 15, 112
 „ of sense, 112, 117
 Origin, 120, 140, 144
 Orion, 11, 138
 Ornament, 60, 116, 127,
 128, 130
 Ornament of feet, 61, 146
 Ornament of breast, 110
 „ of arm, 61
 „ of wrist tinkling, 61
 Orpiment yellow, 89, 145
 Orris root white, 42
 Osmnominat urn, 58
 Ospray, 50
 Other, 102, 111, 136
 Out, 85, 149
 Overcome by bear, 99
 „ of kitchen, 82
 „ of a village, 70
 Oviparous, 99
 Owl, 49, 110
 Own, 114, 136
 Owner, 95
 „ of a car, 76
 Ox, 85
 „ with nosestring, 85
 Oxen, herd of, 85
 Oyster of Pearl, 26
- P**
- Paces, horse's, 74
 Pacified, 103
 Packthred, 25
 Pain, 110, 113, 119, 124,
 147, 153
 „ corporeal, 24
 „ consciousness of, 15
 „ extreme, 151
 Painful, 115
 Painter, 90
 Painting, 134, 141
 „ of person, 62
 Pair, 51, 112
 Pala of Gold, 87, 140
 Palace, Indra's, 5
 „ king's, 153
 Palate, 60
 Palas (100), 87
 Pale of silver, 154
 Pale, 98
 Palm-bent, 59
 „ hand, 138
 Palm joined, 59
 Pan-copper, 88
 Pan-frying, 83
 „ iron, 83
 Pandariya, 44
 Panegyrist, 98
 Pangency, 114
 Pap, 58, 152
 Paramour, 55
 Paramount, 70
 Parasite plant, 40
 Parasol, 72
 „ royal, 72
 Parel, 103
 Parnas, 40
 „ white, 40
 Parents, 132
 „ spiritual, 65
 Parentage honourable, 64
 Parrot, 50, 134
 Parsaram, 129
 Parsipal, 37
 Part, 88, 110, 138
 „ between the tusks,
 75
 „ cancelled, 133
 „ of army, 123
 Past—carriage, 74
 „ component, 72
 „ integrant, 110
 „ men, 10
 „ sacred, 69
 Particle, 69
 Parvati, 5
 Passed (as ordured), 103

- Passed as urine, 103
 Passion, 21, 113
   ,, indication of, 20
 Passionate, 97
   ,, very 97
 Past, 120, 146, 147
 Paste perfumed, 63
 Path, 30
   ,, elephant, 130
 Patience, 20, 129
 Patient, 97, 121
   ,, of austerity, 68
 Patna, city of, 135
 Patronymic aggregate, 109
 Pausa, 13
 Pavement, 31, 154
 Peace, 132
 Peacock, 50, 113, 115, 129
   ,, tail, 116, 144
 Pearl, 88, 138
   ,, elegance, 133
 Peas, 81
   ,, chinch, 82
   ,, porridge, 154
 Pedical, compound, 35
 Peeke, 33
 Peg, 92
   ,, wooden, 144
 Pegaeus, wing of, 11
 Penalty, double, 72
 Penance, 69
 Penis, 58
 People, 109, 114
 Pepper, 83
   ,, long, 42
 Perambulation, 107
 Perceptible, 102, 142
 Perception, object of, 135
 Performance, 154
 Perforation, 106
 Perforated, 22
 Perfume, 139, 153
   ,, another, 44
   ,, adjusted, 63
   ,, body, 131
   ,, chorsart, 44
   ,, compounded, 63
   ,, mouth, 16
   ,, for person, 63
 Perfumed, 63
 Perfuming, 62
 Pericart of lotus, 111
 Period, 123, 136
 Periphery of a wheel, 74
 Permanent, 101
 Perpetual, 114, 140
 Perpetually, 101, 145, 148, 149
 Perplexed, 95, 98
 Perseverance, 21, 123, 126
   ,, in austerities, 67
 Person asleep at sunset, 69
   ,, dexterous, 91
   ,, example-following, 123
   ,, married before brother, 69
   ,, practising, 57
 Person purified, 68
   ,, uninitiated, 69
   ,, unstudied, 69
   ,, venerable, 20, 132
 Personage high, 139
 Portenuis, cyprus, 136
 Pervading, 105
 Pestilence, 132
 Pestle, rice leaning, 82
 Petticoat, 62, 68, 154, 155
 Phalguna, 13
 Philosophy, atheistual, 154
 Phelgm, 57
 Phelgmatic, 57
 Physicking, 56, 114
 Physician, 57
 Picture, 93
 Piece, 139
 Pierced, 104
 Pigeon, 49
 Pignut, 131
 Pigment, 165
 Pike for elephant, 73
 Pillar, 86
 Pillow, 63
 Pillow-crown-tied, 63
 Pilu, 36
   ,, tree, 137
 Pin, axle, 74
 Pink, 16
 Pipe, 115
 Pipitia, 49
 Piring asparac, 45
 Pistia statiorts, 27
 Pit, 121
 Pitcher, 83
 Pith, 34
 Pithless, 100, 136
 Pity, 20, 117
 Piya, 36
 Place, 29, 122, 123, 126, 140
   ,, for creepers, 37
   ,, drinking, 93
   ,, holy, 136, 140
   ,, kitchen slaughter, 125
   ,, priests standing, 108
   ,, raised, 32
   ,, roads meeting, 117
   ,, water, 121

- Placed, 102
 „ in front, 121
 Plaister, 124
 Plaistering, 92
 Plate iron, 83
 Platoon, 76, 129
 Plan, 137
 Planet, 144
 Plank, 111
 Plant, 128, 131, 151, 152
 „ annual, 34
 „ climbing, 141
 „ egg, 43, 134
 „ fragrant, 130
 „ sensitive, 45
 „ sort of, 134
 Play, 104
 Players, drums, 91
 „ on flute, 91
 „ on lute strings, 91
 Playing-board, 141
 Pleasing, 99, 113, 120, 122,
 128, 129, 130, 132
 „ true, 18
 Pleasure, 14, 120, 122,
 137
 „ consciousness of, 15
 Pledge, 123
 Pleiades, 138
 Plough, 81, 139
 „ body of, 81
 „ cattle, 86
 „ man, 86
 „ pole of, 81
 „ shaft of, 81
 „ share; 81, 140
 Plubis, 58
 Plumb-tree, 37
 Pod, 82
 Poison, 117, 135, 136, 142,
 143
 Poison fixed, 25
 „ immediate, 9
 Pol^d, 74
 Polite, 97
 Pollens, 111, 143
 „ of flowers, 112
 Pomegranate, 39, 155
 Pond, 26
 „ deep lotus, 26
 „ square, 26
 „ poor, 99, 134
 Porcupine, 48
 Porpoise, 125
 Portent, 79
 Porter, 91, 118, 133
 „ female, 133
 Portion, 88
 Possibility, 146
 Post, 116, 128, 137, 145,
 152
 „ cow-winding, 86
 „ danger, 78
 „ pipe securing, 13
 „ sacrificial, 154
 Post-threshing, 87
 Posture holy, 68
 Pot, 83, 116, 137
 „ bellied, 56
 „ earthen, 111
 „ fine, 137
 Potherb, 83, 130, 134, 137
 „ sort of, 45
 „ splitting, 64, 153
 Potter, 90
 Potent equally, 69
 Pounded, 103
 Pouring forth, 106
 Powder, 63, 78
 „ perfumed, 64
 Power, 71, 119, 129, 141
 Power great, 78
 „ supreme, 5
 Powerful, 76, 122
 Practice, 115
 Praise, 17, 115, 116, 129,
 133
 „ particles of, 148
 Praised, 104
 Prayer expiatory, 68
 „ exciting fire, 66
 „ Vedic, 133
 Precept sacred, 68
 Precious anything, 61
 Precipice, 33, 121
 Pre-eminent, 100, 115,
 136, 141
 Preferableness, 113
 Pregnancy first cow's, 107
 Pregnant, 54
 Premissing, 146
 Prepared, 121, 132
 Presence, 145
 Present, 72, 77, 149
 Preserver, 117
 Preserved, 104
 Pretence, 146
 Pretty-woman, 114
 Price, 87, 111, 115, 116
 „ anyother, 70
 Pride, 21, 106, 111, 122,
 135, 138
 „ of wealth, 125
 Priest, 70
 „ by birth, 125
 „ conversant, 64
 „ officiating, 65
 Prince, 20
 Princess, 20
 Principal, 87, 100, 111,
 117

- Principle, 122
 Principle of body, 119
 Prior, 102, 128, 145, 149
 Prison, 80, 120, 140
 Prisoner, 80, 144
 Privacy, 122
 Privy part, 112, 113, 131
 Private part of female, 126
 Private in, 147
 Priyangu, 38
 Probably, 147
 Procureess, 53
 Produced, 121
 „ in autumn, 123
 Production, 139
 Profession, 80
 „ various, 80
 Profit, 87, 138
 Progeny, 114
 Progress, difficult, 107
 Prohibition, 121, 124, 146, 147
 Prolixity, 107
 Promise, 116, 122, 123, 124, 133, 139
 Promised, 104.
 Proof, 117, 118
 Proper, 18, 120, 129
 „ for guest, 67
 Properly, 148, 149
 Propriety, 72, 155
 Prose, 154
 Prosperity, 77, 96, 113, 124, 133
 Protection, 106, 120
 Protector, 122
 Proud, 99, 124
 Prowess, 127, 130
 Proximate, 101
 Proximity, 107, 146
 Prudent, 142
 Pulse, 152
 Pungent, 15
 Punishment, 71, 115, 130
 Punnag, 35
 Pupil, 65
 Puppet, 92
 Purana, 17
 Purchasable, 87
 Pure, 113, 121
 Purified, 100
 Purity, 10, 123
 Purple, 16
 Purpose, 14, 126
 Pursuits human, 126
 Put to flight, 98
 Q
 Quality, 119
 „ of passion, 143
 Quantity, 116, 134
 Quarterly, 140, 143
 Quarters, 8, 88, 112, 140, 150
 Quarrels, 18, 137, 140
 Queen, 20, 52
 Query-strange, 18
 Question, 17, 146
 Quick, 7, 20, 102, 113
 Quickly, 147
 Quickmost, 105
 „ silver, 88, 118
 Quiet, 105
 Quill, 19, 48
 Quiver, 77, 127
 R
 Race, 64, 110, 140
 Rag, 154
 Raiment, 135
 Rain, 9, 130, 142
 „ bow, 9
 „ thin, 9
 Rains, 14
 Raised, 103
 Raising, 106, 117
 „ through deep, 103
 Ram, 87
 Rama, 109
 Rampart, 31, 117, 144
 Range, 33, 34
 Rasina, 152
 Rasna, 43
 Rat, 49, 141
 „ small, 49
 Ratification of bargain, 87
 Rattling, 9
 Ray of light, 12, 112, 113, 122, 124, 125
 Raven, 50, 116
 Razor, 153
 Reading, 68, 108
 Ready, 132
 Realised, 106
 Realm, 120, 135
 Reaping, 107
 Rear, 76
 Rearguard, 134
 Reason faculty of, 15
 Reasonable, 132
 Reasoning, 15, 144
 Reciters, 65
 Recollection, 21, 146
 Reconciling difficulties, 123
 Red, 16, 120
 „ dark, 16
 „ pale, 16, 136
 Reflection, 15, 146
 „ partial, 149

- Reform, 72
 Refreshment a place of. 31
 Refuge, 106, 131
 Rejection, 108
 Regenerate, 113
 Region, 8, 115, 140
 „ eastern, 29
 „ infernal, 22, 138
 „ northern, 29
 „ middle, 29
 „ waterless, 29, 106
 Regretting, 95
 Rein, 129, 141, 144
 Rejoicing, 151
 Relationship, 55
 Relied on, 124
 Religion, 129
 „ known, 131
 Religious merit, 116, 122
 Relinquishment, 112
 Remains sacrificial, 66
 Remedy, 131
 Remote, 101, 136
 Removed, 98
 Rending, 105
 Renuka, 43
 Repast, funeral, 67
 Repayment, 126
 Repentance, 21, 131
 Repetition, 17
 Repehensible, 132
 Reprehensive, 146
 Reproach, 18, 108, 146
 Reproachful, 124
 Request, 67, 121, 123, 125, 143
 Requested, 103
 Requisite, 134
 Requisites of administration, 71
 Research, 67, 108
 Resemblance, 93
 Reserve, 76
 Residence, royal, 31
 Resin, 63
 Respected, 121, 130
 Respectful, 121
 Respectively, 145
 Response, 146
 Responsibility, 135
 Restraint, 119, 141, 144
 Result, 138
 Retinue, 138, 144
 Retreat, 79
 Retti, 42
 Return-deposit, 87
 Revenge, 79, 126
 Revenue, 72, 137
 Reverence, 148
 Revered, 103, 121
 Reverse, 113, 130
 Reviving fragrancv, 62
 Reward, 95
 Rheum of eye, 58
 Rheumatic, 137
 Rheumatised, 57
 Rhinoceros, 48
 Rhomdes cyprus, 136
 Rib, 58
 Rice, 82, 141
 „ boiled, 84
 „ boiled half, 153
 „ flattened, 109
 „ gruel, 84
 „ rain, 81
 „ scorched, 84
 „ scum, 84
 Rider, 144
 Riddhi, 43
 Riddle, 17
 Right, 14, 72, 102, 121, 124, 131
 „ conclusion, 118, 144
 „ very 144
 Ring 128
 „ on post, 66
 „ worm, 56
 Ripe, 103
 River, 26, 117, 124, 125, 128, 150
 River bed, 134
 „ Heavenly, 6
 „ mouth, 27
 „ of snakes, 119
 „ stream, 128
 „ various 27
 Rising of Zodiac, 151
 Rishabha, 43
 Ritual, 123
 Road, 30, 113, 122, 126
 „ bad, 30
 „ difficult, 30
 „ good, 30
 „ meeting of, 30
 Roaming, 67
 Roar, 115
 Roaring of elephants, 79
 Robe, 68
 Robber, 92
 Robbery, 92, 107, 133
 Rock, 33, 124
 „ fallen 33
 „ slanting, 33
 Rod churning, 111
 Rohin, 38
 Roof, 32, 138
 Room, 65
 „ airy, 32
 Rope, 86, 92, 116
 „ churning, 135

- Rope round elephants, 132
 Root, 51, 115, 122, 131, 144, 152
   ,, fibrous, 34
   ,, fragrant, 135, 136
   ,, orris, 42
   ,, long pepper, 89
   ,, radiant, 34
   ,, sugarcane, 89
   ,, tail, 110
   ,, sweet flag, 89
   ,, wing, 119
   ,, true, 34, 119, 128, 135
 Rose, China, 40
 Rotundus cyperus, 44
 Rough, 142
 Round, 101, 108, 120, 148
 Row, 34, 119, 138
 Royal Insignia, 122
 Rubbing, 115
   ,, of person, 107
 Ruby, 86
 Rudder, 25
 Ruddy goose, 135
 Rug, 151
 Rule, 123
 Ruled by rural king, 30
 Rum, 93, 154
 Rumour, 17, 76, 120, 126, 132
 Rust, 157
   ,, of iron, 88
 Rustic, 18
 Rustling, 18
 Rut of elephants, 122
- S**
- Sachi, 5
 Sack, 82
 Sacrament great, 65
 Sacred, 20
 Sacrifice, 65, 115, 121, 125, 126, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 151, 154
   ,, Grand, 154
   ,, half monthly, 68
   ,, supplemental, 66
   ,, suitable, 65
 Sacrificer, 65, 118
   ,, ablution giving, 65
   ,, bestowing wealth, 65
   ,, certain form, 65
   ,, chavana, 65
   ,, in form, 65
   ,, frequent, 65
   ,, juice drink, 65
   ,, learned, 35
   ,, leave taking, 65
   ,, in Soma, 65
 Sacrificial fires, 119
   ,, pot, 141
 Saen, 38
 Safe, 145
 Safety, 85, 138, 139
 Safflower, 89, 129
 Saffron, 62
 Sage, 133, 142
   ,, divine, 6
   ,, holy, 68
   ,, ground sleeping, 68
   ,, sense subduing, 68
 Saint 68, 104, 110, 121, 124
 Sakhwa, 37
 Sal, 37, 95
 Salac, 44
 Saliva, 58, 68
 Salt, 15, 115, 153
 Salt, sin barren soil, 117
   ,, black, 84
   ,, factitious, 84
   ,, parm, 45
   ,, pettae, 89
   ,, rock, 84
   ,, sea, 30
   ,, sort, 84
   ,, salparm, 45
   ,, white, 83
 Salutation, 149
 Saluted, 104
 Samaveda, 152
 Same, 127, 136, 153
 Sami, 38
 Samidha, 35
 San, 37
 Sanatkumar, 6
 Sanctity of regions, 29
 Sand, 120
 Sandals red, 63
 Sandy, 30
   ,, place, 120
 Sankhyas, 64
 Satisfaction, 15, 105, 126
 Saturn, 125
 Salace, 84, 122
 Sauce, grueled, 84
 Sart gention, 45
 Satadru, 27
 Sarali, 50
 Satavari, 41
 Saved, 104
 Saw, 93
 Scab, 56
 Scabbard, 133
 Scabby, 51
 Scale of a fish, 110
   ,, Goldsmith, 92
 Scapula 59

- Scar, 152
 Scarcity, 107
 Scent, 16
     ,, pleasing, 16
     ,, spreading, 16
 Scented, 84
 School, 157
 Science, 118, 120, 122
     ,, Sacred, 121
 Scimitar, 77
     ,, edge, 135
 Scorpion, 49, 110
 Screen, 62
 Scribe, 71, 90
 Scripture, 117
     ,, writing, 71
 Scrotum, 58
 Scum, 151
 Scurrilous, 98
 Sea, 117, 120, 124, 135, 151
     ,, particular, 24
     ,, salt, 83
     ,, shore, 138
 Seal-ring, 61
 Search, 112
 Season, 13, 14, 118
     ,, cold, 13
     ,, hot, 14
     ,, sultry, 14
 Seasoning acid, 83
 Seasoned, 84
 Sebashan, 36
 Seconds, eight, 13
 Secret, 71, 131
 Section, 116
 Secure, 121
 Seduri, 39
 Seed aromatic, 110
     ,, morunga, 89
 Seed Parna, 82
 Seeing, 108, 146
 Seether, 83
 Seizure, 144
 Self, 149
     ,, command, 105
 Semecarpus macardium, 136
 Semen Verilies, 131, 142
 Secondary, 100
 Sending, 106, 141
 Sense, objects of, 15, 123, 131
     ,, organs, 15, 119, 141, 143
 Sentence, 16
 Sentiment, 20, 21
     ,, dramatic, 143
     ,, love, 113
 Sentry, 72
 Separate, 125, 127
 Separation, 167
     ,, lovers, 108
 Seraglio, 119
 Scraper, 25
 Serpent, 23, 115, 128, 134, 137, 144
     ,, chief, 137
     ,, fang, 143
     ,, hood, 128
     ,, variegated, 23
 Servant, 70, 91, 134
     ,, female, 53
     ,, maid, 132
 Served, 104
 Service, 67, 80, 132, 142
 Sesamum barren, 82
     ,, seed, 41
 Sessa, 121
 Set aside, 98
 Sewing, 105
 Shade, 131
 Shadow, birds', 153
 Shakal, 48, 109, 110
 Shaken, 102
 Shaking, 101
 Shame, 21
 Shameless, 97
 Shallow, 25
 Share, 88
 Shark, 26
 Sharp, 102, 136
 Sharpened, 103
 Sharp-nosed, 56
 Shaved, 102, 116
 Shaving, 68
     ,, pot, 133
 Sheath, 141
 Sheet fish, 26
 Sheep, 139
 She-goat, 87
 Shell, 112
 Shell-Bivalve, 26
     ,, cutter, 90
     ,, small, 26
 Shelter, 143
 Shuttle, 107
 Sickle, 81
 Sickness, 57
     ,, recovered, 57
 Shoe, 90
 Shoe-maker, 90
 Shop, 31, 117, 122
 Shore, 25
     ,, bank, 65
 Shoot, 35, 138
 Short, 56, 101
 Shortest, 105
 Shot, arrow, 77
 Shoulder, 59, 123

- Shoulder elephant, 73
   ,, right. over, 69
 Shovel, 25
 Show, 133
 Shower, 141, 142
   ,, great, 136
   ,, hand, 9
   ,, making, 133
 Shranked long, 56
 Shrawana, 13, 143
 Shrub, 34
 Siva, hill, 111, 122
 Sieve, 82
 Sign, 106
   ,, acquarius, 128
   ,, death, 114
   ,, Zodiac, 140, 141
 Sight, 108, 109, 115, 141
 Silence, 67, 123
 Silent, 98, 136
 Silently, 146, 148
 Silk, 37
   ,, cotton, 37
   ,, bleached, 61, 135
   ,, black, 37
   ,, woven, 135
   ,, wove, 61
 Silken, 31
 Silver, 88, 120, 132, 133, 143
   ,, wrought, 132
 Similar, 93, 127, 136
 Similarity, 131
 Similitude, 132
 Sin, 14, 111, 113, 118, 125, 126, 128, 136, 141, 142, 143, 154
 Sincere, 95
 Sinful, 145
 Singing, 19
 Sipping, 67, 142
 Siso, 39
 Sister, 54, 129
   ,, eldest, 20
   ,, husband's, 54
 Site, fold 30
   ,, habitation, 32
 Situated, 8
 Siva, 4, 42, 49, 60, 113, 114, 115, 116, 118, 121, 127, 128, 130, 133, 135, 139, 140, 141
 Skeleton, 58
 Skilful, 95, 114, 115, 132
 Skilled in archery, 75
   ,, science, 95
   ,, war, 78
 Skin, 23, 57, 125
 Skull, 58, 137
 Sky, 8, 109, 112, 114, 121, 135, 143, 146, 153
 Sky-lark, 49
 Slaughter, 79, 143
 Slave, 91
 Slayer cattle, 140
 Sleeping, 98
 Slope, hill, 128
 Slough, snake, 23
 Slow, 20, 96, 123, 125
 Slowly, 149
 Sluggish, 98
 Slurred, 18
 Small, 56, 100, 110, 113, 115, 125, 127, 134, 140
   ,, very, 100, 126, 144
 Smallest, 105
 Small cardamum, 114
 Smeared, 103
 Smearing, 107
 Smell, 16
 Smell fry, 26
   ,, raw meat, 16
 Smelled, 103
 Smile, 22
 Smooth, 97
 Snake, 23, 112
   ,, awaker, 28
   ,, belonging to, 23
   ,, catcher, 23, 110
   ,, charmer, 721
   ,, sort, 23
 Snare, 92
 Sneezing, 56
 Snoring, 97
 Snout, hog, 135
 Snow, 10
 So, 145
 Soapy-fruit, 114
 Sodite, 152
 Soft, 84, 102, 121, 123, 139
 Soil 29
   ,, excellent, 29
   ,, fertile, 29
 Sole, 138
 Solicitation, 67, 131
   ,, affectionate, 107
   ,, amorous, 128
 Soldier, 163
 Soldier tribe, 125
   ,, chosen, 78
   ,, profession, 75
 Solidity, 125
 Solitary 71, 102
   ,, place of debt, 126
 Solitude, 135, 140
 Somraj, 41
 Some, 147
 Sometimes, 147
 Sone, the, 27

- Song, 19
 Sonorous, 98
 Son, 54, 118, 122
   " and daughter, 56
   " brother's, 55, 130, 139
   " in adultery, 140
   " auspicious
     mother's, 54
   " aunt's maternal, 54
   " Brahma's, 140
   " beggar's, 54
   " legitimate, 54
   " another's wife's, 54
   " step mother's, 54
   " paternal aunt's, 34
   " of unmarried woman, 54
   " sister's, 55
   " Rama, 140
   " Bali, 116
 Soon, 147
 Sore, 56
 Sorrel, 45, 153
   " wood, 45
 Sort, 124
   " bird, 112
   " deer, 128
   " cuckoo bitacious
     filaments, 110
   " fire, 66
   " lute, 128
   " metre, 118, 119
   " necklace, 113
   " white mimosa, 110
   " various, 66
 Soul, 14, 110, 114, 125, 139, 140, 141, 142, 153
   " departed, 24
 Soul supreme, 130
 Sound, 18, 106, 113, 122, 142
 Sound confused, 19
 Sounded, 153
 Sounding, lute, 19
 Sought, 104
 Southern, 136
 Sour, 15
   " Vinegar, 121
 Source, 140
 Sowing around, 129
 Space, 8, 81
 Space, between eyebrows, 60
   " included, 9
   " incoherent, 18
   " open, town, 32
   " village, 32
 Spade, 81
 Span, 110, 138
   " long, 59
   " short, 59
 Spark, 7
   " atom, 151
 Sparrow, 49
 Speaker, prologue, 98
 Speaking civilly, 98
   " ill, 98
   " much, 98
   " sensibly, 98
   " well, 18
 Spear, 153
 Speech, 106, 112, 115, 134
   " affectionate, 17
   " auspicious, 132
   " Goddess of, 16
   " good, 18
   " inauspicious, 18
 Speech indistinct, 18
   " plain, 18
   " unfriendly, 18
 Speed, 7, 108, 112, 126
 Spices, three, 89
 Spider, 49
 Spike, 82
   " of corn, 82
   " nard, 45
 Spirit, 93
   " ardent, 134
   " after death, 128
 Spirituous liquor, 117
 Spit, roasted, 84
 Spitting, 108
 Spleen, 58
   " disease, 128
 Splendid, 136
 Splendour, 10, 131, 142, 143, 144
 Split, 104
 Spoken, 104
 Spondies, 36
 Spoon, 83, 111, 151, 154
 Sport, 22, 126, 138
   " amorous, 112
 Spot, 10, 56, 109, 140
   " firm, 29
   " kine frequented, 123
   " holy, 135
   " salt, 29
 Sport sart, 25
 Spread, 102
 Spreading, 107
 Spring, 13
   " 124, 129
 Spront, 35, 99, 138
 Sputtered, 18
 Spy, 71, 123, 140

- Stable, 31
   " elephant, 73
 Stability, 122
 Staff, 115, 152, 155
   " bambu, 68
   " Students', 68
 Stage, 118
 Stain, 66
 Stairs, 32
 Stake, 133, 137, 140
   " at play, 116, 128, 140
 Stalk, 82, 115
   " foot, 35
   " potherb, 207
   " lily white, 27
 Standard, 117
   " bearer, 76
 Standing at dairy, 86
 Stanza, 17
 Star, 10, 133, 134, 143, 155
   " Balance scale, 10
   " fit to be set free, 85
   " Oris-head, 11
   " polar, 10
 Starving to death, 131
 Stay, 107, 121, 126
 State, 14, 122, 124
   " defied, 69
   " unemployed, 116
 Station, herdsmen, 32
 Stationary, 9, 114
 Statue, 93
 Steady, 115
 Steadiness, 120
 Stem, 115
 Steer, 85
 Still water, 127
 St. Palpadma, 46
 Stock (capital), 116
   " mercantile, 140
 Stolen, 102
 Stone, 33, 57, 138
   " blue, 89
 Stony, 30
 Stool, 64, 133, 135
 Stooping, 101
 Stop, 110
 Stopping, 108
 Stored, 82
   " as grain, 82
 Storing, corn, 123
 Storm, 7
 Story, ancient, 146
   " feigned, 17
 Straight, 101
 Strained, 84
 Stranger, 70
 Stratagem, 79, 129
   " animal, 131
 Straw, 82
 Stream, 107, 112
   " natural, 25
 Street, 30
 Strength, 78, 112, 117,
   131, 133, 137, 140,
   143, 144
 Stricture, 57
 Striking, for, 79
 String, 86, 92, 140
   " bell, 121, 132
   " balance, 144
   " marriage, 134
 Strong, 56, 76
   " hold, 134
   " thousand, 75
 Struggle, 79
 Strung, 102
 Stud, 74
 Study, 131
   " holy, 68
 Students, fellow, 65
 Students religious, 68
 Stupid, 98, 138
 Subdued, 98, 103, 127
 Subduing charms, 105
 Subhadra, 134
 Subject, 120, 132, 141
 Subjected, 130
 Subjection, 141
 Subordinate, 100
 Subsequent, 136
 Substance, 88, 126, 131,
   139, 140
   " fragrant, 16
   " ill smelling, 16
   " yellow, 137
 Suburb, 31
 Success, 77, 119
 Succession, 130
   " of clouds, 9
 Suddenly, 148
 Suffering, 104
 Sugar, 120, 154
   " cane, 133, 138
   " clayed, 134
   " manufactured, 138
   " raw, 84, 115
   " refined, 84
 Suit, law, 17
 Sulphur, 89, 124
 Sultry season, 122
 Sumeru, 6
 Summit, 33, 113, 114, 122,
   135
 Summons, 17
 Sun, 103, 110, 112, 113,
   114, 116, 117, 119,
   122, 124, 125, 132,
   134, 139, 141, 142,
   143, 144, 153
 Sun-eclipsed, 13
   " ray, 141

- Sun-shine, 12
 Superior, 136
     ,, deity of Jains, 128
 Superlatives, 105
 Superintendent, 70, 129, 142
     ,, village, 127
 Support, 122
     ,, contiguous, 107
 Supreme being, 142
     ,, soul, 126
 Sural, 38
 Sureties, 94
 Surface, 138
 Surge (billow), 24
 Surpassingly, 145
 Surprise, 21, 145
 Surprising, 146
 Surrounded, 103, 107
 Suspended, neck, 69
     ,, swing, 103
 Swaha, 131
 Swallow, 40
 Swallowing, 106, 108
 Sweat, 22, 129
 Sweeper, 96
 Sweeping, 32, 133
 Sweet, 15, 123, 136, 154
     ,, very, 18
 Swift, 127
 Swiftly, 7
 Swing, 74, 113
 Swoon, 119, 121
 Sword, 109, 141
     ,, knot, 77
     ,, Krisna, 4
 Syllable, half, 134
 Symbol, 130
     ,, of Krishna, 4
 Symphony, 20
- T**
- Table—Die, 133
 Table land, 53, 130
 Tabours, 19
 Tail, 51, 90, 130
     ,, horse, 74
     ,, peacock, 154
 Taking, 106
     ,, refuge, 106
 Tale, 17, 89, 136
 Tall, 101
 Talk-false, 68
     ,, nonsense, 98
 Tamarind, 37
 Tamarix, 37
 Tamed, 103
 Tamel, 39
 Tank, 127
 Tanner, 47
 Tap of the post, 66
 Tapia, 35
 Target, 127, 142
 Taste, 20, 143
     ,, astringent, 15
 Tautology, 18
 Tavern, 31, 93
 Tawny, 16, 133, 134
 Tax, 132, 137
 Teacher, 65, 130
     ,, female, 53
 Tear, 60, 127, 132
 Tearing, 105, 111
 Teeth, 60, 138
 Telacucha, 45
 Teller-fortune, 53
 Temple, 73, 116, 128
 Ten, 119
 Tenderness, 20
 Tendon, 58
 Tent, 62
- Teori, 42
     ,, black, 43
 Ternealli, 124
 Terpentine, 63
 Terrace, 31
     ,, closed, 32
     ,, house, 32, 122
 Terrible, 136, 139
 Terrific, 21
 Terror, 21
 Testicle, 141
 Thatch, edge of, 32
     ,, wood of, 32
 Theft, 92
 Then, 150
 Therefore, 145, 147
 Thesis, 141
 Thick, 125
 Thief, 92
 Thigh, 58
 Thin, 56, 125
 Thing, 88, 121, 122, 139, 144
     ,, borrowed, 80
     ,, metallic, 88
     ,, plunder-got, 80
 Thirde sixteen, 13
 Thirst, 85, 139, 143
 Thirsty, 117
 Thorn, 111, 154
 Thought, 114
 Threads, 92
 Threshed out, 82
 Threshold, 32
     ,, lower, 32
     ,, upper, 32
 Thriving, 27, 106
 Throat, 59, 74, 152
 Throbbing, 106
 Throne, golden, 72

- Throng, 92, 129
 Thrown, 102
 Thumb, 59
 Thunderbolt, 6, 112, 125,
     130, 133, 135
 Thus, 145, 146
 Tide, 138
 Tiding, 17
 Tie, 20, 86
 Tied, 102
 Tiger, 48, 111, 137
 Tila, 37
 Time, 12, 114, 115, 123,
     130, 138, 157
     „ being, 20
     „ equal, 20
     „ future, 72
     „ long, 147
     „ measure, 137, 138
     „ passing, 134
     „ present, 72
     „ at all, 150
     „ at the same, 150
     „ at that, 150
 Timid, 97
 Tin, 89
 Tinaca, 45
 Tinged, 120
 Tinis, 36
 Tinkling, ornament, 19
 Tip, elephant trunk, 111,
     142
 Tipping, 93
 Tired, 103
 Titans, 2
 Tod, cutting, 126
 Today, 149
 Together, 145, 146
     „ with, 147
 Toil, 92
 Token, 20, 106, 120, 126
 Tomentosa Griska, 151
 Tomorrow, 132, 150
 Tone, high, 19
     „ low, 19
     „ minute, 19
 Tongue, 60, 143
 Tooth, 113, 152
 Top, 135
 Topic, 118
 Tortoise, 26
 Totality, 105
 Touch, 106
     „ stone, 92
 Towards, 145
 Town, 31, 127, 129, 135
 Townsman, 129
 Townwell, 152
 Trade, 129
 Trader, 87, 90, 129
 Traffic, 80, 87
 Trained, 103
 Tranquillity, 122
 Transgression, 72, 108,
     130
 Transition, 112
 Transparent, 25
 Trap, 92, 114
 Trapping horse, 116
 Trapping-elephant, 73
 Traveller, 71
 Travelling, 134
 Tree, 34, 112, 124, 132,
     133, 134, 151, 152, 154,
     155
     „ blossomless, 34
     „ celestial, 6
     „ fructifying, 34
     „ fruitbearing, 34
     „ small, 34
 Tree Top, 34
 Treasure, 70, 105, 141
     „ of Kubera, 8
 Tremour, 72
 Tremulous, 139
 Tress, 60
 Treta yuga, 119
 Trial-Test, 71
 Tribe, 64, 116, 117
     „ family, 64
     „ royal, 64
     „ sacerdotal, 64
 Trident, 111
 Tricked, 98
 Tried minister, 113
 Trinket-pair, 61
     „ ear, 61
 Trinket, 60
     „ forehead, 61
 Trituration of perfumes,
     106
 True, 120, 121, 131
     „ knowledge, 125
 Truly, 148
 Trumblers, 91
 Trunk, 34
 Trunk-tree, 123
 Trunk, headless, 80
 Trunk-elephant, 132
 Trunk-lopped, 34
     „ Tip, 136
 Trust, 71, 130
 Trusted, 71
 Truth, 18, 116, 131
 Troop-arrayed, 75
     „ elephant, 79, 115
 Trough-well, 26
 Tubari, 44
 Tuft, hair, 128
 Turban, 141, 154,

Termeric, 83
 Turn away, 98
 Turtle, 26
     ,, female, 26
 Twang-bow, 79
 Twilight, 12
 Tympan, 19
 U
 Udder, 86, 130
 Ugra, 90
 Ulcer, 56
 Ultimate, 102, 132
 Unalterable, 135
 Uncle, paternal, 54
 Uncle maternal, 54
 Understanding, 15
 Understood, 104
 Undertaking, 129, 131
 Uncontrolled, 136
 Uneven, 101
 Unfit for riding, 46
 Unfit to be altered, 18
 Unfriendly, 142
 Uniform, 101
 Union, 106, 112, 121, 126
 Unlucky, 123
 Unmeaning, 10
 Unobstructed, 102
 Unperplexed, 136
 Unrestrained, 96
 Unrestricted march, 117
 Unreasonably, 149
 Unskilled, 75
 Unsteady, 98
 Until, 144, 145
 Untilled, 29
 Urine, 58
 Usage, 127, 130
 Ursa major, 11
 Used, 130

Useless, 102
 Usurer, 80
 Usury, 80
 V
 Vacuity, 22, 112
 Vaisakha, 13
 Vaiseshika, 64
 Vain, 102, 105
 Vain, in, 146, 147
 Valiant, 127
 Vallisnerin, 27
 Valmiki, 67
 Valour, 116, 129
 Vanquished, 79
 Vapour, 127
     ,, sultry, 12
 Variegated, 16, 112, 133,
     134
 Variety of sugar-cane, 116
 Various, 102, 103
 Varuna, 7
 Vase, 66
 Vase, golden, 72
 Vasudeo, 3
 Vasuki, 23
 Vedanga, 17
 Vedanta, 122
 Vedas, 17, 129, 143
 Vedas, three, 17
 Vegetable, 99
 Vehicle, 4, 75, 134
     ,, mediate, 75
     ,, of kubera, 8
 Veil, 61
 Velocity, 7
 Vender, 81
 Vendible, 87
 Venerable, 95, 139
 Venom, 23, 115
 Venerismous, 58

Venus, 11
 Vessel, 66, 83, 134, 142,
     155
 Vessel for dining, 93
 Vessel in sacrifice, 134
 Vessel, Religious, 154
 Vesture, 135, 138
 Vermillion, 153
 Verse, 109, 120, 154
     ,, half, 154
     ,, explanatory, 111
 Very, 145, 147
 Vice, 130
 Vicious elephant, 125
 Vicinity, 136
 Victim, 66
 Victory, 79, 106
 Victorious, 76
 View, 142
 Vigour, 140
 Vile, 132, 136
 Village, 32, 129
 Village, small, 111
 Violator of vow, 69
 Violence, 79
 Violent, 141
 Violently, 148
 Vipasa, 27
 Virile, 143, 144
 Virility, 142
 Virtue, 14, 141
 Virtuous, 127
 Virtuous rufflexiety, 21
 Vishnu, 113, 114, 118,
     121, 123, 127, 133,
     134, 135, 142, 143
 Vim, 115
 Vishwamitra, 67
 Viviparous, 99
 Vocative, 145, 146, 148
 Vocatives for female, 20

Void, 100
 Voluntarily, 85
 Vomiting, 57
 Vomited, 103
 Voracious selfishly, 96
 Voracious shamelessly, 96
 Vow, 143
 Vriddhi, 43
 Vrita, 132, 144
 Vulture, 50
 Vulva, 58
 Vyasa, 67

W

Wages 93, 116, 140, 142
 Wagtail, 49
 Waist, 59
 Wakeful, 97
 Waking, 107
 Walking, 106, 129
 Wall, 31, 141, 142
 „ of cloth, 62
 Walnut, 36
 Wall-rubber built, 31
 Wane, 119, 286
 Want of road, 30
 War, 78, 114, 117, 118,
 122, 130, 133, 137, 140
 „ whoop, 79, 115
 Warden, 70
 Warding, blow, 105
 Warmth, 12
 Warrior, 75
 „ chariot, 75
 „ with iron, 75
 „ crown, 76
 „ with club, 76
 „ speed, 76
 Warrior with spear, 76
 Warriors with sword, 76
 Washerman, 90
 Waste, 29

Wasp, 50
 Watch, 18
 Watching, 107
 „ alternately, 108
 Water, 24, 25, 110, 112,
 115, 118, 124, 133, 134,
 135, 137, 138, 140, 142,
 143, 146, 153
 ablution, 67
 bubble, 152
 drop, 24
 from elephant
 trunk, 73
 mouthful, 151
 turbid, 25

Waterfall, 121
 Water, rain, 30
 Water pot, 97, 110, 129
 „ student's, 68
 Water, Lily, 126
 „ root, 28
 Water-Lily fibre, 151
 „ assembly of, 28
 Water whoof, 154
 Watered by river, 30
 Watery, 24, 30
 Wave, 24, 101, 111, 151,
 153, 155

Wax, 89
 Way, 30, 148
 „ long, 30
 Weak, 56, 140
 „ point, 136
 Wealth, 88, 116, 117, 121,
 131, 132, 133, 134, 135,
 138, 140, 143, 144, 153,
 154
 Wealthy, 95, 130, 132
 Weapon, 77, 117, 119, 137,
 141
 Wearing, 106
 Weaver, 90
 Weaving, 92
 Weeping, 22, 122, 127

Welcome, 106
 Welcome, 106
 Welfare, 140
 Well, 14
 „ 26, 145, 147, 149
 „ being, 154
 „ fared, 89
 „ known, 145
 „ shaped, 96
 Weight, 116
 Weighted two toles, 116
 West, 117
 Westward, 145
 Wet, 30, 97, 104, 150
 Wharf, 152
 What, 145, 146
 Wheat, 82
 Wheel, 74, 127, 142
 „ potters, 135
 Whetted, 103
 Whey of curds, 85
 Whip, 93
 Whirling, 106
 Whirl-pool, 24, 135
 Whirl wind, 7, 137
 Whisper, 127, 128
 White, 16, 113, 120, 121,
 136, 139
 „ yellowish, 16
 Whole, 118, 134
 Wick, 127
 Wicked, 99, 137, 141
 „ man, 115
 Widow, 53
 Width, 62
 Wife, 52, 121, 126, 134,
 144
 Wife, brother's, 54
 „ Budha, 115
 „ hero's, 53
 „ husband's, 54
 „ of Fire, 66
 „ Khatriya, 33
 „ King, 20

Wife superceded, 52
 „ spiritual priest, 53
 „ of Tutor, 53
 „ sun, 131
 „ Sudra, 53
 „ of a Vaishya, 53
 „ virtuous, 52

Wives, 52

Wilfulness, 105

Willingly, 148

Wind, 7, 110, 112, 118,
 134, 135

Winding, descent, 42

Window, 31, 138, 154

Wine, 139

Wing, 51, 126, 141, 142,
 134

Winnowed, 82

Winnowing, 107

Winnowing corn, 108

Winter, 13

Wise, 64, 118

„ man, 114, 118, 124

Wish, 21, 106, 141

Wishing, 97

With, 146

Withers of elephant, 73

Within, 146

Without, 114, 136, 146,
 147

Witness, 108

Wolf, 48

Woman, 52, 120, 124, 130,
 141, 154

„ amorous, 52

„ assignation,
 going, 53

„ chaste, 52, 129

„ child borne, 53, 54

„ child less, 53

„ courses, 118

„ in courses, 53

„ desirous, 52

„ disloyal, 53

„ excellent, 52

Woman family presiding
 54 Wound, 56, 116

A friends, 53

gray-haired, 53

intelligent, 53

husband living, 53

husbandless, 53

Kshatriya tribe, 53

masculine, 53, 115

married twice, 54

menses, 143

milk, 53

naked, 52

Sudra tribe, 53

staying at father's,
 52

wedded, 53

wise, 53

Vaishya tribe, 53

young, 52, 130

Womanhood, 139

Woman waist, 144

Womb, 55

Wonder, 134

„ indication, 147

Wonderful, 21

Wood, 35, 115, 144

„ fragrant, 62

„ fire, 65

„ red, 89

„ sandal, 63

„ pecker, 49

Woolen, 61

Wool felt, 117

Word, 16, 122

Work being, 108

„ hire, 96

„ wages, 96

Worm, 26

„ small, 26

World, 29, 109, 119, 120,
 139

„ next, 146

Worse, 136

Worship, 67, 119, 131

Worshipped, 103

Wort, white, 40

Woven, 104

Wrapt up, 124

Wrapper, 62

Wrath, 21, 146, 149

Wrathful, 97

Wrecked, 111

Wrestler, 153

Writ, 129

Wright, 110

Wrong, 126, 146

Wrought, 121

Y

Yama, 7, 114, 115, 118,
 129, 134, 137, 140, 141

Yard, 32

Yamuna, 27

Year, 13, 14, 122, 123,
 125, 142, 149

Year, half, 13

Year, last, 149

Year present, 149

Yellow, 16, 116, 120, 134,
 136

Yellowish white, 117

Yes, 146, 148

Yeast, 93

Yesterday, 132, 149, 150

Yiyati, 45

Yoke, 112, 154

Yoke for burdens, 123

Yokepin, 81

Yoke-separate, 74

Yoke-tie, 81

Young, very, 115, 139,
 141

Young one of animal, 51

Youth, 55

Yudhisthir, 129

Z

Zerumbet zedary, 45

Zodiac, signs of, 11

शुद्धपत्रकम्

पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
३	९	पाणिश्च चतुर्भुजः	पाणिश्चतुर्भुजः
४	११	Garda	Garuda
६	२	बुलिशं	कुलिशं
७	२३	बाढ-ढानि	बाढ-ढानि
८	२१	situaled	situated
१०	११	श्छविः	श्छविः
१०	१६	अगस्त्यः	अगस्त्यः
११	४	hgs head	his head
११	६	net	planet
११	७	pupiter	jupiter
११	२०	दिवमणिः	दिनमणिः
१५	२३	Ingorance	Ignorance
१७	१	तट-विधिः	तट-विधिः
२९	३	विट्-शूद्रैः	विट्-शूद्रैः
२९	४	स्थिता	स्थिरा
३२	७	वेदिकः	वेदिका.
३७	९	कटफलौ	कट-फलौ
४०	१८	शुक्लेऽलर्क	शुक्लेऽलर्क
४१	५	अन्यङ्गा	अन्यङ्गा ।
५१	४	शकुनि	शकुनिः
५४	३	आपन्नसत्त्वा	आपन्नसत्त्वा.
६४	२१	शून्यवादिनिः	शून्यवादिनि
७७	६	कोदण्ड	कोदण्ड
९९	१३	वैधेय	वैधेय
११२	१३	—	3 Fragrant powder
१२८	१९	मण्डलेऽपि च	4 Eclipse.
१४९	२३	संबोधते	मण्डले चाकृतौ फले संबोधने